

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

54. ISTUNGJÄRK

4.–7. november 1991

SISUKORD

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 54. ISTUNGJÄRK ESIMENE ISTUNG

4. november 1991	4
Istungjärgu päevakorra kinnitamine	4
Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi Kaubandusministeeriumi moodustamisest Eesti Vabariigi Kaubandusministeeriumi ja Eesti Vabariigi Materiaalsete Ressursside Ministeeriumi baasil" eelnõu esimene lugemine	9
Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi kodakondsuse seaduse jõustumisest" eelnõu esimese lugemise jätkamine	15

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 54. ISTUNGJÄRK TEINE ISTUNG

5. november 1991	39
Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund	40
Eesti Vabariigi seaduse "Vara võõrandamise õigusvastasuse tõendamise lihtsustatud korra kehtestamise kohta" eelnõu esimene lugemine	53
Eesti Vabariigi seaduse "Erastamise esimesel etapil riiklikku ja munitsipaalelamufondi kuuluvate elamute ja korterite müümise kohta" eelnõu ning Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Erastamise esimesel etapil riiklikku ja munitsipaalelamufondi kuuluvate elamute ja korterite müümise seaduse kehtestamise kohta" projekti teise lugemise jätkamine	57

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 54. ISTUNGJÄRK KOLMAS ISTUNG

6. november 1991	67
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu delegatsiooni valimise kohta Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi ülemnõukogu delegatsioonide nõupidamisele.....	67
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu teadus-, haridus- ja kultuurikomisjoni arupärimine Eesti Vabariigi Valitsusele ja Tallinna Linnavalitsusele seoses Eesti Kunstimuuseumi olukorraga	79
Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi kodakondsuse seaduse jõustumisest" eelnõu esimese lugemise jätkamine	94
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu delegatsiooni valimise kohta Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi ülemnõukogu delegatsioonide nõupidamisele.....	108

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 54. ISTUNGJÄRK NELJAS ISTUNG

7. november 1991	114
Päevakorravälised avaldused.....	115

Toomas Mendelsoni vabastamine Tartu linnaeape ametist.....	127
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu reglemendi muutmise ja täiendamise kohta.....	130
Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuses "Eesti Vabariigi pensioniseaduse rakendamise kohta"	146
Eesti Vabariiki sissesõidu ja vabariigist väljasõidu ajutise korra kehtestamisest ning piirikontrolli sisseseadmisest.....	151
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu teadus-, haridus- ja kultuurikomisjoni arupärimine Eesti Vabariigi Valitsusele ja Tallinna Linnavalitsusele seoses Eesti Kunstimuuseumi olukorraga	159

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

54. ISTUNGJÄRK

ESIMENE ISTUNG

4. november 1991

Istungjärgu päevakorra kinnitamine

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere õhtust, kolleegid! Alustame 54. istungjärku. Kolleegid, kas saalis on meie hea kolleeg Enn Tupp? Ei ole veel. Kui hr. Tupp saabub, siis ma usun, et hr. Tähiste, nagu alati, annab märku.

Lugupeetud kolleegid! Mind on eelnevalt informeeritud, et täna soovivad seadusandliku initsiatiivi korras üle anda oma eelnõud nii valitsus kui Ülemnõukogu Presiidium kui ka rahvasaadikud. Kõigepealt palun kõnetooli meie kolleegi hr. Hillar Elleri.

H. Eller

Austatud juhatus, lugupeetud kolleegid! 5. oktoobril toimunud Balti Riikide Nõukogu istungil soovitas Balti Riikide Nõukogu arutada eraldi nõupidamisel 8. ja 9. novembril Tallinnas Balti parlamentide koostöö võimalusi. Seoses sellega teen ma Balti riikide parlamentide vahelise koostöökomisjoni nimel ettepaneku arutada seda küsimust 54. istungjärgul. Mul on au täna pidulikult üle anda kiireloomulise otsuse projekt, et seda asja saaks homme arutada. Tänan! Milles on küsimus, hr. Lebedev? Lülitage sisse hr. Lebedevi mikrofoni.

V. Lebedev

Härra spiiker! Väljendan teile enda ja oma kolleegide nimel tänu usalduse eest. Aga ilmselt on ikkagi vaja läbi viia kohaloleku kontroll, sest ajalehes "Rahva Hää" ilmus istungitest hästi ja halvasti osa võtvate saadikute nimekiri. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Ma tänan kõiki kolleege, kes osutavad mulle abi. Eksimine on inimlik. Ma viin kohaloleku kontrolli läbi siis, kui asume päevakorda arutama.

K. Kilvet

Austatud juhatus, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Tahan teile valitsuse nimel esitada mõned seaduseelnõud ja mõned tagasi võtta. Eesti Vabariigi Valitsus esitab läbivaatamiseks Eesti Vabariigi töölepingu seaduseelnõu, ettekande selles küsimuses teeb tööminister hr. Kuddo. Samuti esitatakse Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse projekt Eesti Vabariigi töölepingu seaduse rakendamise kohta. Eesti Vabariigi Valitsus esitab teile Eesti Vabariigi seaduse eelnõu muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi 1990. aasta 13. detsembri seaduses riiklike teenindus-, kaubandus- ja toidlustusettevõtete erastamise kohta. Eelnõu kohta esitab ettekande Eesti Vabariigi Riigivaraameti peadirektor hr. A. Kamratov. Eesti Vabariigi Valitsus esitab Eesti Vabariigi Ülemnõukogule arutamise jätkamiseks redaktsiooniliselt muudetud eelnõu projekti Eesti Vabariigi rahvastikuregistri asutamise kohta ja palub varem saadetud eelnõu arutuselt maha võtta. Seoses Eesti Vabariigi haldusõiguse rikkumiste seadustiku ja kriminaalseadustiku eelnõude ettevalmistamisega lähimas tulevikus võtab Eesti Vabariigi Valitsus Eesti Vabariigi Ülemnõukogult tagasi statistikaseaduse ja riiklike registrite rikkumise eest vastutust ettenägeva Eesti Vabariigi seaduse eelnõu ning eelnõud täienduste ja muudatuste tegemise kohta Eesti NSV administratiivõiguse rikkumiste koodeksis ja Eesti NSV kriminaalkoodeksis.

Seoses Eesti riikliku staatuse muutumisega ning sellest tuleneva vajadusega viia seadusandlus vastavusse omariikluse nõuetega, võtab Eesti Vabariigi Valitsus tagasi järgmised Eesti Vabariigi Ülemnõukogu menetluses olevad seadusandlike aktide projektid:

1. Eesti Vabariigi seaduse "Haldusvastutuse üldpõhimõtete uuendamise kohta" eelnõu ja selle rakendusotsuse projekt.
2. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "NSVL-ile antud sõjalise vande tühistamise kohta" eelnõu.
3. Eesti Vabariigi seaduse "Kriminaalkaristuse kandmise korra uuendamise kohta" eelnõu.

Eesti Vabariigi Valitsus esitab teile ka ühe kiireloomulise küsimuse. Eesti Vabariigi Valitsus esitab Eesti Vabariigi Riigi- ja Piirikaitseametis ettevalmistatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariiki sissesõidu ja vabariigist väljasõidu ajutise korra kehtestamisest ning piirikontrolli sisseseadmisest" projekti. Eelnõu kohta esitab ettekande Riigi- ja Piirikaitseameti peadirektor hr. A. Öövel.

Juhataja

Kolleegid, võtke palun ette päevakorra eelnõu ja tehke sinna märkmed 4., 16. ja 17. päevakorrapunkti ning menetluses oleva viienda punkti juurde. Kui me sinna jõuame,

kommenteerin täpsemalt. Valitsus esitab ühe otsuse eelnõu, mida ta käsitab kiireloomulisena. See puudutab sissesõidu ja vabariigist väljasõidu ajutise korra kehtestamist ning piirikontrolli sisseseadmist. Kas see on õiguskomisjoni või riigikaitsekomisjoni pädevusse kuuluv teema? Võib-olla teeme niimoodi, et meie kantselei töötajad täpsustavad töökorras seda asjaolu ja ma jätkan teiega konsultatsioone.

Me leppisime niimoodi kokku, et hr. Propst täpsustab töö korras asjaolusid, nende täpsustuste põhjal võtab juhatus vastu otsuse ja informeerib teid.

Kolleegid, ma palun Ülemnõukogu Presiidiumi nimel kõnetooli hr. Arno Almanni.

A. Almann

Austatud spiiker, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Ülemnõukogu Presiidiumile laekus Tartu linnavolikogu taotlus Tartu linnaeapa Toomas Mendelsoni vabastamise kohta linnaeapa ametist. Ülemnõukogu Presiidium vaatas selle küsimuse läbi ja andis mulle volitused esitada see küsimus Ülemnõukogu istungjärgu päevakorda kiireloomulise küsimusena.

Juhataja

Kolleegid, tundub, et see küsimus peaks minema kooskõlastamisele halduskomisjoni. Kas on niimoodi? Suur tänu! Minul on andmeid, et ka Toomas Kork tuleb kõnetooli ühe eelnõu kohta selgust andma.

T. Kork

Lugupeetud kolleegid! Kui me vaatame oma tänast päevakorda, siis 9. punktina on seal kirjas Eesti Vabariigi seaduse eelnõu elamispinna vabastamise kohta. Ma usun, et enamik teist mäletab, et me arutasime seda asja kevadel, see läks õiguskomisjoni uue redaktsiooni tegemiseks. Koos õiguskomisjoniga tegime uue redaktsiooni. Kuid vahepeal on palju aega kulunud ja nüüd on meil päevakorras teise punktina Eesti Vabariigi elamuseaduse eelnõu ja Ülemnõukogu otsus, mis puudutab sama eelnõu. Sellest tulenevalt on mul ettepanek, et 9. päevakorrapunkti enne mitte arutada, kuni oleme vastu võtnud elamuseaduse ja sellega kaasneva otsuse. Niiviisi lahendame 9. punktis fikseeritud probleemi elamuseadusega või selle otsusega. Kui me sellist lahendust sinna ei suuda sisse viia, siis tõstan selle küsimuse uuesti päevakorda. Ma ei tea, kas see vormiliselt on võimalik.

Juhataja

Vormiliselt läheb see menetlusse.

T. Kork

Vormistame küsimuse menetlusse ja juhul, kui me lahendame selle teise päevakorrapunkti all, jääb meil üks punkt vähemaks.

Juhataja

Suur tänu! Mind on eelnevalt informeeritud, et ka justiitsminister härra Raidla soovib täiskogu ees üle anda mõned eelnõud. Palun, Jüri Raidla!

J. Raidla

Lugupeetud juhataja, austatud Ülemnõukogu liikmed! Lubage mul esitada Ülemnõukogu päevakorda esildis Eesti Vabariigi kohtunike valimiseks, kolme kohtuniku valimiseks maakohtutesse ja ühe kohtuniku valimiseks Tallinna linnakohtusse.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, rohkem taotlusi seaduste ja otsuste üleandmiseks mulle esitatud ei ole. Kohaloleku kontroll. Kohal on 86 rahvasaadikut, puudub 18. Kas Tiit Madel on mulle küsimus?

T. Made

Austatud eesistuja! Enne kui hakkame päevakorda kinnitama, kas te oleksite nii lahke ja informeerikssite saadikuid, mis päeval ja mis järjekorras te kavatsete ühe või teise küsimuse arutusele panna, et me pisutki suudaksime orienteeruda selle nädala istungjärgu ajakavas. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Peab ütlema, et see on üpris raske ülesanne. Ma võin omapoolseid oletusvariante küll pakkuda, aga kas need ka teoks saavad, seda näitavad tegelikud asjaolud. Katsume kõigepealt päevakorra ära kinnitada. Selle põhjal saan teile midagi täpsemalt öelda.

Armsad kolleegid! Lood on nüüd niisugused, et sellel teemal läbirääkimisi ei peeta, reglement seda ette ei näe. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud härra spiiker! Mis või kes takistab sellist numeratsiooni teha? Kui keegi takistab, siis me karistame seda inimest või inimeste rühma oma võimu abil. Kes takistab juhatusel

päevakorrapunkte nummerdada ja kindlaks määrata, millisel päeval millist küsimust arutada. Tänan!

Juhataja

Suur tänu. Kõige rohkem segab töögraafiku järgimist reaalne töökorraldus Ülemnõukogus, sest enamasti ei ole küsimused õigeaegselt ette valmistatud. Komisjonid paluvad, et nende küsimused tuleksid arutamisele kas kolmapäeval või neljapäeval. Teisipäeviti on ette nähtud infotund, see on kindlaks määratud. Mõningatel üksikutel juhtumitel nõutakse tõesti, et kohekohe on tarvis seda küsimust arutada. Keerukaks kujuneb olukord siis, kui pole ettekandjat käepärast võtta. Sellel ajal, kui meil oli veel reglemendis säte, et tuli kinni pidada kronoloogilisest järjekorrast, istusid ettekandjad – tavaliselt olid need valitsuse liikmed – tihtilugu istungite ajal saalis ja ootasid oma järge. Kui ei olda rahul, et Ülemnõukogu juhatus määrab järjekorra, muutke reglementi.

Kolleegid, võtke ette päevakorra projekt. 4. päevakorrapunkti on valitsus tagasi võtnud. 9. päevakorrapunkti võttis härra Kork kui selle eelnõu autor tagasi arvestusega, et see kandub hiljem menetlusse. Selle istungjärgu päevakorra projektis seda ei ole. 16. punkti on valitsus tagasi võtnud. Ma ei oska seda kommenteerida, tean ainult seda, et see käsitleb rahvastikuregistrit. 17. punkti on valitsus tagasi võtnud. Ülejäänud punktid jäävad päevakorda. 5. punkti võttis valitsus menetlusest tagasi, see käsitleb haldusvastutust. Niisugune on praegu päevakorra projekt, mille järgi me tööle asume. Kõigepealt võtame seisukoha nende dokumentide suhtes, mis on saabunud juhatusesse ja mille kohta juhatus on teinud oma otsuse, see on vaja täiskogul kinnitada.

Mul on ettepanek arutada 56. istungjärgul Eesti Vabariigi liiklusseaduse eelnõu ja otsust liiklusseaduse rakenduse kohta. Ma vabandan. Seda eelnõu me ei aruta, vaid avaldame oma arvamuse. Teil kõigil on dokumendid ees. Panen hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et õiguskomisjon avaldaks oma arvamuse Eesti Vabariigi liiklusseaduse eelnõu ja vastava rakendusotsuse kohta? Palun hääletada! Lihthäälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 68 rahvasaadikut, vastu on 2, erapooletuid on 4. Otsus on vastu võetud. Arvamus avaldatakse 56. istungjärgul.

Kolleegid, menetluses olev 15. punkt oli arutusel juhatuses. Juhatus on seisukohal, et kalapüügiseaduse eelnõu tuleks arutamisele Ülemnõukogu 56. istungjärgul. Ka selle kohta on vaja täiskogu otsust. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et Eesti Vabariigi kalapüügiseaduse eelnõu tuleks arutamisele 56. istungjärgul? Ja nii, kolleegid, nüüd hääletame päevakorda tervikuna.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et kinnitada 54. istungjärgu päevakord teile ettekantud kujul? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 74, vastu ei ole keegi, 9 on erapooletud. Päevakord on kinnitatud.

Kolleegid, milline võiks olla päevakorra arutamise graafik?

Nüüd, kus päevakord on kinnitatud, tuleb meil otsustada, kas täiendame päevakorda laekunud kiireloomuliste küsimustega. Te mäletate, et eelmisel istungjärgul esitas valitsus eelnõu, mis käsitles kaubandusministeeriumi reorganiseerimist. Kui Ülemnõukogu soovib käesoleva istungi päevakorda täiendada, ma usun, et ta seda teeb, siis me alustame sellest kiireloomulisest küsimusest. Järgmisena on juhatusel kavas pakkuda teile arutamiseks kodakondsusseaduse eelnõu, õigemini jätkame selle arutamist. On tõenäoline arvata, et tänasel istungil me rohkem küsimusi arutada ei jõua. Homme alustame infotunniga. On alust arvata, et infotunnist jääb aega üle ja siis tahaks tulla selle päevakorrapunkti juurde, mis on järjestuses neljas, mis käsitleb riiklikku ja munitsipaalalamufondi kuuluvate elamute erastamist. Tõenäoliselt tuleb meil kolmapäeval alustada ühe kiireloomulise küsimusega, see käsitleb Eesti meeskonna moodustamist Balti Assamblee koosseisu. Sellele võiks järgneda probleemid, mis on seotud Kunstimuseumiga. Ma pikemalt ei jätka, sest elu võib teha korrektsioone. Mul on kolleegidele edasi anda järgmine teave: üks meie kolleeg, tubli noormees härra Tupp, sai hiljaaegu 50. aastaseks. Mul on au teda õnnitleda teie kõikide nimel. (Aplaus.) Nüüd täpsustav informatsioon, mis puudutab lugupeetud sünnipäevalast. Nimelt on laekunud otsuse eelnõu, mis käsitleb sissesõitu Eesti Vabariiki või vabariigist väljasõitu. See tuleb üle anda riigikaitsekomisjonile.

Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi Kaubandusministeeriumi moodustamisest Eesti Vabariigi Kaubandusministeeriumi ja Eesti Vabariigi Materiaalsete Ressursside Ministeeriumi baasil" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Kolleegid, istungjärk jätkub. Arutusele tuleb seaduseelnõu käsitleb Eesti Vabariigi Kaubandusministeeriumi moodustamist senise Kaubandusministeeriumi ja Materiaalsete Ressursside Ministeeriumi baasil. Küsimus on läbi arutatud eelarve-majanduskomisjonis ja eelarve-majanduskomisjon toetab selle küsimuse arutusele võtmist Ülemnõukogus.

Kas Ülemnõukogu soovib täiendavalt lülitada seda küsimust 54. istungjärgu päevakorda?

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Eesti Vabariigi Kaubandusministeeriumi moodustamist kahe senise ministeeriumi baasil? Palun hääletada! Lihthäälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 59 rahvasaadikut, vastu on 5, erapooletuid on 4. Päevakorda on täiendatud.

Ettekande selles küsimuses teeb materiaalse ressursside minister härra Sikkal.

A. Sikkal

Lugupeetud saadikud, austatud eestseisus! Vabariigi valitsuse ülesandel lubage mul esitada teile Eesti Vabariigi seaduseelnõu, mis puudutab Eesti Vabariigi Kaubandusministeeriumi moodustamist senise Eesti Vabariigi Kaubandusministeeriumi ja Materiaalsete Resursside Ministeeriumi baasil. Ühtse kaubandusministeeriumi moodustamise küsimus on päevakorral juba kevadest saadik, kuid nähtavasti majanduslikud ja poliitilised eeldused ei olnud nii kaugele arenenud, et me oleksime saanud esitada teile seda seaduseelnõu. Me arutasime seda valitsuse istungil koos kaubandusreformi programmiga. On loogiline, et uutes tingimustes tuleb üle vaadata senised juhtimisstruktuurid, sest nii kaubandusministeerium kui ka materiaalse ressursside ministeerium olid plaanimajanduse ja majanduse administreerimise aparadi lülid. Juba tänavu muutub kaubanduse struktuur. Enam ei saa rääkida fondidest, limiitidest, eraldi tarbekaupadest ja tootmistehnilise iseloomuga kaupadest ning eraldi ida ja lääne kaubandusest. Edaspidi tuleb rääkida kaubanduspoliitikast kui ühtsest poliitikast. Seoses sellega ongi teile esitatud nimetatud seaduseelnõu. Ma ei taha teid vaevata spetsiifiliste probleemidega, millega meil on tulnud viimasel ajal kokku puutuda. Ütlen ainult, et meil on teatud kogemus niisuguseks koostööks, kus kaubandust vaadeldakse komplekselt. Meil on loodud kaubavahetuse korraldamise komitee, mille kaudu teeme koostööd välismajandusameti, tööstus- ja põllumajandusministeeriumiga. Uus struktuur on märksa teovõimelisem iseseisva Eesti Vabariigi ehitamisel. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Küsimused ettekandjale. Toomas Kork.

T. Kork

Lugupeetud ettekandja, kas te võite meid informeerida sellest, kui suur on praegu kahe ministeeriumi koosseis ja kui suur tuleb ühisministeerium?

A. Sikkal

Praeguse materiaalsete ressursside ministeeriumi koosseis on 85 ja kaubandusministeeriumis ligi 60 inimest. Milline on uue ministeeriumi arvuline koosseis? Praegu on seda raske öelda. Töötajate arv väheneb muidugi paralleelsete teenistuste likvideerimisega. Infrastruktuur on välja kujunemas. Esialgu ehk saame hakkama meie põhiliste funktsionaalsete osakondadega. Kui arvestada seda, et näiteks meie naaberriigis Soomes, mis on üpris väike, on kaubandusministeeriumi koosseisus üle 400 inimese. Ma arvan, et meie koosseis võiks olla sama suur. Eks aeg näitab, palju meil on inimesi vaja.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, ma juhin teie tähelepanu sellele, et tegemist on seaduse esimese lugemisega. Protseduur on kiireloomuline ja eelnõu põhjalik arutelu toimub esimesel lugemisel. Kõik küsimuste esitajad peavad arvestama seda, et ka läbirääkimised toimuvad täna. Jätkame küsimuste esitamist. Sergei Petinov.

S. Petinov

Lugupeetud härra minister! Minu küsimus on tihedalt seotud seletuskirjaga, mille te esitasite. Palun kommenteerige, kuidas tagab uus ministeerium ülemineku kaupade ametlikult ja varjatud jaotussüsteemilt. Ma saan aru nii, et ministeerium võtab enda peale selle funktsiooni, kuidas mingil määral päevavalgele tuua varjatud kaubandusmaffia, kes praegu ostu-müügi alal tegutseb. Kuidas te kavatsete seda teha, lähtudes teie eesmärkidest sisepoliitikas? Palun vastake.

A. Sikkal

Ma vabandan, kui minu jutusse sattus niisugune mõiste nagu varjatud jaotussüsteem. Küsimus on selles, et ametliku jaotussüsteemi all mõtlen eeskätt niinimetatud fondide ja limiitide jaotamist, mis tänavu oli eraldatud Nõukogude Liidu organitest või eraldatud vabariikidevaheliste lepingutega. Varjatud jaotussüsteemi all ei mõelnud ma kaubandusmaffiat, letialust kaubandust või midagi muud. Ilmselt tuleb ka sellega tegelema hakata, sest on vaja lahendada hulk küsimusi, et seda laadi kaubandust enam ei eksisteeriks. Varjatud süsteemina on mõeldud siin eeskätt praegu paljude teiste nimede all olevaid süsteeme, nagu näiteks riigi tellimus.

Juhataja

Suur tänu! Toomas Korgi teine küsimus.

T. Kork

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Ilmselt on mu küsimus liiga konkreetne. Teadaolevalt on Tallinnas suur puudus igasugustest pindadest. Kas kahe ministeeriumi ühinemine annab Tallinnale vaba pinda, et kasutada seda mõneks muuks otstarbeks?

A. Sikkal

Jah, see on väga konkreetne küsimus. Kuni meil ei ole veel seadust uue ministeeriumi kohta, ei saa ma midagi konkreetset vastata. Tulge ja tutvuge kahe ministeeriumi töökorraldusega. Vaevalt seal midagi vabastada saab. Kahel ministril on küll suured kabinetid, kuid inimesed töötavad väikestes hoovipoolsete akendega tubades. Ma leian, et mõningal määral tuleks nende töötingimusi parandada. Kuid ei ole välistatud, et mõned kaubandusesindused leiavad seal endale tööruumid.

A. Ristkok

Lugupeetud ettekandja! Teatavasti on riigi ülesanne luua oma kodanikele normaalsed elutingimused. Riigiaparaadil on nende tingimuste loomisel kindlad kohustused ja igal organil riigiaparaadis konkreetsed ülesanded selle suure kohustuse täitmiseks. Siit seletuskirjast loen ma välja üldised ülesanded, aga kas te võiksite konkreetselt öelda, millised on uue ministeeriumi konkreetsed kohustused ja kelle ees ta vastutab? Aitäh!

A. Sikkal

Ei saa rääkida sellest, et me teostame kaubandusreformi või muudame kaubanduse juhtimisstruktuuri, et see midagi parandaks. Kogu olukord paraneb meie majanduse üldise tervenemisega. See ei haara mitte ainult kaubandust, vaid ka tootmist, teenindust jne. Põhifunktsiooni näen ma riikidevaheliste kaubandussuhete formeerimises, mis meil lähemal ajal ees seisab. Järjekorras teine funktsioon on hulgikaubanduse arengu koordineerimine ja uute hulgikaubandusvormide – kaubabörs, hulgilaadad, oksjonid, näitusmüügid jne. – koordineerimine. Samuti ei saa öelda, et turuvormel on täielikult vaba, meil puuduvad seadused, tariifid jne. Kauplemise seadusandliku aluse peab kujundama uus kaubandusministeerium. Samuti tuleb lahendada hulk probleeme, mis on süsteemselt seotud nii siseturu kui ka tarbijakaitsega. Kõik sellealased algatused peavad tulema uuest

kaubandusministeeriumist. Pidevalt tuleb võidelda monopolismi ilmingute vastu kaubanduses. Seni oleme rääkinud ainult teatud arvust spetsialiseeritud hulgikaubanduse organisatsioonidest, kes tegelesid näiteks metalli, keemiatoodete, rõivaste või muu sissetoomisega vabariiki. Praegu tegutseb ligi 400 eri profiiliga kaubandusettevõtet. Uue kaubandusministeeriumi tööpõld on väga lai.

N. Zahharov

Lugupeetud härra minister! Vastavalt seletuskirjale on meie vabariigis vähemalt 400 ettevõtet, kes suuremal või vähemal määral kaubandusega tegelevad. Seoses sellega on mul üks küsimus. Milliseid konkreetseid vastastikuste suhete vorme kavatses ministeerium just nende ettevõtete suhtes rakendada ja mida peetakse silmas nende tegevuse koordineerimise all?

A. Sikkal

Ajalehe "Äripäev" andmetel registreeritakse igal nädalal 50–60 ettevõtet, kuid 50–60-st ettevõttest on 30–40 märkinud oma põhitegevuseks vahendustegevuse. Kõigist ettevõtetest baseerub riiklikule omandile ainult 69 ettevõtet. Ma arvan, et esiteks tuleks ametkondlikust alluvusest vabastada kõik praegu riiklikul omandil baseeruvad hulgikaubanduse vahendusettevõtted, teiseks tuleb panna turumajanduse reeglite järgi tööle kõik uued vahendusettevõtted, kelle praegune eesmärk on saada ülikasumeid. Jutt on nende ettevõtete töö koordineerimisest ja reguleerimisest seadusandluse alusel.

Juhataja

Suur tänu, härra Sikkal! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Eelarve-majanduskomisjoni seisukoha teeb meile teatavaks kaasettekandja härra Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Majandus-eelarvekomisjoni arvamuse saite kirjalikult. Põhimõtteliselt toetame selle seaduseelnõu arutamist Ülemnõukogus. Valitsus on hakanud oma organeid reorganiseerima. Järjest tuuakse meie ette eelnõusid ühe või teise ministeeriumi reorganiseerimiseks. Me peame arutama neid asju eraldi, kuigi oleks otstarbekam arutada valitsuse organiseerimise küsimusi komplekselt. Mis puutub tänasesse seaduseelnõusse, siis võib seda tervitada. Nii väheneb bürokraatiaaparaat. Kuid härra Sikkali vastustest ei jäänud kindlat muljet, et aparaat väheneb, võib-olla hoopis suureneb. Homme seisab ees eelnõu teine lugemine. Siis peaks lõplikult selguma eelnõu saatus. Komisjon toetab

põhimõttelise eelnõu. Probleeme võib tekkida majandusministeeriumiga, kellel on teatavaid väliskaubandusalaseid kohustusi ja funktsioone. Meil tuleb kindlaks teha, mis saab välismaajandusametist, millised funktsioonid jäävad temale ja uuele ministeeriumile. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kas on küsimusi hr. Veetõusmele? Ei ole. Kolleegid, tegu on seaduseelnõu esimese lugemisega. Menetlus on kiireloomuline, see tähendab, esimesel lugemisel toimub põhjalik arutelu. Ma avan läbirääkimised. Tundub, et sõnasoovijaid ei ole. Kas ettekandja hr. Sikkal soovib lõppsõna või ei? Ei soovi.

Kolleegid, ma juhin teie tähelepanu sellele, et vastavalt reglemendile tuleb parandusettepanekud esitada juhtivale komisjonile kirjalikult 24 tunni jooksul. Kas Juhan Telgmaa soovib sõna võtta? Palun, Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Lugupeetud kolleegid! Kiireloomuline küsimus tuleb alati ootamatult. Põllumajanduse varustamise probleem on väga terav. Ligemale 80% vajalikust saab põllumajandus impordi kaudu. Me ei nimeta importkaubaks seda, mis on tulnud ja tuleb Nõukogude Liidust. Kuid nüüd oleks vaja kindlustunnet, et 80% vajalikust kaubast jõuaks ka edaspidi maamehe kätte. See on hädavajalik praeguste majandite edasise funktsioneerimise kindlustamiseks ja talude turgutamiseks. Eelnõule lisatud seletuskirjast ja ka ettekandest ei selgunud, kas endine varumisministeerium sulab ühte kaubandusministeeriumiga. Me sooviksime selgust. Ma soovin, et eelnõu autorid võtaksid koos praeguse põllumajandusministeeriumi esindajatega ühenduse maaelukomisjoniga, et asjasse selgust tuua. Me võiksime kohtuda homme kell 16 maaelukomisjoni reglemendijärgsel istungil.

A. Veetõusme

Lugupeetud kolleegid! Ma tahaksin öelda mõned sõnad eelkõneleja sõnavõtu taustal. Meil on tõepoolest väga palju kiireloomulisi küsimusi ja tänane küsimus on samuti kiireloomuline. Kuid tegelikult on see olnud menetluses juba üle nädala, nii et komisjonid oleksid saanud hea tahtmise juures seda arutada. Ma soovitan maaelukomisjoni liikmetel tulla homme kell 12.20 eelarve-majanduskomisjoni koosolekule, kus me seda küsimust järjekordselt arutame.

Juhataja

Suur tänu! Kas on veel sõnasoovijaid? Kas võime läbirääkimised lõpetada? Kolleegid, meil

on kõik nõuded täidetud, et lõpetada eelnõu esimene lugemine. Kas Ülemnõukogu on sellega nõus? Uue reglemendi järgi võib pärast esimese lugemise lõppemist nõuda ka teist lugemist, kuid selleks on erimenetlus.

Kolleegid, kas loeme esimese lugemise lõppenuks? Loeme. Suur tänu kõigile asjaosalistele! Tõenäoliselt toimub teine lugemine järgmisel istungjärgul.

Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi kodakondsuse seaduse jõustumisest" eelnõu esimese lugemise jätkamine

Juhataja

Kolleegid, mul on ettepanek asuda arutama päevakorrapunkti, mis käsitleb Eesti Vabariigi kodakondsusseaduse jõustamise eelnõu. Sisuliselt on tegemist esimese lugemise jätkamisega. Ma palun kõnetooli M. Lauristini. Kuid enne seda üks väike täpsustus. Kolleegid, üle-eelmise arutluse ajal esitatud hr. Kassi ja hr. Kabinini eelnõu on tänases päevakorras kirja pandud iseseisva eelnõuna. Ettekanne sellel teemal on peetud, kuid läbirääkimised jätkuvad ja eelnõu tuleb hääletamisele selle päevakorrapunkti all. Kõik toimub õiges järjekorras. Praegu palun kõnetooli M. Lauristini.

M. Lauristin

Lugupeetud saadikud, ma seisan siin teie ees kodakondsuskomisjoni esindajana juba kolmandat korda. Kodakondsusseaduse jõustamisega seotud probleemide arutelu on näidanud, et selles küsimuses on puhkemas viimase aja kõige pingelisem poliitiline võitlus. Me tuleme teie ette koos õiguskomisjoni ja tagasivõetud otsuse projekti kaasautorite, kristlike demokraatidega minimalistliku otsusevariandiga, kus on ainult kaks punkti. See on teile välja jagatud. Ma tuletan meelde, et esimene punkt kõlab nii: pidada vajalikuks rakendada 1938. aasta kodakondsusseadus muutumatu kujul. Teine punkt on sätestatud nii: teha Eesti Vabariigi Valitsusele ülesandeks esitada kahe nädala jooksul Eesti Vabariigi Ülemnõukogule seaduseelnõu kodakondsusseaduse rakendamise kohta. Niisugune minimalistlik projekt tähendab seda, et kõik meie närvi-, mõtte- ja ajakulu on olnud asjatu.

Ma arvan, et tegemist on olukorraga, mille kohta teaduses on kombeks öelda: eksperimendi negatiivne tulemus on sisukam kui positiivne resultaat, sest see annab rohkem informatsiooni.

Ma usun, et ka meie oleme saanud väitluste ja katsetuste ajal ammendavat informatsiooni Eesti ühiskonna praegusest seisundist, tema valmisolekust lahendada neid küsimusi niisugusel või teistsugusel kujul.

Peale selle on nende arutluste käigus selgunud, ja seda nägime ka eelmise otsuse eelnõu arutamisel, et 1938. aasta kodakondsusseadust aluseks võttes ei soovita seda seadust põhimõttelistes küsimustes muuta. Eelnõu esitajad jõudsid sellele seisukohale nii-öelda konsensusel tasandil. Kõik püüded vana seadust ajakohastada on viinud meid järjekordselt tupikusse. 1938. aasta kodakondsuse seaduse töötasime läbi sellest seisukohast, milliseid täiendusi on selles vaja teha seoses muutunud poliitilise olukorra ja demograafilise situatsiooniga. Tuletan meelde, et me tõstatasime mitmeid kaalukaid probleeme, alustades naturalisatsiooni ajast ja lõpetades keeletsensuse rakendamise korraga, keeõpetuse korraldamisega, rahvusvaheliste lepingutega jne. selles eelnõus, mis juba korra arutusel oli. Peab ütleva, et teravaid probleeme, eriti rakenduslikke probleeme on väga palju. Ma nimetan ainult mõned. Praegust välispoliitilist situatsiooni analüüsides ja poliitikategelaste kohtumistest järeldusi tehes märkame, et kodakondsuse küsimused kerkivad Eesti ja Vene vahelistes suhetes olulisele kohale. Kodakondsusseadust rakendades peame seda silmas pidama. Piisavalt on väga konkreetset informatsiooni selle kohta, kuidas kodakondsuse seaduse rakendamine on seotud meie riigi julgeolekuteenistuse ja riigikaitse korraldamisega. Lahendamist vajab kutsealuste, riigiteenistuses olevate inimeste ja poliitilise kaadri probleem. On täiesti selge, et sisepoliitilist konflikti, mis on seotud isikutunnistuste väljaandmisega, ei ole praktiliselt võimalik lahendada ilma kodakondsusseaduse rakendusjuhendita.

Paljud naturalisatsioonialased probleemid on psühholoogilist laadi ja meie arutelud on aidanud seisukohti lähendada. Väga keerukad on kodakondsusseaduse rakendamise seotud organisatsioonilised küsimused, millega tegeleb kodakondsusamet. Ulatuslik töö seisab ees keeleametil. Ma võin teile ette kanda, et vahepealne nn. laagerdamise aeg ei ole kulunud tulutult. Meil oli väga põhjalik ja väga konstruktiivne nõupidamine keeleameti, keelekaitsekomisjoni, meie kõrgkoolide õppejõudude ja keelekeskuste töötajatega. Arutati, kuidas luua kodakondsuse taotlejatele tõhus riiklik keeõpetuse süsteem, milline peaks olema keelestandard, et oleks välistatud igasugune subjektiivsus selle rakendamisel. Hädasti on vaja teada, kui suur peaks olema kodakondsusseaduse ja eriti keeletsensuse rakendamise seotud eelarveline kate. Ma usun, et keele- ja kodakondsusamet esitavad meile vastava arvestuse. Ma võin teile ette öelda, et kodakondsus kui väga oluline riiklik institutsioon ei ole teips mitte odav. Peale selle on hulk väiksemaid ja suuremaid probleeme, mis on seotud 1938. aasta kodakondsusseaduse teksti tõlgendamisega. Teie ees olevas otsuseprojektis on kirjutatud

pidada vajalikuks rakendada seadus muutmatul kujul. Ma arvan, et see absoluutsuse nõue kujuneb edasiste arutluste objektiks. Ma loodan, et hr. Anton kaasettekandjana kommenteerib seda. On avaldatud arvamust, et võib-olla oleks õige täpsustada ja ajakohastada keelelist paradigmat, jättes seaduse sisuliselt muutmata. Seaduses on juttu kodakondsusega seotud maksumaksmisest Eesti kroonides, mis praegu kahjuks ei ole võimalik. Seaduses on ametiisikute nimetusi, mida praegu ei kasutata. Minu arust vajab seaduse tekst detailseid täpsustusi.

Mis puudutab põhimõttelisi parandusi ja täiendusi, mida meie eelmine eelnõu sisaldas, siis tuletan meelde, et hr. Käbin püüdis eile neid juriidiliselt argumenteerida. See on probleem, mida peaks arvestama, kuid ometi ei sõltu sellest sisuliselt midagi olulist, kui me vastavad parandused praegu tegemata jätame. Järgmine valitav kogu otsustab, kas kirjutada uus seadus või teha vanas olulisi või vähemolulisi muudatusi. See on minimalistlik lähenemine. Sellega seoses ma palun teid toetada seda otsuse projekti, kusjuures teine punkt, mis kohustab Eesti Vabariigi Valitsust välja töötama rakendusotsust, ei tähenda sugugi seda, et kodakondsuskomisjon viskab nurka kõik eeltööd. Justiitsministeeriumi, kodakondsusameti ja meie komisjoni ühise töörühma esmaülesanne on täpsustada, kuidas kõiki probleeme täpselt ja üheselt tõlgendada. Kuidas näiteks tõlgendada § 23 isikute kohta, kes on teeninud võõrriigi sõjaväes või organisatsioonides ning kes selle tõttu kuuluvad Eesti kodakondsusest väljaheitmisele. Me võime siin omavahel kinnitada, et see ei käi meie meeste kohta, kuid rakendusseaduses tuleb kõik need asjad väga selgelt ja täpselt kirja panna. Omaette probleem on § 3 punkt 2, mis räägib sellest, et Eesti Vabariigi kodakondsuse saavad isikud vastavalt Eesti Vabariigi poolt sõlmitud rahvusvahelistele lepingutele. Neid tingimusi on tarvis rakendusseaduses täpsustada. Tänapäevaseks tuleb rakendusseaduses tõlgendada ka § 7 punkti 2, milles räägitakse isikutest, kellel on eelistus saada Eesti Vabariigi kodakondsust. Need on riigile tarvilikud, tuntud ja teenekad isikud. 50 aasta jooksul on neid kogunenud tunduvalt rohkem, kui nähti ette 1938. aasta seaduses. Nüüd on tarvis sätestada kord, kes võib teha vastavaid ettepanekuid, kes peab otsustama, missuguseid teeneid arvestatakse jne. Suur probleemipundar on seotud valimistega ning nende riigiametitega, kus kehtib reegel, et seal võivad töötada ainult kodanikud. Tuletan meelde, et meil seisab ees valimisseaduse väljatöötamine. Kodakondsuskomisjon on seisukohal, et valimisseadusega seotud probleemid tuleb põhjalikult läbi arutada pärast 1938. aasta kodakondsusseaduse rakendamiseotsuse tegemist. Muidu võime kaks väga keerukat probleemi ühe ropsuga ühte umbsõlme siduda. Samuti on oluline silmas pidada, et jätkub töö põhiseaduse kallal, kus sätestatakse nii kodanike kui ka Eestis alaliselt elavate inimeste staatus. Üpris põhjalik peatükk käsitleb ka

riigiameteid. Seepärast ma palun veel kord, et me ei koormaks praegust arutelu küsimustega, mille põhjalik kaalumine seisab alles ees.

Aga meie kõige esimesest, minimalistlikust otsusest sõltuvad kõik järgmised sammud, kusjuures kõigil neil ei ole mitte ainult teoreetiline ja juriidiline, vaid ennekõike praktiline tähtsus meie riigikaitstes ja elukorralduses. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Küsimused Marju Lauristinile. Tõnis Mets.

T. Mets

Lugupeetud proua Lauristin! Ma olen teiega täiesti nõus, et kodakondsusprobleem on teravalt tõusnud päevakorrale ja seda eriti küsimustes, mis puudutavad meil elavaid muulasi. Me anname endale täielikult aru, et meie naaber Venemaa ei ole sugugi ükskõikne, milliseks kujuneb meie kodakondsusseadus. Viimasel ajal on toimunud Savisaare ja Sobtšaki, Rüütli ja Jeltsini läbirääkimised. Kas te olete kursis ja võiksite meid lühidalt informeerida, missugune oli nende läbirääkimiste sisu ning kuidas need mõjutavad meie tulevast kodakondsusseadust?

M. Lauristin

Härra Mets, ma ei ole volitatud edastama härra Savisaare ega härra Rüütli kõneluste sisu, kuid ma usun, et me kõik oleme tõepoolest mitte ainult huvitatud, vaid oleme koguni kohustatud teadma nende kõneluste sisu. Usun, et me peaksime paluma neid kõne all olnud probleemidest meile siin ette kandma. Põhimõtteliselt käsitleb kodakondsusküsimuste lahendust Eesti-Vene lepingu 3. ja 4. peatükk. Eesti on nimetatud lepingu ratifitseerinud. See on üldine raam, millesse me peame mahutama ka 1938. aasta seaduse rakendamisotsuse. Konkreetsemaid kokkuleppeid või erileppeid kodakondsuse kohta veel ei ole, sest Vene pool ei ole seni lepingut ratifitseerinud. Härra Savisaare ja härra Rüütli konsultatsioonid järgivad lepingu vaimu ja teksti. Me teame, et Venemaa, samuti Valgevene ja Ukraina on vastu võtnud oma kodakondsusseadust. Nemad on valmis vastavate lepete sõlmimiseks pärast oma kodakondsusseaduse vastuvõtmist.

S. Sovetnikov

Lugupeetud proua Lauristin! Mul on kaks küsimust. Milline peab teie arvates olema 1938. aasta kodakondsusseaduse § 6 jõustumise kord? See puudutab naturalisatsiooni, 2 pluss 1. Mis ajast peale hakatakse lugema neid kahte aastat?

Ja teine küsimus. Kui suur osa muulastest elanikkonnast jääb pärast kodakondsusseaduse jõustumist meie kodakondsuskomisjoni andmeil ilma võimalusest saada Eesti Vabariigi kodakondsus? Kui suur see arv umbes on tuhandetes või kümnetes tuhandetes? Tänan!

M. Lauristin

See puudutab juba rakendusseadust. Mina võin nimetada ainult seda seisukohta, millele me koos teiega oleme jõudnud kodakondsuskomisjonis. Eestis kahe aasta elamise nõudesse peaks olema lülitatud faktiline Eestis elamise aeg. Ma tean, et selle kohta on teistsuguseid seisukohti hr. Kassi ja hr. Kåbini projektis. Ütlen veel kord, et selle küsimuse peaksime põhjalikult läbi arutama ja seda ei tohi teha poliitiliste loosungite tasemel. Kodakondsuskomisjoni seisukoht ei ole selles asjas muutunud. Mis puhtub sellesse, kui palju on neid, keda rakendusseadusega peaks jätma ilma võimalusest taotleda Eesti Vabariigi kodakondsust, siis puudutab see meie eelneva projekti seisukohti, milles olime üksmeelel. Nagu Läti seaduses, nii tuleks meie rakendusotsusesse sisestada erisätted Eestis teenivate Nõukogude armee ohvitseride, kriminaalse minevikuga inimeste ja ilma kindla sissetulekuta isikute kohta. Neile võivad lisanduda veel mõned teised kategooriad. Kõik teised isikud on õigustatud naturalisatsiooni tingimusi täites taotlema Eesti Vabariigi kodakondsust.

S. Petinov

Lugupeetud proua Lauristin! Mul on teile kaks küsimust. Komisjon töötas pikka aega seaduse kallal. Kas siis arutati ka juriidilist küsimust, millist vabariiki peetakse silmas kodakondsuse määramisel? Millistest juriidilistest eeldustest komisjon lähtus? Kas praegune sõltumatu Eesti on 1940. aasta Eesti Vabariigi õigusjärglane või kolmas vabariik? Esitan selle küsimuse seetõttu, et see on väga tähtis kodakondsusseaduse rakendamise seisukohast lähtudes. Tahaksin teada, millised on juriidiliselt põhjendatud argumendid selle variandi kasuks, mida teie arutasite?

Nüüd teine küsimus. Te rääkisite täiesti õigesti sellest, et on palju probleeme seoses kodakondsusseaduse rakendamisega ning viitasite ka koostatavale põhiseadusele. Kas teile ei näi, et oleks loogiline töötada välja põhiseadus, kus ongi ette nähtud kõik inimõiguste ja kodanikuõiguste mehhanismid ja seosed Eesti Vabariigis, ning alles seejärel kehtestada kodakondsusseadus? Tänan!

M. Lauristin

Aitäh, härra Petinov! Mis puudutab esimest küsimust, siis on kodakondsuskomisjon nii enne 20. augustit kui ka pärast seda lähtunud seisukohast, et tegemist on Eesti Vabariigi õigusjärgse Eesti Vabariigi taastamisega. Ma tuletan meelde, et meil oli valimisregistri projekt. See lähtus sellest, et kogu Eesti Vabariigi elanikkond jaguneb Eesti Vabariigi õigusjärgseteks kodanikeks, alalisteks elanikeks, kes ei ole õigusjärgsed kodanikud, ning nendeks, kes ei ole Eesti Vabariigi elanikud, kuid on õigusjärgsed kodanikud, samuti isikuteks, kes ei ole alalised elanikud ning ei ole üldse seotud kodakondsusprobleemiga. See oli aasta tagasi esimene lähtepunkt, mis siin ette kanti. Siis oli, nagu te mäletate, takistuseks selle seaduse vastuvõtmisel teine jaotus, nõudmine, et kodakondsusseaduse rakendus eelneks valimisregistrile. Mis puutub teie teise küsimusse, siis olles ise Assamblee liige, te teate, et põhiseaduse projektis puudutab kodakondsust säte, et Eesti Vabariigi kodanikuks saadakse sündimusega või hilisema seadusjärgse toiminguga. Ja midagi rohkemat seal kodakondsuse kohta ei ole kirjutatud. Kogu koormus langeb kodakondsusseadusele. Mittekodanike õigusi on põhiseaduses väga laialdaselt käsitletud, aga see ei puuduta kodakondsusseaduse rakendust. Kodakondsusseaduse rakendust kaudselt puudutavad need sätted, mis räägivad kodanike õigusest teatud töökohtadele (ma mõtlen riigiameteid). Põhiseaduse rakendusotsuses tuleb täpselt määratleda, millal hakatakse ühte või teist sätet ellu viima. On ilmne, et kõik põhiseaduse paragrahvid ei ole vastuvõtmise hetkest rakendatavad.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud M. Lauristin! Kuidas jääb vahekord isa- ja emaliiniga, kui hakkab kehtima 1938. aasta seadus? See on esimene küsimus. Teine küsimus: kas me ei ole muutunud liiga järeleandlikuks välismaise sekkumise puhul meie siseasjadesse, et me soostume kõige sellega, mida kusagil räägitakse, sealhulgas kodakondsuse küsimustes. Kolmas küsimus: kas me ei idealiseeri Eesti-Vene lepingut? See leping sõlmiti teatavasti hoopis teises poliitilises situatsioonis, leping oli pooleldi salajane, avalikkuse eest varjatud ja kiirustades vastu võetud. Kas me ei peaks sõlmima uue Eesti-Vene lepingu? Aitäh!

M. Lauristin

Hr. Made kui endine teenekas diplomaat teab väga hästi, missuguseid probleeme ja komplikatsioone võib esile kutsuda ratifitseeritud lepingu ratifikatsiooni tühistamine. Hr. Rütli ja hr. Jeltsini kõnelused kodakondsuse üle jäid selle lepingu raamidesse. Kas oleme liigselt järele andnud välisele survele? Vastupidi. Me oleme praegu punktuaalselt meie

seadusandliku traditsiooni raames. Kas Eesti-Vene lepingut peaks uuendama? Meil on tarvis sõlmida mitu lepingut nii Venemaa kui ka teiste liiduvabariikidega. Ma ei välista, et Eesti-Vene leping muutub ja kindlasti on see seotud meie kodakondsuse seadusega. Ema- ja isaliini suhtes pöörakem tähelepanu paragrahvile 5. Alaliselt Eestis elava väljamaalasega abiellunud naiskodaniku lapsed omandavad Eesti kodakondsuse, kui nad 18-aastaseks saades ühe aasta jooksul ei teata Eestis viibides vastavale linnapeale, linnavanemale või maavanemale, välismaal viibides Eesti diplomaatilisele esindajale, konsulile või siseministrile, et nad soovivad säilitada oma isa kodakondsuse. Sisuliselt kehtib kodakondsuse saamise võimalus nii ema- kui isaliini pidi.

K. Sergij

Lugupeetud Marju Lauristin! Te tahate, et võetaks vastu või jõustuks 1938. aasta seadus. Ma ei ole selle seaduse vastu, see on täiesti vastuvõetav ja demokraatlik. Aga mida annab praegu selle seaduse jõustamine koos nende paljude klauslitega, millest te siin rääkisite?

Mida toob 1938. aasta seaduse jõustamine inimestele, kes on siin aastaid elanud, õppinud eesti kultuuri ja oskavad eesti keelt? Kas neil on jälle vaja naturalisatsiooni?

M. Lauristin

Ma just seletasin, et me ei too teie ette praegu mingeid muudatusi. Jutt on rakendusseaduse ettevalmistamisest, kus paljud teie poolt esitatud küsimused peavad saama vastuse. Rakendusseadus peab olema täpne ja konkreetne. Igaüks peab sealt välja lugema, kuidas on lood tema staatusega ja kodakondsuse saamise võimalusega.

N. Aksinin

Lugupeetud spiiker, lugupeetud Marju Lauristin! Arvan, et mina kuulun kolmandasse gruppi, kelle lojaalsust hakatakse kontrollima. Mitte mina üksi, vaid suur osa veterane, meie sõpru, kui nii võib väljendada, ärge palun solvuge, kahetsevad senini, et Eesti astus NSV Liidu koosseisust välja. Kas siis koostatakse mingisugune test, mis määrab lojaalsuse, või hakatakse kuidagi teisiti minu lojaalsust määratlema? Võib juhtuda nii, et minu naine, kes minuga kogu aeg riidleb, et ma topin oma nina sinna, kuhu pole vaja, saab enne kodakondsuse kui mina. Palun selgitage mulle seda kõike täpsemalt. Kuidas määratakse kindlaks lojaalsust?

M. Lauristin

Hr. Aksinin, on tõesti täiesti võimalik, et teie proua saab kodakondsuse enne, kui teie. Tõepoolest on võimalik mitmesuguseid kombinatsioone ette näha, kuid praegu ei ole ei mina ega keegi teine valmis niisugustele küsimustele vastama. Põhimõtteliselt saab niisugustele küsimustele vajaduse korral vastata ainult kohus. Punkt suhtumisest Eesti Vabariigi iseseisvusesse peab olema seaduses nii selgelt sätestatud, et kohus saaks vaidlusküsimusi lahendada. Testide ja keelestandardi kohta toimus põhjalik nõupidamine. Kui meil rakenduseseaduse projekt on laual, siis peab selle kõrval seisma ka keelestandardi kirjeldus. Seda lubas Keeleamet. Täielik keelestandard oleks kõige parem, et kellelgi ei oleks võimalik öelda, et noh, mulle näiteks meeldib ühe inimese keeletarvitus rohkem kui teise oma. Lojaalsustestidest ei ole meil juttu olnud ja me ei kavatse lojaalsustesti otsusesse lülitada.

L. Annus

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud pr. Lauristin! Tiit Made tõstas küsimuse üles, kas me ei ole muutunud liiga järeleandlikuks rahvusvahelisele vastukajale. Ma tõstatan selle küsimuse teise kandi pealt. Kuidas te tõlgendate seda, et praegu elab Eesti Vabariigis 600 tuhat Eesti kodanikku, kes pärast kodakondsusevastuvõtmist kaotavad ühe ööga kodakondsuse. Seda võib ju niimoodi tõlgendada. Mida te sellele küsimusele vaatate? Aitäh!

M. Lauristin

Hr. Annus! Ma arvan, et me kõik areneme õppimise kaudu. Minu meelest on olnud kõigil võimalik viimase kolme aasta jooksul õppida juriidilist miinimumi. Ka ilma õhtukoolis käimata peaks olema täiesti selge, et selliselt probleemi tõlgendada ei saa. Jutt on ikkagi sellest, et Eesti elanikkonna puhul saame eristada neid, kes olid Eesti Vabariigi kodanikud enne 16. juunit 1940 ja nende järglasi. Neil, kes seda ei olnud, on praegu ainult Nõukogude Liidu või mõne liiduvabariigi kodanikud. Eesti kodakondsuse äravõtmise kohta on 1938. aasta seaduses väga täpsed sätted, kuigi, nagu ma ütlesin, on selles teatud tõlgenduslikud probleemid. Need tuleb rakendusotsuses lahendada.

Juhataja

Suur tänu, pr. Lauristin! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole.

Mul on küsimus õiguskomisjonile. Kas õiguskomisjon on planeerinud ka kaasettekande? On planeeritud. Kas härra Anton on käepärast? Palun härra Antoni kaasettekandeks kõnetooli.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjon on koos kodakondsuskomisjoniga korduvalt arutanud Eesti Vabariigi kodakondsusküsimust.

Seoses otsuseprojektiga, mis koosneb ainult kahest punktist, soovin teieni tuua nende arutelude lõpptulemuse, mille võib kokku võtta 5 punktis.

Esiteks. Paratamatult tekib küsimus, kuidas hinnata kodakondsuskomisjoni tööd. Olen kuulnud ka häáli, kes leiavad, et kodakondsuskomisjon on töötanud küll kaua, kuid pole kuhugi välja jõudnud. Sellise hinnanguga õiguskomisjon ei nõustu. Ja sellepärast tuletan teile meelde kahte asjaolu. Esiteks on kodakondsuskomisjon läbi töötanud võimalikud variandid kodakondsusküsimuse lahendamiseks. Ja teiseks: kodakondsuskomisjoni töö tulemusena on fikseeritud idee 1938. aasta kodakondsusseaduse rakendamisest.

Teiseks. Tekib paratamatult küsimus, mis on kahepunktilise otsuse projekti põhisisu?

Õiguskomisjoni arvates seisneb projekti põhisisu selles, kas Ülemnõukogu üldse soovib 1938. aasta kodakondsusseaduse rakendamist.

Kolmandaks. Kõige problemaatilisemad, võib-olla ekslikumadki, on otsuseprojekti punktis 1 viimased sõnad "muutumatul kujul". Kodakondsuskomisjoni ja õiguskomisjoni ühisel arutelul pidid sõnad "muutumatul kujul" tähendama seda, et muutumatul kujul rakendatakse ka naturalisatsiooni tsensusi. Ma arvan, et ei ole õige anda välja vekslit, et 1938. aasta kodakondsusseadust on võimalik tervikuna rakendada. Niisuguse vekslit väljaandmist tuleb lugeda ennatlikuks.

Neljandaks. Vajalik on täpselt selgitada, millised on esitatud otsuseprojekti juriidilised järeloomid, kui see parlamendis vastu võetakse. Kinnitan, et sellise otsuse vastuvõtmisel ei looda uusi õigusnorme. Otsuseprojekti sisu on poliitiline ja organisatsiooniline ja normiloova sisuta.

Viiendaks. Juhin teie tähelepanu, kuidas mõista otsuseprojekti punkti 2.

Punktist 2 tuleneb kõigepealt ülesanne valitsusele: esitada 3 nädala jooksul Eesti Vabariigi Ülemnõukogule kodakondsusseaduse eelnõu, mida ei suutnud teha kodakondsuskomisjon ja õiguskomisjon. Juhin teie tähelepanu tõsiasjale, et eelnõu ettevalmistamine ja esitamine valitsuse poolt on kooskõlas 1938. aasta kodakondsusseadusega. Seal rõhutatakse, et kodakondsusseaduse rakendusotsusega tegeleb valitsus. Selles mõttes on otsuseprojekti p. 2 kooskõlas punktiga 1. See on kooskõlas ka kodakondsusseaduse mõttega, et seaduse rakendamisega tegeleb valitsus. Mida tähendab see, et valitsus peab esitama seaduseelnõu kodakondsusseaduse rakendamisest? Õiguskomisjoni arvates tähendab see kolme momenti. Esiteks. On võimalik, et valitsusel on vaja võtta seisukoht 1938. aasta kodakondsusseaduse

üksikute sätete rakendamise võimalikkuse kohta või võimalikkuse kohta rakendada neid praegusel etapil. Teiseks, valitsusel tuleb esitada Ülemnõukogule ettepanek, kuidas 1938. aasta kodakondsusseadust tõlgendada. Ja kolmandaks tuleb valitsusel esitada Ülemnõukogule need alused, mis võimaldaksid valitsusel ja talle alluvatel struktuuridel korraldada 1938. aasta kodakondsusseaduse rakendamist. Tänan.

Juhataja

Suur tänu, hr. Anton! Meil on mõned küsimused. Pavel Panfilov.

P. Panfilov

Lugupeetud ettekandja! Mul on juriidilisest seisukohast lähtudes järgmine küsimus. Võib-olla ma küll pisut utreerin seda probleemi. Meid, Ülemnõukogu saadikuid, valiti salajase hääletuse teel ja seepärast ei tea keegi, kes kelle poolt hääletas. Aga oletagem, et üle poole siin viibivaist saadikuist valisid muulased. Kas praegusel Ülemnõukogu koosseisul on siis õigus võtta vastu otsus kodakondsuse kohta? Kui inimesed meid valisid, siis nad olid kodanikud ja neil oli valimisõigus. Aga pärast kodakondsusseaduse vastuvõtmist enamik neist järsku ei olegi enam kodanikud. Kuidas on see kooskõlas juriidiliste normidega? Tänan!

T. Anton

Hr. Panfilov! Kõigepealt juhin ma teie tähelepanu ühele eksitusele. Küsimus ei ole rahvuslikus koosluses, kuigi te kasutasite mõistet "mitte-eestlased". Küsimus on kodakondsuses. Püüan teile selgitada, et kodakondsuseta isikuid ei teki Eestis ühe, teise või kolmanda lahendusvariandi puhul siiski kuigi palju. Üksikute isikute puhul, kellel ei ole Eesti Vabariigi kodakondsust, on enamik Nõukogude Liidu kodanikud. Kui on tõepoolest isikuid, kes soovivad loobuda Nõukogude Liidu kodakondsusest, siis tekib see õigussuhe, mis neid isikuid ühendab Nõukogude Liidu, mitte Eesti Vabariigiga.

A. Novohatski

Lugupeetud kolleegid! Mul on järgmine küsimus. Rääkides õiguskomisjoni seisukohast arutatavas küsimuses, te ütlesite, et 1938. aasta seadust ei saa jõustada muudatusteta. Palun selgitage, milliseid muudatusi te silmas peate. Milliseid muudatusi peab tegema, et seda seadust rakendada? Tänan!

T. Anton

Ma ei ole väitnud, et 1938. aasta seadust ei ole võimalik muutmatul kujul rakendada. Ma avaldasin kahtlust selle kohta, kas 1938. aasta seadust on võimalik kohe muutmatul kujul rakendada, nagu see on kirjas punktis 1. Edasi juhtisin teie tähelepanu sellele, et ilmselt tuleb leida juriidilisi meetmeid, üksikute sätete peatamise, nende kaasajaatamise ja tõlgendamise kaudu leida tänapäevaseid vahendeid 1938. aasta seaduse rakendamiseks. Toon ühe näite, et selgitada, mida ma silmas pean. Näiteks on kodakondsusseaduses ette nähtud teatud maksu tasumine kroonides. Kui teil on käepärast kodakondsusseadus, siis te leiate selle sätte 14. paragrahvist. On üsna mõisteta, et 20 või 30 krooni, millest selles paragrahvis räägitakse, ei ole võimalik tasuda ei Eesti Vabariigi ega Nõukogude Liidu kodanikel. Järelikult on vaja leida mingeid lahendeid, mis võimaldaksid seda seadust rakendada. Millise iseloomuga need lahendid on, sellele ma ei oska täna vastata. Neid lahendeid püüdis kodakondsuskomisjon ja õiguskomisjon leida, esitades eelmine kord pisut mahukama otsuse projekti, kuid need lahendid ei leidnud üksmeelset toetust.

V. Malkovski

Lugupeetud õiguskomisjoni esimees! Ma saan asjast aru nii, et peale kodakondsuskomisjoni tegevuse analüüsi peab õiguskomisjon andma ka hinnangu selle kohta, kas vastav seadus või otsus on kooskõlas varem vastuvõetud otsustega. Ma pean silmas lepingut Venemaa ja Eesti vahel ning rahvusvahelisi norme, mis ilmselt võeti vastu pärast 1938. aastat, nagu näiteks inimõiguste ja kodanikuõigusi deklaratsioon jne. Kas õiguskomisjon on seda analüüsinud ja millised on praegu lahkumineku?

T. Anton

Lugupeetud hr. Malkovski! Ma arvan, et teie küsimus toetub seisukohale, nagu oleksid Eesti Vabariigi elanikud täna valdavalt otsustanud, kas nad on Nõukogude Liidu kodanikud või ei. Ma arvan, et selle küsimuse otsustamine seisab üsna paljudel alles ees. Rahvusvahelise õiguse põhimõtte kodakondsusküsimustes seisneb selles, et kellelki ei tohi vägivaldselt tema kodakondsust ära võtta ja sünnis ei ole ka kellelegi kodakondsust kinkida. Otsuseprojekt, mis on teile esitatud, ei võta Nõukogude Liidu kodanikelt vägivaldselt kodakondsust, vaid võimaldab nendel, kes seda soovivad, Nõukogude Liidu kodakondsusest loobuda, ja astuda 1938. aasta kodakondsusseaduse teise peatüki alusel Eesti Vabariigi kodanikuks. Väga paljudel on valik, kas Nõukogude Liidu kodakondsusest lahkuda või mitte, üpris raske. Ma

kordan veel kord, et rahvusvahelise õiguse järgi peavad selles küsimuses otsuse langetama need isikud ise, parlament seda nende eest teha ei saa.

Ma vabandan, võib-olla ei mõistnud ma Malkovskit õigesti!

G. Israeljan

Tänan, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kahjuks olen sunnitud küsimust kordama. Minu kolleegid juba küsisid seda, aga kahjuks selget vastust ei saanud. Palun teilt vastust kui meie komisjoni peamiselt esindajalt. Meie komisjon lähtub õiguse seisukohast. Saan asjast aru nii, et meie eeldatav kodakondsusseadus jaguneb kahte ossa. Esimene osa puudutab neid inimesi, kes on siin kaua elanud ja teine osa neid, kes tulevad Eesti Vabariiki pärast seaduse vastuvõtmist.

Pöördugem tagasi esimese osa juurde. Kas teie arvates on juriidilisest seisukohast lähtudes õige rääkida kodakondsuse andmisest. Juriidiliselt oleks vist õige rääkida kodakondsuse äravõtmisest. Te ütlesite õigesti, et igal inimesel peab olema võimalus kodakondsust valida. Aga antud juhul need inimesed, kes Eesti Vabariigi territooriumil elavad, olid ju selle vabariigi kodanikud. Me võtsime küll vastu otsuse, et seda vabariiki ei ole enam, aga nemad on kodanikud. Kas see kõik on õiguslikust seisukohast õige?

Teine küsimus. Kas teie arvates on enne põhiseaduse vastuvõtmist otstarbekas rääkida kodakondsusest? Täna me räägime ju jälle sellest vabariigist, mis õiguslikust seisukohast lähtudes praegu ei eksisteeri. Tänan juba ette vastuse eest!

T. Anton

Lugupeetud kolleegid, enne kui ma vastan hr. Israeljanile, tuletan meelde, et otsuseprojekt koosneb ainult kahest punktist. Vastuse nendele küsimustele, mida kolleeg esitas, saab anda hääletamise teel. Valik on kindlasti poliitiline. Mis puudutab õiguslikke aspekte, siis seletan ma kolmandat korda, et Nõukogude Liidu kodakondsusest lahtiütlemine on küsimus suhetest Nõukogude Liiduga. Eesti Vabariigi kodakondsusesse kuulumisest kõneleb 1938. aasta kodakondsuse seadus. Hr. Israeljan! Kui teil on võimalik see seadus läbi lugeda, siis saate sellest täpse pildi.

Juhataja

Suur tänu!

T. Anton

Vabandan, teine küsimus: kas on võimalik kodakondsusküsimusi lahendada enne põhiseaduse vastuvõtmist? Seda on kindlasti võimalik teha, vastasel korral tekiks küsimus sellest, kuidas saavad hakkama need riigid, kellel põhiseadust sellisel kujul, nagu meie oleme harjunud nägema, üldse ei ole. Kindlasti on võimalik kodakondsusküsimusi lahendada enne põhiseaduse vastuvõtmist.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, üks hetk tähelepanu! Ülemnõukogu rõdule on saabunud Lõuna-Aafrika Vabariigi välisminister hr Botha, tervitame teda aplausiga. Suur tänu! Jätkame küsimustele vastamist. Lembit Annus.

L. Annus

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud kõne autor! Kodakondsus on või ei ole. Ma arvan, et teie kui jurist olete sellega nõus. Te kuulutasite, et kellelki ei tohi kodakondsust vägivaldselt ära võtta. Aga pr. Lauristin toonitas korduvalt, et kõik, kes on võidelnud Eesti Vabariigi vastu, jäävad kodakondsusest ilma. Nii et Lembit Annus on täitsa kindel, et temalt võetakse kodakondsus ära. Te ütlesite, Nõukogude Liidu elanike asi on lahendada Eestis seda küsimust. 250 tuhat inimest oli 17. märtsil Nõukogude Liidu poolt. Ju nad siis lähevad Nõukogude Liitu ja moodustavad Eesti Vabariigi Nõukogude Liidu territooriumil.

Juhataja

Enne, kui hr. Anton vastama hakkab, juhiksin tähelepanu sellele, et praegu esitatakse küsimusi, millele järgnevad läbirääkimised. Sõnavõttudes anname oma hinnangu nii selle eelnõu kui ka hr. Antoni kohta. Proovige vastata, kui seal küsimus oli.

T. Anton

Lugupeetud hr. Annus! Nõukogude Liidu kodakondsus on juriidiline fakt. Teie kahtlustused selles küsimuses on võib-olla alusetud, võib-olla ei ole. Praegu tunnustab kogu maailm Nõukogude Liitu kui riiki ja Nõukogude Liidu kodakondsust. Praegu ei ole fikseeritud Eesti Vabariigi kodakondsust ja selle tõttu on Nõukogude Liidu kodakondsusega seotud institutsioonid, passisüsteem, piirisüsteem jne. laienenud ka Eesti Vabariigile. Vastuolu tegeliku olukorra ja minu väite vahel, et osa Eesti elanikest on Nõukogude Liidu kodanikud, ma ei näe. Nüüd sellest, mis puudutab Eesti kodakondsusest väljaheitmist. Seda reguleerib

kodakondsusseaduse § 23, kus on antud kolm juhtu, kui inimene Eesti Vabariigi Valitsuse otsusega Eesti kodakondsusest välja heidetakse. Ma olen kindel, et § 23 on üks nendest, mida on vaja täpselt tõlgendada. Sellepärast ma arvangi, et on vaja 1938. aasta kodakondsusseaduse tõlgendamise seadust. Siis on võimalik täpselt määrata sisu, mida §-s 23 silmas peetakse. Selle üle peame parlamendis vaidlust jätkama, et leida õige lahend.

Juhataja

Suur tänu! Vladimir Malkovski teine küsimus.

V. Malkovski

Lugupeetud spiiker! Tahan juhtida teie tähelepanu sellele, et ma kordan oma küsimust. Teist küsimust ma ei esita. Lugupeetud Tõnu Anton, ma ei esita teile küsimust Liidu kodakondsuse kohta. Ma küsin, kas antud dokument on kooskõlas varajasemate Ülemnõukogu otsustega, sealhulgas ka Vene-Eesti lepinguga, ja rahvusvaheliste normidega, mis on kehtestatud pärast 1938. aastat. Palun Marju Lauristini mitte ette öelda. Võib vastata jah või ei.

T. Anton

Mul on tõepoolest meeldiv võimalus teile veel kord selgitada neid küsimusi, mida te esitasite. Kas dokument on kooskõlas Eesti Vabariigi Ülemnõukogu varem vastuvõetud dokumentidega? Ma olen veendunud, et teile esitatud 2-punktiline otsuseprojekt on kooskõlas Ülemnõukogu varem vastuvõetud dokumentidega.

Teiseks. Kas nimetatud 2-punktiline otsuseprojekt on kooskõlas Eesti-Vene lepinguga? Ma olen veendunud, et otsuseprojekt on nimetatud lepinguga kooskõlas. Kuid selleks, et te mõistaksite mind õigesti, olen ma sunnitud neljandat korda, vabandust, juba viiendat korda selgitama, et jutt käib Eesti Vabariigi ja Nõukogude Liidu kodakondsusküsimusest, mitte Eesti ja Vene kodakondsusküsimusest. Eesti kodakondsusküsimus ei ole veel lahendatud ja mul puuduvad andmed selle kohta, et Vene kodakondsusküsimus oleks lahendatud. Ja kolmas küsimus, kas 2-punktiline otsuseprojekt on kooskõlas rahvusvahelise õigusega? Sellele ma juba vastasin. Kordan, et see 2-punktiline otsuseprojekt on kooskõlas rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtetega.

Juhataja

Suur tänu! Pavel Panfilovi teine küsimus.

P. Panfilov

Palun ettekandjalt vabandust, aga ma olen sunnitud ka end pisut kordama. Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi kodanikuna valisin ma teid kui kodaniku Ülemnõukogu saadikuks. Nüüd aga võtate te kodakondsusseaduse vastu – oletame, et teie hääletate selle poolt ja ühe enamhäälega läheb see läbi, ja võtate minult kodakondsuse.

Kas meie Ülemnõukogu on selles koosseisus, milles ta valiti, üldse õiguspädev seda otsust vastu võtma või peab seda tegema Riigikogu, uus Ülemnõukogu, kelle valivad ainult vabariigi kodanikud?

T. Anton

On õige, et liiduvabariikidel oli formaalne kodanikkond, kes Nõukogude Liidu põhiseaduse järgi moodustasid Nõukogude Liidu kodanikkonna. Kuid juriidilises ja poliitilises mõttes liiduvabariikidel kodanikkonda ei olnud, kodanikkond oli üksnes Nõukogude Liidul. Sellepärast ei ole need eeldused, millele te, lugupeetud härra Panfilov, küsimuse üles ehitate, tõesed. Kordan, liiduvabariikidel ei olnud ei riigi tunnuseid ega ka kodanikkonda. Seega ei olnud Eestil kodakondsust ja kodanikkonda ei juriidilises ega poliitilises mõttes.

Juhataja

Suur tänu, härra Anton! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole.

Kell on 18.02. Minule on tulnud ettepanek pikendada tänast tööpäeva kuni otsustamiseni. Ma panen selle ettepaneku hääletamisele.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 82 rahvasaadikut, puudub 22.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et pikendada tänast plenaaristungit kuni antud päevakorrapunkti otsustamiseni? Palun hääletada! Kvalifitseeritud häälteenamus. 2 korda rohkem poolt, kui vastu. Selle ettepaneku poolt on 50 rahvasaadikut, vastu on 28, erapooletuid on 1. Ettepanek ei leidnud toetust.

Juhataja

Kolleegid, sõnavõtusoovid fikseeritakse arvuti mälus, seda arvestatakse. Palun, I. Fjuk.

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja, mul on ettepanek teha uus katse tööpäeva pikendada ja formuleerida see järgmiselt: tööpäeva pikendada kuni sõnavõttude ärakuulamiseni.

Juhataja

Palun andke mulle ettepanek kirjalikult! V. Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud spiiker! Mul on tekkinud mulje, et kodakondsusküsimuse arutamine jäetakse tingimata päeva lõpuks, et me ei saaks seda arutada ja et selle saaks edasi lükata. Sellega seoses on mul järgmine küsimus. Kui täna tööpäeva ei pikendata, millal te siis kavatsete selle küsimuse arutelu jätkata? Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Mul on ikka jätkunud kannatlikkust heale kolleegile vastata. Ma võiksin öelda niimoodi, et ma käitun vastavalt reeglendile ja kui on midagi protestida, siis protestige. Praegu loodan jätkata kolmapäeval. Näis, kas õnnestub. Samas juhin ma oma hea sõbra tähelepanu sellele, et ei maksa kogu aeg torkida. Selliste küsimuste esitamist ei ole ette nähtud. (Hääled saalis.)

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et pikendada tänast ametlikku plenaaristungit kuni sõnavõtude ärakuulamiseni? Palun hääletada! Kvalifitseeritud häälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 49 rahvasaadikut, vastu on 23, erapooletuid on 2. See ettepanek leidis toetust.

Kolleegid, ma palun mõned sekundid tähelepanu!

Küsimusi esitatakse päevakorra kohta või päevakorra küsimuses ja minule esitatakse küsimusi siis, kui ma ei ole selgelt oma seisukohta avaldanud või kui see puudutab protseduuri. Teistel juhtumitel minule küsimusi ei esitata. Kui te mäletate, oli meie ajutises töö- ja kodukorras nõue, et tuleb rangelt kinni pidada kinnitatud päevakorrast. See langes ära sellepärast, et Ülemnõukogu ei olnud suuteline praktilises töös seda reeglendipunkti täitma. Küsimus ei ole juhataja suvas, vaid Ülemnõukogu tegelikus töövõimes.

Kolleegid, mul on ettepanek, et me, jätkates tööpäeva, võtaksime otsuse vastu sõnavõtude ja kõnede lõpetamise kohta. Mul on ettepanek, et me lõpetaksime kõned pärast Vladimir Lebedevi kõnet. (Hääled saalist.)

Reglendamivastane küsimus viiski asja nii kaugele, et kompuutri mälust lükati välja Lebedevi nimi. Kes oli esimene? Lebedev? Uluots?

Kes oli järgmine? Kuidas oli järjekord? Lebedev, Uluots, Petinov, Sovetnikov ja Menšikov. Kompuuter karistas selle eest, et rikutakse relementi. Nii. Kas Uluots soovib veel sõna? Küsimus? Protest? Ülo Uluots.

Ü. Uluots

Lugupeetud spiiker, palun minu kõne viia üle järgmisele arutelule, sest ma olen täna õhtul juba väsinud ja minu kõne kvaliteet kannatab selle all! (Naer saalis.)

Juhataja

Uluotsa kõne tellimus võetakse maha. Ignar Fjuk, kas teil on sõnavõtt või küsimus? Sõnavõtt. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada sõnavõttud sellise arvestusega, et viimane kõnepidaja oleks Tiit Made. Järjekord on selline: Lebedev, Petinov, Sovetnikov, Menšikov ja Made. Viimane sõnasooviija on Ignar Fjuk. (Hääl saalist.) Palun hääletada. Pärast hääletamist täpsustame.

Selle ettepaneku poolt on 54 rahvasaadikut, vastu on 3, erapooletuid on 7. Läbirääkimised lõpetatakse eeltoodud tingimustel. Hr. Uluots, ma ei saa sõna anda, et ma saan tulevast sõnavõttu reserveerida, kui selle küsimuse arutelu nii kaugemale jõuab. See on reglemendi vastane. (Hääl saalist.)

Rein Järlik, teie ettepanek eeldab kvalifitseeritud häälteenamust. Kas ma panen hääletusele? Panen. Rein Järlik teeb ettepaneku lühendada kõnede pikkust 4 minutini. (Hääled.)

Paneme hääletusele. (Närvilised hääled saalis.)

Hr. Lebedev! Väga tähtsates päevakorraküsimustes on mul hea psühholoogiline ettevalmistus. Esimesel kahel tunnil ei löö te mind rivist välja.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on Rein Järliku ettepaneku poolt, et lühendada kõnede pikkust 4 minutini? Palun hääletada! See eeldab kvalifitseeritud häälteenamust. Selle ettepaneku poolt on 25 rahvasaadikut, vastu 25 rahvasaadikut, erapooletuid on 4. Ettepanek ei leidnud toetust. Vaja on kvalifitseeritud häälteenamust. Reglemendi järgi on kõne pikkus 7 minutit. Palun kõnetooli Vladimir Lebedevi.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! See, mis praegu saalis sünnib, kogu see sekeldamine reglemendiga ja kõik muu kinnitab veel kord, et keegi on siin väga huvitatud sellest, et kodakondsusküsimusega võimalikult kaua venitada. Lugupeetud kolleegid! Neljapäeval toimunud Ülemnõukogu Presiidiumi istungil rääkis siseminister olukorrast siseministeriumis, politseis ja üldse õiguskaitseorganites. Meie vabariik on jõudnud kuritegevuse poolest esikohale endiste liiduvabariikide seas. Kuritegude avastamise protsent on 29, see on väga madal. Politsei on komplekteeritud 80 protsendi ulatuses. Pärast siseministeriumi puhastamist venekeelseist töötajast on nende osakaal seal 45 protsenti. Kui

proua Lauristin küsis siseministrilt, kui suur protsent miilitsatöötajast vastab tema kodakondsusvariandile, siis sai ta vastuseks, et 1/3 praegustest töötajast. Teatavasti kuulutas valitsus välja noormeeste sõjaväkke värbamise. On välja arvestatud, et noormehi, kellel on kindlalt õigus kodakondsusele, on vabariigis kokku 4500, 2500 on vaja piiriteenistusse. Peale selle on vaja politseibrigaadi, päästejõudusid, armeed. Mõned meie lugupeetud kolleegid on rääkinud kahest diviisist. Kui nendest 4500 maha arvata haiged ja need, kes tahavad minna alternatiivteenistusse, siis jääb arvatavasti järele vähem kui pool sellest arvust. Huvitav, kuidas lugupeetud kolleegid kavatsevad neid sõjaväestatud formeeringuid moodustada? Millise seaduse alusel kuulutas valitsus välja noormeeste sõjaväkke võtmise? Kas oli aluseks NSV Liidu seadus NSV Liidu relvajõududesse kutsumise kohta? Millisesse armeesse need noormehed siis lähevad? Seda esiteks. Teiseks on valitsus unustanud väga tähtsa asjaolu. Rahvusvaheliste seadustega on keelatud apatriidide vägivaldne armeesse värbamine. Mittekodanikke on keelatud relvajõududesse kutsuda. Meil pole veel kodakondsust ja seepärast pole ühelgi valitsusel õigust kodakondsuseta isikuid armeesse kutsuda. Minu poole on juba pöördunud nende kutsealuste vanemad, kes on saanud sõjaväekutse. Ütlesin neile, et neid kutseid tuleb boikoteerida.

Pöördun ametlikult massiteabevahendite kaudu kõigi Eesti elanike, eriti mittepõhirahvusest elanike poole, nende poole, kellele Marju Lauristini projekt ei anna võimalust kodanikuks saada, üleskutsega boikoteerida sõjaväkke kutsumist. See on ebaseaduslik, see on vastuolus rahvusvahelise õigusega, see ei vasta seadusele, mida pole olemas. Valitsus on oma volitusi ja rahvusvahelisi õigusnorme rikkunud. Prantsusmaal on Võõrleegion, aga sinna lähevad vabatahtlikud lepingu alusel ja hea tasu eest. Tänan!

S. Petinov

Tänan, lugupeetud härra spiiker! Esinen siin teatud mõttes Vladimir Lebedevi oponentina. Mina ei ole huvitatud kodakondsusseaduse kiirendatud vastuvõtmisest, sest ma olen öelnud ja kinnitan ka edaspidi, et olen praegu Eesti kodanik ja mulle ei ole vaja uut kodakondsust. Minu sõnavõtt koosneb kahest osast. Esimeses osas tahaksin peatuda sellel, mida me siin kuulsime komisjonide juhtidelt – lugupeetud Marju Lauristinilt ja Tõnu Antonilt. Tõepoolest sisaldab ainult kahest punktist koosnev projekt palju vasturääkivusi. Olen täielikult nõus õiguskomisjoni esimehe seisukohaga, et kui me tahame 1938. aasta seadust rakendada, siis tuleb see täielikult rakendada või üldse mitte rakendada. Kui me tahame seda rakendada teatud lisatingimustega, siis tuleb otsuseprojektis ilmselt need täiendused ja muudatused kirja panna, mida me selles seaduses teeme. See on täiesti normaalne seadusandlik protsess. Kui

me räägime seaduse täielikust rakendamisest, siis ilmselt ei tohi selles seaduses muudatusi ja täiendusi teha. Minus tekitab nõrdimust selle dokumendi teine punkt, milles Eesti Vabariigi Valitsust kohustatakse ette valmistama veel üht seadust üksikute kodakondsussätete rakendamise kohta. Saan suurepäraselt aru selle ettepaneku mõttest. See on järjekordne katse veeretada vabariigi valitsuse õlule kogu vastutus nende täienduste eest, mis on seaduse taga varjul. Olen kategooriliselt selle vastu, et veeretada kõik poliitilised otsused valitsuse kaela, kes peab majandusprobleemidega tegelema. Kui seadus vajab lisatõlgendust – lugupeetud härra Anton seletas just nii lisasätete vajalikkust –, siis näitab see ilmselt selle seaduse nõrkust, sest ühelgi seadusel ei tohiks vaja minna lisatõlgendust, see peaks sisaldama kõiki normaalse rakendamise mehhanisme. See kõik puudutab seadusloome juriidilist ja võib ka öelda, et bürokraatlikku külge. Peale selle tahan juhtida teie tähelepanu probleemi õiguslikele aspektidele. Kogu oma lugupidamise juures Marju Lauristini vastu pean ma ütleva, et ma ei kuulnud põhjalikku seletust selle kohta, millised juriidilised normid kehtivad nende inimeste kohta, kes on siin elanud pärast 1940. aastat. Sellest räägiti ebamääraselt, aga meile ei öeldudki, mis alusel antakse kodakondsus, kui lähtuda õiguskomisjoni seisukohast, või jäetakse kodakondsusest ilma, kui lähtuda sellest, et me elame kolmandas vabariigis. Ma tahan veel kord esitada oma argumendid selle poolt, et me ei saa praegu tõstatada küsimust kellelegi kodakondsuse andmisest ja viidata seejuures enne 1940. aastat eksisteerinud vabariigile. Juhin teie tähelepanu veel kord meie Eesti NSV, nüüd Eesti Vabariigi Ülemnõukogu valimisseaduse § 2. Me muutsime nime, kuid ei muutnud meie Ülemnõukogu valimiste juriidilist tagapõhja. Me võtsime valimistest osa ja meid valiti kui kodanikke. See on fikseeritud § 2 ja seda tuleb tunnistada kui praegust reaalsust. Igasugune katse eitada migrantide kodakondsust on vastuolus ülalmainitud valimisseadusega ning tähendab vastutustundetut spekulereerimist Eesti staatusega pärast 1940. aastat. Pöörame tähelepanu inimõiguste deklaratsiooni §-le 2. See käib just selle vabariigi kohta, kus me elame. Seal on täpselt fikseeritud, et igal inimesel peavad olema kõik selle deklaratsiooniga väljakuulutatud õigused ja vabadused. Seal on säte kodakondsuse kohta ja deklaratsiooni §-s 22 rõhutatakse, et see puudutab kõiki riike. Peale selle ei tohi teha mingit vahet riigi poliitilise, õigusliku või rahvusvahelise staatuse alusel. Olenemata sellest, kas see territoorium on sõltumatu, allutatud, omavalitsuslik või mingil muul moel piiratud suveräänsusega. Isegi kui võtta arvesse versiooni, mida laialt levitati, et pärast 1940. aastat olime me okupeeritud maa, tuleb silmas pidada, et isegi okupeeritud territooriumide puhul näeb inimõiguste deklaratsioon üheselt ette kõigi antud territooriumil elavate kõigi õiguste ja vabaduste säilitamise. Palun õiguskomisjoni hoolikalt selles formuleeringuga selgusele jõuda. Lugege veel kord tähelepanelikult läbi selle

organisatsiooni inimõiguste ülddeklaratsioon, mille liikmeks me saime. Võib viidata konventsioonidele ja otsida mingeid endale kasulikke argumente, aga kohustuslik dokument meie kõigi jaoks on ilmselt Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ja tähtsaim dokument – deklaratsioon, mille alusel koostati kõik konventsioonid poliitiliste ja sotsiaalsete inimõiguste kohta. Tänan!

Juhataja

Suur tänu. Sergei Sovetnikov.

S. Sovetnikov

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud kolleegid! Enne plenaaristungi algust sain kätte Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poole pöördunud Sillamäe linnanõukogu saadikute läkituse teksti. Millegipärast andis Ülemnõukogu selle teksti ainult proua Lauristinile, härra Sovetnikovile, Laarile, Fjukile ja Raigile. Selline Ülemnõukogu saadikutele läkitatud teksti valikuline jaotamine tekitab minus kahtlusi ja arusaamatusi. Mul on siin veel Eesti Vabariigi Ametiühingute Kesknõukogu volinike nõukogu resolutsioon inimõiguste kohta 31. oktoobrist ja pöördumine Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poole, mis võeti vastu Eesti Elektriijaama ametiühingukomitee laiendatud istungil. Ma ei hakka ette lugema seda elektriijaama 420 töötaja allkirjaga läkitust, mis saadeti Ülemnõukogule 8. oktoobril 1991. Minu käes on ka Narva linna ametiühingukeskuse pöördumine Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja teiste organisatsioonide poole. Sellele on alla kirjutanud mitmed ametiühingujuhid. Me oleme palju rääkinud sellest, et meil peab olema teadetetahvel ja Ülemnõukogu peab olema kursis kõigi selliste läkitustega. Minu arvates on lubamatu, et sellised soliidsed pöördumised meie poole ei jõua kõigi Ülemnõukogu saadikuteni. Loen ette ainult mõned fraasid, mis on adresseeritud vahetult meile, Ülemnõukogu saadikuile, Sillamäe linnanõukogu saadikute poolt: "kodakondsusseadus võib muutuda veelahkmeks kahe kogukonna teineteisele lähenemise teel, aga võib ka neid ühendada, et saavutada ühine eesmärk – ehitada üles demokraatlik õigusriik."

Kommentaaris, nagu öeldakse, on liigsed. Tahaksin rääkida arutusel oleva seaduse kõlblisest küljest. Tõepoolest võib tekkida lõhe mitte ainult eesti- ja venekeelse kogukonna, vaid see võib läbida ka muulaste kogukonda. See võib isegi tekkida teatud kollektiivides ja perekondades. Näiteks, mina võin saada kodakondsuse. Minu naine tuli 1951. aastal Tartu ülikooli õppima Severomorskist ja temal ei ole praktiliselt võimalik kodakondsust saada. Minu tütar sündis Tartus, praegu elab ja töötab Leningradis. Tema võib tegelikult

kodanikuks saada. Niisiis, tütar, türetütar ja mina võime saada Eesti Vabariigi kodanikuks, aga naine ei või, kui me nii jäiga seaduse vastu võtame.

See olukord võib tekkida, kui orienteerume edaspidi meie seaduste, sealhulgas ka põhiseaduse vastuvõtmisel meie ajaloo mustadele lehekülgedele, nagu seda teeb härra Johannes Kass 31. oktoobri "Päevalehes" avaldatud artiklis "Meil on õigus olla iseseisvad".

Muidugi peame ajaloost õppima, see on selge. Aga kui me endiselt suhtume selliselt Idasse, siis me muidugi rahu ja üksmeeleni ei jõua. See on selge. Tuletan meelde, et Venemaa on ju kaks korda esimesena tunnustanud Eesti Vabariiki – 1920. aasta veebruaris ja 1991. aasta augustis. Ja me peame just nende ajaloolehekülgede järgi tegema järeldused meie seadusi ja otsuseid arutades ja vastu võttes.

Tahaksin, lugupeetud kolleegid, et me tõepoolest väga läbimõeldult ja targalt hakkaksime seda küsimust lahendama. Ma olen sattunud väga ebamugavasse olukorda mitte ainult sellepärast, et ma olen kodakondsuskomisjoni liige. Olen alati kinnitanud oma valijatele ajakirjanduses ja kohtumistel, et eesti rahva tasakaalus ja tarkus jäävad lõppkokkuvõttes peale. Ja me teeme õiged otsused ja võtame vastu sellised seadused, mis on meile kõigile täiesti vastuvõetavad. Kahjuks on mul praegu lihtsalt piinlik oma valijatele silma vaadata, sest kahjuks ei ole asjad sugugi nii. Loodan siiski (olen loomult optimist), et see küsimus lahendatakse kõigi rahvusvahelise õiguse normide kohaselt. Täna tähelepanu eest!

V. Menšikov

Lugupeetud kolleegid! Olen täiesti nõus proua Lauristiniga, kes ütles, et see kodakondsusseadus, mis vastu võetakse, on määrava tähtsusega tulevases poliitilises protsessis Eestis. Aga ma lisaksin, et sel on tähtsus ka majanduslikus protsessis. Kahjuks ei arutatud õiguskomisjoni ja kodakondsuskomisjoni ühisistungil küsimust, milles seisneb muutunud olukord vabariigis ja selle ümber. Püüdsin neid küsimusi tõstatada, aga mõlemad komisjonid vältisid selle küsimuse arutamist. Kui me oleksime formuleerinud, milles seisneb muutunud olukord, siis oleksime saanud asuda arutama, mil moel kehtestada kodakondsusseadus ja mida on vaja muuta 1938. aasta kodakondsusseaduses. Ma ei arva, et 20- või 30-kroonise maksu maksmine või selle ümberarvestamine rubladesse oleks peamine takistus 1938. aasta seaduse rakendamisel. Peamine on muutunud demograafiline situatsioon vabariigis ja 50 aasta jooksul välja kujunenud põlis- ja mittepõliselanike suhe. Enamik vabariigi alalisi elanikke, kes pole 1940. aasta kodanike õigusjärglased, töötasid ju seadusi austades Eesti NSV territooriumil, millest nüüd on jälle saanud Eesti Vabariik. See tähendab, et need rahvuslikud rikkused, mis on olemas, või see vaesus, mis meil on tekkinud, loodi

ühiselt ja meie kõik koos võisime sellest osa. On vaja anda neile võimalus vabatahtlikult ja vabalt valida kodakondsus muutunud poliitilises olukorras, kui toimub endise totalitaarse ühiskondlik-poliitilise süsteemi ümberkujundamine Liidu territooriumil. See ümberkujundamine ei ole ju ka meie vabariigis veel lõppenud, see alles algab ja selle poliitilise kataklüsmi ajal ei ole ilmselt õige panna üksikuid inimesi vastutama endise süsteemi kuritegude eest. See käib nende kohta, kes peavad end eestimaalasteks, kes on sidunud oma elu Eestiga ja tahaksid olla Eesti kodanikud. Ei saa kellelegi kodakondsust vägisi peale sundida. Aga on vaja anda võimalus seda vabalt ja vabatahtlikult valida. Arvestades seda kõike, aga ka 1938. aasta kodakondsusseaduse sisu ja kirjatähte, teeme saadikurühma "Kodanikuleppimus" nimel ettepaneku teha parandus arutusel oleva otsuse 1. punktis. Meie ettepanek on sõnastada 1. punkt järgmiselt: "Pidada vajalikuks rakendada 1938. aasta kodakondsusseadus muutmatul kujul, välja arvatud § 7, mis võtta vastu järgmises sõnastuses: "§ 6 2. ja 3. punktis mainitud nõudeid Eestis elamise aja ja keeleoskuse kohta ei arvestata: 1. punkt – eesti rahvusest isikute puhul; 2. punkt – isikute puhul, kel on erilisi teeneid Eesti Vabariigi ees riiklikul tasandil, riigikaitse või ühiskondliku tegevuse alal või kes on võitnud üldise tunnustuse seoses oma andekuse, teadmiste või töödega; 3. punkt – kodakondsuseta isikute puhul, kes kodakondsuse saamise avalduse esitamise päevaks on Eestis alaliselt elanud vähemalt 10 aastat; 4. punkt – isikute puhul, kes elavad alaliselt Eesti Vabariigis seaduse kehtestamise hetkel, kui nad esitasid avalduse kodakondsuse saamiseks kahe kuu jooksul pärast mainitud seaduse kehtestamist." Otsuse 2. punkti sõnastus jätta muutmata." Täna tähelepanu eest!

T. Made

Austatud eesistuja, kallid kolleegid! Nüüd on saalis näha meie hulgas kõige paremini füüsiliselt ettevalmistatud kolleegid. Need, kes on valmis lõpuni võitlema iseseisvuse ja vabaduse eest. Ülejäänud on ära läinud.

Ausalt öeldes, mulle pakub suurt mõnu ja professionaalset huvi jälgida kodakondsuskomisjoni ja lugupeetud kolleegi M. Lauristini väga elegantseid manöövreid selles küsimuses. Mul on väga kahju, kui me selle küsimusega lõpetame, sest siis jääks lõbu ära. Kuid kodakondsusküsimusega on vaja ikkagi lõpetada nii ruttu, kui vähegi võimalik. Muidu käib riigi organiseerimine üle jõu. Ma ootasin väga, et hr. Rüütel, kes siin viibib, oleks meile andnud üksikasjalise seletuse selle kohta, mida nimelt kodakondsusküsimustes Moskvas president Jeltsiniga arutati. Millistele seisukohtadele jõuti. See teave oleks aidanud

meid arutusel olevates küsimustes. Ühinedes kolleeg P. Kase seisukohtadega, tundub, et meie esimees ei ole Ülemnõukogu ees see isik, kes meile peaks aru andma.

Seetõttu tekib mul paratamatult niisugune tunne, et meie naaberriigi juhtivad jõud püüavad meie siseasjadesse sekkuda, nagu see on kogu aeg toimunud. Selles suhtes paistab kõige rohkem silma hr. Sobotšak, kui ajakirjandust uskuda.

Jah, tõesti, kolleeg Sovetnikovil on õigus. Kahel korral on Venemaa Eesti Vabariiki ja tema iseseisvust tunnustanud. Kuid kahel korral ja otsekohe on ta asunud Eesti Vabariigi kallale.

Ma arvan, suurem osa meie Ülemnõukogu koosseisust on inimesed, kes soovivad Eesti rahvale ja Eesti ühiskonnale kestmist ja teevad omalt poolt kõik selleks, et väikeses Eestis selleks tingimused loodaks. Nimetatagu mind rassistiks või ükskõik kuidas, kuid ma leian, et 1938. aasta kodakondsusseaduse kasutusele võtmine ei ole kasulik eesti rahvale. Olukord on 50 aasta jooksul liiga radikaalselt muutunud. Mul on ettepanek võtta 1938. aasta kodakondsusseadusest kasutusele ainult see osa, mis käib Eesti Vabariigi kodanike õigusjärglaste kohta. Teistele kodakondsuse andmise ja uute kodanike vastuvõtmise küsimused lahendada edaspidi arutluse käigus. Vastasel korral, nii nagu Marju Lauristin õigesti märkis, ei ole meil võimalik oma asjadega mäele jõuda.

Kas teile meeldib või ei meeldi, kuid mul on niisugune mulje, et kodakondsusseaduse teksti koostamine käib praegusele kodakondsuskomisjonile üle jõu. Ma arvan, et meie edasise töö huvides on parem praegune kodakondsuskomisjon laiali saata ja komplekteerida uus, kes asja edasi viiks. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, ma oletan, et keegi ei protesti, Ignar Fjuk soovib oma kõne pidada puldist. Palun!

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Teen õige lühidalt, tuletan meelde vana tuntud põhimõtet, et kodakondsusinstituut on leping riigi ja kodanike vahel. Seetõttu ei saa siin manipuleerida ei grupi, rahvahulga, massi ega elanikkonnaga. Kõigil on teada, Nõukogude Liidu kodanikud peavad lugu Nõukogude Liidu kodakondsusest. Eesti NSV kodakondsusest hoolitakse üpris tagasihoidlikult. Seetõttu rõhutan veel kord, et me ei suuda kodakondsusküsimust lahendada mingisuguse dekreediga kodakondsuse siirdamisest, see peab olema iga üksiku inimese isiklik valik ja eelistus. Minu meelest on 1938. aasta kodakondsusseadusest puudu kõige olulisem, see on lojaalsuse suhe riiki. Seetõttu ma ei

poolda, et meie otsuse p. 1 oleks öeldud, et 1938. aasta kodakondsusseadust rakendatakse muutumatu kujul. Teen ettepaneku projektist need kaks sõna ära jätta. Arvan, et rakendusotsuses on võimalik see põhimõtte sisse viia. See on loomulik ja kergesti teostatav. Kolmandaks. Ma ei näe vajadust anda kodakondsuse rakendusotsuse tegemine Ülemnõukogult valitsusele. Teen ettepaneku moodustada Ülemnõukogu ja valitsuse ühine kodakondsuskomisjon, kes vastava rakendusotsuse välja töötab. Selleks on mitu võimalust. Näited ühise komisjoni efektiivsusest on meil teada. See nõuab väsitavat ja tüütut vormitehnilist tööd. Ma teen ettepaneku lammutada teine punkt kaheks. Punkt 2 kõlaks nii: moodustada Ülemnõukogu ja valitsuse ühine ajutine kodakondsuskomisjon 1938. aasta kodakondsusseaduse rakenduseelnõu koostamiseks. Kolmas võiks olla selline: kodakondsuskomisjonil kolme nädala jooksul esitada Ülemnõukogu täiskogule kaks nimetatud eelnõu, kusjuures ma pean otstarbekaks ja vajalikuks, et rakendusotsuses oleks käsitletud ka nende isikute staatuse ja inimõiguste küsimusi, kes ei tahagi Eesti Vabariigi kodakondsust, kes veel ei saa taotleda kodakondsust vastavalt nendele tsensustele, mis kodakondsusseaduses esinevad või kes üldse ei saa taotleda kodakondsust vastavalt sõlmitud poliitilistele lepetele. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, läbirääkimised on lõppenud. On tulnud kaks parandusettepanekut. Kolm. Palun anda need Marju Lauristini kätte. Juhatus teeb omalt poolt kõik, et me saaksime jätkata selle küsimuse arutelu kolmapäeval. Ja nagu öeldud, meil on kaks eelnõu. Nad ei ole sarnased, kuid nad on esitatud ühe päevakorrapunkti all.

Mõni sõna sellest, millised võiksid olla võimalikud tööplaanid homme. Me eeldame, et meil võib infotunnist aega üle jääda. Pärast infotundi üritame arutada päevakorrapunkti, mis käsitleb õigusvastaselt võõrandatud vara tõendamise lihtsustunud korra kehtestamist. Ma teen ettepaneku homset plenaaristungit pikendada ja arutada elamufondi erastamist. Sellised on homsed plaanid. Kolmapäeval üritame jätkata kodakondsusega seonduvat, üritame valida Balti Riikide Parlamentidevahelise Assamblee Eesti delegatsiooni koosseisu ning alustada kunstimuuseumiga seonduvate probleemide arutelu. Täna seks head õhtut!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

54. ISTUNGJÄRK

TEINE ISTUNG

5. november 1991

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, lugupeetud kolleegid! 54. istungjärg jätkub. Palun asuda töökohtadele. Kontrollime kohalolekut. Kohaloleku kontroll. Kohal on 75 rahvasaadikut, puudub 29.

Kolleegid, mind on eelnevalt informeeritud, et ka täna soovitakse täiskogule seadusandliku initsiatiivi korras üle anda mõned eelnõud. Ma paluksin kõnetooli rahvasaadik Eldur Pardi.

E. Pardi

Lugupeetud juhataja, kallid kolleegid! Ma tahan teile üle anda eelnõu talumajanduse arendamiseks täiendavate vahendite eraldamise kohta. Ei ole mõtet rääkida, milline on olukord ja kui palju tekib praegu juurde uusi talusid. Talunikud hakkavad päris nullist peale. Seepärast me otsustasimegi koos hr. Tammeaga teha eelnõu, mis on eelnevalt kooskõlastatud rahandusministeeriumiga. Me palume eraldada 30 miljonit rubla talunikele krediidi andmiseks ning 2,5 miljonit rubla sordiseemne ja tõuloomade ostmise kompenseerimiseks.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, ka valitsus soovib üle anda ühe eelnõu. Palun kõnetooli proua K. Kilveti.

K. Kilvet

Austatud juhatus, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Eesti Vabariigi Valitsus annab Ülemnõukogule üle Eesti Vabariigi kaitseteenistuse seaduseelnõu ja kaitseteenistuse seaduse rakendusotsuse projekti; Ülemnõukogus teeb selle küsimuse kohta ettekande justiitsminister härra Jüri Raidla.

Juhataja

Suur tänu!

Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Vastavalt päevakorra ja reglemendile jätkame Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotundi. Täna kuulame ära vastused kahele järelepärimisele. Rahvasaadikud Toome, Hallaste ja Põld on esitanud küsimuse rahvussuhete ministri esinemistest massiteabevahendites. Me palume kõnetooli selgitusi andma Eesti Vabariigi rahvussuhete ministri härra Artur Kuznetsovi. Palun!

A. Kuznetsov

Kui loogilises järjekorras vastata, siis esimesena oli kirjutatud Teet Kallase järelepärimine 7. oktoobrist ja ma alustan sellest. Teatavasti on massiteabevahendite kaudu edastatud informatsiooni Eesti Vabariigi rahvussuhete ministri A. Kuznetsovi esinemisest Peterburis ja Moskvast. Hr. Kuznetsov on rõhutanud, et ta on asunud võitlusesse vene elanikkonna diskrimineerimise vastu. Kõne all on Ülemnõukogus alustatud kodakondsusseaduse eelnõu arutelu. Küsimus on järgmine: kas Eesti Vabariigi minister esines välisriigis Eesti Vabariigi Ülemnõukogu saadikute nimel või eraisikuna? Kas tema tegevus on kooskõlastatud vabariigi valitsusega? Vastan lühidalt. Ma esinesin eraisikuna, kuivõrd minu neutraalne tegevus ja ametipost seda lubab. Kas minu tegevus oli kooskõlastatud vabariigi valitsusega? Ei olnud ja ei ole ka praegu. Aga siin pean natuke rohkem kommenteerima, et teil oleks arusaadav (kui see teid huvitab) minu isiklik positsioon antud küsimuses. Kui meil ei olnud veel oma riiki, siis oli minu nägemus täiesti demokraatlik ja kooskõlas minu maailmavaatega. Pärast seda, kui taastati Eesti Vabariik, on kõik drastiliselt muutunud. Siin peab kõigepealt arvestama seda, et iga inimene on, sõltumata sellest, kas ta on Eesti Vabariigi või Läti Vabariigi kodanik, alati agressiivne vähemusrahvuste suhtes. Et mitte jääda paljasõnaliseks, loen teile ette ÜRO eksperdi arvamuse selle kohta.

See on Leningradi konverentsi materjal, rahvusriikide ühenduses riivatakse paratamatult omariikluseta gruppide huve, nad astuvad välja assimilatsiooni vastu ning püüavad sellele vastu panna. Oleks väga imelik, kui mina vähemusrahvust ministrina satuksin nende huvide riivaja rolli. See ei läheks kokku minu inimlike seisukohtadega ja seepärast arvan, et ma pean esinema just nende huvide kaitsjana. See, miks ma seda teen siin, välisriigis, nagu öeldi, on ka õigustatud. Alfredson ütles, et vähemusrahvuste tegevuses on suureks puuduseks see, et neil puudub *lobby*. Üks põhjusi, miks progress vähemusrahvuste õiguste kaitse valdkonnas on nii

aeglane, on just see, et neil pole lobiste rahvusvahelisel areenil. Seepärast võtsin ma enda peale lobisti rolli ja kavatsen tegutseda selles vaimus, kas või ortodoksse riikluse seisukohast lähtudes. Meil on ortodoksset tüüpi riiklus. See tekitab teatud vastuolu. Aga mina pole selles süüdi. Teatavasti on valitsuse reformiga raskusi. Olen esitanud juba kaks lahkumisavaldust ja ma lihtsalt ei tea, mida teha. Te peate mind taluma sellisena nagu ma olen. Ma ei saa oma moraalsetest põhimõtetest taganeda, siis ma ei oleks enam Artur Kuznetsov.

Nüüd lähen üle Indrek Toome järelepärimise juurde, mis esitati 10. oktoobril. Küsimuse sisu on järgmine. "Kas Eesti Vabariigi rahvussuhete ministri hr. A. Kuznetsovi seisukohad Eesti Vabariigi rahvuspoliitika valdkonnas, mis on avaldatud tema esinemistes meie vabariigis ja väljaspool seda ning tema intervjuudes ajalehele "Estonija" 20. septembril ja 2. oktoobril k.a., on ka Eesti Vabariigi Valitsuse seisukohad?"

Ma pean silmas eeskätt hr. A. Kuznetsovi järgmisi seisukohti. Esiteks. Eesti Vabariiki kui riiki ei oleks tulnud taastada, vaid luua hoopis uus, nn. kolmas vabariik. Teiseks. Kodakondsusseadusesse tuleks sisse viia ainult nullvariant. Eesti Vabariigis on vaja kehtestada kaks riigikeelt.

Kolmandaks. Kultuuriautonoomia asemele tuleb Eesti Vabariigis kehtestada kultuurialane konföderatsioon.

Neljandaks. Muulaste raske olukorraga tutvumiseks on tarvis moodustada Eesti Vabariigi, Venemaa ja Leningradi võimuorganite esindajatest spetsiaalsed komisjonid.

Juhataja

Hr. Kuznetsov! Kõik on selge. Hr. Toome küsimustele pole vaja vastata. Vastake hr. Kallase ja hr. Põllu küsimustele.

A. Kuznetsov

Siin on mul üks palve. Kui ma olen juba siia sattunud, andke mulle kaks minutit aega. Ma avaldaksin ikkagi oma arvamuse Eesti kohta.

Juhataja

Jaa, hr. Kuznetsov, teie aeg ei ole veel läbi. Teil on aega 10 minutit, nii et jätkake.

A. Kuznetsov

Aitäh! Mulle on paistnud algusest saadik, et palju huvitavam on konstrueerida ja üles ehitada uut tüüpi riik – olgu see siis kolmas vabariik – kui restaureerida vana. Minule kui professionaalsele teadlasele pakuks uue riigi ehitamine palju rohkem huvi.

Miks kodakondsuse nullvariant? Minu puhul on kõige tähtsam ikkagi eetiline aspekt, mitte poliitilised momendid, s.t. teised riigid hakkavad Eestit tunnustama, kas keegi hakkab Eesti Vabariigile survet avaldama või ei hakka? Kõige tähtsam, ma leian, on eetiliselt puhas ühiskond, kus inimestel on võrdsed õigused. Vesteldes minu oponentidega – neid oponente on väga palju – on mulle öeldud miks ma olen oma otsustustes nii kategooriline. Oponendid ütlevad: nullvarianti enamik rahvast ei toeta, seda ei ole kellelgi vaja. Aga see ei ole asja eetiline aspekt. Ma küsiksini nii: Milleks on vaja igasugused alternatiivsed variandid, kui need kõik viivad lõppude lõpuks ummikusse? Kõik variandid (peale nullvariandi) on tegelikult provokatsioon demokraatliku Venemaa vastu. Kuidas peab Venemaa käituma, kui hulk tema kodanikke elab Eestis? Igasugused variandid on tegelikult kättemaksuvariandid.

Kaks riigikeelt ja kultuurialane konföderatsioon – see on minu isiklik kontseptsioon, minu isiklik teooria. Kultuurialast konföderatsiooniteooriat ja kultuurialast konföderatsiooni ei saa luua ilma nurgakivita, sellega haakub ikkagi kahe riigikeele küsimus. Ma ei hakka seletama oma teooriat, see võtab väga palju aega.

Ja viimane punkt. Muulaste raske olukorraga tutvumiseks tuleb siin luua komisjonid, no, see küsimus on tegelikult juba teatud määral lahendatud. Nagu te teate, kirjutati 24. oktoobril Moskvas alla protokollile, mille alusel taastati diplomaatilised suhted Eesti Vabariigi ja Venemaa vahel. Seejärel kirjutati hr. Meri ja Kozõrevi poolt alla protokollile: протокол о начале переговоров между Эстонской Республикой и Российской Советской Федеративной Социалистической Республикой о выработке договоренностей о взаимной защите прав граждан по вопросам гражданства.

(selle kohta, et algavad Eesti Vabariigi ja Vene Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi läbirääkimised kodanike kodakondsusalaste õiguste vastastikuse kaitse leppimuste väljatöötamise kohta.)

Mõne aja pärast ma soovitaksin saadikutel uurida, kuidas selle protokollitäitmine kulgeb. Aga mis puutub üldse sellesse, kuidas maailm suhtub meie probleemidesse, siis leian suureks kurvastuseks, et praktiliselt kõik maailma riigid on ükskõiksed vähemusrühvuste suhtes. Kõik riigid, kes taastasid meiega diplomaatilised suhted, ei küsinudki, kuidas teil minorigidega olukord on. Seda ei teinud isegi ÜRO. Kõige paremini käitus NSV Liit, kelle kodanikud me oleme. Aga kui sõlmiti diplomaatilised suhted, siis minu meelest küll ei küsitud, mis saab

meie kodanikest teie riigis? Demokraatlikult käitus ainult Venemaa, ta on praegu ainuke riik maailmas, kes tunneb huvi minoriteetide vastu. Ja ma olen talle selle eest tänulik. Vaatame, mis tulevik toob. Täna teid!

Juhataja

Suur tänu, härra Kuznetsov! Rahvasaadikutele on rohkesti küsimusi. Alustame järelepärimise esitajatest. Jüri Pöld.

J. Pöld

Härra minister! Meie ootasime vastust eeskätt Eesti Vabariigi Valitsuse esimehelt. Et te ise tulite vastama, siis esitan teile ka mõned täpsustavad küsimused. Oma ettekandes võrdlesite Eesti ja Läti Vabariiki Tatarstaniga. Kas see oli sihiteadlik poliitiline demagoogia või lihtsalt poliitiline aps? Teine küsimus on selline: kas teie arvates on Eestimaal viimase 50 aasta jooksul püütud tsiviilühiskonda üles ehitada? Kolmas küsimus: ma ei saanud aru teie teoreetilisest arutlusest, kus te märkisite, et see ei lange kokku demokraatliku Venemaa huvidega. Mida te mõtlesite sõna "see" all? Ma ei mõista, mis on praegusel vähemusrahvuste küsimuste käsitlemisel pistmist demokraatliku Venemaaga? Kas te üldse oskate selgitada, kes on minoriteedid Eesti Vabariigis, või kes olid minoriteedid suures Nõukogude Liidus tollal, kui Eesti Vabariik oli okupeeritud? Aitäh!

A. Kuznetsov

Ma pean jälle vabandama, sest ma ei teadnud, et järelepärimised olid esitatud valitsuse esimehele. Mina sain korralduse tulla siia. Vabandage, kui minu käitumine paistab ebakorrektna aga ma täidan korraldust. Läti Vabariik, Eesti Vabariik ja Tatarstan ... ma ei eksinud siin, ma võiksin seda rida jätkata, ma tahtsin toonitada ja välja tuua seda momenti, mis on tegelikult maailma praktikas ja rahvusvahelises õiguses tunnustatud, et iga riik, ükskõik kas luterlik, õigeusklik või islamiriik, iga riik on agressiivne minoriteetide suhtes. Siin ei tasugi rääkida demokraatiast. Ma toon teile väljavõtte sellest ülevaatest, mida esitas Alfredsson Leningradi konverentsil ja rõhutan, kui teravalt ta ütles Euroopa Nõukogu suhtes. Euroopa Nõukogu ei ole vastu võtnud ühtegi seadust vähemusrahvuste kaitseks, vaid ainult diskrimineerimisvastase seaduse. Suured parlamendid, teadlased ja eksperdid töötavad välja seadusi ja normatiivakte, aga riikide valitsused kasutavad neid minimaalselt. Niisugune praktika on kogu maailmas. Vaadake, mis sünnib praegu Jugoslaavias ja kogu Ida-Euroopas. Kõik need konfliktid on tekkinud vähemusrahvuste pärast.

Kas 50 aasta jooksul on Eestis olnud tsiviilühiskond? Muidugi ei ole olnud. Midagi ei olnud. Praegu liigume totalitaarsest süsteemist etnograafilisse süsteemi, mitte tsiviilühiskonda. Selline on minu arvamus. Kolmas küsimus käis demokraatliku Venemaa kohta. Venemaal on tüüpiline avatud ühiskond. Kui kaua see kestab? Annaks jumal, et kaua aega. Aga mingit kindlust ei ole. Kõikides nendes vabariikides, mis on praegu suveräänsed või sõltumatud, on tekkinud etnograafilist tüüpi kinnised ühiskonnad. Tsiviilühiskonda ei ole kusagil. Ainult kaks vabariiki paistavad teiste hulgas välja, need on Venemaa ja Valgevenemaa. Kõik teised vabariigid on väga agressiivsed oma elanikkonna suhtes. See on minu isiklik arvamus.

Juhataja

Suur tänu! Hr. Kuznetsov ja hr. Põld, ma hetkeks vabandan teie mõlema ees! Ma pean pidama Ülemnõukoguga nõu. Kolleegid, Ignar Fjuk teeb ettepaneku piirata täna küsimuste esitamise võimalust. Kui Ülemnõukogu seda aktsepteerib, eeldab see kvalifitseeritud häälteenamust. Ma panen selle hääletusele. Tehtud ettepanek on kooskõlas reglemendiga.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 67 rahvasaadikut, puudub 37. Viimane küsimuse esitaja on Uno Ugandi. Kokku esitavad küsimusi 10 rahvasaadikut – niisugune on ettepaneku sisu. Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et hr. Kuznetsovile esitavad veel küsimusi 10 rahvasaadikut ja sellega piirame küsimuste esitamise võimaluse? Palun hääletada!

Selle ettepaneku poolt on 54 rahvasaadikut, vastu on 5, erapooletuid on 3. Ettepanek on vastu võetud.

J. Põld

Tänan, härra juhataja! Härra Kuznetsov! Mulle näib, et te ei saanud minu küsimuste sisust üldse aru, seepärast võtan oma küsimused tagasi. Aitäh!

Juhataja

Kas hr. Põllu mikrofoni ei tööta?

J. Põld

Töötab küll, aga mul ei ole mõtet Kuznetsoviga diskuteerida, kas Tatarstan on võrdväärne riik Eesti Vabariigiga. Nii et ma võtan oma küsimused tagasi.

Juhataja

Suur tänu! Kalju Koha, palun!

K. Koha

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Mul on kaks konkreetset küsimust. Kas härra Kuznetsov ei ole seni aru saanud, et ta on eraisik ainult oma perekonna keskel, väljaspool kodu on ta valitsuse liige ja minister? Iga sõna, mis härra Kuznetsov ütleb, on kui valitsuse liikme, aga mitte eraisiku sõnavõtt. Teine küsimus. Kas härra Kuznetsov ei tunnista Ülemnõukogu otsuseid, ja kui ta neid ei tunnista, kas ei oleks siis õigem tagasi astuda?

A. Kuznetsov

Kuidas see sobib minu ministriametiga mittedemokraatlikus riigis, see on minu puhul suur probleem. Aidake mind seda dilemmat lahendada. Mina ei taandu mingil juhul oma moraalsetest ja kõlbelistest seisukohtadest.

Vastus teisele küsimusele. Te teate, mina olin alati Eesti Vabariigi iseseisvuse poolt. Algusest saadik osalesin Rahvarinde liikumises, omavahel diskuteerisime üsna sageli selle üle, missugune peab iseseisev Eesti Vabariik olema. Teoreetilised diskussioonid olid intensiivsed ja kuni 20. augustini oli minu meeles veel nõrk lootus, et võib-olla tekib uus demokraatlik riik. Suvel töötas Rahvarinne välja oma kodakondsuse kontseptsiooni. See erineb sellest, mida te praegu arutate. Ma ei ole süüdi selles, et ma ei muuda väga sageli oma seisukohti ja põhimõtteid.

Juhataja

Suur tänu! H. Kostabi.

H. Kostabi

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud ettekandja! Mul on kaks küsimust. Teatavasti on paljudes piirkondades Eestimaal eestlased jäänud vähemusse. Mida olete konkreetselt nende vähemusse jäänud eestlaste heaks teinud? Teine küsimus. Kas te jagate järgmist seisukohta: kui muulaste protsent on kõrgem kui viiosteist, siis tekivad tahes-tahtmata pinged, mida kõrgem protsent, seda tugevamad pinged? Aitäh!

A. Kuznetsov

Pean ausalt ütlemas, et mul ei õnnestunud kuigi palju teha nende eestlaste jaoks, kes on Narvas ja Sillamäel vähemusse jäänud. Neil olid head kontaktid, isegi head tulevikuplaanid. Näiteks kavatseti Narvas ehitada Eesti Maja ja Sillamäel koolihoone eesti lastele. Ei saa öelda, et need plaanid on nüüd kõrvale jäetud, kuid nende realiseerimine kulgeb aeglaselt. Tunnistan, et ma ei ole saanud kuigi palju aidata. Mind riivas valusalt see, kui mulle öeldi: ärge tegelge nende küsimustega, teie puhul on esikohal vene küsimus.

Vastus teisele küsimusele. Kui muulasi on rohkem kui 15%, siis tekivad pinged. Mina küll seda väita ei saa. Kõik sõltub tolerantsuse vormist, mis ühiskonnas valitseb. Vahepeal meil seda oli, seepärast saigi Eesti Vabariik rahulikult teel iseseisvuda. Tolerantsuse tagavara on veel piisav selleks, et liikuda edasi samal teel. Kuid praeguses situatsioonis toimub nihe paremale. See on väga ärev fakt.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud hr. minister! Ma sain teie jutust niimoodi aru, et teie ei ole oma seisukohti ja arvamusi valitsuse istungitel esitanud. Kas te selgitaksite põhjusi, miks te ei ole seda teinud ja miks valitsuse istungitel ei ole neid probleeme seoses teie tööülesannete täitmisega arutatud? Aitäh!

A. Kuznetsov

Valitsuse liikmed kindlasti teavad minu arvamusi ja minu positsiooni. Valitsuse istungite päevakorda ei formeeri mina.

J. Allik

Lugupeetud hr. juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma tahan enne küsimuse esitamist kinnitada, et ma tunnen hr. Artur Kuznetsovi 25 aastat ühise töö põhjal Tartu Ülikoolis ja Füüsika Instituudis. Selle 25 aasta jooksul esines hr. Kuznetsov alati kõigi raskematel venestamishetkedel üheselt demokraatliku ja iseseisva Eesti Vabariigi kaitsjana. Ta on rääkinud ka sellest, kuidas tema kujutab ette iseseisvat demokraatlikku Eesti Vabariiki ja tema kujutelm ei lange kokku osa eesti rahva ja mõne Ülemnõukogu saadiku arvamusega. See on ju täiesti normaalne. Korraldada ajakirjanduses ja Ülemnõukogus nõiajaht A. Kuznetsovile on kõige häbiväärsem fakt, mis noore iseseisva Eesti Vabariigi ajaloos on aset leidnud. A. Kuznetsov on üks neist vähestest mitte-eestlastest, kes on kogu aeg kaitsnud meie seisukohti ja ideaale.

Aga nüüd on mul küsimus hr. Kuznetsovile. Nagu te ütlesite, esitasite juba aprillis vabariigi valitsusjuhile lahkumisavalduse. Miks valitsusjuht ei ole Ülemnõukogule edastanud teie erruminekuupalvet? Mis te sellest arvate? Erasisiku staatuses võiksite vabalt väljendada ja kaitsta oma seisukohti, mida teised, demokraatlikult mõtlevad inimesed võivad austada või nende üle diskuteerida, kui nad nendega nõus ei ole. Tähendab, algul olid valitsusjuhil teie seisukohad vajalikud, ta võttis teid valitsusse, kuid nüüd ei taha ta neid isegi kommenteerida. Miks ei ole teie erruminekuavaldus Ülemnõukogusse jõudnud? Küsimus oleks ammu lahendatud. Palun, püüdke sellele küsimusele vastata? Aitäh.

A. Kuznetsov

Mul on üsna raske sellele küsimusele vastata. Rääkisin teile, lugupeetud saadikud, mis on minule tähtsam, kas ministritool või poliitiku eetika. Miks valitsuse esimees on seni vaikinud? Mul on tema eest raske vastata, kuigi võin ühtteist oletada. Olgu kuidas on, töödistsipliini ma ei riku, tööd püüan teha isegi rohkem kui enne.

Juhataja

Suur tänu! Johannes Kass.

J. Kass

Aitäh hr. Juhataja! Kas härra ministril on teada, et teiste riikide kodanike õiguste ja kohustuste aluse fikseerib ÜRO Peaassamblee 1985. aasta 13. detsembri deklaratsioon nr. 40-144. Toetudes sellele alusele, ei luba ükski riik sisserännanutel moodustada poliitilisi organisatsioone ja liikumisi, mille eesmärk on muuta riigi poliitilist süsteemi. See õigus on ainult riigi kodanikel. Samuti puudub sisserännanutel elukohajärgses riigis enesemääramise õigus. See õigus on neil riigis, kus nad on pärit. Sellest tulenevalt on mul teile paar küsimust. Kas minister ei leia, et luues Eestimaal vene demokraatliku liikumise, rikuvad Nõukogude Liidu kodanikud eespool mainitud rahvusvaheliselt tunnustatud norme? Ja teil kui Eesti Vabariigi Valitsuse liikmel on ebasobiv osaleda selles liikumises. Kui soovite seda jätkata, siis peate loobuma oma senisest ametikohast, nagu mainis ka kolleeg hr. Allik.

Ja teine küsimus. Te olete siin korduvalt maininud mõistet nagu vähemusrahvus. Kas te ei eksi, kui nimetate Eesti Vabariigis elavaid Nõukogude Liidu kodanikke vähemusrahvuseks? Neil on ju oma riik, oma rahvuslik territoorium. Palun, vastake minu kahele küsimusele!

A. Kuznetsov

Meie diskuteerisime omavahel, kuidas korrektselt talitada. Kas tohib luua liikumisi, parteid, sest on tekkinud oht jääda ilma kodakondsusest. Meil ei ole praegu mingit šanssi saada kodanikeks. Kui tõesti nii otsustatakse, et enamik muulasi ei saa kodakondsust, siis peatame kohe oma tegevuse ja läheme laiali, teeme seda täiesti korrektselt. Teie seaduseelnõus on kontseptsioon, et meie oleme teise riigi kodanikud. Kuidas Nõukogude Liit käitub? Ta on tegelikult unustanud, et oleme tema kodanikud. Poole aasta pärast laguneb Nõukogude Liit täielikult. Kes me siis oleme? Täpsemad andmed on sellised: Eestis elab 30% venelasi, 4% ukrainlasi, 1,5% valgevenelasi, 1% soomlasi ja hulk väiksemaid etnilisi rühmi. See on suur teoreetiline probleem. Seepärast ma räägingi, et maailma praktikas ja rahvusvahelises õiguses on tehtud väga vähe selliste gruppide kaitsmiseks.

R. Järlik

Austatud hr. juhataja, austatud hr. minister! Ma tahtsin esitada teile sama küsimuse, mille Johannes Kass juba esitas. Kuidas te saate kõnelda riiklust mitteomavast vähemusrahvusest Eestis, sest venelastel on ju omariiklus meie kõrval asuval määratu suurel territooriumil? Sellele te juba vastasite. Ma küsin teilt järgmist: mis oleks teie arvates juhtunud, kui Iraak oleks Kuveiti viinud rohkem iraaklasi kui Kuveidis on põlisasukaid? Kas Kuveidi riik oleks võinud teie arvates uuesti sündida? Mis keelt oleks seal hakatud kõnelema? Ja lõpuks: te ütlesite, et saite korralduse tulla siia küsimustele vastama, mis olid tegelikult esitatud valitsusjuhile. Kas me peame sellest tegema järelduse, et teie, hr. Kuznetsov, esindate siin valitsuse ja ka valitsusjuhi vaateid? Aitäh.

A. Kuznetsov

Mõlemad küsimused on väga rasked. Eriti Kuveidi kohta. Mina ei hakkaks sel teemal spekuloida, sest see on konkreetne probleem. Suurem osa muulasi, kes on siia elama asunud, ei ole kolonistid, kolonisaatorid või okupandid. Jah, siia toodi partei kaadrit, aga kõik teised inimesed, kes on siia tulnud, ei ole iraaklased, kes hõivasid Kuveidi. Valitsusjuhi korraldusest. Minul on raske vastata tema eest. Kuivõrd minu positsioon langeb kokku peaministri omaga, seda ma ei tea, võin ainult oletada. Võib-olla talub ta sellist ministrit, nagu mina olen, poliitilistel põhjustel. Eestimaal arvatakse, et Savisaar on väga diktaatorliku stiiliga inimene. See ei pea paika, ma arvan, et meie valitsus on praegu väga demokraatlik. Ta on muidugi koalitsioonivalitsus, aga isegi koalitsioonivalitsuse kohta on ta väga demokraatlik.

I. Raig

Härra Kuznetsov, miks te arvate, et *lobby* kuulub valitsuse juurde? *Lobby* mõiste käib põhimõtteliselt parlamendi juurde. Meie parlamendis on n.-ö. vene lobiste üsna palju. Miks te arvate, et ministri staatus käib kokku lobisti staatusega? Tänan!

A. Kuznetsov

See on minu ameti omapära, sest ma pean kaitsma vähemusrahvuste huve. Selles mõttes peangi lobist olema. Teie arvate, et olete väga suured demokraadid. Aga ma ütlen teile täiesti avalikult: te ei ole demokraatlikud vähemusrahvuste suhtes. Mind häirib, et minul on üsna vähe kaasamõtlejaid, kolleegid isegi ütlevad, et ma olen liiga kategooriline. Jah, tegelikult paneb ainult 5–10% inimestest esikohale eetilise aspekti.

P. Panfilov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud minister! Minu arvates peegeldavad täna esitatavad küsimused ja saadikute häälestatus eredalt seda "lugupidamist" teistsuguse arvamuse suhtes, mis vabariigis valitseb. Mis puutub vähemusrahvuse olukorda, siis ma tahaksin meenutada meie eilse istungi lõppu, kui me seistes tervitasime härra Bothat. Sellest tulenevalt on mul teile kolm küsimust. Kas praegu ja edaspidi on Eesti valitsuses põhimõtteliselt vaja teie ametikohta – just rahvussuhete ministrit? Kas teid on suuliselt või kirja teel ähvardatud arveteõiendamise või kodakondsusest ilmajätmisega, sest te pole lojaalne Eesti Vabariigi suhtes? Kuidas te toimite, kui näiteks vabade demokraatide partei esitab teid Ülemnõukogu uue koosseisu saadikukandidaadiks või ministrikandidaadiks uues valitsuses? Tänan!

A. Kuznetsov

Kas minu ametikohta on vaja? See on väga raske küsimus. Ma juba ütlesin, et kuni 20. augustini oli seda vaja. Kui meie areng kulges demokraatlikult, siis oli seda vaja ja võib-olla on see tingitud minu isiklikest puudustest, et ma jõudsin vähe ära teha. Nüüd tugevneb üha rahvusradikalism ja ilmuvad üleskutsed Ülemnõukogule ja Põhiseaduse Assambleele hakata viivitamatult koostama repatrieerimisprogramme – te pole muide väljendanud oma suhtumist nendesse üleskutsetesse ja mina käsitlen seda nii, et vaikimine on nõusoleku märk. Sellises riigis ei taha ma minister olla. Aga ametikoht võib ju jääda, kui leidub mõni eriti rafineeritud moraaliga isik, kes suudab vastu pidada. Me ju näeme, milliseid piruette siin paljud juhtivad poliitikud teevad. Aga sellisele inimesele see võib-olla sobib. Ma ei saa vahetada oma vaateid

nagu särke. Ähvardatud mind ei ole. Olen saanud paar kirja, mis sisaldasid teatud hukkamõistu või noomitusi, aga mitte ähvardusi.

Mis puutub demokraatlikku parteisse ja kandideerimisse, siis ma osaliselt juba vastasin härra Kassile. Kolmapäeval te võtate vastu otsuse, meil tuleb oma asutamata jäänud partei laiali saata ja küsimus langeb automaatselt ära. Väga demokraatlik on kõik meie riigis.

Juhataja

Suur tänu. Ja viimane küsimus Uno Ugandilt.

U. Ugandi

Lugupeetud minister! Üks minu küsimus kordab J. Alliku küsimust. Te olete korduvalt andnud lahkumisavalduse. Miks teid ei ole vabastatud, kas on mingi konkreetne isik või isikute grupp, kes ei ole teil võimaldanud siiski sellelt tööpostilt lahkuda? Teiseks. Kas te peate normaalseks olukorda, et ministri vabastab Ülemnõukogu või arvate, et seda võiks teha valitsus või peaminister? Kolmandaks. Te väitsite, et raske on olla minister mittedemokraatlikus riigis. Kas te tõesti pidasite Eesti Nõukogude Sotsialistlikku Vabariiki demokraatlikumaks kui praegust Eesti Vabariiki? Neljandaks. Miks te olete loobunud Rahvarinde reaalpoliitikast? Nüüd püüate ka poliitikast eemale jääda, miks? Tänan!

A. Kuznetsov

Ei, sellist gruppi ei ole. On lihtsalt loogiline protseduur, mis teil parlamendis kehtib. Te küsite minu käest, kes peab mind vabastama? Teatud mõttes on see provokatsiooniline küsimus, sest te teate seda minust paremini. Rahvarinde kohta ma osaliselt vastasin. Teised muutsid oma vaateid, mina ei jõudnud oma seisukohti muuta. Ja ongi kõik.

Juhataja

Suur tänu, härra Kuznetsov!

A. Kuznetsov

Ma olen maalt pärit ja seetõttu on minu käitumine aeglasem kui teistel.

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud kolleegid! Rahvasaadik L. Arro on tõstatanud küsimuse

elukindlustusele juurdemakstava 40%-lise kompensatsiooni väljamaksmisest. Selles küsimuses annab meile selgitust Eesti Vabariigi rahandusminister härra R. Miller.

R. Miller

Austatud eesistuja, lugupeetud rahvasaadikud! NSV Liidu presidendi seadlusega 6. maist k.a. kehtestati NSV Liidus kord, et elukindlustuslepingute järgi, mis olid sõlmitud 1991. aasta 1. märtsi seisuga, laekunud kindlustusmaksude osas tehakse ümberhindamine ja kindlustusvõtjatele kompenseeritakse 40%. Arvestused näitavad, et meie vabariigis oleks selleks vaja täiendavalt 100 miljonit rubla. NSV Liidu Rahandusministeerium oma kirjaga 7. juunist k.a. saatis teate meie vabariigi rahandusministeeriumile ja Riikliku Kindlustuse Peavalitsusele koos vastava juhendiga ning teatas, et kompensatsioonid makstakse välja NSV Liidu riigieelarve vahendite arvelt. Väljamaksmine pidi algama 1. augustil k.a. Seoses tekkinud olukorraga ja Eesti iseseisvumisega Liidu rahandusministeerium mingisuguseid kompensatsioone vabariigi kindlustusorganeile üle ei kandnud. Seoses sellega teatas aktsiaselts "Eesti Kindlustus", et ta peatab kompensatsioonide väljamaksmise.

Kui nüüd paari sõnaga iseloomustada meie endise Eesti Riikliku Kindlustuse Peavalitsuse ja Liidu riikliku kindlustuse rahalisi vahekordi, siis ma tahaksin öelda seda, et varajasematel aastatel on reservfondidest vaatavalt liidulistele juhenditele NSV Liidu Riikliku Kindlustuse Peavalitsusele üle kantud 115 miljonit rubla. Lisaks sellele on meil vastavalt presidendi ukaasile õigus saada 100 miljonit rubla kompensatsioonide maksmiseks. Vabariigi valitsus pöördus 15. augustil kirjaga NSV Liidu valitsuse poole ja palus nimetatud summa meile üle kanda. Seoses sündmustega NSV Liidus läks see kiri kaduma ja vabariigi rahandusministeerium saatis selle kirja koopia uuesti NSV Liidu Rahandusministeeriumile, kes vastavalt presidendi korraldusele pidi need summad hüvitama. NSV Liidu Rahandusministeeriumist ei ole me kirjalikku vastust saanud. Telefoni teel rääkisin Liidu rahandusministri asetäitja härra Partšukiga, kes teatas, et meiega on kõik rahalised vahekorrad lõpetatud. Mida teha edasi? Valitsuse arvates on riikliku kindlustuse rahaliste vahekordade seis NSV Liiduga peetavate majanduslike läbirääkimiste objekt. Seda esiteks. Teiseks. Kas saame need summad tagasi või ei saa, on kahtlane. Mina isiklikult arvan, et lootusi on vähe. Nende summade väljamaksmine on praegu peatatud ja 1992. aasta riigieelarve projektis, mis on praegu valitsuses läbivaatamisel, kompenseerimist ette nähtud ei ole. Tegemist on kindlustusettevõttega, kes ise peab vastutama oma võlgade ja kohustuste eest. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, härra Miller. Rahvasaadikutel on mõned küsimused. Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud minister! Kõige kurvem selle asja juures on see, et osale inimestele on see 40% välja makstud ja osa on ilma. Küsimus tuleks ikkagi Liiduga kuidagi lahendada. Ja sellest tuleb järgmine küsimus. Kas te olete teadlik, kas 40%, mis on lubatud hoiustele, on ka hoiupangas juurde pandud? Aitäh!

R. Miller

Tõepoolest sai osa inimesi augustikuus 40% kätte. Ma ütlen veel kord, et see probleem on läbirääkimiste objekt.

Mis puutub hoiustesse, siis minu teada see 40%-line kompensatsioon hoiuste puhul ei kehti.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, Eesti Vabariigis on külas Taani Kuningriigi peaminister hr. Schlüter ja praegu viibib ta koos kaaskonnaga rõdul. Tervitame hr. Schlüterit aplausiga. (Aplaus)

Suur tänu! Jätkame küsimuste esitamist. Ülo Uluots.

Ü. Uluots

Lugupeetud minister! Minu küsimus läheb päevakorrast natukene välja, sest jutt on ainult kompensatsioonist. Ma küsin teie käest seda, kas kindlustussummad on läinud Liidu eelarvedefitsiidi katteks ja krediidi ressursina käibele? Kas teil on mingit informatsiooni selle kohta, mis saab nendest summadest, mis on juba Liidu eelarvest läbi käinud ja muutunud tagastamatuks. Kas on loota, et sünnib midagi niisugust, nagu Liidu riigipanga president ütles hoiuste kohta, et nemad loevad seda välisvõlaks Eesti Vabariigile. Kas neid summasid võib võrdsustada?

R. Miller

Ma arvan, et seda raha ei saa võrdsustada, sest tegemist on erinevate summadega. Aga põhimõtteliselt võlgneb Liit meile 115 miljonit rubla. See raha tuleks meile tagastada.

Juhataja

Suur tänu, hr. Miller! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, loeme sellega Eesti

Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotunni lõppenuks. Nagu me eile ennustasime, on meil täna võimalus kokkuhoitud aja arvel arutada planeeritud päevakorraküsimusi.

Eesti Vabariigi seaduse "Vara võõrandamise õigusvastasuse tõendamise lihtsustatud korra kehtestamise kohta" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Kolleegid, mul on ettepanek, et me jätkaksime Eesti Vabariigi seaduse arutamist, mis käsitleb vara võõrandamise õigusvastasuse tõendamise lihtsustatud korra kehtestamist. Alustame seaduse esimest lugemist. Ma palun kõnetooli justiitsministri hr. Jüri Raidla.

J. Raidla

Lugupeetud juhataja, austatud Ülemnõukogu liikmed! Valitsus esitab teile seaduseelnõu vara võõrandamise õigusvastasuse tõendamise lihtsustatud korra kehtestamise kohta, mis tuleneb otseselt omandireformi aluste seaduse § 17 7. lõikest, kus taoline kohustus on esitatud dispositiivselt. Nimelt võib Eesti Vabariigi Ülemnõukogu kehtestada rehabiliteerimise või vara võõrandamise õigusvastasuse tõendamise lihtsustatud korra märksa imperatiivsemas ja kategoorilisemas vormis, kui seda on tehtud omandireformi aluste seaduse rakendusotsuses.

Käesoleva seaduseelnõu analüüsi puhul on ilmselt otstarbekas silmas pidada kahte või kolme põhilist momenti. Tuleks arvestada seda, et niisuguse iseloomuga eelnõu arutamine ja seaduse vastuvõtmine on Ülemnõukogu poolt juba ette ära otsustatud, kui ei rakendata teistsugust otsust. Käesoleva eelnõu maht, samuti täiendused ja parandused (kui Ülemnõukogu peab neid vajalikuks) peavad olema täpselt hõlmatud selle seaduseelnõu pealkirjaga.

Eelnõus ei käsitleta muid küsimusi, mis ei ole kohaldatavad varavõõrandamise õigusvastasuse lihtsustatud korra alla. Niisiis näeb käesolev seaduseelnõu objektiivselt ette vara võõrandamise õigusvastasuse tõendamise lihtsustatud korra ja mitte midagi rohkemat. Teine moment on kõige põhimõttelisem. Põhiteksti § 1 on märksa laiem kui alternatiivi § 1. Põhiteksti § 1 järgi langevad regulatsiooni alla füüsilised isikud kui omanikud, kes olid sunnitud oma elukohast või vara asukohast lahkuma. Alternatiivi § 1 käsitleb isikute ringi, kes reaalse repressiooniohu tõttu emigreerusid Eestist. See kitsendab repressseeritute ringi. Seda

aspekti arutati põhjalikult ka õiguskomisjonis. Teistes küsimustes põhimõttelisi diskussioone ei tekkinud. Aitäh!

Juhataja

Ma tänan, hr. Raidla! Selge ettekanne, rahvasaadikutel küsimusi ei ole. Üks hetk. Toomas Kork.

T. Kork

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Minu küsimus puudutab alternatiivi § 1. Kas pagemist Venemaale, Gruusiasse või Lätisse võrdsustatakse põgenemisega Rootsi, USA-sse ja mujale? Hääletamisel oleks vaja seda teada. Aitäh!

J. Raidla

Lähtutakse faktilisest põgenemisest.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Millised on need Eesti Vabariigi pädevad riigiorganid, mis on sätestatud §-s 2?

J. Raidla

Väga suur hulk võõrandamise ja natsionaliseerimise otsuseid konkreetsete objektide suhtes (toetudes 1940. aasta deklaratsioonidele) on Ülemnõukogu kuulutatud ebaseaduslikuks. Õigustühiseks on tunnistatud nii Rahvakomissaride Nõukogu kui ka Ministrite Nõukogu ning ka külanõukogude vara võõrandamise otsused.

J. Kass

Hr. minister! Me oleme iseseisev riik. Kas me ei peaks nüüd õigusvastaselt võõrandatud vara mõistele lähenema kontseptuaalselt teisiti? Kas me ei peaks määratlema konkreetset need juhud, mis on kooskõlas rahvusvahelise õigusega? Millistel juhtudel on vara võõrandamine õigustatud? Minu meelest on õigusvastane kõik, mis võõrandati pärast 1940. aastat. Võib-olla tuleks alustada hoopis teisest otsast ja määratleda, millisel juhul oli vara võõrandamine õigustatud?

J. Raidla

See on väga raske ülesanne, mille te praegu püstitasite. Käesoleva seaduseelnõu ettevalmistamisel lähtuti kehtivast omandireformi aluste seadusest.

Teiseks. Ammendavat piiritlemist juhtude vahel, mis oli ebaseaduslik ja seaduslik, on üliiraske või võimatu teha.

A. Kõo

Lugupeetud juhataja, austatud ettekandja! Mul on kaks küsimust. Esimene küsimus puudutab § 1. Ma tahaksin kontrollida oma arusaamist. Kas § 1 kehtib ka nende kohta, kes jätsid vara maha, põgenedes oma elukohast tolleaegse Eesti NSV piires? Me teame, et paljud talitasid nii. Ja teine küsimus puudutab § 2. Kas selles peetakse silmas vara kohtu korras peremehetuks tunnistamise tühistamist või näete te ette ka mingit muud varianti? Minu meelest taandub asi ikkagi sellele, et inimene peab pöörduma kohtusse. Kas on võimalik mingi teine variant? Tänan!

J. Raidla

Esimesele küsimusele on vastus väga lühike: jah. Vastus teisele küsimusele on veidi pikem. Mõlemad võimalused on reaalsed. Omandi probleemi lahendamiseks saab alati kohtu poole pöörduda. Kuid § 2 annab võimaluse pöörduda kohtusse juhul, kui kõrgemalseisvad organid, näiteks Ülemnõukogu või valitsus, ei ole sundvõõrandamise otsust tühistanud. Pöörduda võib ka madalamalseisva võimu- või valitsemisorgani poole ettepanekuga võõrandamisotsus tühistada.

Juhataja

Suur tänu! Jüri Reinson, teine küsimus.

J. Reinson

Ma täpsustan esimest küsimust. Ma pidasin silmas võõrandamisotsuste tühistamist. Me teame, et ka Ülemnõukogu ise on mõned oma otsused tühistanud. Ma küsin, kas võite piiritleda, mille kohta on juba varem tehtud otsused tühistatud?

J. Raidla

Jaa, ma sain tõepoolest esimesest küsimusest valesti aru. Mul ei ole praegu informatsiooni selle kohta, et mõned teised organid oleksid neid otsuseid teinud. Kuid ma kordan veel, et

Ülemnõukogu 1991. aasta 19. detsembri otsus on väga laia toimega. Selles on öeldud, et ebaseaduslikud on nii kaks natsionaliseerimisdeklaratsiooni kui ka nende põhjal vastu võetud õigusaktid.

P. Grigorjev

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud ettekandja! Kui ma õigesti aru sain, siis võivad praegu esitada pretensioone ka kõik kogudused, kellelt on õigusvastaselt võõrandatud maa ja hooned.

J. Raidla

Teie küsimus oli ebatäpne. § 1 räägib füüsilistest isikutest. Ülemnõukogu omandireformi aluste seaduste §-s 9 on sätestatud, et ka ühiskondlikud organisatsioonid, sealhulgas usuühingud, võivad olla omandireformi õigustatud subjektid varade tagastamisel, asendamisel ja kompenseerimisel. Arutusel olev seaduseelnõu ei hõlma mittefüüsilisi isikuid.

Juhataja

Suur tänu! Johannes Kass, teine küsimus.

J. Kass

Hr. minister! Kas justiitsministeeriumis on mõeldud sellele, miks praegu nõutakse rehabiliteerimistõendit? Me oleme end Liidu õigussüsteemist välja lülitanud. Kõnealused isikud on süüdi mõistetud Nõukogude Liidu seaduste järgi. Eesti Vabariigi seaduste järgi ei ole nad süüdi, vaid koguni vabadusvõitlejad, sest nad asusid, relv käes või mingil muul viisil, okupatsioonirežiimile vastu tegutsema. Ma leian, et ei saa lähtuda selle juriidilise süsteemi reeglitest, mille järgi nad on süüdi mõistetud, sest me oleme end sellest süsteemist lahutanud.

J. Raidla

Selle peale on justiitsministeeriumis mõeldud pikalt ja põhjalikult. Justiitsministeeriumis on valminud vastav seaduseelnõu. See sisaldab alternatiive, millele toetudes Ülemnõukogu peab langetama väga olulisi poliitilisi otsuseid tollaegse õigussüsteemi vastavuse kohta rahvusvahelise õiguse normidele.

Juhataja

Ma tänan, hr. Raidla! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Õiguskomisjoni seisukoha teeb meile teatavaks härra Hillar Eller.

H. Eller

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Minister Raidla juba tutvustas selle seaduseelnõu tehnoloogilist käiku ja viitas sellele, millistele seisukohtadele tuli õiguskomisjon seaduseelnõu arutades. Ma kordaksin veel neid mõtteid, millele õiguskomisjon tuli.

Õiguskomisjon toetab sisuliselt esimese alternatiivi § 1, jättes alternatiivi ülejäänud teksti kõrvale. Pidasime otstarbekaks viia § 2 praegusesse § 3 teise lõikesse ja sõnastada § 2 ringi selliselt, et see täiendaks kolmandat punkti ning oleks õigustehniliselt, normitehniliselt ja ka teksti loetavuse poolest arusaadavam ja selgem. Õiguskomisjon konsulteeris omandireformi komisjoni. Toetame selle eelnõu vastuvõtmist. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, Hillar Eller! Kolleegid, tegemist on esimese lugemisega. Oleme ära kuulunud ettekande ning esitanud ettekandjale küsimused. Õiguskomisjoni seisukoht on teada. Kas loeme esimese lugemise lõppenuks? Loeme lõppenuks. Suur tänu! Võimalik, et teine lugemine toimub järgmisel istungjärgul.

Eesti Vabariigi seaduse "Erastamise esimesel etapil riiklikku ja munitsipaalalamufondi kuuluvate elamute ja korterite müümise kohta" eelnõu ning Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Erastamise esimesel etapil riiklikku ja munitsipaalalamufondi kuuluvate elamute ja korterite müümise seaduse kehtestamise kohta" projekti teise lugemise jätkamine

Juhataja

Kolleegid, mul on ettepanek, et me tuleksime nüüd neljanda päevakorrapunkti juurde, mis käsitleb mitu korda katkestatud seaduseelnõu "Erastamise esimesel etapil riiklikku ja munitsipaalafondi kuuluvate elamute ja korterite müümise kohta" teist lugemist. Ma tahaksin nõu pidada, kas me alustame härra Lippmaast või härra Reinsonist? Jüri Reinson, kuidas te komisjonis kokku leppisite? Peame omavahel pisut nõu.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, tegemist on teise lugemise jätkamisega. Ilmselt ei ole põhiettekanne järele enam vajadust ja võime alustada Ülemnõukogu komisjoni ettekandest.

Juhataja

Ma arvan ka nii. Palun Jüri Reinsoni kõnetooli.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Tõepoolest on täna taas päevakorras korterite erastamise seaduseelnõu. Ülemnõukogu juhatus otsustas kunagi seda küsimust enne mitte päevakorda võtta, kui on esitatud valitsusepoolne osakute kontseptsioon. Oleme seda kaua oodanud ja me ootame seda ka täna. Seepärast sõandasin ma omaalgatuslikult välja pakkuda ühe võimaluse lahendada korterite erastamise probleem korteriosaku abil. Minu täiendustettepanek on kõigile Ülemnõukogu liikmetele välja jagatud ja tänase teise lugemise põhiteema ongi seesama täiendustettepanek. Peale selle on valitsuselt laekunud kaks täiendustettepanekut. Viimane neist oli meie laudadel 23. oktoobril. Ülemnõukogu eelarve- majandus komisjon ei ole seda veel arutanud. Seepärast ei ole mul ka eelarve- majanduskomisjoni seisukohta nende parandustettepanekute kohta. Üks ettepanek puudutab § 3. Valitsus teeb ettepaneku lisada sinna täiendavalt 5. lõige, mis sätestab: kodanikel või nende pärijatel, kellel omandiõiguse alusel kuulunud maja lammutati seoses maa eraldamisega riiklikeks või ühiskondlikeks vajadusteks ja kes said korteri riikliku või ühiskondliku fondi majades ning kellele ei hüvitatud lammutatud hoonete ehituse maksumust, on õigus omandada korter, milles nad elavad, tasuta. Korteri tasuta omandamisel rakendatakse elamute ja korterite müügi vormistamisel seaduses ettenähtud korda. Teine valitsusepoolne ettepanek tuleks lisada kolmanda paragrahvi kuuendasse lõikesse järgmises sõnastuses: kiiritustõppe haigestunud isikutel ja invaliididel, kelle invaliidsus seostatakse Tšernobõli katastroofi ja selle tagajärgede likvideerimisega, on õigus elamufondi privatiseerimisel saada tasuta eraomandusse nende kasutuses olev elamispind või korter ettenähtud elamispinna normi ulatuses. Need on täiendustettepanekud, mida me täna arutame. Ma arvan, et asja ei ole vaja pikemalt selgitada. Heameelega vastan nüüd Ülemnõukogu liikmete küsimustele, kui neid on.

Juhataja

Suur tänu, hr. Reinson! Saadikutel on palju küsimusi. J. Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra Reinson! Ma ei olnud alguses kohal. Kas te vastate küsimusele ka eelarve-majanduskomisjoni nimel väljaspool teie enda ettepanekute raame?

J. Reinson

Eelarve-majanduskomisjoni istungil on neid täiendusettepanekuid arutatud.

J. Allik

Kas te olete ametlik kaasettekandja?

J. Reinson

Jah, ma olen ametlik kaasettekandja.

J. Allik

Aitäh! Mul on küsimus. Ma tahaksin öelda seda, et härra Reinsoni projekt, mis on meile välja jagatud, on minu meelest lahendanud põhiprobleemid, miks me oleme seda seaduseelnõu juba pool aastat edasi ja tagasi lükanud. Minu meelest on asi küps, nii et me võime käesoleval istungjärgul selle seaduse vastu võtta. Aga mul on konkreetne küsimus. Meile on välja jagatud seaduseelnõu alternatiividega, kus eelarve-majanduskomisjon teeb ettepaneku võtta korterite hinna määramisel aluseks hinnad, mis kehtivad praegu ostu- ja müügitehingutes. Teie isiklikud ettepanekud, mis meile on samuti välja jagatud, on sellega vastuolus. Kas eelarve-majanduskomisjon on oma ettepaneku tagasi võtnud? Selline ettepanek viib elamute privatiseerimise ummikusse. Miks eelarve-majanduskomisjon soovitas hinna kujundamisel võtta aluseks elamute turuväärtuse? See raskendab probleemi lahendamist.

J. Reinson

Ma alustan küsimuse esimesest poolest. Väites, et eelarve-majanduskomisjon on toetanud neid ettepanekuid, pean ma kindlasti väitma ka seda, et seoses sellega on ta loobunud oma ettepanekust. See ettepanek sündis seaduseelnõu esimese ja teise lugemise ajal. Siis vaidlesime siin saalis palju selle üle, miks tahetakse kehtestada just selline hind. Ma tuletan meelde – see oli tollal üks võimalus reguleerida hinda nii üles- kui allapoole, et mitte jääda pidama mingile jäigale seisukohale.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Ma tahaksin teada paari asja täienduste ja ettepanekute kohta. Mis vahe on üldisel rahvakapitalil ja osakul ning mis eristab neid korteriosakust? Kas on üldse mõtet rakendada korteriosakut, kui antakse rahvakapitali osak ja see toimib nagu raha, pangatšekk või aktsia? Igaüks, kes tahab, ostab rahvakapitali osaku eest korteri jne. Kas on üldse mingit mõtet kõigel sellel vahet teha? Teiseks. Kas rahvakapitali osak tuleb nõnda suur, nagu te siin märkisite? On olemas andmeid, kus on märgitud, et vabariigil on üldse 23 miljardit rubla raha, millest umbes 40% saab erastada, Aga teie täiendusettepanekute järgi oleks ainuüksi korterite muretsemiseks vaja 17,6 miljardi rubla ulatuses rahvakapitali. Kuidas me välja mängime?

J. Reinson

Mis eristab korteriosakut rahvakapitali osakust? Võin vastata ainult nii: praegu ei ole meil mingit informatsiooni rahvakapitali osaku olemuse kohta. Sellest räägitakse valitsuse kontseptsioonis erastamise üldiste aluste kohta, sellest räägitakse tööpanuse arvestamisel. Mina pakun välja osaku, mis on lihtne ja kiiresti rakendatav, sel teel saaksime kiiresti alustada korterite erastamist. Mis puudutab korteriosaku summaarset väärtust ja seda vara, mida on võimalik osakutega välja osta, siis seda ei saa me praegu täpselt fikseerida. Need on eeldatavad summad. Mis puutub kogu Eesti majanduses olevat erastatavat vara ja selle maksumust, siis on viimane aeg meil Ülemnõukogus ja valitsuses aru saada, et selle vara erastamise väärtusel ja bilansilisel maksumusel ei ole midagi ühist. Ainult sotsialistlikus majanduses võisime arvestada nende varade bilansilist väärtust, jääkväärtust jne. Sellest hetkest, kui riigi varast saab eraomand, muutub see vara kapitaliks, millel on hoopis teised funktsioonid. Selle hindamise aluseks on tema omadus anda omanikule tulu, ja ainult selle järgi saab neid varasid hinnata. Kui me hakkame Eesti riigis erastatud varasid hindama selle meetodi järgi, siis saame hoopis teistsugused summad, mis on praeguse vara bilansiline väärtus. Sellele ei saa me oma arvestustes orienteeruda.

P. Panfilov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Kuidas suhtuda ettepanekusse, et pärast maja lammutamist tuleb anda tasuta korter? Me teame, et kui eramaja lammutatakse, siis on seal tavaliselt mitu perekonda ja vastu saadakse mitu korterit. Kuidas ikkagi toimida, kui peremees on surnud ja tal on näiteks kolm võrdõiguslikku pärijat, kellel kõigil on perekonnad ja kõik

kolm perekonda said riigilt korteri? Kuidas sel juhul toimida? Kas kõik kolm saavad siis tasuta korteri või ainult üks? Kuidas te kavatsete selle küsimuse lahendada?

J. Reinson

Nagu ma aru saan, peate silmas valitsuse parandusettepanekut anda tasuta korter neile inimestele, kes on sellisel viisil oma korterist või elamispiinnast ilma jäänud. Ma ei kujuta ette reaalselt situatsiooni, et eraomanik jäi temale kuuluvast (mitte riiklikus valduses olevast) eravaldusest ilma. Kui perekondi oli rohkem kui üks, kes lammutatud pinna arvel said korteri, siis nad kõik saavad tasuta korteri oma omandusse.

Juhataja

Suur tänu! N. Aksinin.

N. Aksinin

Lugupeetud spiiker, lugupeetud ettekandja! Teil on väga hea täiendus tšernobõllaste kohta, see on humaanne ja väärib tähelepanu. Olen täielikult selle poolt. Aga meil on veel rühm inimesi, kellele tuleks ka anda korter igaveseks kasutamiseks tasuta. Need on Suure Isamaasõja ja teiste sõdade invaliidid ja veteranid. Neile tuleks anda korter kas või ainult nende elu lõpuni, ilma pärimisõigusega. Kuidas te sellesse suhtute? Esitasin sellise ettepaneku presiidiumile. Tänan!

J. Reinson

Lugupeetud härra Aksinin! Meie komisjon sellist ettepanekut ei ole saanud. Komisjoni liikmed oleksid selle ettepaneku läbi arutanud ja teile vastuse andnud. Praegu saan avaldada ainult oma isikliku seisukoha, millest ma ei keeldu. Ma ei poolda üldse selles seaduses korterite tasuta andmist. Need asjad tuleb reguleerida teiste aktidega ja see seadus jääks sel juhul puhtalt munitsipaal- ja riiklikus omandis olevate korterite erastamise seaduseks. Me tahame ühte seadusesse mahutada liiga palju, see muudab seaduse segaseks ja raskesti rakendatavaks.

T. Mets

Lugupeetud härra ettekandja! Mul on teile üks küsimus, mis on seotud Tšernobõliga. Tšernobõli kampaanias osales umbes 5000 inimest. Nende hulgas on haigestumise protsent üpris kõrge. Praegu maksab korter 50 000 – 100 000 rubla, võib-olla veelgi rohkem. Minu

küsimusel on nii humanistlik kui ka praktiline külg. Kõik need inimesed olid väljas võõrriigi huvide eest. Kas seda küsimust ei saa reguleerida riikidevahelise kokkuleppega? Sama küsimus hõlmab ka pensionide maksmist. Kui te hakkate nendele tasuta kortereid andma, siis nõuan seda minagi, olen 6 aastat vangis ja 6 aastat asumisel olnud. Niisuguseid inimesi on Eestis üpris palju. Nüüd hakkame ka meie tasuta kortereid tasuta nõudma.

J. Reinson

Härra Mets! Mina ei hakka üldse kellelegi midagi andma, seda teeb Eesti Vabariigi Ülemnõukogu. Kui Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsustab, et teatud gruppidele on otstarbekas anda tasuta elamispind eraomandusse, siis on see tema tahe.

Ü. Aaskivi

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul on küsimus teie täienduste kolmanda punkti juurde, kus te räägite tööaastatest ja 640-st rublast iga tööaasta eest. Mind huvitab tööaasta mõiste kui niisugune. Kas te olete silmas pidanud samasugust arvestust tööstaaži kohta? Tööstaaži sisse arvestatakse näiteks õppimisaeg kõrg- ja keskeriõppeasutuses, sõjas oldud aeg, repressioonide aeg, talus töötamise aeg jm. Teine probleem. Kas pensionäridel (mittetöötavatel) lõpeb igasugune arvestus osaku saamiseks tema pensionile jäämisega, või on mõeldav ka mingisugune teine arvestuse alus? Ma usun, et mõistate minu küsimust. Aitäh!

J. Reinson

Lugupeetud proua Aaskivi! Kõigepealt pean kurvastusega nentima, et algselt oli mul mõte kirjutada esimesse lõikesse: osak iga tööaasta eest eesti rahvusliku koguprodukti loomisel nõukogude võimu aastatel. Mis on arvestuse alus? Ma lähtusin statistika reeglistikust. Aluseks tuleb võtta identsed aastad, õigemini identsed tööaastad rahvusliku koguprodukti loomisel. Kõik need asjad tuleb lülitada rakendusotsusesse. Rakendusotsust ei söandanud ma kirjutama hakata, sest pole mõtet teha mõttetut tööd enne, kui Ülemnõukogu on need ettepanekud aktsepteerinud või tagasi lükanud. Mis puudutab pensionäre, kes on pikemat aega pensionil olnud, siis ei näe ma mingit võimalust arvestada pensionil oldud aastaid. Tegelikult ei ole selleks ka mingit vajadust.

J. Jõeriüt

Härra juhataja, lugupeetud ettekandja! Enne küsimuse esitamist teatan ma, et suhtun täie poolehoiduga nendesse täiendusettepanekutesse. Mu küsimus on väga konkreetne ja selge. Jutt

on väärtpaberitest korteriosaku puhul nagu ka rahvakapitali osaku puhul. Kas teil on mingisuguseid andmeid, kui kiiresti võiks valitsus hakata inimestele väärtpabereid kätte andma?

J. Reinson

Minu käsutuses oleva informatsiooni põhjal julgen arvata, et lihtsamate väärtpaberite trükkimiseks on Eesti Vabariigis võimalused täielikult olemas.

N. Zahharov

Lugupeetud ettekandja! Mul on küsimus 3. punkti kohta, sest teie vastus ei olnud piisavalt konkreetne. Jutt on pensionäridest, kes saavad toitjakaotuspensionini. Kuidas antud juhul arvestatakse nende panust rahvusliku koguprodukti loomisse? Kuidas suhtuda inimestesse, kes on elanud ja töötanud Eesti Vabariigis, aga nad pole vahetult osa võtnud rahvusliku koguprodukti loomisest? Ma pean silmas haridus-, kultuuri- ja meditsiinisfääri jne.? Kuidas toimida nende töötajatega, kes rahvusliku koguprodukti vahetult pole loonud, vaid töötasid omal ajal vabariigi lähetusega endises NSV Liidus, mis nüüd on välisriik, näiteks väliskomanderingutes, diplomaatilises teenistuses jne.? Selle järgi, mida teie pakute, ei või need inimesed pretendeerida oma osale elamukapitalist. Tänan!

J. Reinson

Lugupeetud küsija! Minu arvates on eelnõus selgelt väljendatud mõte: jutt on ainult tööaastatest, mis välistab igasugused pensioniaastad. Mis puudutab teie väidet, et kultuuri- ja haridustöötajad jne., jäävad mängust välja, siis ei pea see paika. Statistilise aruande järgi arvestatakse ka nende tööd rahvusliku koguprodukti loomisel. Mis puudutab töösuhteid teiste riikidega, siis on see tõesti riikidevahelise läbirääkimise objekt.

J. Kass

Austatud ettekandja! Ma puudutan kolmanda paragrahvi kuuendat punkti, kus räägitakse invaliididest, kiiritustõppe haigestunutest ja nendele tasuta korteri andmisest. Kas te olete minuga päri, et turumajanduse printsiibi järgi ei saa üldse rääkida tasuta andmisest, alati peab keegi tasuma. Antud juhul tasub muidugi sotsiaalhooldusministeerium. Kuidas ta need rahad hangib, see on omaette küsimus. Võib-olla hangib ta need rahad Nõukogude Liidult, kelle teenistuses inimesed haigestusid. Sellest valdkonnast on ka minu küsimus. Kas me ei peaks invaliidisuse lahterdama? Otstarbekas oleks invaliidisus liigitada nii: töötav ja mittetöötav

invaliid. Töötaval invaliidil ei ole õigust saada 100% tasuta korterit, 50% ulatuses saab ta soodustusi sotsiaalhooldusest, ülejäänud poole peab ta tööga teenima. Mittetöötav invaliid ei ole selleks suuteline. Tal on õigus saada korter tasuta. Olete te selle seisukohaga päri või hakkame küsimusi täpsustama? Tänan!

J. Reinson

Sellele küsimusele ma praktiliselt juba vastasin. Aga ma ütlen veel kord, et teie ettepanek on alles värske ja komisjon ei ole seda arutanud, seepärast ei saa ma ka väljendada komisjoni seisukohta. Turumajandusest. Turumajanduses ei saa midagi tasuta. Olen teiega täiesti nõus.

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Kas te olete kaalunud võimalust jagada osakud kahte gruppi? Paljulapseliste perede emad on aastaid pidanud olema kodus, sest nad on tootnud ühiskonnale vajalikku inimressurssi. Kas on kaalutud võimalust anda osakuid ka palgalistele parteitöötajatele? Ja minu teine küsimus. Kas olete kaalunud võimalust kõik nimetatud tasuta andmise küsimused seadusest jätta välja ja teha eraldi mingi muu seadus või muu otsus, mis käsitleks osakute süsteemi ning tasuta jagamine või soodustusega jagamine oleks sätestatud mõnes muus dokumendis. Tänan!

J. Reinson

Ma alustan viimasest küsimusest, härra Fjuk. Mis puudutab tasuta andmist, siis ma väljendasin oma isikliku seisukohta. Komisjon seda arutanud ei ole, sest komisjonile pole laekunud ühtegi sellekohast ettepanekut. Valitsuse kaks ettepanekut on värsked ja komisjonil neid ei ole. See käib ka pereemade kohta. Kui esitate kirjaliku ettepaneku, siis eelarve-majanduskomisjon arutab selle läbi ja võtab seisukoha.

Palgalised parteitöötajad. Kui härra Fjuk teeb sellekohase ettepaneku, siis me kahtlemata arutame seda.

Juhataja

Suur tänu, härra Reinson! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Ma annan teile üle Nikolai Aksinini täiendusettepaneku ja me peame omavahel pisut nõu.

Lugupeetud kolleegid! Me oleme selle seaduseelnõuga jõudnud nii kaugele, et kui seda veel komisjonis põhjalikult arutada ja kujundada seisukohad laekunud parandusettepanekute kohta, võib loota, et saame selle seaduse järgmisel istungjärgul vastu võtta.

Ma lähtun sellest, et minu käsutuses on veel 10 minutit aega. Kas täiskogu soovib täna kuulata veel härra Lippmaad või koguni härra Terki? Ma vähemasti nägin teda korra Ülemnõukogu saalis. Meil on veel 10 minutit aega, ma küsin täiskogu käest, kas selle 10 minuti jooksul soovitakse kuulata härra Lippmaa seisukohta? Soovitakse. Palun, härra Lippmaa!

T. Lippmaa

Lugupeetud Ülemnõukogu juhatus, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Valitsuse nimel elamute privatiseerimise eelnõu esitajana tutvusin suure huviga härra Reinsoni esitatud ettepanekuga. Me hindame väga kõrgelt härra Reinsoni tehtud tööd ja toetame tema esitatud korteriosaku mõiste sissetoomist. Oleme veendunud, et niisugune lähenemine on ka rahvale arusaadav. Aga ettepaneku põhjalikuks läbitöötamiseks jäi valitsusepoolsele töörühmale liiga vähe aega. Ettepaneku saime kätte 31. oktoobril, mõned valitsuse aparaadi töötajad olid Ameerikas komandeeringus ja me saime selle eelnõu sisulist analüüsi alustada alles eile õhtul. Meil on vaja teha täiendavaid arvutusi korteriosaku suuruse kohta. Valitsusepoolsed esialgsed arvestused ei lange päriselt kokku härra Reinsoni arvestustega. Siin tuleks teha ühistööd ja ma usun, et see ühistöö viib meid võiduka finišini. Novembris ja detsembris teevad rahandus- ja majandusministeerium põhivahendite taastamisväärtuste ümberhindamise, mille käigus määratakse ka erinevate elamutüüpide hinnad, koostatakse n.-õ. etalonelamute 1 m² hinnad. Meil on härra Reinsoni ettepanekule mõned redaktsioonilised täpsustused, milles, ma arvan, on võimalik jõuda konsensussele. Ma arvan, et taastamisväärtuse ja müügihinna korrigeerimisel tuleks lisaks härra Reinsoni esitatud faktorile arvestada ka elamu tegelikku füüsilist kulumist. Seega ei tule müügihinnaks võtta mitte taastamisväärtus, vaid müügihinna arvutamise aluseks on taastamisväärtus. Need on n.-õ redaktsioonilised parandused. Härra Reinsoni ettepanekud – määrata tööstaaži järgi osaku suurus – on rajatud lineaarsele printsiibile. Meie lähenemine asjale on teistsugune. Arutamist vajaks 10-aastase tsensuse kehtestamise nõue korteri ostmisel. Tekib küsimus, kas need inimesed, kes on elanud korteris alla 10 aasta, peavad ootama oma osakute kogunemist jne. Nagu ma ütlesin, oleme põhimõtteliselt hr. Reinsoniga ühel seisukohal osaku mõiste sissetoomisel. Kuid me oleme arvamusel, et osaku rahalist suurust ei pruugi seaduses fikseerida. Selle kehtestamiseks valmistaksime ette mõne teise õiguseakti, sest inflatsioonist tulenevalt osaku suurus muutub. On tekkinud küsimus, kas on õige kasutada terminit "korteriosak". Paljud ei soovi osta kortereid, vaid tahavad osaku arvel osta midagi muud. Võib-olla on otstarbekohane leida sellele mõistele mõni teine termin. Need küsimused on redaktsioonilist laadi ega vaja täiendavat läbitöötamist.

Eespool toodust lähtudes palub valitsus täna eelnõu teine lugemine katkestada. Lähemal ajal esitame ühiselt eelnõu täiendatud variandi. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, hr. Lippmaa! Lepime kokku, et teile esitatakse ainult üks küsimus, muidu jääme ajahätta. Hr. V. Kois.

V. Kois

Lugupeetud juhataja, lugupeetud hr. Lippmaa! Kuidas te suhtute ettepanekusse avalikustada see arutelu. Minu poole on pöördunud mitu ametiühinguorganisatsiooni. Neid huvitab väga korterite müümise küsimus. Kuidas te suhtute sellesse?

T. Lippmaa

Ma olen liigutatud. Mida laialdasem on arutelu, seda rohkem osaleb inimesi poliitikas. Me oleme rõõmsad selle üle.

Juhataja

Suur tänu, härra Lippmaa! Rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, nii valitsus kui J. Reinson teevad ettepaneku arutelu katkestada ja jätkata seda järgmisel istungjärgul. Kas panen hääletusele? Ollakse nõus? Palun, Jermoškin!

P. Jermoškin

Lugupeetud spiiker! Te ütlesite eesti keeles "istung", aga tõlkes öeldi "istungjärg". Kuidas seda siis mõista – kas järgmisel istungil või järgmisel istungjärgul?

Juhataja

Kohal on 76 rahvasaadikut, puudub 34. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et homme algaks plenaaristung kell 14.00? Palun hääletada! Poolt on 47 rahvasaadikut, vastu on 10, erapooletuid on 6. Homme algab istung kell 14.00. Kolleegid, homme alustame valimistega, sellele järgneb kodakondsuse eelnõu arutelu. Kohtume homme kell 14.00. Nägemist!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

54. ISTUNGJÄRK

KOLMAS ISTUNG

6. november 1991

Juhataja (Ü. Nugis)

Lugupeetud Ülemnõukogu, kas me võime alustada istungjärgu tööd? Kohaloleku kontroll. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 77 rahvasaadikut, puudub 27. Kolleegid, kui te mäletate, esmaspäeval meie lugupeetud kolleeg hr. Eller andis Balti riikide parlamentidevahelise koostöökomisjoni nimel üle ühe eelnõu, mida ta palub kiireloomulisena lülitada päevakorda. Ma küsin, kas komisjoni seisukoht on teada? Väliskomisjoni seisukoht laekus mulle.

Kolleegid, kas te aktsepteerite seda? Ma loen selle teile ette.

Väliskomisjon, vaadanud läbi Balti riikide parlamentidevahelise koostöökomisjoni poolt esitatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse Eesti Vabariigi Ülemnõukogu delegatsiooni valimise kohta Balti riikide ülemnõukogude delegatsioonide nõupidamisele projekti, toetab selle arutusele võtmist kiireloomulise küsimusena Ülemnõukogus. Kõik reglemendijärgsed nõuded on täidetud, et esitada see dokument täiskogule otsustamiseks. Kas täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda?

Kolleegid, enne kui me asume otsustama, olen valmis informeerima teid tänase päeva töögraafikust. Kui Ülemnõukogu soovib täna täiendada päevakorda, millesse ma usun, siis on mul selline palve, et me võiksim sõlmida džentelmenliku kokkuleppe, arutada seda küsimust otstarbekalt. Võib-olla jõuame tunni ajaga ühise otsuseni. Pärast seda arutaksime arupärimist, mis on seotud Eesti Kunstimuuseumi olukorraga. Ja seejärel tuleksime kodakondsusseaduse eelnõu juurde. Selline on informatsioon.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu delegatsiooni valimise kohta Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi ülemnõukogu delegatsioonide nõupidamisele

Juhataja

Ma pöördun teie poole ettepanekuga täiendada käesoleva istungi päevakorda ühe

kiireloomulise küsimusega, mille sisu käsitleb Eesti Vabariigi delegatsiooni valimist Balti riikide ülemnõukogude nõupidamisele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt et täiendada käesoleva istungi päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Eesti delegatsiooni valimist Balti riikide ülemnõukogude delegatsioonide nõupidamisele? On vaja lihthäälteenamust. Poolt on 40, vastu 6, erapooletuid 11, päevakorda on täiendatud. Ma palun kõnetooli hr. Elleri.

H. Eller

Austatud Ülemnõukogu juhatus, austatud kolleegid! Toetudes Eesti Vabariigi, Läti Vabariigi ja Leedu Vabariigi 19. mail 1991. aastal sõlmitud deklaratsioonile üksmeelest ja koostööst, tegi Balti riikide nõukogu 5. oktoobril ettepaneku kutsuda 8. ja 9. novembril Tallinnas kokku kolme Balti riigi ülemnõukogu nõupidamine, et töötada välja edaspidise parlamentidevahelise koostöö vormid. Nõupidamise ettevalmistamiseks oli 26. oktoobril Tallinnas koos Eesti, Läti ja Leedu ülemnõukogu koostöökomisjon, kus arutati võimalikku päevakorda ja dokumentide projekte, mis tuleks 8. ja 9. novembril Tallinnas läbi arutada. Eesti komisjon valmistas ette ettepanekud parlamentidevahelise koostöö korraldamiseks. Meie nägemuse kohaselt pidanuks parlamentidevaheline koostöö jätkuma ülemnõukogude komisjonide tasandil, samuti pakkusime välja võimaluse korraldada parlamentidevahelisi konverentse, kus arutataks ühistöö võimalusi majanduse ja kultuuri valdkonnas, töötada välja ühised seisukohad Balti vabariikide julgeoleku kindlustamiseks jne. Meie kolleegid Lätist ja Leedust jäid oma varajasemate seisukohtade juurde moodustada kolme vabariigi ülemnõukogudevaheline assamblee. Selle struktuurist ja töövormidest informeerisin Eesti Vabariigi Ülemnõukogu täiskogu käesoleva aasta augustis. 26. oktoobril toimunud nõupidamisel valmis tuliste vaidluste ja kompromisside tulemusena meil Balti Riikide Parlamentidevahelise Assamblee põhimääruse projekt, mis tuleb Tallinna nõupidamisel arutamisele kui üks võimalikke parlamentidevahelise koostöö vorme. Selle projekti palusin ma teile välja jagada.

Mõni sõna Tallinna nõupidamise korraldamisest. Komisjonid otsustasid teha kolme riigi parlamendile ettepaneku valida Tallinna nõupidamisele 15 ülemnõukogu saadikut igast vabariigist. Valimiste korra määrab iga ülemnõukogu oma äranägemise järgi. Konverentsi päevakorra projekti otsustati lülitada kaks küsimust.

Esiteks. Informatsioon üldpoliitilise olukorra kohta Leedus, Lätis ja Eestis.

Ja teiseks. Balti Riikide Parlamentidevahelise Assamblee põhimääruse projektist.

Sellele järgneks diskussioon parlamentidevahelise koostöö põhimõtete üle. Me jagasime teile praegu välja otsuseprojekti, mis käsitleb Tallinna nõupidamist. Esiteks tuleb meil otsustada,

kuidas valida meie vabariigi delegatsioon. Nõupidamise ettevalmistamise komisjon nägi siin ette kaks ratsionaalset võimalust. Esiteks: valida delegatsioon parteilisel alusel, s.t. fraktsioonid delegeerivad esindajad delegatsiooni koosseisu. Või teiseks: valida esindajad Ülemnõukogu komisjonide poolt delegeerituna.

Komisjoni viimasel istungil otsustasime teise variandi kasuks, sest esimene variant on keerulisem. Teades meie praegust olukorda parlamendifraktsioonides teen ettepaneku delegeerida õigus- ja väliskomisjonist 2 delegatsiooni liiget, ülejäänud komisjonidest (kaasa arvatud eetikakomisjon) 1 liige. Samuti teen ettepaneku, et Ülemnõukogu juhatus esitaks 1 liikme delegatsiooni koosseisu. Kui te meie ettepaneku heaks kiidate, saamegi delegatsiooni koosseisu 15 Ülemnõukogu liiget. Otsuseprojekti 2. punktis me fikseerisime kõige üldisemas mõttes delegatsiooni volitused. Kuidas korraldada meie edaspidist tööd? Mul on ettepanek: kuulata pärast ettekande ärakuulamist väliskomisjoni arvamust antud küsimuses. Pärast seda vahetaksime mõtteid, kuidas nõupidamise tööd korraldada. Korralisel vaheajal peaksid toimuma kõigi komisjonide koosolekud, kus delegeeritakse esindajad delegatsiooni koosseisu ja antakse delegaatide nimed üle juhatusele. Umbes kell 17.30 tuleksime selle küsimuse juurde tagasi, siis teeme teatavaks meie komisjonide arvamused ja võtame vastu otsuse. Kui me lahendame küsimuse positiivselt, siis peaks täna kell 18.30 toimuma delegatsiooni nõupidamine, et lahendada organisatsioonilised küsimused ja töötada välja Tallinna nõupidamise reglement. See koosolek peaks olema avalik, et kõik Ülemnõukogu saadikud, kellel on sellele nõupidamisele edasi anda oma mõtteid, võiksid sellest osa võtta. See on minu poolt pakutud lahendus. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, hr. Eller! Ilma küsimusteta te ei pääse. V. Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Mul on küsimus kolleeg Hillar Ellerile. Võib-olla on otstarbekas kohe valida 20 liiget, nii et tulevikus saaksid neist selle Parlamentidevahelise Balti Assamblee liikmed. Võib-olla tuleks seda kohe teha, sest muidu tuleb meil jälle sellesama küsimuse juurde tagasi pöörduda ja valida juba 20 Balti Assamblee liiget. Võib-olla tuleks need küsimused ühendada? Tänan!

H. Eller

See küsimus oli arutusel ka korralduskomisjoni istungil. Me loobusime sellest variandist, sest me ei tea, millisel järeldusele tuleb Tallinna nõupidamine, millised dokumendid naabrid meile välja pakuvad. See, mis teile välja jagati, ei ole aktsepteeritud dokument, vaid projekt.

Juhataja

Suur tänu! Rohkem rahvasaadikute küsimusi ei ole. Kolleegid väliskomisjonist, kas teie poolt tuleb kaasettekanne? Palun kõnetooli Indrek Toome.

I. Toome

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Väliskomisjon arutas oma korralisel istungil 4. novembril hr. Vello Pohla ettekande põhjal selle küsimusega seonduvaid probleeme. Me arutasime seda ettepanekut juba mitmendat korda. Kevadel võttis väliskomisjon eitava seisukoha ülemnõukogudevahelise organisatsiooni moodustamise suhtes ja soovitas meie delegatsioonil jätkata tööd selles suunas, et see oleks koostööorgan, mitte parlamentidevaheline organ, kes hakkab Leedu, Läti või Eesti kõrgemale seadusandjale midagi ette kirjutama. Esmaspäeval istungil vaatasime läbi parlamentidevahelise assamblee põhimääruse projekti. Väliskomisjon tuli järeldusele, et meile esitatud Balti Riikide Parlamentidevahelise Assamblee põhimääruse projekt on selline, millega võib põhimõtteliselt nõustuda ja hakata arutama Tallinna kohtumisel. Me lugesime dokumendiprojektist välja, et see on eeskätt konsultatiivne organ ning otsused võetakse vastu kolme delegatsiooni seisukohtade konsensusel. Nii et igal delegatsioonil on vetoõigus.

Me lootsime, et assamblee tegutseb tulevikus nende printsiipide järgi, mille alusel töötavad ka mitmed teised parlamentidevahelised organisatsioonid (näiteks nii nagu Põhja-Atlandi Assamblee, kuhu kuuluvad 16 riigi parlamendiesindused).

Väliskomisjon loodab, et Eesti delegatsiooni liikmed esitatakse alatiste komisjonide kaudu. Me arutasime ka võimalust, et Eesti esinduse formeeriks parlamendifraktsioonid, kuid see moodus ei leidnud toetust. Mis puutub Eesti delegatsiooni formeerimisse Tallinna nõupidamisel, millest rääkis härra Eller, siis seda me eraldi ei arutanud. Kuid ma ütlen välja oma seisukoha. Arvan, et härra Elleri pakutud ettepanekuga võiks nõustuda. Meie delegatsioon kes lähapäeval töötab Tallinnas koos Läti ja Leedu delegatsiooniga, peab välja töötama Assamblee põhimääruse. Edaspidi hakkavad delegatsioonide liikmed Assamblees tööle probleemkomiteedes. Arvan, et delegatsiooni liikmed aeg-ajalt vahetuvad. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, härra Toome! Rahvasaadikutel on mõned küsimused. Illar Hallaste, palun!

I. Hallaste

Austatud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Mul on küsimus väliskomisjoni töö kohta. Kas väliskomisjon hindas ka Balti Assamblee loomise poliitilisi tagajärgi? Kas sellise assamblee loomine (sisuliselt konföderatsioon) on kooskõlas Eesti huvidega ja millised ohud võivad selles kätkeka? Aitäh!

I. Toome

Lugupeetud Illar Hallaste! Väliskomisjoni istungil ei tulnud kellelgi väliskomisjoni liikmetest pähe nii omapärast mõtet, et see on esimene samm Balti konföderatsiooni loomise suunas. Mina nägin selles ettepanekus analoogi Põhja-Atlandi Assambleega, kus kõik riigid säilitavad sellesse organisatsiooni astudes oma suveräänsuse ja iseseisvuse. Ma ei näe mingit ohtu, et Balti Parlamentidevaheline Assamblee ahistaks Eesti Vabariigi suveräänseid õigusi poliitika, majanduse või mingis muus valdkonnas. Kui tahate teada minu isiklikku seisukohta, siis kinnitan, et Balti konföderatsiooni ei ole vaja luua. See on minu isiklik seisukoht, kuid koostööd ma toetan igati.

H. Peterson

Lugupeetav juhataja ja ettekandja! Ma ei taha kahtluse alla seada sellise assamblee vajalikkust. Kuid kas ei tuleks määrata Eesti-poolse delegatsiooni liikmetele eriklausel, sest erinevalt Lätist ja Leedust toimuvad meil parlamendivalimised järgmisel aastal ning seega osa liikmeid, keda assambleesse valitakse, ei ole järgmisest aastast meie parlamendi liikmed. Aitäh!

I. Toome

Lugupeetud kolleeg Peterson, ma arvan, et mingit klauslit ei ole põhimääruses vaja. On täiesti loomulik, et assamblee koosseisus olev riik korraldab parlamendivalimised. Loomulikult valitakse ka parlamenti esindavad delegaadid ümber. Automaatselt kaotavad need delegaadid, kes esindasid eelmist parlamenti, õiguse esindada uut parlamenti.

K. Raud

Austatud juhataja, lugupeetud kolleeg Toome! Väliskomisjoni targale ja tähelepanelikule pilgule ei ole kindlasti jäänud märkamata see, missugune kolmest Balti riigist on üles näidanud suuremat huvi Balti Assamblee loomisel? Aitäh.

I. Toome

Lugupeetud Koit Raud! Täiesti õige. Esimene kord, kui me kevadel seda asja oma komisjoni istungil arutasime, siis meile tunduski, et just ühe – ma ei nimeta selle Balti riigi nime, kes on kolmest kõige suurem, võib-olla saate mu vihjest aru – tungival nõudmisel taheti tõepoolest luua mingisugust konföderatsiooni ning anda sellele assambleele seadusandja jõud. Assamblee koosseisu kuuluvad ülemnõukogud oleksid pidanud siis alluma assamblee otsustele. Niisugune oht on selles projektis minu arvates välistatud. See näitab, et meie viis delegaati ühises koostöörühmis on mõistnud õigesti meie huvisid. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, hr. Toome! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, avan läbirääkimised, palun kõnetooli I. Hallaste.

I. Hallaste

Lugupeetud esimees, austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Täna poliitiline otsus kiita heaks delegatsiooni koosseis ja volitada teda osalema Balti Riikide Parlamentidevahelise Assamblee edasiste koostööprintsiipide väljatöötamisel on väga kaalukas. Meile on välja jagatud Balti Assamblee projekt, kus on juttu sellest, et moodustatakse presiidium ja alaliselt tegutsev sekretariaat. Ma olen üllatunud väliskomisjoni seisukohast, kes ei näe siin konföderatsiooni ohtu, kusjuures enne kõlas siit kõnetoolist ühe salapärase Balti riigi soov, mille nime ei maksa nimetada. On selgelt öeldud, et soovitakse luua konföderatsioon. Niisugusel parlamentidevahelisel superparlamendil on tegelikult riiklik staatus. Ta hakkab vastu võtma avaldusi, ettepanekuid ja soovitusi. Kuid ühel hetkel võivad soovitused üle kasvada tungivateks soovitusteks, ettepanekud ettepanekuteks, millest on võimatu keelduda, sest vastasel korral hakatakse rõhuma sellele, et Eesti lõhestab Balti riikide ühtsust. Pärast Balti Assamblee loomist hakatakse nii Idas kui Läänes Eestist, Lätist ja Leedust rääkima kui ühisest üksusest. Küsigem endalt, kas see on Eesti Vabariigi huvides, kas me peame vastutama kõigi nende otsuste eest, mis on vastu võetud Lätis ja Leedus? Kui meid kokku pannakse, siis langeb nende otsuste vari ka meile.

Ida pool on viimase poole sajandi jooksul püütud asja serveerida nii, et tegemist on Ühtse Pribaltikaga. Praegu räägib härra Žirinovski Pribaltiiskaja Gubernijast. Kas meil on mõtet minna sellele teele?

Ma rõhutan, et koostöö Läti, Leedu ja Eesti Ülemnõukogu vahel on erinevates vormides vajalik. Kuid see vorm ei pea tingimata olema Balti Assamblee, seda moodust pean Eestile kahjulikuks. Koostöö peaks tihenema erinevate organite vahel. Eesti, Läti ja Leedu Ülemnõukogu väliskomisjonid võiksid mõningates küsimustes nõu pidada, kuidas probleeme paremini ühiselt lahendada, otsida kokkupuutepunkte. See on väliskomisjonide omavaheline asi. Samamoodi võib näiteks Eesti Ülemnõukogu pidada nõu Leedu ja Läti majanduskomisjoniga küsimuses, kuidas oleks parem korraldada privatiseerimist, milliseid lahendusi on leidnud meie kolleegid. Koostöö võib minna veelgi avaramaks. Nii näiteks võiks Eesti Ülemnõukogu bridžiklubi korraldada ühise turniiri Läti ja Leedu Ülemnõukogu bridžiklubiga. Meie Ülemnõukogu jahimeeste seksioon võiks korraldada ühiseid jahipidamisi, kus räägitakse loomulikult ka poliitikast. Kui meie Ülemnõukogus peaks loodama naissaadikute käsitööring, miks ei võiks nad korraldada Läti ja Leedu naissaadikute käsitööringidega ühisnäitusi, et näidata, kui kaunist käsitööd nad on osanud teha. Kuid, jumala pärast, ärme teeme Balti Assambleed ja ärme anname 15 inimesele, kes lähevad 8. ja 9. novembril Läti ja Leedu kolleegidega nõu pidama, volitusi assambleed teha. Sellest lähtudes teen ettepaneku asendada kõikjal otsuseprojektis sõnad "Balti riigid" sõnadega "Eesti Vabariik, Läti Vabariik, Leedu Vabariik". Meie otsuse võiks sätestada järgmiselt: volitada valitud delegatsiooni arutama Läti Vabariigi ja Leedu Vabariigi ülemnõukogu saadikutega ülemnõukogude tööorganite omavahelisi sidemeid. Niisugune sõnastus välistab Balti Assamblee kui parlamentidevahelise superparlamendi loomise, kuid ei välista omavaheliste suhete kooskõlastamist jahisektsiooni, bridžisektsiooni jne. vahel. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Jätkame läbirääkimisi, palun kõnetooli Andres Tarandi.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma annan natukene taustinformatsiooni. Kuidas me nüüd nii kaugemale oleme jõudnud, seda kõike ma loomulikult ei tea, kuid ma tean seda, mida meie lääne pool asuvad lähemad naabrid on soovinud. Üldine taust on kõigile teada. Meie ümber muutub kõik kiiresti, kuid samal ajal kehtib ka inertsiseadus kõikides poliitilistes organisatsioonides, iseäranis Põhjamaade Nõukogus. Soov moodustada Balti riikide

parlamentidevaheline organ on osaliselt pärit meilt, kuid peamiselt siiski meie naabritelt. Kui teie nüüd üritaksite asetada ennast Põhjamaade poliitikute nahka, siis näeksite niisugust pilti. Baltikumist voorib põhjamaadesse järjest mehi, kes ütlevad, et nad on poliitikud, kes töötavad lennult välja riigi välispoliitika, ning esitavad jooksu pealt igasuguseid abipalveid. Järgmised kummutavad eelmiste meeste jutu või ajavad lihtsalt udu. Nad on täielikus segaduses, ega tea, kes keda või mida esindab, kes kelle nimel midagi palub või lubab. Põhjamaade arusaama järgi on tunduvalt kergem suhelda ühe enam-vähem selgepiirilise organiga. Nad on villanud kuulamast sajast kõrist iseäralikke kinnitusi, kes on kangem ja õigem mees, kelle informatsioon ja abipalved on tähtsamad. Meie olime oma iseseisvuse lipu all teatavasti huvitatud igasugusest toetusest ja jala surumisest igasuguste rahvusvaheliste organisatsioonide ukse vahele. Aasta tagasi taotlesime, et meid võetaks rahvusvaheliste laudade taga tõsiselt jutule. Teatavasti toimusid Eestis keskkonnaalased nõupidamised, kus meid ei tunnistanud eraldi delegatsioonina, kuigi me olime sellest väga huvitatud. Põhjamaade Nõukogu inerts seisneb selles, et nemad ei ole meie poliitilise iseseisvumisega veel kohaneda jõudnud. No, nüüd juba on, aga kogu see mehhanism veereb aeglaselt.

25. septembril toimus Kopenhaagenis Põhjamaade Nõukogu presiidiumi istung, kuhu olid kutsutud ka Baltikumi peamehed, aga peameestest saabus sinna ainult see riigipea, kelle nime täna ei tohi nimetada (Landsbergis nimelt). Teised olid esindatud madalamal tasemel. Põhjamaade üldine seisukoht oli: tehke endale üks ühine organ, kellega me saaksime suhelda. Enne seda oli tekkinud Läänemereäärsete riikide jaoks nn. Läänemere nõukogu idee. See idee käidi välja siis, kui meil olid jaanuaris palavad päevad. Kalevi Sorsa organiseeris Helsingis sotsiaaldemokraatidest presidendikandidaatide koosoleku. See koosolek jäi Balti sündmuste varju, aga selle mõtte oli viia Läänemereäärsed riigid koostööle. Mõlemad ideed elavad. Mina ei ole võimeline kellelegi, samuti teile seletama, kuidas need ideed omavahel haakuvad, kuidas üks takistab teist. Asi puudutab meie välispoliitilist kontseptsiooni. Hallaste näeb suuremat tonti kui tont tegelikult on. Kopenhaageni nõupidamisel oli üks Balti riik, kelle nime ei või nimetada, kõige väiksem Balti riik, ebamäärasel seisukohal ja püüdis asju edasi lükata, öeldes, et meil ei ole volitusi, aga muidu oleks tore küll koostööd teha, ei tahaks me praegu midagi kuulda. Samal ajal ei ole näiteks keskkonnakomisjon oodanud suurt raamlahendust, vaid sõlmis koostöölepingu Balti riikide vahel. Me ootasime pikisilmi, milline tuleb üldine raam. Presidentide Nõukogu, mis tegutses, oli kokku kutsutud peajasjalikult iseseisvuse saavutamiseks. Nüüd on jäänud järele varemed, mida üritatakse uuesti üles ehitada. Mind huvitab, kas komisjonid jäävadki iseseisvalt töötama või tehakse mingi üldorgan – see on Ülemnõukogu otsustada.

Kõigis asjades ei ole vaja olla jalgratta leiutaja. Kopenhaagenis olles palusin meile tõlkida osa Põhjamaade Nõukogu dokumente. Juhtus niisugune viperus: mees, kes meile tõlkis, transporditi vahepeal haiglasse. Sellepärast ei jõudnud need dokumendid õigeks ajaks meie laudadele. Venekeelsed tõlked puuduvad praegu üldse, kuid ingliskeelsed dokumendid on meil olemas. Sealt saab võtta eeskju, kuidas Põhjamaad on oma suveräänsuse säilitanud ja koostöölepinguid harrastavad. Nii et ma kutsuksin üles suhtuma täiesti rahulikult sellesse asjasse ja mitte kartma meie suveräänsuse kadu. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, ma sõandan teile teha ühe ettepaneku läbirääkimiste lõpetamise kohta sellise arvestusega, et viimane kõneleja oleks Ivar Raig.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 68 rahvasaadikut, puudub 36. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et lõpetada käsilolevas päevakorrapunktis läbirääkimised sellise arvestusega, et viimane kõnepidaja oleks Ivar Raig, ning viimane sõnavõtja Juhan Telgmaa? Palun hääletada. Poolt on 64 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, üks on erapooletu. Jätkame läbirääkimisi, palun kõnetooli Jüri Reinsoni.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma sõandan raisata veidi aega kui üks nendes eelläbirääkimistes osaleja. Seega olen enda arvates paremini informeeritud inimene, kui paljud siin saalis viibijad. Ma tahan juhtida kõigi tähelepanu senisele ebaotstarbekale lähenemisviisile mitte ainult kõnesoleva otsuseprojekti puhul, vaid kogu meie tegevuses. On inimesi, kes otsivad ridade vahelt seda, mida seal ei ole. Ma julgen nii öelda hr. Hallaste esinemise kohta. Viimasel ajal on hakatud rääkima, et eestlased armastavad näha kuradeid ja viirastusi. Kuid tõepoolest on viirastuslik viirastusi otsida ja neid näha. Kui me näeme Balti Assamblee moodustamises Eestile, Leedule ja Lätile mingit ohtu, siis me peame seda otsima ja nägema igal pool, igas projektis. Nii jõuame absurdini.

Me oleme seda küsimust arutanud väga pikalt eelläbirääkimistel. See dokumendiprojekt Balti Assamblee kohta on tõepoolest kompromiss, mis on sündinud pikkades vaidlustes, kus tõepoolest on avaldatud soove anda assambleele palju suuremad volitused ja õigused. Kuid Eesti delegatsioon on suutnud need tagasi tõrjuda ja praeguseks oleme meie arvates ette valmistanud vastuvõetava projekti. Tänapäevase arutelu tulemusena tuleks moodustada delegatsioon. Vähe sellest, delegatsioonil peavad olema volitused viia sellel laupäeval projekti Eesti Vabariigi Ülemnõukogu parandusettepanekud ning kooskõlastama need Leedu ja Läti

delegatsiooniga, tulema sealt tagasi otsusega, mis meie parlamendis heaks kiidetakse. Pärast seda valime assambleesse täievolilise delegatsiooni, kellel on Eesti Vabariigi Ülemnõukogu volitused. Järelejäänud aega palun kasutage selleks, et mõelda, kas me anname sellele delegatsioonile täielikud volitused või läheb ta esindama meie Ülemnõukogu ebamäärase seisukohaga "volitatud osalema". Tänan!

T. Made

Lugupeetud esimees, spiiker, head kolleegid! Ma tahaksin natuke täpsustada seda väliskomisjoni mõttevahetusest väljakoornud otsust. Seekord ei muutnud väliskomisjon oma kevadist arvamust, et Balti Assambleed ei ole tarvis. Nagu teid täna siin saalis, nii seati ka väliskomisjon tõsiasi ette: Balti Assamblee toimumise aeg on välja kuulutatud. Meil kui selle ürituse korraldajail ei ole mingit alust hakata seda torpedeerima. Puhtalt viisakusest tuleb see läbi viia. Suur osa väliskomisjoni liikmeist leiavad endiselt, et Balti riikide vaheline koostöö peab olema määratletud täpselt nii, nagu härra Hallaste ütles ja nagu väliskomisjon kevadel soovitas. Peamine on informatsiooni vahetamine ja koostöö kokkulepitud teemade kaupa. Põhjamaade Nõukogu sarnast institutsiooni on meil ilmselt praegu vara moodustada. Balti riike sidus kuni 20. augustini ühtseks tervikuks ühine pürgimus – saada iseseisvaks ja vabaks. Nüüd on situatsioon muutunud. Mina ei kuulu nende inimeste hulka, kes arvavad, et oleks võimalik luua või moodustada mingit Balti riikide ühisturgu, me oleme hoopis konkurendid ja mitte koostöö tegijad. Kuid Balti riikide vahelisi regulaarseid arupidamisi on tarvis, sest idanaaber on endine ja oht on tulevikus sama, mis täna. Oma istungil väliskomisjon leidis, et delegatsioon, kes läheb meie seisukohta Assambleele teadustama, peaks kinnitama, et me ei soovi regulaarselt kooskäivat assambleed või ühisparlament, selle asemel võiks moodustada ühiseid töögrupe, komisjone või komiteesid. Küsimus on keeruline, kuid üledramatiseerimine on praegu siiski mõttetu. Me peame välismaale selgitama, et kolm Balti riiki on nii mõneski mõttes erinevad. Assamblee korraldajatena ei ole meil mingeid võimalusi haake teha, vaid peame formeerima niisuguse delegatsiooni, kes suudab assambleel kõige paremini Eesti Vabariigi huve väljendada. Suur tänu!

I. Raig

Austatud eesistujad, austatud kolleegid! Kõigepealt tahaksin juhtida tähelepanu sellele, et härra Illar Hallaste kõnesse tuleks suhtuda täie tõsidusega, sest me alustame uut integreerumisprotsessi. Igasugune integreerumine tähendab aga mingi osa suveräänsuse äraandmist, selles mõttes ei saa ma kuidagi nõustuda härra Tarandiga. Me ei ole veel täielikult

suveräänseks saanud, kuid juba asume uuesti integreeruma. Varem pole siin saalis seda teemat arutatud. Meil on integreerumisprintsübid ja -suunad teoreetiliselt läbi töötamata. Me teame väga hästi, mida tähendas meile integreerumine, õigemini integreerumine NSV Liidu koosseisu. See teema vajab eraldi käsitlemist mõnel hilisemal istungil. Me ei saa anda järele mingile survele, ükskõik, kust see ka tuleb. Me peame kõigepealt jõudma eneses selgusele, kellega me tahame integreeruda. Võimalik on integreeruda Balti riikidega, Põhjamaadega, Euroopa Nõukoguga, europarlamentiga, ÜRO-ga jne. Need probleemid on vaja eelnevalt läbi töötada, alles seejärel saab otsuseid teha. Mis puutub otsuseprojekti, siis oleme mingil määral sundseisus ja mul on väga kahju, et Eesti Vabariigi Ülemnõukogu peab kiirustades otsustama. Miks ei olnud see küsimus päevakorras varem, miks me ei saanud arutleda kuupäevade üle, millal sellist nõupidamist teha? Meid on lihtsalt jäetud kõrvale ja ma ei oskagi ütelda, kelle süü see on.

Ma olen nõus härra Hallaste parandusettepanekutega. Omalt poolt täiendaksin p. 2, kus on juttu parlamentidevahelise koostöö printsiipide väljatöötamisest. Ma ei julge siin kasutada terminit "parlamentidevaheline", sest tõeline parlament tekib meil alles pärast uue konstitutsiooni vastuvõtmist. Ma teen ettepaneku kasutada siin terminit "parlamentaarsete institutsioonide edasise koostöö printsiipide väljatöötamine". See on redaktsiooniline parandus. Samuti jääb mulle arusaamatuks, miks delegatsioonis peab olema just 15 inimest, mitte 10 inimest, miks ei võiks seda tööd jätkata needsamad 5 inimest, keda me oleme juba valinud ja volitanud? Praegu jääb selline mulje, et Balti Assambleed tahetakse meile peale suruda. Sellega ei saa olla nõus enne, kui integreerumise variandid ja suunad on teoreetiliselt läbi töötatud. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Meil on veel kaks sõnavõtjat. Andres Tarandi ees ma vabandan, temale ma sõna anda ei saa. Palun, Jaak Jõerüüt!

J. Jõerüüt

Aitäh, härra eesistuja, lugupeetud kolleegid! Ma raiskan väga vähe aega. Mulle meeldis härra Tarandi tõeliselt liberaalne lähenemine sellele asjale, ehkki ka minul on suuri kahtlusi. Ma näen ka kahtluste põhjusi. Esimene otsuseprojekt ja teine projekt, mis meile taustmaterjalina välja jagati, ei ole omavahel adekvaatselt seotavad. Assamblee võimalikku otsuseprojekti uurides selgub kohe teisest reast, et tegemist on koordineeriva institutsiooniga. Selle sõna üle võiks siin algatada tundidepikkuse juriidilise vaidluse. Aga me ei taha seda praegu teha. Me

oleme tõesti mõnes mõttes sundsituatsioonis ja ma jagan seda muret, mida mõned rahvasaadikud on väljendanud. Ma ei süüdistaks konkreetselt ühtegi isikut ega komisjoni, palun sellest mitte nii aru saada, süüdistus on üldiselt meie kõigi pihta, me ei osanud tõelisteks läbirääkimisteks teist lahendust leida. Ma teen kirjaliku ettepaneku vahetada otsuseprojektis sõnad "Balti riigid" sõnadega "Läti Vabariigi, Eesti Vabariigi ja Leedu Vabariigi". Ma ei hakka pikemalt põhjendama, miks ma nii arvan, ma palun seda ettepanekut aktsepteerida. Tänan!

J. Telgmaa

Balti riigid peavad tegema koostööd, sest ajalugu on paigutanud meid ühesugusesse seisusse. Me oleme otsustanud rajada oma riigi ja me ei saa loobuda konstruktiivsest koostööst, ka majanduslike koostöövõimaluste otsimine on otstarbekas. Majanduslik koostöö on eluliselt vajalik ja see ei saa niipea suveräänsusele ohtlikuks, sest kaubavahetuse maht Balti riikide vahel on tühine. Me sõltume suuresti Mažeikai Naftatöötlemise tehase. Väliskomisjoni liikmed pidasid vajalikuks oma koosolekut siin suures saalis jätkata. Aitäh, me saime targemaks. Delegatsioon tuleb igal juhul moodustada. Majanduslikku realiteeti ei tohi poliitilisele realiteedile ohverdada. Seetõttu ühinen J. Jõerüüdi parandusettepanekutega.

Juhataja

Suur tänu! Mul on palve H. Ellerile: peame enne dialoogi mikrofoni kaudu, siis tean, millist protseduuri on otstarbekas valida.

H. Eller

Ma kuulen teid.

Juhataja

H. Eller, läbirääkimised on lõppenud. Kas asume kohe parandusettepanekute hääletamisele ning pärast seda katkestame küsimuse arutelu ja naaseme õhtupoolikul taas selle küsimuse juurde, või on otstarbekas ka parandusettepanekud pärast katkestamist läbi arutada?

H. Eller

Ma pakun niisugust varianti: kui tuleb vaheaeg, siis võiksid parlamentidevahelise koostöö komisjon ja õiguskomisjon koguneda ühisele istungile, et läbi vaadata parandusettepanekud ja lisaks veel organisatsioonilised küsimused.

Juhataja

See võiks tulla kõne alla kell 16.00–16.20.

H. Eller

Et keegi ei protestinud delegatsiooni formeerimise korra suhtes, siis ma palun komisjonide esimehi, et nad delegeeriksid pärast arupidamist komisjoni liikmetega oma esindajad delegatsiooni koosseisu või esitaksid kirjalikult juhatusele ettepanekud.

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, lugupeetud Ülemnõukogu! Kas olete nõus küsimuse arutelu praegu katkestama? Me jätkame veel sellel istungil. Härra Anton, kas see seisukoht langeb kokku õiguskomisjoni sooviga?

T. Anton

Õiguskomisjon palub vaheaega, et seejärel esitada parandusettepanekud arutatava otsuseprojekti kohta. Tänan!

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu teadus-, haridus- ja kultuurikomisjoni arupärimine Eesti Vabariigi Valitsusele ja Tallinna Linnavalitsusele seoses Eesti Kunstimuuseumi olukorraga

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, ma teen ettepaneku jätkata istungjärku 9. päevakorrapunkti aruteluga. Päevakorras on: Eesti Vabariigi Ülemnõukogu teadus-, haridus- ja kultuurikomisjoni arupärimine vabariigi valitsuselt ja Tallinna linnavalitsuselt Eesti Kunstimuuseumi olukorra kohta. Kolleegid, teil on otsuseprojekt käes. Kõige sobivam oleks talitada nii: me kuulame ära komisjoni ettekande, esitame vajaduse korral küsimusi ettekandjale ja siia ootame vastust arupärimisele nii Tallinna linnavalitsuse kui ka vabariigi valitsuse esindajalt. Me esitame küsimusi ka neile, sest nad esinevad meie ees kaasettekannetega. Seejärel alustame läbirääkimisi nii vastuste kui ka otsuseprojekti üle. Sobib? Ma palun kõnetooli härra Põldroosi.

E. Põldroos

Austatud härra juhataja, ma ei näe ei linna ega ka valitsuse esindajat.

Juhataja

Ma annan selgitusi. Linna esindajat otsitakse pingsalt hommikust saadik. Viimased andmed on sellised, et härra linnapea saabub Tallinnasse pärast kella kolme ja me ootame teda siia. Riigiminister härra Vare saabub varsti valitsuse looži, ma näen saalis kultuuriministri asetäitjat. Vaatame, kuidas asjade käik välja kujuneb.

E. Põldroos

Lugupeetud juhataja, lugupeetud rahvasaadikud! Meie pöördumine teie poole rajaneb veendumusel, et kunstimuuseumi puhul on tegemist kunstikogudega, mille tähtsus meie rahvale, rahva vaimule on enneolematult suur. Need väärtused, mis on kogutud kunstimuuseumi, on võrreldavad rahva kullavarudega, ainult ehk selle vahega, et kullavarud on asendatavad. Kultuuriväärtused ei ole asendatavad. Praegu üleskerkinud küsimus kunstimuuseumist on saanud omamoodi proovikiviks, on saanud omamoodi valikuks ja märgiks, millist teed läheb edaspidi Eesti ühiskond, millised väärtused ta valib ja milliseks kujuneb nende tõdede ja väärtuste hierarhia, millele me rajame oma elu. Kunstimuuseumi probleem on üpris vana. Me teame, et praeguses kunstimuuseumi hoones Kadrioru lossis on võimalik eksponeerida ainult mõni protsent muuseumi väga rikkalikest kogudest. Seetõttu kerkis juba ammu üles uue muuseumi ehitamise probleem. Kui te mäletate, siis veel mõni aasta tagasi algas Eesti rahva seas stiihiline liikumine vahendite korjamiseks kunstimuuseumi ehitamiseks. Sellega seoses võttis Ülemnõukogu eelmine koosseis 15. detsembril 1989 vastu otsuse, milles kohustati Tallinna linna 1990. aasta esimesel poolaastal leidma koha muuseumi uuele hoonele. Seda otsust ei ole linnavalitsus seni täitnud. Me ei küsi praegu linnavalitsuselt, millised on olnud need raskused, miks ja millised on olnud probleemid, mida on tulnud lahendada Kunstimuuseumi uue asukoha leidmisel. Küsime teisiti: miks ei ole neid probleeme lahendatud? Kas linnavalitsus ei ole tahtnud või ei ole suutnud täita Ülemnõukogu korraldust? Ma rõhutan, et vastused mõlemale küsimusele on seotud linnavalitsuse kompetentsusega ametikohustuste täitmisel. Ma meenutan, et 1990. aasta algul sellele otsusele tuginedes korraldati arhitektuurikonkurss viie erineva koha suhtes, kuhu oleks võinud kunstimuuseumi rajada, kuhu ta kõige paremini sobiks. Mul on siin põhiplaanide koopiad. Nende alusel oli võimalik teha lõplik otsus, kuid seda ei tehtud. Nüüd tahab linnavalitsus asjaga uuesti alustada, uuesti läbi projekteerida need kohad. Kuid see töö on täiesti mõttetu, sest kõik

andmed on olemas. Uus dekoratiivne ettevõtmine nõuab vähemalt 100 000 rubla meie maksumaksjate raha, ilma et see midagi juurde annaks. Samal ajal teame väga hästi, kui kiiresti ja hästi lahendatakse Tallinnas küsimusi, kui on tarvis leida kohta mõnele suurele firmale hotelli ehitamiseks, sest seal on taga kõva kõlisev raha. Need asjad tehakse korda nädala jooksul, ei ole vaja mingeid konkursse ega arutamisi. Paratamatult tekib küsimus, mis Tallinnas tegelikult toimub. See, mis toimub, näitab sihikindlat venitamist, sihikindlat eitavat hoiakut kultuuriobjektide suhtes.

(Osa ettekande stenogrammist puudub.)

[---] liikudes pidevalt välismaal, kuid tema kodused asjad jäävad ajamata. Valitsuse istungitel, kus kriitiliselt arutati kunstimuseumi probleeme, minister ei viibinudki. On täiesti loomulik, kui ministri valitsusalas oleks nii kriitiline olukord, närvitseks minister 24 tundi oma kabinetis ning jätaks igal juhul ära kõik väliskomandeeringud. Kuid hr. ministrit pole ka praegu Eestis. Hr. Sumera on ähvardanud Kunstimuseumi direktorit küll vallandamisega, küll prokuratuuriga, kui viimane ei võtnud vastu ebasobivaid ja kasutuskõlbmatuid ruume.

Me puutume siin praegu kokku üldise probleemiga. Ma ei taha öelda, et see on ainult valitsuse probleem. Kuidas suhtuvad sellesse küsimusse ja üldse kultuuri Tallinna linnavõimud, sellest oli juttu eespool. Kahjuks ei saa me piirduda ainult linnavõimude ja valitsusega. Pöörame pilgu Ülemnõukogu Presiidiumi poole. Kunstimuseumi kompleksi kuulusid majad Weizenbergi 28 ja 30. Tallinna kinnisvaraameti otsusega on need majad üle antud Ülemnõukogu Presiidiumi bilanssi. Lausa kriminaalne on see, et üks hoonetest (Weizenbergi 30) oli seni kunstimuseumi bilansis. Teine hoone Weizenbergi 29 oli Pirita elamuekspluatatsioonivalitsuse bilansis, kuid see oli renditud muuseumile. Sellesse hoonesse oli muuseum kavandanud rahvusvaheliselt tuntud kolleksionääri Mikkeli kogu. Teatavasti on Mikkeli kogu on unikaalseid kunstiväärtusi, nõus pärandama oma kogu Eesti Vabariigile juhul, kui see pannakse välja eraldi koguna. On valminud uue muuseumi projekt, kuhu oli kavas Mikkeli kogu paigutada. Nüüd olen teada saanud, et Ülemnõukogu soovib sinna oma kohvikut teha. Minu arvates on ükskõik kui tähtsa riigiasutuse laiendamine kultuuri arvel ebaeetiline. Milline on meie seisukoht Kadrioru lossi ja selle ansambli suhtes? Lugupeetud kolleegid! Kui meil oleks niisuguseid losse palju, ei oleks kellelgi midagi selle vastu, et üks nendest oleks presidendiloss. Kadrioru loss on Eesti rahval ainukene, ta kuulub Eesti rahva tähtsamate kultuuriväärtuste hulka, sõltumata sellest, kas seal on muuseum või mitte. Lossina, kultuuriväärtusena tuleb ta jätta Eesti rahvale kättesaadavaks, ta peab jaama muuseum-lossiks. Kadrioru loss peab jääma muuseumiks, siis on ka loogiline arendada Kadriorus välja omamoodi muuseumide rajoon. See puudutab ka nimetatud kahte maja ja

Kunstimuuseumi uue lisahoone krunti, mille ümber käivad tulised vaidlused. Lossi kõrvale tuleb uus muuseum. Sellega tekib ainulaadne muuseumide rajoon ja Kadriorg omandab uue väärtuse.

Praegu ei ole otsustatud, milliseks kujuneb Eesti Vabariigi võimustruktuur, milline on selles struktuuris presidendi koht, kuid ometi tehakse Kadriorus ulatuslikke ettevalmistusi uhke ja mahuka presidendivõimu tsentrumi väljaehitamiseks. Peale nende kahe maja, millest oli juttu, anti presiidiumi käsutusse veel hulk teisi hooneid sealsamas Weizenbergi tänavas ja Rohelisel Aasal. Esimese hooga ka E. Vilde muuseum. Eestis ei ole praegu ühtegi poliitilist jõudu, kes võtaks kultuuri kaitsmise oma südameasjaks.

Me püsime rahvusena 50 aastat tänu sellele, et suutsime hoida oma kultuuri, praegu, mil Eesti on muutumas avatud ühiskonnaks, sõltub Eesti rahva püsima jäämine otseselt sellest, kuidas me suudame säilitada oma kultuuri prioriteeti.

Lugupeetud rahvasaadikud, Ülemnõukogu liikmed! 4. aprillil 1988 toimus siinsamas saalis loomeliitude ühispleenum. Tänu sellele protsessile, mis siis vallandus, istume täna siin. Mulle tundub, et on tulnud aeg korraldada uus pleenum, võib-olla peame mõnda asja uuesti alustama.

Nüüd mõni sõna otsuseprojekti kohta, mis teile on välja jagatud. Me peame projektis tegema mõned muudatused ja täiendused. Esiteks: valitsus on lõpuks leidnud koha muuseumi varade ajutiseks evakueerimiseks. Kunstiväärtuste uueks asupaigaks on endine Ajakirjanike Liidu maja Pikas tänavas. Seetõttu tuleks projekti otsustavas osas esimene paragrahv ära jätta, praegune teine paragrahv jääb esimeseks. Teises paragrahvis võtame teadmiseks valitsuse astunud sammud. Eesti Vabariigi Valitsuse korraldusega 6. novembrist 1991 jäävad hooned Pikk tn. 73 ja Kiriku plats 3 Eesti Kunstimuuseumi käsutusse kuni muuseumi uue hoone valmimiseni. Väike selgitus, on vaja niisugust sätet. Valitsuse määrus näeb ette anda need hooned kunstimuuseumi käsutusse ajutiselt. Me peame arvestama tõsiasja, et meie oleme siin ajutised, varsti ei ole meid enam siin saalis. Me ei tohi lubada sellist olukorda, et uus valitsus annab ühel ilusal päeval käsu: muuseum koligu homme välja. Paragrahvi uus sõnastus garanteerib muuseumi edasise saatuse. Kolmas paragrahv kohustab, et Eesti Vabariigi Valitsus peab välja selgitama valitsuse liikmete ametialase vastutuse küsimuse seoses Eesti Kunstimuuseumis tekkinud olukorraga. Punkt 4 kohustab Tallinna linna volikogu selgitama linnavõimude ametialase vastutuse küsimust seoses Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1989. aasta 15. detsembri otsuse mittetäitmisega ning avalikustama tehtud järeldused. Otsus jõustub vastuvõtmise päevast. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, hr. Põldroos! Mind informeeritakse pidevalt, Ülemnõukogu kantselei on ühenduses linnapea abilistega. Viimased andmed kinnitavad, et ta lõpetas kõnelused saksa külalistega ja on oma kabinetist lahkunud, tõenäoliselt suundub ta Toompeale. Kolleegid, viimased andmed on sellised: linnapea abi andis talle edasi meie mure ja palus tal Toompeale tulla. Linnapea sekretär vaatas, et ta vist hakkas tegelema julgeolekuküsimustega. Ootame mõne aja. Kuulame ära ka valitsuse seisukoha. Kuid enne esitame küsimused Enn Põldroosile.

J. Telgmaa

Lugupeetav hr. Põldroos! Kahtlemata olen solidaarne selle murega. Me oleme juba kord sekkunud Tallinna linnavalitsuse asjadesse, sest linnavalitsus tahtis omanikele tagastatavaid maju lammutada. Ehk aitab sellest. Ma ei saa aru, miks peab Ülemnõukogu jälle tegelema Tallinna linnavalitsuse piitsutamisega? Kui Ülemnõukogu peab kedagi distsiplineerima, siis Eesti Vabariigi Valitsust. Või oleme leppinud sellega, et Eesti Vabariigi Valitsus nagunii ei täida Ülemnõukogu korraldusi. Seejärel hakkame jälle tegelema Tallinna linnavalitsuse, mõne maakonnavalitsuse või koguni vallavalitsusega. Kuhu me niimoodi jõuame? Ma ei ole nõus selle küsimuse niisuguse asetusega.

E. Põldroos

Lugupeetud hr. Telgmaa! Küsimus on natukene teisiti. Nimelt on olemas Ülemnõukogu otsus, tõsi küll, eelmise koosseisu oma, aga siiski otsus, mis kehtib. Seda otsust ei ole Tallinna linnavalitsus täitnud. Tänapäevane arupärimine peab selgitama, miks linnavalitsus pole täitnud Ülemnõukogu otsust? See kuulub täielikult Ülemnõukogu kompetentsi. Kahjuks puuduvad meil konstitutsioonilised kohtud, ja seepärast peame selle küsimusega ise tegelema. Meil on otsene pretensioon linnavalitsusele. Ja meil on selleks täielik õigus. Valitsus selle otsusega seotud ei olnud. Ja seetõttu ei saa me süüdistada valitsust ühegi otsuse täitmatajätmisses. Valitsus lahendas selle probleemi, kuid tegi seda siis, kui oli esitatud arupärimine.

Olen teiega nõus. Küsimus ei puuduta tõepoolest Ülemnõukogu Presiidiumi. Seepärast pole seda ka otsuses fikseeritud. Me ei saagi seda teha, sest päevakorras on arupärimine linnavalitsuselt ja vabariigi valitsuselt. Probleem on koguni sügavam, probleem on üldises kultuurivaenulikus õhkkonnas, mis meie vabariigis on hakanud juurduma. Kui me ei suuda seda peatada, kujuneb kultuurivaenulikkus Eesti rahvale ülimalt traagiliseks.

Juhataja

Suur tänu! Viimane informatsioon linnavalitsusest on selline: linnaapea abi arvas, et ta tuleb Toompeale, kuid sekretär arvas, et ta läks Pagari tänavale. Ootame natukene veel. Ülo Uluots.

Ü. Uluots

Lugupeetud hr. Põldroos, ma kuulasin teid väga hoolikalt, aga ma palun, korrake siiski, mida tegi valitsus kunstimuseumi varade ja fondide ümberpaigutamiseks, kuhu need lähevad? On see saladus?

E. Põldroos

Nagu ma juba ütlesin, oli valitsuse ühe varajasema otsusega, mis tõesti tekitas nõrdimust, muuseumile Sakala keskuses eraldatud 130 m² pinda. See saadi alles nüüd kätte. Täna kuupäevaga, või oli eilsega, on muuseumile eraldatud omaaegne Ajakirjanike Liidu maja, mis varem kuulus KGB-le. Muuseumile on eraldatud ajutised ruumid Rahvusraamatukogu vanas hoones Kiriku platsil. Me tegime ettepaneku konkretiseerida valitsuse otsuses sõna "ajutine". Praegu kunstimuseumil rohkem pretensioone ei ole.

Juhataja

Suur tänu, hr. Põldroos! Katsume natukene lühemalt hakkama saada. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud president, lugupeetud spiiker! Mul on kaks küsimust ettekandjale. Esiteks. Teatavasti pole Kadrioru loss Talvepalee Leningradis, kuhu võiks paigutada Ermitaaži. Kui me anname Kadrioru lossi muuseumile, kas te võite siis garanteerida, et kunstimuseumile piisab nendest ruumidest ja poolteise kuu pärast ei tulda veel mingisuguseid muid ruume küsima? Kas teile ei näi, et on vaja see küsimus komplekselt lahendada, mitte pillutada kunstiväärtusi laiali üle kogu linna saja ruutmeetriste pindade peale, vaid ehitada tõepoolest soliidne kultuurikeskus? Ilmselt tuleb esmajärjekorras see küsimus tõstatada. Teine küsimus on nii-öelda isiklikku laadi. Kas kõik teie maalid mahuksid Kadrioru lossi, kui nad kokku koguda? Tänan!

E. Põldroos

Jah, Kadrioru loss ei ole Ermitaaž. Härra Lebedev küsib, kas on mingi garantii, et mõne aja pärast ei tulda küsima rohkemat. Ma ütlen: garantii on tõepoolest olemas. Rohkemat ei tulda

küsima sellel lihtsal põhjusel, et juba on küsitud rohkemat. Kui te kuulsite mind tähelepanelikult, siis saite teada, et praegu käib vaidlus kunstimuuseumi uue krundi üle. Kadrioru lossi mahub, muuseumi direktor Marika Valk võib mind täpsustada, umbes 4 või 5% muuseumi kogudest. Muuseumil on väga rikkalikud kogud. Seetõttu on uue keskuse ehitamine ammu päevakorras ja konflikt linnavalitsusega ongi sellel pinnal tekkinud. Kadrioru loss ise on hinnaline kultuuriväärtus, seepärast peaks ta jääma muuseumiks. Muuseum kavatseb seal edaspidi välja panna Lääne klassikalised kunstikogud. Need mahuvad sinna täiesti. Eesti kunsti seal enam eksponeerida ei saa.

J. Liim

Härra Põldroos, mul on kaks küsimust: kas te ei täpsustaks, mis oli Kadrioru lossis enne seda, kui sinna pandi Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe residents? Juhul, kui taastatud Eest Vabariigis tuleb presidendivõim, kus peaks asuma presidendi residents?

E. Põldroos

Enne seda, kui Kadrioru lossi mahutati presidendi residents, oli seal kunstimuuseum. Nagu mina mäletan, viidi kunstimuuseum sealt välja põhjusel, et hakati valmistuma Rootsi kuninga visiidiks. Kuningat polnud mujale panna. Siis tehti lossis remont ja edaspidi jäigi ta presidendi residentsiks. Tookord võttis avalikkus seda väga valuliselt vastu. Selle ümber puhkes võrdlemisi tõsine poleemika. Kuidagi ei tahaks, et me hakkame ajaloolise järjepidevuse sildi all taastama Eesti Vabariigi halbu otsuseid. Teisele küsimusel jään vastuse võlgu, ma ei ole sellega tegelnud.

T. Kallas

Härra eesistuja, lugupeetud E. Põldroos! Üks repliik, mis saalis kostis, viis mind veel kord arusaamisele, kui halvasti erialainimesed üksteist mõistavad. Kultuuriinimene ei mõista põllumeest ja vastupidi. Kui näiteks Kuressaare linnapea otsustaks ühel ilusal päeval avada Kuressaare lossis kõrgklassiga bordelli, ei ole see ainult kohaliku maavalitsuse asi, vaid kogu Eesti rahva asi. Kõik siinräägitu viib mõttele: kas me ei vajaks veel üht väga kindlasõnalist seadust, mis säilitaks meie rahva püsivara kõikide omavalitsuste võimaliku omavoli ja sigaduste eest?

E. Põldroos

Lugupeetud T. Kallas! Ma usun, et seda on hädasti tarvis, aga ma ei suuda välja mõelda, milline see dokument võiks olla. Lühidalt võiks see kõlada nõnda: alates seaduse vastuvõtmise päevast hakkame kõik kultuurseteks inimesteks. Ma ei tea, kas niisugust seadust on võimalik vastu võtta.

L. Hänni

Lugupeetud juhatus, austatud ettekandja! Leidsite, et viimasel ajal on mitu kunstimuuseumi bilansis olevat hoonet, mis asuvad Kadriorus, üle antud Ülemnõukogu Presiidiumile. Samal ajal ei suuda ma meenutada ühtegi presiidiumi otsust, millega seda oleks tehtud. Kas te ei täpsustaks, millise protseduuriga ja millise otsusega on need üle antud?

E. Põldroos

Ma täpsustan. Juttu oli kahest hoonest, millest üks oli tõesti kunstimuuseumi, teine Kadrioru elamuekspluatatsioonivalitsuse bilansis ja renditud kunstimuuseumile. Mul on praegu käes kaks dokumenti. Üks on Tallinna linnavalitsuse kinnisvaranõukogu protokoll 10. aprillist, mille aluseks on Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi taotlus. Läbi vaadanud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi taotluse Weizenbergi tänava ja Rohelise Aasa hoonete suhtes, nõustub linnavalitsus põhimõtteliselt taotlusega. See on eelnev otsus. Dokumendis on fikseeritud majade numbrid. Teine linnavalitsuse kinnisvaranõukogu protokoll nr. 18 11. septembrist 1991 puudutab Weizenbergi tänava hoonete 28, 30, 32, ja Rohelise Aasa hoonete küsimust. Vastavalt linnavalitsuse kinnisvaranõukogu otsusele 10. aprillist 1991 otsustatakse kõnealused hooned anda Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi bilanssi. Millised olid presiidiumipoolsed taotlused, seda ma ei tea.

V. Pohla

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma jagan, austatud ettekandja, teie väga sügavat muret kunsti ja kultuuri olukorra suhtes. Kuid ma küsin, kas teie arvates on praegu õige ja kõlbeline arutada seda küsimust ilma linnavalitsuse esindajata? Meil on vaja mitmekülgset informatsiooni asjade seisuga kohta. Kas meie arutelu ei jää ühekülgseks? Samuti ei saanud ma teie ettekandest aru, kas te olete põhjalikult rääkinud Ülemnõukogu Presiidiumi esindajatega, millised on nende kavatsused? Nii oleksime saanud sellest loost täielikuma pildi. Tänan!

E. Põldroos

Lugupeetud Vello Pohla! Tõepoolest olen ka mina hämmelduses. Ma eeldasin, et see arutelu toimub härra Aasmäe juuresolekul, milleks ma ka valmistusin. Kui te panite tähele, siis pöördusin siia pulti tulles härra Nugise poole küsimusega: kas need saksad on siin? Ma alustasin oma ettekannet ainult seepärast, et härra Nugise arvates pidin ma seda tegema.

Ü. Nugis

Ma informeerin teid täiendavalt, et härra linnapea abilised on asunud aktiivselt härra linnapead otsima. Nii et töö käib. Meil on linnavalitsusega pidev ühendus.

E. Põldroos

Teine küsimus puudutab Ülemnõukogu Presiidiumi. Kas ma olen konsulteerinud? Kahjuks pean ütleva, et ei ole, sest küsimus on väga värske. See probleem ujus välja äsja. Kuigi need otsused on ammu vastu võetud, pole neist teatatud ei muuseumile ega ministeeriumile. See on täiesti salastatud lugu. Praegugi on minu käes kinnisvaraameti dokumentide koopiad. Neid ei ole ametlikult saadetud ei muuseumile ega ministeeriumile. Ma sain seda alles äsja teada mõneta mitteametlikest juttudest. Ühte majja olevat kavas teha kohvik või söökla. Ka see informatsioon on mitteametlik.

H. Kostabi

Lugupeetud härra esimees, lugupeetud härra juhataja austatud ettekandja! Vaeses ühiskonnas sipleb ka kultuur vaesuse ja saamatuse küüsis, nagu me tänagi kogeda võisime. Kas me ei peaks häbenemata pöörduma rahvusvaheliste organisatsioonide poole abi saamiseks, sest vaesuse ümberjaotamisega me küsimust lõplikult ei lahenda?

E. Põldroos

Teil on täiesti õigus. Ja seda on tehtudki. Ma võin öelda, et diplomaatilisi kanaleid pidi toimub n.-õ. pinna sondeerimine. On selgunud, et Rootsi Kuningriik on huvitatud meie aitamisest ja see huvi võib väljenduda selles, et nad osalevad meie uue kunstimuuseumi rajamisel. See on ka muide üks põhjus, miks praegu see asi nüüd põlema läks, sest Rootsi on nõus alustama konkreetset abistamist alles siis, kui meil on kindel koht, kuhu hoone tuleb. Aga me oleme nagu kanad takus.

L. Annus

Lugupeetud spiiker, lugupeetud Enn Põldroos! Ma vabandan, kui sellest varem juttu on olnud, kuid ma tahaksin kuulda teie hinnangut Tallinna linnavalitsuse tegevuse kohta, mis on seotud kunstimuuseumi krundi eraldamisega. Teine küsimus. Kuidas te hindate praeguses olukorras, mil kunstimuuseum on hädas, kultuuriministri käitumist? Kas ta on oma ülesannete kõrgusel? Aitäh!

E. Põldroos

Jah, ma mõneti rääkisin sellest, võin korrata. Linnavalitsuse viivitamisele ei leia ma mingit mõistlikku põhjust. Kõik põhjused, uued konkursid jne., millele viidatakse, on minu arvates kunstlikud ja otsitud. Minu arvates on tegemist kas saamatuse või Ülemnõukogu otsuse tahtliku eiramisega. Minu arvates kerkib küsimus linnavalitsuse juhtkonna kõlblikkusest oma töökohale. Kultuuriministrit härra Lepo Sumerat austan ma väga, ta on tark inimene, ta on suurepärase helilooja, kuid ilmselt on tal raskusi administratiivse tööga. Minu isiklik seisukoht on, et härra Sumera teeks kõige paremini, kui ta annaks lahkumisavalduse.

Juhataja

Suur tänu, härra Põldroos! Rahvasaadikutele rohkem küsimusi ei ole.

Kolleegid, olukord on pisut delikaatne. Ma annan teile veel lisaselgitust. Esmaspäeval me kuulutasime, et kunstimuuseumi küsimust arutame kolmapäeval. Teatasime linnavalitsusele, et ootame ettekannet tegema kompetentset inimest. Mind on informeeritud, et linnapea pidi saabuma kell 15.00. Sellest lähtudes reguleerisin arutelu käiku. Linnapea abi ja sekretäre on asjast informeeritud. Nagu ma teile ütlesin, linnapead otsitakse. Kell 15.00 oli ta oma kabinetis ja talle öeldi, et teda oodatakse. Kolleegid, kell on 15.58. Vastavalt meie kokkuleppele kuulutame kahe minuti pärast vaheaja ja istung jätkub 16.20.

V a h e a e g

Juhataja

Kolleegid, istungjärg jätkub, palun asuda töökohtadele Kohaloleku kontroll. Kohal on 81 rahvasaadikut, puudub 22. Kolleegid, meil on külas Soome Eduskunna sotsiaal- ja tervishoiukomisjoni liikmed eesotsas esimehe härra Jaukko Skinnariga. Nad on rõdul. Tubli aplaus naabritele! (Aplaus.)

Suur tänu! Lugupeetud kolleegid! Enne, kui siirdume läbirääkimiste juurde, kuulame ära riigiministri härra Vare. Palun härra Vare kõnetooli!

R. Vare

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud Ülemnõukogu, mul on rõõm järjekordselt seista siin teie ees, kuigi ma päris hästi ei saa aru, miks just tänase teema puhul. Ma tänan härra Telgmaad selle eest, et ta pööras tähelepanu selle küsimuse arutelu juures aspektidele, mis seonduvad valitsuse küsimuse arutamisega Ülemnõukogu täiskogus, mis võib teatud tingimustel tõepoolest viia kuni vallavalitsuse iga konkreetse sammu arutamiseni. Siiski ei nõustu ma sellega, et teie ette sattusin ma tugeva surve tõttu. See tees kõlas hr. Põldroosi esinemises. Õiendid, mis teile on välja jagatud, on vananenud. Kaheosaline arupärimine, mis oli esitatud valitsusele, kõlas järgmiselt: kuidas kavatseb valitsus tagada Eesti Kunstimuuseumi kui meie rahvusliku kultuuri ühe tähtsama varamu osalemise meie kultuuripildis lähiaastatel? Kes valitsuse liikmetest ja töötajatest vastutavad rahvuskultuuri väärtuste hoolimatu hoidmise pärast ja milles see vastutus avaldub? Nii. Pikk t. 73 hoone on vormistatud kunstimuuseumile. Härra Põldroos, ma kinnitan teie eeldust, et valitsus kirjutas sõna "ajutiselt" silmas pidades muuseumi uue hoone valmimist. Ajutiselt – see tähendab uue hoone valmimiseni. Nii oli see mõeldud. Ükskõik, kuidas me seda asja ka ei vaataks, ükski lahendusvariant ei rahulda kunstimuuseumi vajadusi sajabrotsendilisel. Täiesti rahuldavaks võib pidada lahendust, kui on valmis ehitatud kunstimuuseumi uus hoone, mis vastab kõigile tehnilistele ja tehnoloogilistele nõuetele.

Praegune seis aga on selline, et jagada saab ainult seda, mis on valitsuse käsutuses. Valitsuse käsutusse on realselt lisandunud kahe organisatsiooni hooned, need on EKP ja KGB omad. Endise EKP Mererajoonikomitee hoone läks valitsuse otsuse alusel sotsiaalhooldussüsteemile. Algul me lootsime kunstimuuseumi ruumikitsikuse probleemi lahendada KGB hoonete baasil, kuid see lootus ei täitunud. Seejuures juhin teie tähelepanu sellele, et vähemalt mina olen oma lubadustest täpselt kinni pidanud. Kinnitasin proua M. Valgule, et kolmapäevaks, s.o. tänaseks, on ruumide probleem lahendatud. Hooned on üle võetud ja inventariseeritud, võtmed on proua Valgule antud. Valitsus ei ole tagasi võtnud ka neid otsuseid, mis on tehtud teiste hoidlate suhtes. Juttu on olnud ruumide eraldamisest Sakala kultuurikeskuses. Teine reaalne, kuid samuti ajutine võimalus on anda kunstimuuseumi käsutusse Rahvusraamatukogu endised ruumid. Kuid kolimine venib Rahvusraamatukogu uue hoone valmimise edasilükkumisega. Kuid tulevikus on võimalik nii Sakala keskuses kui ka endise Rahvusraamatukogu ruumides näitusi korraldada. Siin ei ole üldse räägitud kunstimuuseumi

ja ajaloomuuseumi kokkuleppest, mis võimaldab kunstiteoseid eksponeerida Maarjamäel. Jutt ei ole mitte hoiustamisest, vaid ekspositsioonidest. Näituste korraldamiseks on Maarjamäe filiaal üsna sobiv. Mis puudutab küsimuse teist poolt, vastutuse poolt, siis mul on niisugune arvamus, et lähemal ajal kerkib teravalt päevakorra täitevstruktuuride, kuid samal ajal ka Ülemnõukogu ja valitsuse üksikute liikmete vastutuse probleem. Selle konkreetse kaasuse puhul teatan teile ametlikult, et kõik personaalsed pretensioonid esitage mulle. Te tahate kindlasti kultuurselt verd valada, olgu see veri siis minu oma. Valitsus ei ole kunagi kavandanud kunstimuuseumi väljatõstmist. Kultuuriasutused ei ole mingisugustest hoonetest või varadest valitsuse otsusel ilma jäetud. Juhiksin tähelepanu ka sellele, et valitsus ei ole süüdi kemplemises kunstimuuseumi uue hoone krundi ümber. Lugupeetud rahvasaadikud on hästi kursis kehtiva seadusandlusega ja teavad hästi, kelle kompetentsi kuulub kruntide eraldamine. Kui on tegu riikliku organisatsiooniga, saab valitsus sõna sekka öelda. Muuseumihoone krundi asukoha pidi otsustama Tallinna linnavalitsus. Täna tähelepanu eest! Lõpuks tahaksin lisada veel kaks asja, mis puudutavad otsuseprojekti. Võib-olla hiljem ei avane mul selleks võimalust. Mul on ettepanek kaaluda otsuseprojekti mõningaid asju. Mul on tõsiselt kahtlusi, kas on pädev selline sõnastus, millega valitsust kohustatakse tagama linnavalitsuse otsuste täitmist. Ma palun tõsiselt kaaluda niisugust varianti. Kui mingeid kohustusi pannakse, siis ikka neile, kes täidavad. Kui te soovite seda siiski teha, siis tuleks kohustada Tallinna linnavalitsust, mitte vabariigi valitsust, sest ta ei ole tegelik täitja. Teiseks paluksin teid kaaluda p. 3 vajalikkust otsuseprojekti. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Rahvasaadikutel on mõned küsimused. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud härra minister, mul on küsimus. Rahvasaadikutele on täna välja jagatud kunstimuuseumi direktori proua Valgu kiri Eesti Vabariigi Ülemnõukogule, kus on öeldud: valitsuse ettepanekud kunstimuuseumi probleemi lahendamiseks ja kavandatud abinõud on absoluutselt ebaloogilised ja ebaefektiivsed. Kas te võite öelda, kes valmistab ette valitsusele ebaloogilisi ja ebaefektiivseid abinõusid seoses kultuuriküsimustega, sest nendesse pisutki süvenedes peab pr. Valgu arvamust jagama. See on esimene küsimus. Teine küsimus. Nagu te ise ütlesite, on vabariigi valitsusele viimastel kuudel n.-ö. kätte langenud suur hulk maju, korralikke esindushooneid lisaks neile, mis oli EKP, KGB ja sõjakomissariaatide valduses. Me teame, et nendelt organisatsioonidelt saadi

korralikud majad, paljud neist täiesti uued. Palun öelge, kas lisaks kunstimuseumi probleemi lahendamisele, mis toimus avalikkuse survele, on kavas anda kultuuriasutustele täiendavat pinda?

Viimane küsimus. Vastavalt teie ettekandele, kus oli juttu vastutusest, olete arvamusel, et just teie vastutate kultuuriküsimuste eest, mitte kultuuriminister?

R. Vare

Esimesele küsimusele ma vastan järgmiselt: konkreetselt sündis see otsus minu ettepanekust, mis tugines pragmaatilisele loogikale. See võis olla ebakompetentne, mida ma ei kavatsegi vaidlustada. See otsus teatavasti ei rakendunud, rakendati hoopis teine ja tunduvalt kompetentsem lahendus. Ma juhin teie tähelepanu asjaolule, et suurest hulgast esindushoonetest olid ainult EKP hooned heakorrastatud. KGB ja sõjakomissariaatide hoonete kohta seda küll öelda ei saa. Ebaperemehelik suhtumine on nendele süsteemidele eriti omane. Esinduslikud hooned, mis kunagi nende kätte on antud, on täna katastroofilises seisus. Ainukene erand on hoone Pikk t. 73, mis varem kuulus Ajakirjanike Liidule. See on reaalne baas, kus kunstimuseum võib kohe tööd alustada.

Lubadus sellele hoonele anti pr. Maarika Valgule enne miitingut ja ka täideti enne miitingut. See on omaette küsimus.

Te küsisite, kes vastutab kultuuriküsimuste eest? Praktikas on välja kujunenud süsteem, et kõik, mida jagatakse valitsuse kaudu, käib läbi riigikantselei. Et täna on päevakorras ruumide jagamise küsimused, siis on loomulikult riigiminister teie ees. Tegelikult oleks Kultuuriministeerium pidanud ise lahendama kunstimuseumi probleemi. Nüüd on tekkinud naljakas olukord, et kõik ruumide probleemid peab lahendama riigiminister.

Loomulikult peaks valitsus tulema mängu alles siis, kui on vaja midagi ehitada ja kui on vaja selleks raha leida jne. Aga otsida mööda linna vabanevaid ruutmeetreid, no, see ei ole küll valitsuse ülesanne.

J. Jõerüüt

Härra eesistuja, lugupeetud minister! Kõigepealt ma tänan, et teie olete siin saalis küsimustele vastaja. Mul on väga tõsine küsimus, mis esimesel hetkel paistab lihtsameelne. Iseseisva riigi valitsusel on kahtlemata uued kohustused ka diplomaatia alal. Mida vastate meile saabunud külalistele, kui nad soovivad minna Eesti Vabariigi pealinnas ükskõik millisesse kunstimuseumi?

R. Vare

Tõsistele küsimustele on võimalik vastata kas väga tõsiselt või poolnaljatlemisi. Mida teha või kuidas käituda välismaalastega, kui nad tahavad tutvuda meie kunstiga? Naljaga pooleks võiks vastata nii: kuidagimoodi lahendus siiski leitakse.

T. Made

Austatud härra eesistuja, lugupeetud riigiminister! Ma pean lugu otsekohestest ja julgetest meestest, mulle meeldib, et te võtate vastutuse eesti kunsti arendamise eest enda peale. Seetõttu esitan teile kolm konkreetset küsimust. Esiteks. Kas te olete otsustanud, kuhu uus kunstimuuseum ehitatakse? Teiseks. Kas olete otsustanud, millal ehitamisega alustatakse? Ja kolmandaks. Kas te olete juba andnud rahandusministrile käsu teatud summa eraldamiseks uue kunstimuuseumi ehitamiseks? Kui suur see summa on? Aitäh.

R. Vare

Esimene küsimus ei kuulu minu, vaid Tallinna linnavalitsuse kompetentsi. See küsimus tuleb lahendada koostöös Kultuuriministeeriumi ja linnavalitsuse vahel. Millal alustatakse ehitamist? Oleneb valmisolekust. Siin kõlas härra Põldroosi suust, et kõik projektid on koostatud ja põhimõtteliselt võiks ehitamist kohe alustada. Võib-olla on see tõsi, ma ei ole spetsialist. Kui on koht valitud, siis tekib loomulikult küsimus, millised on tehnilised detailid, palju on raha, kas on piisavalt ehitusvõimsusi? Kolmas küsimus: kas rahandusministeeriumile on antud käsk ehitamiseks raha eraldada?

Kui suur on rahasumma? Mina sellele küsimusele täna vastata ei oska, sest mina eelarve koostamist ei juhi, see on ikkagi valitsusjuhi ja rahandusministri pärusmaa. Valitsuses on printsipiaalsed küsimused läbi vaadatud, kuid kõikide detailideni ei ole veel jõutud.

Juhataja

Suur tänu, härra Vare! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Jaak Jõerüüt.

J. Jõerüüt

Härra spiiker, minu silm ei võta, et saali oleks saabunud Tallinna linnapea. Seepärast jääb arupärimise teine küsimus vastamata ning ma teen ettepaneku arutelu praegu katkestada ja mitte alustada sõnavõtte, enne kui linnapea on saabunud. Ma julgen komisjoni esimehena meenutada, et kultuurikomisjon esitas linnavalitsusele arupärimise 8. oktoobril. Kui linnapea

6. novembril pärale ei jõua, siis soovime, et linnapea ilmuks välja vähemalt 7. novembril. Siis saaksime arutelu koos H. Aasmäega jätkata. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, linnapea otsingud ei ole seni tulemusi andnud. Kuidas suhtute sellesse, kui katkestame praegu arutelu ja jätkame homme kell 10. Me ütleme kõigi kanalite kaudu edasi, et ootame linnapead homme kella 10.00 Ülemnõukogusse. Kolleegid! Kas ma panen selle ettepaneku hääletusele või lepime kokku? I. Fjuk.

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja! Vastavalt kuluaariinformatsioonile toimub praegu Tallinna linnavolikogu istung, kus linnapea teeb ettekande. See on põhjus, miks teda siin ei ole. Kui me ei tea linnapea homseid käike, ei oska me oma tööd üldse planeerida. Seepärast teen ettepaneku arutelu katkestada, aga mitte seostada seda linnapea kohustusliku osalemisega. Äsja teatas linnavolinik K. Kilvet, et homme kell 10.00 linnavolikogu istung jätkub.

Juhataja

Kolleegid, läbirääkimised härra linnapea abilistega on jõudnud niikaugemale, et ka nemad on võtnud teadmiseks: homme oodatakse linnapead siia. Võib-olla me ei täpsusta kellaaega, vaid ütleme et istung toimub mingi aja piirides – 10–14.00-ni.

H. Valk

Härra spiiker, tegelikult teab aselinnapea proua I. Raud neid probleeme isegi paremini kui H. Aasmäe. Nii et võiks paluda mõlemaid siia tulla. Tänan!

Juhataja

Arutage seda asja veel komisjonis, me ei ole põlanud ka aselinnapead. Me oleme palunud küll linnapead, kuid ei põlga ära ka aselinnapead. T. Made.

T. Made

Austatud eesistuja! Asi on väga raske, aga võib-olla lahendame selle heatahtlikult ja pakume härra linnapeale võimaluse, et ta ise määrab aja. Ilmselt on härra linnapea niivõrd koormatud, Ülemnõukogusse tulek valmistab talle raskusi.

Juhataja

Panen ettepanekud vastavalt saabumise järjekorrale hääletusele. Esimesena panen hääletusele selle ettepaneku, et linnapea saabuks homme istungjärgule kella 10–14.00. Kui see ei leia toetust, panen hääletusele hr. T. Made ettepaneku. Kohaloleku kontroll. Kohal on 79, puudub 24. Kuulame nüüd ära veel Juhan Telgmaa. Mul on tunne, et meie hääletusmotiivid on selged. Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Ma teen ettepaneku jätkata homme arutelu, kuid mitte seostada seda Tallinna linnavalitsuse esindaja kohalesaabumisega. Me peame tegelema ainult valitsuse, aga mitte madalama tasandiga. Tänan!

Juhataja

Loen selle kolmandaks ettepanekuks. Kui Tiit Made ettepanek ei leia toetust, siis panen hääletusele Juhan Telgmaa ettepaneku. Teadus-, haridus- ja kultuurikomisjon jääb selle juurde, et linnapea peab kohal olema. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada käsiloleva päevakorrapunkti arutelu ning jätkata seda veel käesoleval istungjärgul, täpsemalt homsel istungil? Palun hääletada! Lihthäälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 48 rahvasaadikut, vastu on 11, erapooletuid on 12. Ettepanek leidis toetust.

Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi kodakondsuse seaduse jõustumisest" eelnõu esimese lugemise jätkamine

Juhataja

Kolleegid, mul on ettepanek, et me jätkaksime Eesti Vabariigi seaduseelnõu "Eesti Vabariigi kodakondsusseaduse jõustumisest" arutelu. Nagu te mäletate, kolleegid, on läbirääkimised lõppenud ja parandusettepanekud laekunud. Lõppsõnaks palun kõnetooli pr. Marju Lauristini.

M. Lauristin

Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma tuletan teile meelde, et me esitasime koos õiguskomisjoniga selle eelnõu, mille sisu on äärmiselt lihtne. Te peate hääletamisega teada andma, kas

Ülemnõukogu soovib rakendada 1938. aasta seadust või ei soovi. Kui Ülemnõukogu soovib seda rakendada, siis teen ettepaneku, et rakenduse kohta on vaja eraldi eelnõu, kus oleks sätestatud kõik detailid. On laekunud järgmised ettepanekud:

Rein Veidemann – temaga nõustusid Kaido Kama ja Ignar Fjuk – tegi ettepaneku jätta ära 1. punktist sõnad "muutumatu kujul", sest läbirääkimistel selgus, et teatud redaktsioonilised muudatused on vältimatud.

Meile on esitatud hulk küsimusi ja ettepanekuid. Kaheldakse, kas valitsus on see instants, kes peaks ette valmistama rakenduseaduse. Hr. Fjuk tegi ettepaneku moodustada eraldi kooskõlastuskomisjon, kuhu kuuluksid nii Ülemnõukogu kui valitsuse esindajad. Me arutasime seda ettepanekut koos ettepanekute tegijaga, kristlike demokraatide esindaja hr. Raidlaga ning jõudsime järeldusele, et niisugune eraldi organ ei ole Ülemnõukogus asjakohane. Osapooled on valmis koostööks.

Peale selle on saabunud hr. Menšikovi parandusettepanek, kuid selle sisu kordab tegelikult otsuseprojekti 1. punkti. Hr. Menšikov teeb ettepaneku lisada vana seaduse § 7 tekstile veel üks alapunkt, mis sätestab, et isikutele, kes alaliselt elavad Eesti Vabariigis, mitte rakendada keele- ja ajatsensust. Ma tuletan meelde, et üks selline alternatiivvariant oli esimeses projektis. Kodakondsuskomisjon ei aktsepteerinud seda. Nüüd esitatakse seesama ettepanek meile uuesti. Kui hr. Menšikov nõuab hääletamist, siis peame loomulikult hääletama. Kas hr. Menšikov nõuab hääletamist? Jah, hr. Menšikov nõuab.

Niisiis, kirjalikult laekunud ettepanekutest läheb hääletamisele härra Menšikovi ettepanek. Kõik.

Juhataja

Üks hetk. Lõppsõna esitajale küsimusi ei esitata. Härra Ülo Uluots, ainult mulle saab esitada küsimuse. Ei, härra Uluots loobub. Nüüd ma ei saa aru härra Jermolajevi taotlusest. Palun maha võtta! Lugupeetud kolleegid, ma panen hääletusele Vitali Menšikovi parandusettepaneku. Marju Lauristin, palun lugege veel kord ette Vitali Menšikovi parandusettepanek!

M. Lauristin

Härra Menšikovi esitatud ettepanek on järgmine. Projekti 1. punktis sätestada: pidada vajalikuks rakendada 1938. aasta kodakondsusseadus muutmata kujul, välja arvatud § 7. Ta soovib sinna lisada p. 4, mis näeb ette mitte rakendada keele- ja ajatsensust isikutele, kes

elavad alaliselt Eesti Vabariigis, kui nad annavad naturalisatsiooniavalduse 2 kuu jooksul pärast rakenduseaduse jõustumist.

Juhataja

Kolleegid, kas härra Menšikovi parandusettepanek on mõisteta? On mõisteta. Kohaloleku kontroll. Kohal on 84 rahvasaadikut, puudub 19. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on Vitali Menšikovi parandusettepaneku poolt? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 19 rahvasaadikut, vastu on 50, erapooletuid on 3. Härra Menšikovi parandusettepanek ei leidnud toetust.

Lugupeetud Ülemnõukogu, ega ei ole unustatud kellegi parandusettepanekuid? Ei ole. Kas ma võin panna otsuse tervikuna hääletusele? Võin. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi kodakondsuse kohta, arvestades parandusettepanekuid? Palun hääletada. 52 häält. Selle ettepaneku poolt on 64 rahvasaadikut, vastu on 14, erapooletuid on 4. Otsus on vastu võetud.

Lugupeetud kolleegid! Selle päevakorrapunkti all arutasime ka teist eelnõu, mille kohta ettekanne on tehtud ja läbirääkimised peetud. Ma paluksin lõppsõnaks kõnetooli hr. Johannes Kassi.

J. Kass

Austatud juhataja ja saadikud! Kõigepealt tutvustan teid muudatustega, mida projekt on läbi teinud pärast 16. oktoobrit. Kõigepealt on muutunud pealkiri. Selle kohta tegid ettepanekud saadikud Põld ja Hänni. Seda on aktsepteeritud, sisu on viidud pealkirjaga kooskõlla. Ka tekstis on tehtud täiendusi. Et neid mõista, võtke kätte 21. kuupäevaga dateeritud projekt ja võrrelge neid 16. oktoobri projektiga. Teise punkti on toodud sisse lause: "kuna nende asumine Eestisse oli väljaspool Eesti Vabariigi ja tema kodanike tahet." Punkti 3 lõppu on lisatud selgitav täiendus, kus öeldakse, et "meil tuleb luua seadusandlus, millega kehtestatakse teiste riikide kodanikele asumisloa saamise ja äravõtmise kord."

Teie käes olevas projektis (kuupäevaga 21. oktoober) tuleb teha veel üks täiendus. See jäi välja esialgsest projektist, mille ma andsin üle Tiit Käbinile, kui ta läks Ülemnõukogu kodakondsuskomisjoni. Tiit Käbin ütles, et see on üldmõistetav tõde ja seda pole vaja projekti lisada. Kahjuks on viimased päevad näidanud, et üldmõistetav tõde ei ole siiski mõistetav vene elanikkonnale, kellele see oli määratud. Poliitika seisnebki selles, et tõdesid korrata. Niisiis on punktis 3 järgmine täiendus: kõigil Eestisse alates 17. juunist 1940 elama asunud

Nõukogude Liidu (teiste riikide) kodanikel (nüüd algab parandus) "puudub enesemääramise õigus Eesti Vabariigis rahvusvahelise õiguse alusel". Need oleksid täiendused.

Ja nüüd ma tahaksin ette lugeda mõned sisuseletused, sest kohtumistel saadikutega selgus, et kõik ei ole asjast täielikult aru saanud, mis selle projektiga tahetakse öelda. Üks konkreetne ülesanne seisneb selles, et kodakondsusseaduse p. 2 järgi peab valitsus esitama rakendusseadused. Küsin, kuidas valitsus saab esitada rakendusseadused, kui meie poolt puudub poliitiline alus, millele seadus saaks toetuda. Teine ülesanne on anda poliitiline ja õiguslik hinnang Nõukogude Liidu ja teiste riikide kodanike staatusele Eesti vabariigis, arvestades Eesti NSV Ülemnõukogu ja Nõukogude Liidu kõrgemate seadusandjate otsuseid, samuti rahvusvaheliselt kehtestatud norme. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu on kohustatud ja pädev langetama seda otsust, sest mitte keegi teine ei saa seda teha.

Teiseks: Ülemnõukogu peab jätkama seda poliitiliste otsuste ahelat, mis sai alguse 16. novembril 1988 ja millele tugineb Eesti iseseisvuse taastamine. Igale põhiküsimusele tuleb anda eelkõige poliitiline otsus, millele hakkab tuginema meie seadusandluse areng. Käesolev poliitiline ja õiguslik otsus on vajalik ka selleks, et Eesti ühiskonnale anda selge vastus Eesti kodanike õigustest, samuti siinsete muulaste staatuse kohta. Me peame fikseerima selle õigusliku joone, kust algavad ja lõpevad meie kodanike õigused.

Antud projektil on ka teine ülesanne: s.o. anda valitsusele või vastavale komisjonile kindel platvorm, kes peab riikidevahelisi läbirääkimisi NSV Liiduga tema kodanike küsimustes. Selle platvormi peame andma meie, et vältida hilisemaid arusaamatusi ning et Ülemnõukogu saaks lepingu ratifitseerida. Meie valitsus on praegu ülimalt aktiivne, kahjuks ei saa seda öelda Ülemnõukogu kohta, kes on andnud valitsusele seadusandlikke mõõndusi nendes küsimustes. See on lubamatu. Toon oma väite illustreerimiseks ühe näite. Valitsus on kehtestanud määruse noormeeste sõjaväeteenistuskohuse kohta. Määruses on sätestatud, et kõik Eestis elavad 1973. aastal sündinud noormehed on kohustatud tulema sõjaväkke. Mina arvan, et määruses oleks pidanud olema klausel muulastest vabariigi kodanike kohta, sest neid saab sõjaväkke kutsuda rangelt vabatahtlikkuse alusel, mida nad ise peavad avaldama.

Nüüd ma tahaksin rääkida asumisloast ja sellega seonduvast. Asi on selles, et siinsed muulased on tulnud Eestisse kui Nõukogude Liitu, tema ühte administratiivvossa ja nad pole saanud asumisluba Eesti Vabariigi seaduste kohaselt, välja arvatud mõnikümmend tuhat inimest, kes on tulnud siia pärast 1990. aasta suve, kui moodustati Eesti Vabariigi Migratsiooniamet. Aga asumisloa automaatse andmisega tunnistame nad Eesti NSV õigusjärglaseks. Mul on raske seda teistmoodi nimetada. See oleks järjepidevuse rikkumine ja rahvusvaheliselt Eesti NSV mittetunnustamise printsiibi rikkumine. Ja tunnistades end NSV

liidu administratiivosa järglaseks, võtame kaasa kõik selle negatiivse, mis sellest tuleneb, kaotades eristaatuse, mis meil praegu on. Teiseks. Automaatse elamisloa andmisega me kaotame paljud võimalused, mis on hädavajalikud. Teatavasti on Eestimaa praegu üle ujutatud juhuslikest inimestest ja nii alaliste kui ajutiste elamislubade andmisega saame hakata puhastama Eesti Vabariiki neist formaalsetest elanikest. Näiteks ei peaks me andma asumisluba NSV Liidu sõjaväelastele ja nende perekonnaliikmetele kui ebasoovitavatele isikutele, kes teenivad NSV Liidu võimustruktuurides, samuti kurjategijatele ja seaduste eirajatele. Eestis on palju Nõukogude Liidu kodanikke, kes on teeninud ainult NSV Liitu ning on siia saabunud pensionil olles. Need on igat masti personaalpensionärid, veteranid, keda NSV Liit peaks ise oma sotsiaalhooldusele võtma. Ma leian, et neile tuleks anda ajutine elamisluba, kuni riikidevaheliselt on lahendatud nende sotsiaalsed küsimused. Aga asumisloa äravõtmisega saame distsiplineerida neid isikuid, kes pidevalt eiravad kas ühiselu reegleid või rikuvad jämedalt Eesti Vabariigi seadusi. Kurjategijatesse peame suhtuma äärmiselt tõsiselt. Praegu on Eesti Vabariik nendega hädas. Ma ütlen, et ainult karmi reeglistiku kehtestamisega suudame Eesti ühiskonna viia tasemele, mis on vajalik Euroopasse jõudmiseks.

Nüüd ajatsensusest. Ajatsensuse kehtestamisega tänasest päevast saame ajateguri, mille jooksul nii riik kui tema kodakondsust taotlev isik õpivad üksteist tundma.

Siinsed muulased on seni elanud Eesti NSV-s. Ei ole teada, kellel neist on Eesti Vabariigis elamine meelepärane, kas nad üldse kujutavad endale ette, milliseks kujuneb Eesti Vabariik. Me teame, kuidas suur osa neist on halvustanud Eesti Vabariiki ja osa on isegi aktiivselt võidelnud selle vastu. Ajateguril on veel üks positiivne omadus. Nõukogude Liidus võivad tekkida täiesti uued, oma kodakondsusega riigid, mille kodanikeks võivad saada need isikud, kes on sealt pärit ja elavad praegu juhuslikult Eesti Vabariigis. Praegu neil seda võimalus ei ole. Nagu näete, kiirustamine on siin kahjulik. Ajategur on vajalik ka puhttehnilistel kaalutlustel, et ette valmistada neid protseduure, mis on seotud Eesti kodanikkonna registreerimisega. Puhttehnilistel põhjustel ei ole me praegu selleks valmis.

Ja nüüd ma tahaksin rääkida probleemi peamisest raskuspunktist. Venemaa on alati huvitunud Balti riikidest. Need huvid on ajaloolised ning püsivad tänaseni. Viimati realiseeriti need 1939.–40. aastal jõhkralt sõjalise jõuga. Pole alust arvata, et Nõukogude Liit võiks neist loobuda. Nagu te teate, tegi Eesti Vabariigi juhtkond 1939. aastal vea ja loovutas surve all osa oma õigusi Nõukogude Liidule, jäädes uskuma Nõukogude Liidu sõnapidamist, lepingutest kinnipidamist. Samasugune surve on ka praegu, kuid argumendid on teised. Eestis on loodud Vene Demokraatlik Liikumine, kus valjul häälel nõutakse kodakondsuse nullvarianti, samuti nõutakse vene keele kehtestamist teiseks riigikeeleks. Aga sellega tullakse välja siis, kui

enamik neist on saanud Eesti Vabariigi kodakondsuse, nii tungivad nad Eesti poliitilisse süsteemi.

Ma tahaksin küsida, millise õigusega loovad siinsed teise riigi kodanikud omi poliitilisi organisatsioone, mis mujal maailmas on täiesti lubamatu. Neil on õigus luua ainult oma kultuuriseltse, kuid mitte poliitilisi struktuure, mille eesmärk on muuta kehtivat riigikorda.

Ma leian, et me peame sellise ebamäärasuse lõpetama. Eesti Vabariik peab vältima olukorda, kus Nõukogude Liit või Venemaa võib Eestis seaduslikul teel jätkata oma ambitsioonide edasist realiseerimist. Andes kergel käel suurele hulgale siinsetele Nõukogude Liidu kodanikele Eesti Vabariigi kodakondsuse, nende lojaalsust kontrollimata, loovutame lahkelt osa oma riiklusest, kordame jälle ajaloolist viga, pannes lootuse demokraatia arengule Nõukogude Liidus. Venemaal pole demokraatiat mitte kunagi olnud.

Ärgem omistagem neid euroopalikke omadusi ja lootusi idanaabrile, mida tal ei ole kunagi olnud ja mis ei teki niipea. Vastupidi. Kuuldes siin neid sõnavõtte, omistavad vene saadikud meile negatiivseid omadusi. Te olete kuulnud selliseid väiteid: te hakkate meid küüditama Siberisse ja muul viisil rõhuma. Kas Eesti ajalugu pakub selliseid näiteid? Ei paku. Kuid niisuguseid näiteid annab meile idanaabri ajalugu. Ikka omistatakse oma iseloomujooni teisele.

Kallid Eesti rahva saadikud! Täna peame igitüks eraldi ja üheskoos andma Eesti rahvale vastuse, kas me suudame täita taastava kogu rolli, mille vajadus tekkis meil pärast 20. augustit? Kas me suudame kaitsta Eesti rahva õigusi, mida on nii rängalt rikutud viimase 50 aasta jooksul? Meie kallal on pandud toime kohutav genotsiid. Eesti rahvas ei ole veel tänaseks saavutanud seda arvulist koosseisu, mis tal oli 1934. aastal. See on kohutav tõsiasi, mida peame arvestama. Me oleme kutsutud kaitsma Eesti rahva huve ja praegu on see šanss. Me peame selle ära kasutama.

Ma pöördusin ka vene rahvusest saadikute poole. Teil on võimalik kustutada need miinuspunktid, mis te kogusite siis, kui hääletasite Eesti riikluse taastamise vastu. Eesti rahvas arvestab seda. Seda hindab ka Eesti Vabariigi Kodakondsuse Amet, võttes vastu teie avaldusi, kus on kirjas, et te tahate saada Eesti Vabariigi kodanikuks. See šanss on teil olemas. Hakkame koos koguma plusspunkte. Tänan!

Juhataja

Üks hetk, härra Kass. Kõigepealt peame omavahel läbirääkimisi, sest lõppsõna esitajale küsimusi ei esitata. Kas meil on parandusettepanekuid, mis läbevad hääletamisele?

J. Kass

Rohkem kirjalikke parandusettepanekuid ei ole tulnud. Saan seda tõlgendada ainult nõnda: kas ollakse täielikult poolt või vastu.

Juhataja

Ma kordan veel kord küsimust, kas on mõni selline parandusettepanek, mis läheb hääletamisele?

J. Kass

Minule neid laekunud ei ole, kuid ma näen Rein Järliku midagi käes hoidmas.

Juhataja

Kolleegid, lõppsõna oli küll pikem kui reglement ette näeb, kuid sellegipoolest lõppsõna esitajale küsimusi ei esitata. Küsimusi võidakse esitada mulle protseduuri kohta, samuti võivad komisjonid arvamust avaldada. Asjaolud on nüüd selgitatud. Läbirääkimised on lõppenud. Härra Sovetnikov. Kas küsimus mulle?

S. Sovetnikov

Jermolajev avaldab meie komisjoni arvamuse.

Juhataja

Teeme nüüd ikka korrektselt. Kes esitab rahvussuhete komisjoni arvamuse? Võtke reglement ette, lugege, kui pikalt see protseduur saab kesta. Ma pean praegu sellel teemal läbirääkimisi ainult komisjoni esimeestega. Võtke ülejäänud nõudmised tagasi. Teeme selgeks kõigepealt parandusettepanekud.

J. Kass

Rein Järlik on teinud ettepaneku p. 2 teise lause sõnastuses, mis kõlab nii: "Nimetatud kodanike staatus on alates 20. augustist 1991 riikidevaheline küsimus, mis lahendatakse Eesti Vabariigi läbirääkimistel nende riikidega, kelle kodanikud nad on, ning Eesti Vabariigi seadusi arvestades." Seda võib täielikult aktsepteerida, sest see täpsustab konteksti.

Juhataja

Rein Järliku parandusettepanek on autori poolt aktsepteeritud. Kas mõni rahvasaadik nõuab selle hääletusele panekut? Ei nõua.

J. Kass

Punkt 3 ...

Juhataja

Üks hetk! Kas härra Kois nõuab Rein Järliku parandusettepaneku hääletamist? Küsimused tulevad mulle, kui ma selleks annan võimaluse. Praegu täpsustan vahekordi ettekandja ja parandusettepaneku esitajaga.

Lubage tähendada, mina juhin seda istungit! Kas kellelgi on veel parandusettepanekuid? Ma panen härra Järliku ettepaneku hääletusele siis, kui tuleb hääletuse kord. Juhin teie tähelepanu sellele, ärge lootke, et teil õnnestub mind protseduuriga segadusse ajada, seda ei juhtu. Kas meil, härra Kass, on veel parandusettepanekuid, mis nõuavad hääletusele panekut?

J. Kass

Rein Järlik teeb veel paranduse punktis 3. Esimeses lauses jätta ära lõik: pärast asumisloa saamist Eesti Vabariigi poolt. Ja jätta ära ka teine lause, see on lõpus. Kahjuks ei saa ma sellega täielikult nõus olla, sest sellega me kaotame osa, millele toetub kontseptuaalne alus. See tähendab, me ei saa automaatselt anda elamisluba kõigile, kes on siin sisse kirjutatud, vaid nad saavad elamisloa seaduslikul teel Eesti Vabariigi seadustest lähtudes. Automaatselt elamisõiguse andmisega kaotame filtreerimise võimaluse. See tähendab, et elamisõiguse saavad rahvusvahelise õiguse alusel ka kõik sõjaväelased, kes on Eestisse sisse kirjutatud. Eesti ühiskond on väga risustatud nende kodanikega, kelle koht ei ole siin ja keda ükski riik vastu ei võta.

Juhataja

Kas autor Rein Järliku teist parandusettepanekut ei aktsepteeri. Kas nii?

J. Kass

Praegu elavad siin kõik sissekirjutuse alusel ja see olukord jätkub, sest sisuliselt ei ole üleminekuperiood lõppenud. Me peame looma asumisloa andmise seadustiku. Igas riigis on see nõnda. Tulevikus hakkame seaduse alusel asumisluba andma. Siia maani nad elavad

lihtsalt sissekirjutuse alusel. Automaatselt ei tohi me mingil juhul seda teha, sest siis tunnistame end Eesti NSV õigusjärglaseks. Ma kordasin, mis ohud sellest tulevad. Kuid see ei tähenda sugugi, et me hakkame neid täna välja saatma, sest neil on sissekirjutus. Asumisluba ja sissekirjutus on kaks eri asja.

Juhataja

Kas parandusettepaneku esitaja ja autor leppisid omavahel kokku või on kummalgi eriarvamus? Rein Järlik ... ainult oma ettepaneku kohta.

R. Järlik

Austatud juhataja, austatud härra Kass. See mõte, mida te praegu rõhutasite, on selgesti öeldud § 5. Te tahate selle tingimata sisse jätta, kuigi asumisloa saamine ei ole minu arvates selle otsuse põhiküsimus. Selle otsuse põhituum on milleski muus. Aga kui te tahate selle mõtte sisse jätta, siis on see punktis 5 kajastatud: "ja on saanud asumisloa Eesti Vabariigis ning soovivad saada Eesti Vabariigi kodakondsust". See, mis seisab praegu punktis 3, lihtsalt koormab seda otsust. See on minu arvates liigliha.

J. Kass

Ma olen nõus ära võtma lause osa: "määrab pärast asumisloa saamist Eesti Vabariigi poolt." Seal on see üleliigne, kuid järgmises lõigus ei ole. Vastavalt üldtunnustatud normidele tuleb Eesti Vabariigi seadusandlusega kehtestada asumisloa saamise ja äravõtmise kord. See on poliitilise otsuse üks nõue.

R. Järlik

Selles vaimus ma ettepaneku tegingi.

J. Kass

Selge. Ma pean panema Rein Järliku ettepaneku hääletusele. Selle ettepaneku läbiminekul kaob ära see osa, mis on kätketud punktis 3, kus on öeldud, et vastavalt rahvusvahelistele normidele tuleb meil luua Eesti Vabariigi seadusandlusega asumisloa andmise ja äravõtmise kord. See on väga oluline protsess, muidu ei saa me olla iseseisev riik. Praegu see seadus puudub.

Juhataja

Nii, kolleegid, kas on veel parandusettepanekuid. Kas kellegi parandusettepanek on jäänud tähelepanuta? Me oleme jõudnud otsustamise faasi. Ma küsin Peet Kaselt, kas rahva-keskfraktsioon soovib vaheaega enne eelnõu arutelu või enne parandusettepanekute arutelu? Enne lõpphääletust, enne otsuse hääletusele panekut. Minu küsimus härra Tõnu Antonile, kas me käsitleme seda otsuseprojekti vastavalt §-le 9? See ei ole seaduse, vaid otsuse arutelu. Millal härra Anton sõna soovib? Härra Antonil ei ole praegu alust vastavalt §-le 9 sõna saada, kuid tal on õigus selleks siis, kui me arutaksime seaduseelnõu. Härra Lembit Annusel on õigus panna hääletusele härra Rein Järliku parandusettepanek, mida me ka teeme. Millise paragrahvi lõigu kohta soovib sõna hr. Valeri Kois? Palun, küsimus mulle.

V. Kois

Härra juhataja, härra Kass!

Juhataja

Hr. Kassile ainult küsimused. Kui rikute reglementi, katkestan poolelt sõnalt.

V. Kois

Saan aru, palun mind mitte katkestada, ma tahan lõpuni rääkida.

Juhataja

Kui rikute reglementi, katkestan poolelt sõnalt.

V. Kois

Laske mul ikkagi rääkida! Härra Kass luges ette varem koostatud üsna pika teksti, aga mul ei jäänud meelde, millised ettepanekud ta tegi 1., 2. ja 3. punkti kohta. Need on aga küllaltki olulised ettepanekud, mis võivad muuta näiteks 3. punkti sisu. Ausalt öeldes ei saanud ma kuulmise järgi aru sellest 3. punktist, kas hääletada või mitte, kas nõuda hääletusele panekut või mitte? Palun see tekst ümber teha või anda mulle parandused kirjalikult, kui võimalik. Tänan!

Juhataja

Hr. Kass, teil tuleb otsuseprojekti tekst veel kord ette lugeda.

J. Kass

Ma pean aeglaselt ette lugema, et ...

Juhataja

Üks hetk. Enne selgitan veel vahekorra. Kellele soovib esitada küsimuse hr. Kuznetsov? Hr. Kassile küsimusi esitada teil õigust ei ole, järelilikult mulle.

V. Kuznetsov

Lugupeetud spiiker! Mul on teile küsimus protseduuri kohta. Kas ma võin saada sõna esinemiseks fraktsiooni nimel või lõppsõna?

Juhataja

Ei. Seda õigust teil ei ole. Me ei aruta praegu seaduseelnõu, vaid otsuseprojekti. Hr. Jaak Allik, kas ma eksin?

Vastavalt §-le 9 ei ole seda õigust ette nähtud. Et mitte eksida, küsin ma reglemendikomisjoni esimehelt. (Hääl saalist.) Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud hr. Nugis! Sõna võtta küll ei saa. Aga hr. Koisil on õigus nõuda sõna § 9 p. 18 alusel, kui saadikurühm seda nõuab. Enne lõplikku hääletamist peab saadikutele olema kätte jagatud otsuseprojekti lõplik redaktsioon. Kui seda ei ole tehtud, võib saadikurühm sõna nõuda.

Juhataja

Seda punkti ei ole ma eiranud.

J. Kass

Niisugune olukord tekib pärast seda, kui parandusettepanek on läbi hääletatud ja sisse läinud.

Juhataja

Seda me praegu selgitamegi. Ühtegi parandust ei ole veel sisse toodud.

§ 9 18. lõiku ma ei kavatsen ignoreerida. Hr. Kass, meil on praegu kõne all ainult hr. Rein Järliku parandusettepanekud. Need lähevad hääletusele. Selles osas meil lahkarvamusi ei ole.

J. Kass

Jah, kuid vaheaeg on pikaks veninud ja saadikud on unustanud, millest Rein Järliku parandusettepanekus juttu oli.

Juhataja

Üks hetk. Las mina juhin lõpuni. Kuidas on lood, hr. Kass, kas saadikute käes olev otsuseprojekt, mis on dateeritud 21. oktoobri kuupäevaga, on identne sellega, mida praegu lõppsõnas käsitleti?

J. Kass

On ainult stilistiline parandus. Rein Järlik teeb ettepaneku p. 2 viimast lauset keeleliselt täpsustada. Sisulist muutust ei ole. Sellest lähtudes võin ma öelda, et tekst on adekvaatne.

Kui Rein Järliku teine ettepanek p. 3 kohta läbi läheb, siis tekivad sisulised muutused. (Paus)

Juhataja

Kolleegid, juhatuse laua taga on tekkinud probleem § 9 p. 18 ümber, kus väidetakse, et läbirääkimiste lõpetamise ettepaneku järel võib lõppsõna õigus olla ka fraktsioonide ja komisjonide esimeestel. Ma väidan seda, et läbirääkimised lõppesid eelmisel istungil. Kes tahab seda vaidlustada? Mina isiklikult olen valmis ka mööndusi tegema ja ära kuulama komisjonide esimeeste 3-minutilised arvamused. Kuid ma arvan, et sellega kaugeneme reglemendist, sest läbirääkimised lõppesid eelmisel istungil.

Nii. Mul on küsimus veel hr. Johannes Kassile. Kas on tegemist ainult stilistiliste või sisuliste erinevustega. Ma tahan selles veenduda.

J. Kass

Ma võin Rein Järliku ettepaneku ette lugeda. Te näete ise, et tegemist on muutusega lauseehituses, sõnu on ringi tõstetud, kuid sisuliselt ei ole midagi muutunud. Projektis on nii: "nimetatud kodanike staatus on alates 20. augustist 1991 Eesti Vabariigi ja vastavate riikide vaheline küsimus, kelle kodanikud nad on." Rein Järliku parandusettepanek on nõnda: "nimetatud kodanike staatus on alates 20. augustist 1991 riikidevaheline küsimus, mis lahendatakse Eesti Vabariigi läbirääkimistel nende riikidega, kelle kodanikud nad on." Sõnad on lihtsalt ümber tõstetud. Sisu on täpselt sama.

Juhataja

Kas Johannes Kass aktsepteerib Rein Järliku parandusettepanekut?

J. Kass

Parandusettepanek on tõepoolest keeleliselt mõneti parem.

Juhataja

Lembit Annus! Kas see on nimelt see ettepanek, mida tahate hääletusele panna? Kui see on ettepanek, siis panen selle hääletusele. Jaak Allik. Palun!

J. Allik

Lugupeetud hr. Nugis, me pidasime hr. Kasega nõu. Läbirääkimised on lõppenud. Hr. Kass esitas lõppsõna, meie reglement näeb selleks ette 3 minutit, tal läks pikemaks (10 minutit). Kuid reglemendis ei ole ette nähtud, et lõppsõna peab olema viimane. Nii komisjoni kui ka saadikurühma esindaja sõnavõttud pärast läbirääkimiste lõppu on reglemendis samal tasandil kui ettekandja lõppsõna.

Juhataja

Mina isiklikult ei vaidle vastu, kuigi ma väidan veel kord, et see on reglemendi tõlgendamise nüanss. Igasuguste eri arvamuste, sekelduste ja ekstsesside ärahoidmiseks annan sõna. Ja teen ühtlasi ettepaneku täna ametlikult tööaega pikendada. Ma palun meil kõigil jääda korrektseks. Kui te tahate vastu hääletada, hääletage vastu, ärgem ajagem seda teemat ummikusse protseduuri kaudu, sest me ise vastutame selle eest, et mõlemad eelnõud mahuksid ühe päevakorrapunkti alla. (Hääled saalist). Kas Kaido Kamal on mulle küsimus? Kaido Kama.

K. Kama

Kas on võimalik paluda, et õiguskomisjon annaks oma hinnangu hr. Kassi ja hr. Kábini eelnõule, eriti selle vastavusele otsusele, mis on juba vastu võetud.

Juhataja

Seda me hakkamegi tegema, kui anname sõna komisjonide esimeestele 3-minutiliseks arvamus avaldamiseks. See on minu meelest kompromiss, sest tegemist on reglemendi tõlgendamisega. Ma tänan hr. Johannes Kassi ja palun teda minna oma töökohale. Me tuleme parandusettepanekute juurde tagasi mõni hetk hiljem. Ma ei anna võimalust protseduuriliste

manipulatsioonidega seda küsimust ummikusse ajada ja annan 3 minuti jooksul sõna kõikide komisjonide esimeestele, kes soovivad avaldada arvamust selle eelnõu kohta. Alustan õiguskomisjonist. Hr. Tõnu Anton.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Palun teie tähelepanu tõepoolest ainult paariks minutiks. Ei ole mingit kahtlust, et kolleegide Kassi ja Käbini esitatud otsuseprojekt on ulatuslik ja ka huvitav. Kuid ma juhin teie tähelepanu sellele, et samas päevakorrapunktis varem vastu võetud otsus loob teatud raami, millele see otsuseprojekt, mille on esitanud härrad Kass ja Käbin, ei vasta. Õiguskomisjoni esimehena väidan, et võrdlev analüüs otsuseprojekti ja äsja vastu võetud otsuse vahel on möödapääsmatu. Analüüs peab näitama, kas otsuseprojekt vastab Eesti-Vene lepingule. Nendel põhjustel teen ettepaneku võimaldada õiguskomisjonil põhjalikult tutvuda projekti vastavusega nimetatud dokumentidega ja võimaldada õiguskomisjonil oma seisukoht teatavaks teha. Aitäh!

Juhataja

Hr. Anton, see ettepanek tähendab katkestada arutelu seniks, kuni õiguskomisjon avaldab oma seisukoha. Ma olen kohustatud selle ettepaneku hääletusele panema. Kuid ma soovin, et õiguskomisjon ütleks ka tähtaja, millal me seda küsimust jätkame. Millisel istungjärgul? (Hääled saalist). Kas ma võin panna hääletusele sellise formuleeringu, et jätkame seda küsimust veel käesoleval istungjärgul? Kas hr. Kass on sellega nõus? (Hääled saalist). Nii ma panen ka hääletusele.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 86 rahvasaadikut, puudub 17.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et katkestada päevakorras oleva küsimuse arutelu, andes sellega võimaluse õiguskomisjonil kujundada oma seisukohta ning jätkata arutelu veel käesoleval istungjärgul? Palun hääletada! Lihthäälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 64 rahvasaadikut, vastu on 13, erapooletuid on 4. Arutelu katkestatakse ja jätkatakse käesoleval istungjärgul, see tähendab homme. Kolleegid, ma täpsustan asjaolusid, et meil ei tekiks homme vaidlusi. On laekunud Rein Järliku parandusettepanek, mis läheb hääletusele. Kuulame ära õiguskomisjoni seisukoha selles küsimuses. Suur tänu, kolleegid! Tööpäev ei ole veel lõppenud. Kas küsimus on mulle, Arvo Sirendi? Palun, Arvo Sirendi.

A. Sirendi

Lugupeetud härra eesistuja! Kas hr. Kass kooskõlastab need ettepanekud, mida ta raadio kaudu levitab, et me peame iga päev tööl käima. Kas peame ka homme tulema?

Juhataja

Ei ole kooskõlastanud.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu delegatsiooni valimise kohta Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi ülemnõukogu delegatsioonide nõupidamisele

Juhataja

Kollegid, ametliku tööaja lõpuni on veel neli minutit, minu käsutuses on veerand tundi. Nii näeb ette reglement, ma palun mitte lahkuda. Me otsustasime täna katkestada ühe päevakorrapunkti arutelu. Me jätkame istungit, kus käsitleme meie esinduse ehk delegatsiooni valimist Balti riikide parlamentidevahelisele nõupidamisele, või assambleele, ma ei saa praegu vastutada täpse termini eest. Ma palun kõnetooli härra Hillar Elleri.

H. Eller

Lugupeetud kolleegid! See küsimus on vist nii ebameeldiv, et juba teist korda ei anta mulle mikrofoni, et kõnelda. Ma tahaksin kõnelda meie tänase päeva töötulemustest, mis on seotud Tallinnas toimuva kolme Balti riigi ülemnõukogu nõupidamisega. Kõik komisjonid (peale haridus- ja kultuurikomisjoni) esitasid oma kandidatuurid meie delegatsiooni koosseisu. Kui teil oleks võimalik kätte võtta otsuseprojekt, loeksin ma nende nimed aeglaselt ette, te saaksite otsustada, kas kinnitada delegatsiooni koosseis nimeliselt või tervikuna. Komisjonile laekus kirjalikult kolm parandusettepanekut ja komisjon ise tegi ühe parandusettepaneku, samuti esitas ühe parandusettepaneku õiguskomisjonile. Alustagem järjekorras.

Kõigepealt delegatsiooni koosseis. Kahjuks ei saa ma seda ette kanda tähestikulises järjekorras, teen seda esitamise ajalises järjekorras. Delegatsiooni koosseisu on esitatud Kaljo Ellik, Villu Jürjo, Mart Madisson, Heino Kostabi, Pavel Grigorjev, Vitali Menšikov, Tiit Made, Heinz Valk, Rein Veidemann, Jüri Põld, Ants Paju, Jüri Reinson, Hillar Eller ja Marju

Lauristin. Kas saalis on vabatahtlikke, kes tahaksid täita ühte vakantseks jäänud kohta, mida ei kasutanud kultuuri- ja hariduskomisjon? Kui ei ole, siis minu arvates ...

Juhataja

Üks hetk, üks hetk, mulle tundub, et on. Valeri Kois.

V. Kois

Aitäh! Mina ei ole vabatahtlik, mina tahan küsida, kas härra Rüütel võtab osa selle delegatsiooni tööst või ei? Aitäh!

H. Eller

Me palusime härra Rüütlit pidada koosolekul avakõne.

Juhataja

Kolleegid, ma juhin jällegi teie tähelepanu sellele, et härra Elleril on lõppsõna. Temale me küsimusi ei esita.

H. Eller

Ma ütlesin välja oma isikliku seisukoha. Meie delegatsioon peab välja töötama ja esitama ka nõupidamise reglemendi. Meie reglemendi kohaselt võetakse kõik dokumendid vastu konsensuse alusel, mitte delegatsioonide liikmete häälteenamusega. Kui me tõepoolest ei suuda katta 15 kohta, ei juhtu midagi.

Juhataja

Kuulame, Jüri Kork.

J. Kork

Austatud esimees, lugupeetud juhataja, ettekandja! Mul on küsimus. Me võtsime äsja vastu kodakondsuseaduse. Kas on sobiv, et muulastest Eesti kodanikud, kes ei saa Eesti Vabariigi kodanikeks, kuuluvad Eestit esindavasse delegatsiooni?

Juhataja

Ainult mina saan vastata ja sellepärast ma arvan praegu, et me ei ole siiski vastu võtnud

kodakondsusseadust, vaid otsuse kodakondsuse kohta. Kodakondsusseaduse esimene lugemine on lõppenud. Mitte rohkemat. Täna kodakondsusseadust veel vastu võetud ei ole. Kolleegid, küsimus on selles, kas keegi soovib pakkuda vabatahtlikult ennast üheks delegatsiooni liikmeks? Pavel Jermoškin. Küsimus saab olla ainult protseduuri kohta.

P. Jermoškin

Lugupeetud juhataja! Tahaksin täpsustada ja pisut laiendada küsimust, mille esitas Jüri Kork. Asi on selles, et kodakondsusküsimuses lõppes esimene lugemine ja kas meil on vaja moodustada parlamendidelegatsiooni, mille koosseisust me oleme paari-kolme nädala pärast sunnitud mõned liikmed välja arvama. See on täiesti ebavajalik samm. Tänan!

Juhataja

Kas tehakse ettepanekuid või jääme 14-liikmelise delegatsiooni juurde? Jääb 14. Kolleegid, üks hetk. Palun I. Fjuk!

I. Fjuk

Lugupeetud ettekandja! Ma pakun vakantssele kohale A. Junti kandidatuuri.

Juhataja

Pane A. Junti nimi sisse. Hr. Rätsep, kas tuleb konkurss? J. Rätsep võtab oma kandidatuuri tagasi. On ettepanek kanda nimekirja hr. A. Junti. Nii, 15 kandidaati on olemas. Ma küsin, hr. Eller, kas parandusettepanekud kuuluvad hääletamisele või on leitud üksmeel?

H. Eller

Tõenäoliselt tuleks mul kõik nimed ette lugeda ning siis saaliga küsimuste ja vastuste korras kokku leppida. Me peame kokku leppima, kas hääletame personaalselt või nimestiku alusel? Kui on tegemist delegeerimisega, siis personaalset hääletamist ei kasutata.

Juhataja

Praegusel juhtumil on tegemist delegeerimisega.

H. Eller

Ma tutvustan teile parandusettepanekuid ja pärast seda paneksime otsuse tervikuna hääletusele. Esimene parandusettepanek oli jätta kõigis tekstides välja sõnad "Balti riikide". Komisjon aktsepteeris selle ettepaneku.

Juhataja

Ma küsin üle, kas mõni rahvasaadik nõuab küsimuse eraldi hääletamisele panekut? Ei nõua.

H. Eller

Nüüd esitan ma õiguskomisjoni ettepaneku täiendada otsuseprojekti 3. punktiga. See punkt võtab maha kartused ja kõhklused, kas ei toimu midagi meie seljataga ja parlamendi kontrollita. Õiguskomisjon teeb ettepaneku täiendada otsuseprojekti 3. punktiga järgmises redaktsioonis: delegatsioonil esitada 8. ja 9. novembri nõupidamisel väljatöötatud dokumendid seisukoha võtmiseks Eesti Vabariigi Ülemnõukogule.

Juhataja

Kas autorid nõustuvad?

H. Eller

Autorid võtavad ettepaneku vastu.

Juhataja

See on siis teie enda ettepanek?

H. Eller

Ei, õiguskomisjoni ettepanek.

Juhataja

See on õiguskomisjoni ettepanek ja autorid nõustuvad sellega. Kas keegi rahvasaadikutest nõuab hääletamist Ei nõua. Jätkame.

H. Eller

I. Raig tegi ettepaneku muuta punkti 2 sõnastust järgmiselt: volitada delegatsiooni välja töötama Eesti, Läti ja Leedu ülemnõukogu esindajate nõupidamise edasise parlamentaarse

koostöö printsiibid. Komisjon leidis, et see tekst ei ole parem kui meie põhitekst. Me ei pidanud seda võimalikuks vastu võtta.

Juhataja

Kas hr. I. Raig loobub? Palun I. Raig.

I. Raig

Ma aktsepteerin komisjoni arvamust.

Juhataja

Kas keegi rahvasaadikutest nõuab hääletamist? Ei. Jätkame.

H. Eller

Järgmise parandusettepaneku tegi Jaak Jõerüüt. Ta soovis teise punkti sõnastada järgmiselt: volitada valitud delegatsiooni osalema Eesti Vabariigi, Läti Vabariigi ja Leedu Vabariigi parlamentide edasise koostöö printsiipide väljatöötamisel. Ta soovitas maha võtta sõnad "parlamentide vahel". Autorid nõustusid sellega.

Juhataja

Kas keegi rahvasaadikutest nõuab selle ettepaneku hääletusele panekut? Ei nõua. Jätkame, palun!

H. Eller

Eelviimane parandusettepanek on Illar Hallaste oma. Tal oli algul kaks ettepanekut. Esimese aktsepteerisime. Teine ettepanek näeb ette järgmist: volitada valitud delegatsiooni arutama Läti Vabariigi ja Leedu Vabariigi ülemnõukogu saadikutega ülemnõukogude tööorganite omavahelisi sidemeid. Autorid suhtuvad sellesse ettepanekusse negatiivselt ja on arvamusel, et meie komisjoni ja Jõerüüdi sõnastus on parem.

Juhataja

Kas Illar Hallaste jääb oma arvamuse juurde? Jääb oma arvamuse juurde. Kas Kaido Kamal oli ka parandusettepanek?

H. Eller

Kaido Kama allkirjaga dokumenti meile laekunud ei ole.

Juhataja

Kaido Kamal ei ole siis midagi lausuda. Illar Hallaste.

I. Hallaste

Lugupeetud juhataja, austatud ettekandja! Minu pakutud sõnastus välistab võimaluse, et delegatsioon sõlmib mingisuguse kokkuleppe.

Juhataja

Ei, seda pole vaja enam rääkida. Kas Illar Hallaste jääb oma arvamuse juurde? Motiividest ei taha me enam midagi kuulda. Kas hr. Elleril on veel kellegi parandusettepanekuid? Ma teen teatavaks ettepaneku, mille esitab parlamentidevahelise koostöö komisjon. See kõlab järgmiselt: koos selle otsuse vastuvõtmisega lugeda lõppenuks 3. detsembril 1990. aastal Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsusega moodustatud Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi vahelise koostöö põhimõtete väljatöötamise komisjoni tegevus. Kui olete nõus, siis me seda ettepanekut hääletusele ei pane. Ei pane. Jääb Illar Hallaste ettepanek. Meil on veel neli minutit aega, katsume saada selle ajaga hakkama. Panen kõigepealt hääletusele Illar Hallaste parandusettepaneku. Kohaloleku kontroll. Kohal on 83 rahvasaadikut, puudub 20. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Illar Hallaste parandusettepaneku poolt? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 22 rahvasaadikut, vastu on 29, erapooletuid on 15. Ettepanek ei leidnud toetust.

H. Eller

Ma tänan teid tehtud töö eest. Lõpetuseks tahan öelda veel mõned mõtted. Me peaksime tõsiselt mõtlema selle üle, et tegemist on riikidevahelise solidaarsuse süvendamise protsessiga. Kui me ei toeta komisjoni ettepanekut, siis tekitab see Balti ühtsusesse üsna suure mõra. Kui me täna ei hääleta delegatsiooni poolt, siis teadvustage, et see nõupidamine jääb ära, või toimub ainult kahe Balti vabariigi vahel. Mind hämmastas ka see, et me võtsime seda küsimust liiga kergelt ja sõnavõttudes väljendatud mõtted ei olnud kohased suhtlemisel välisriikidega.

Juhataja

Suur tänu! 1 minut on aega, ma ei tohi oma kohalt enam midagi lausuda. Olgu teile teadmiseks, et Leedu saadikud kuulasid rõdul meie arutelu. Ega ole unustatud kellegi parandusettepanekut? Ei ole. Otsus läheb hääletusele vastavalt projektile, see tähendab seda, et delegeeritud liikmed lähevad hääletusele nimekirja alusel.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi Ülemnõukogu delegatsiooni valimise kohta Balti riikide, nüüd juba Eesti, Läti ja Leedu delegatsiooni nõupidamisele? Palun hääletada! 52 häält. Selle ettepaneku poolt on 63 rahvasaadikut, vastu on 9, erapooletuid on 2. Otsus on vastu võetud.

Ma tänan teid, kolleegid! Kõigele vaatamata oli täna sisukas tööpäev. Homme jätkame kell 10.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

54. ISTUNGJÄRK

NELJAS ISTUNG

7. november 1991

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, kolleegid! Üks hetk viivitust, minul ei ole kuvarit sisse lülitatud. Mitte kellelgi ei ole? Kolleegid, nii kaua kui selgitatakse asjaolusid, antakse vastavalt reglemendile meile täna üle täiskogu istungile reglemendikomisjoni poolt reglemendi muudatuste eelnõu ja ma paluksin kõnetooli hr. Jaak Alliku lootuses, et kõnetooli mikrofon töötab.

J. Allik

Lugupeetud hr. spiiker! Mikrofon töötab küll. Lugupeetud kolleegid, Eesti Vabariigi Ülemnõukogu reglemendikomisjon annab Ülemnõukogule üle Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuseprojekti Eesti Vabariigi Ülemnõukogu reglemendi muudatuste ja täienduste kohta. Projekt on tehtud kaks nädalat tagasi toimunud Ülemnõukogu laiendatud juhatuse istungil väljendatud soovidele. On ettepanek arutada projekti vastavalt §-le 15 kiireloomulisena, määrata juhtivkomisjoniks, kelle arvamust on vaja kuulata, reglemendikomisjon ja võtta projekt arutusele täna sobival ajal. Aitäh!

Päevakorravälised avaldused

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, vastavalt meie reglemendile on täna n.-ö. vaba mikrofon. Ma usun, et vähemasti vaba mikrofoni ajal ei ole meil vaja kasutada kogu meie instrumentaariumi, peaasi, et mikrofonid töötavad. Ma paluksin kõnetooli Ülemnõukogu esimehe hr. Rüütli.

A. Rüütel

Lugupeetud kolleegid! Kasutan võimalust astuda üles avatud mikrofoni ajal, et vastata rahvasaadik P. Kase küsimustele. Tal on õigus selles, et meil tõepoolest pole reglemendiga sätestatud süsteemi, mis tagaks ladusa töökorralduse Ülemnõukogu ja Ülemnõukogu Presiidiumi vahel. Loodan, et me leiame sellele probleemile sobiva lahenduse. Ülemnõukogu esimehe allkiri avaldatud seaduste all näitab teatud protseduuride toimumist, eelkõige on küsimus teksti vastavusest siin saalis otsustatule. See ei olegi nii lihtne küsimus, sest kohati sünnivad meie dokumendid väga raskelt ning rohkete parandustega. Muuseas, Lätis tuli üsna hiljuti tegelda selles valdkonnas tekkinud väga tõsiste probleemidega. Ma ei hakka siin pikemalt arutama selle üle, kas ikka on moraalselt õige avaldada dokumente, mille alla on märgitud "allkiri", mida reaalselt pole veel antud. Paraku on meil küll üldsõnaline reglemendi säte aktide avaldamise korra kohta, kuid allakirjutamise probleem on tekkinud vaatamata sellele, et Ülemnõukogu reglementi on täiendatud palju kordi, kuid see on ikkagi veel puudulik. Alates kevadest tegutseb kaks kantseleid: Ülemnõukogu Presiidiumi ja Ülemnõukogu oma. Kuid arvestada tuleb ka puhkepäevade ja komandeeringutega. Meie reglement ei näe ette suspensiiivset vetot ja ma ei ole seda ka taotlenud, mille tõttu näen erinevate probleemide tekkimisel ainuvõimalust pöörduda otse Ülemnõukogu poole. Olen veendunud, et eespool käsitletud probleemi lahendamiseks on tarvis täpseid reglemendisätteid, mis välistab võimaluse pingete ja väärarvamuste tekkeks. Me tegutseme olukorras, kus paljud küsimused on juriidiliselt reguleerimata või vastuoluliselt sätestatud. Niisugustes tingimustes on hea tahe, ma rõhutan veel kord – hea tahe ja üksteise mõistmine poliitikute vahel kõige vajalikum, et suunata peatähelepanu peamiste murede lahendamiseks. Samas ei saa ma nõustuda nende poliitiliste järeldustega, mida sisaldas küsimuse teine pool. Mina pole oma tegevuses kunagi taotlenud võimu koondamist Kadriorgu, vaid olen alati püüdnud anda maksimumi, et õiguslikus määratlematuses võimu tasakaalustada. Igasugu vaidlusi tõlgendan ma parteipoliitilise valimiskampaania ilminguna. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Järgmisena palun kõnetooli Marju Lauristini.

M. Lauristin

Ma tahaksin rääkida sellest, mis on kogunenud südamele seoses nende poliitiliste vaidlustega, mida puudutas ka hr. Rütli viimane lause, kui ta nimetas valimiskampaaniat. Mu meelest oleme jõudnud üsna ohtlikku olukorda, kui Eesti ühiskonna arenguprobleeme seotakse valimiskampaania mitmesuguste poliitiliste vahekordadega. Mulle tundub, et siin saalis on mõnikord kujunenud selline mänguplatsi õhkkond, mis tõsiselt erineb õhkkonnast, mis valitseb Põhiseaduse Assamblees. Enne, kui me tööle asusime, andsime ametivande, et Eesti riigi asju lahendades jätame päevapoliitika ukse taha. Selge on see, et parlamendi uksest tungib päevapoliitika sisse. Kuid päevapoliitika mentaliteet ei tohi asendada ega ohustada riiklikku eetikat. See puudutab kõiki otsustusi, mida me oleme juba teinud, kuid veelgi rohkem neid otsustusi, mis meil veel ees seisavad. Mida enam edasi läheme, seda suurem on meie vastutus, sest me seame oma riigi rööpaid. Olgem valmis peatama oma kuuluvuse parteidesse selleks ajaks, kuni Ülemnõukogu veel töötab. Me ei saa praegu ühtegi küsimust rahulikult arutada, ilma et ei tekiks vastastikuseid kahtlustusi. Eriti puudutab see selliseid probleeme, mis on sisuliselt üle meie aja. Ma mõtlen siin kodakondsuse probleemi lahendamist. Meil tuleb siin langetada otsus: kas Põhiseaduse Assamblee saab edasi töötada või mitte. Ma kardan, et siin võib tekkida ärapanemise tahtmine. Ma kutsun teid üles loobuma ärapanemise tahtmisest. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud president, lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ajalool on kalduvus korduda. Toon teile mõned näited ühe riigi ajaloost ja proovin näidata analoogiat sellega, mis meil toimub. Majanduslik laos, riigi poliitiline ebastabiilsus, jutud sõja ebaõiglastest tulemustest ja territoriaalsetest pretensioonidest, loosungid "rahvas hukkub", "rahvas on hädaohus", "kõiges on süüdi mittepõliselanikud, muulased", selle tagajärjel Riigipäevahoone süütamine ja 1933. aasta. Riigipäevahoone meil on, meil on puudu veel ainult pisikene kingitus. Teisitimõtlejate, poliitiliste teisitimõtlejate jälitamine on meil juba alanud. Veendumuste eest meil juba jälitatakse ja selle ees ei saa silmi sulgeda. Seda võib öelda

Belovi, Lössenko, Šepelevitši, Jarovoi ja meie saadikute näite varal. Saadikute järele seatakse sisse järelevalve, niinimetatud väline jälgimine. Mitmesugustes kohtades kogutakse kompromiteerivaid dokumente, isegi väljaspool vabariiki peetud kõnede tekste. Koostatakse politseitoimikuid saadikute kohta. Nendes räpastes asjades osalevad koguni mõned meie saadikud. Tekib küsimus, miks mõned saadikud on saanud tutvuda oma kolleegide kohta koostatud politseitoimikutega ja miks pole neid siiani näidatud nendele saadikutele, kelle kohta need on koostatud? Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Pavel Panfilov.

P. Panfilov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Minu küsimused ei ole üldpoliitilised, vaid puudutavad meie saadikutegevust. Olen täna sunnitud kasutama seda mikrofoni järgmisel põhjusel. Näib, et presidendi aparaat ja ilmselt ka tema ise rikuvad meie Ülemnõukogu töö reglementi. Seda seoses saadikute esitatud järelepärimistega.

Saatsin meie saadikurühma nimel saadikute järelepärimise Rüütlile, aga ma pole tänini vastust saanud, ehkki kõik tähtajad on juba möödunud. Bürokratiamehhanism töötab väga lihtsalt. Rüütel teeb vastuse koostamise ülesandeks Almannile, Almann Kirisele ja sellega kõik lõpebki. Ma olen juba väsinud Kirisega rääkimast ja kuulamast tema lubadusi, et homme saate vastuse või tulge ülehomme. Aga vastust pole.

Seepärast tahaksin täna tõsiselt juhtida härra Rüütli tähelepanu sellele, et eranditult kõik peavad täitma seda kehtivat reglementi, mille me oleme kinnitanud ja mille poolt ta ise ka hääletas.

Teine küsimus. See puudutab ka suhtumist järelepärimistesse ja saadikute arvamuste arvestamisse. Hulk aega tagasi saatsid 13 Ülemnõukogu saadikut vabariigi prokurörile läkituse palvega arutada tõkendi muutmist Igor Šepelevitši suhtes, see tähendab vabastamist kohtuni. Seni pole mingit vastust. See tähendab, et saadikute järelepärimisi ignoreeritakse täielikult. Vastus ei pea tingimata positiivne olema. Aga see, et mingisugust vastust ei ole, näitab, et meie majas ei ole korda ja ei täideta oma kohustusi.

Selle väite kinnituseks toon veel ühe näite. Lugupeetud saadikud, austagem vähemalt iseennast. See ei ole ju inimlikust seisukohast õige, kui saadik, kes saab 50-aastaseks, on siin saalis ja sellest ei tehta üldse välja ega anta talle lilleõitki. Teist saadikut aga õnnitletakse

pidulikult nädal aega pärast juubelisünnipäeva. Vabandage, aga minu meelest nii ei kõlba. Täna tähelepanu eest!

I. Raig

Austatud eesistuja, austatud kolleegid! Ma tahaksin rääkida informatsioonist Eesti Vabariigi Ülemnõukogus, õigemini informatsiooni puudumisest, samuti informatsiooni puudumisest meie tegevuse kohta välismaailmas. Need riigid, kes on meiega juba sõlminud diplomaatilised suhted, ootavad meie kohta informatsiooni. See informatsioon on ebapiisav. Meie poolt vastuvõetud dokumente ei ole tõlgitud inglise keelde. Kõik need riigid, kes meiega on sõlminud diplomaatilised suhted, tahaksid jälgida meie poliitilist protsessi. Neid huvitavad dokumendid, mis on vastu võetud välispoliitika ja inimõiguste, majanduse ja seadusloome valdkonnas. Siit ettepanek Ülemnõukogu juhatusel, Ülemnõukogu esimehe aparaadile. Alates järgmise aasta algusest tuleks hakata regulaarselt avaldama Ülemnõukogu vastuvõetud dokumente eesti, inglise ja vene keeles. "Riigi Teataja" kaudu on vaja hakata regulaarselt välja andma kolmkeelseid dokumente. Ka eelmisel aastal vastuvõetud dokumente on vaja avaldada inglise keeles. Üks härra Kirise koostatud brošüür on ilmunud. Kuid see hakkab juba vananema, sest seal puuduvad olulised dokumendid, näiteks välisinvesteeringuid puudutav seadus. Teiseks. Puudub kõige elementaarsem info meie Ülemnõukogu ja valitsuse kohta. Mul on ettepanek, et Ülemnõukogu esimehe aparaat koostaks ja toimetaks trükki vastava materjali, kusjuures oleks kirjas ka andmed, kui suur on meie Ülemnõukogu, millised komisjonid seal töötavad. Meil käib palju külalisi. Palju läheb aega meie tutvustamisele. Selle asemel võiks neile kätte anda ühe võõrkeelse materjali. See võiks olla inglise, hispaania, rootsi, prantsuse ja soome keeles. Selline materjal võiks juba valmis olla aasta lõpul.

Veel teen valitsusele ettepaneku, et ta koostaks ja trükiks näiteks majandusmeestele statistikakogumiku. Me tahame Euroopasse jõuda, kuid meil ei ole anda jooksvat statistikat isegi eelmise aasta kohta, rääkimata selle aasta kahe või kolme kvartali majandusnäitajate kohta. Lõpuks kolmas probleem. Me mäletame kõik, kuidas Ülemnõukogu juhatus aparaat organiseeris arvutikursusi, et kõik Ülemnõukogu saadikud oskaksid kasutada arvutit. Nüüd on jäänud need aparaadid siin meie laudadel praktiliselt ainukesteks nüüdisaegseteks töövahenditeks. On ettepanek, et juhatus võiks selle asja uuesti üles võtta ja kindlustada Ülemnõukogu saadikud efektiivsemate töövahenditega. Ja üldse, töötingimused Ülemnõukogu saadikutel tuleks üle vaadata. Praeguseks peale Eesti Vabariigi iseseisvuse saavutamist *de facto* on meie töö intensiivsus tõusnud ja nüüd on vaja senisest tunduvalt efektiivsemalt töötada. Täna!

S. Petinov

Lugupeetud spiiker, lugupeetud presiidium, lugupeetud rahvasaadikud! Tahaksin juhtida teie tähelepanu kahele probleemile. Minu sõnavõtt põimub võib-olla mõnes mõttes sellega, millest suure murega rääkis proua Lauristin, sest mulle näib, et jätkub ülepolitiseerimine riigivõimuorganite tasandil vabariigis ja see ei soodusta kuidagi mingil määral vabariigi edasiliikumist majanduse, sotsiaalsete probleemide lahendamise ja poliitika valdkonnas. See, mis praegu toimub kuluaarides ja isegi selles saalis, kus me näiliselt püüame eeskujulikult käituda, see sugugi mitte päris aus ja pidev vaikne kulissidetagune mäng ning üksteise ründamine ei tee meile au. See näitab, et meie sisemise kultuuriga, töökorralduse ja üksteisesse suhtumisega ei ole kõik korras. Nii on väga raske töötada. Analoogiline olukord on minu arvates kujunenud välja ka valitsuses. Me püüame teha näo, et kõike seda ei ole. Meil on kaks teed. Üks on aidata valitsusel olukorda stabiliseerida. Või siis avaldada valitsusele usaldamatust. Minu arvates on ka meil praegu oma moodi üleminekuperiood. Üleminek reaalsele suveräänsusele ja reaalsele vabadusele. Seepärast tuleb kindlalt otsustada, kas me hakkame abistama valitsust tema töös. Mitte mingil juhul ei tohi me valitsuse tööd segada. Hakkan üha rohkem arusaamisele jõudma, et me ei saavuta majanduses mitte midagi, sest pahatihti me lihtsalt pidurdame ettepanekute vastuvõtmist. Me langeme kuristikku. Arvatavasti mitte juhuslikult ei ole see nii, et me pole saanud ühtki põhjalikku ülevaadet majandusest, mis annaks reaalse pildi rahva elatustasemest. Me teame ju hästi, kuidas elatustase langeb. Aga mitte keegi – ei meie ega valitsus – ei rakenda konkreetseid abinõusid teatud elanikkonnakihtide sotsiaalse kaitstuse tagamiseks. Hinnad on tõusnud 10-kordseks, abirahad, kompensatsioonid ja töötasu aga 2,5–3 korda. See tähendab elatustaseme katastroofilist mahajäämist. Kuidas me homme inimestele silma vaatame? Arvan, et on aeg istuda koos valitsusega läbirääkimiste laua taha ja alustada konstruktiivset dialoogi. Kui on vaja läbi viia reorganiseerimine, siis tuleb valitsust selles küsimuses aidata. Nüüd mõni sõna Ülemnõukogu tööstiilist. Pöörake tähelepanu sellele, kuidas me töötame. Mul on selline tunne, et me töötame kobamisi. Alati, kui me asume kinnitatud päevakorra kallale, kerkivad arutelu käigus üles uued probleemid, kiireloomulised küsimused, mis on vahel väga elukauged, ja mulle näib, et kõige hullem on see, et meie seadusloome puudub täielikult perspektiiv. Igas riigis kehtib arvatavasti mingi koodeks, seadustik, mis on esmatähtis ja mis tuleb esmajärjekorras vastu võtta selleks, et riik kinnistaks oma suveräänsuse. Kas meil on kõigi nende hädavajalike seadusandlike aktide loetelu, mis me peame järjekindlalt vastu võtma? Olen kindel, et nii palju, kui siin saalis on inimesi, nii palju on ka eriarvamusi selle suhtes, milline seadus peab olema esmatähtis, millise võib hiljem vastu võtta. Ilmselt peame

paluma presiidiumi esitada ettepanekud ühtede või teiste seaduste vastuvõtmise kohta, et meil oleks korralik seadusandlik baas.

Võimuorganina ei kontrolli me tegelikult üldse seaduste täitmist. Me võtame seadused vastu ja siis lähevad need isevoolu teed. See on parlamendile täiesti kõlbmatu töömeetod. Ilmselt peab Ülemnõukogus olema mingisugune kontrollkomisjon, kes kontrollib meie seaduste täitmist. Sellest oleneb ju meie autoriteet. Milline autoriteet saab meil olla, kui inimesed näevad, et isegi meie häid seadusi ei täideta. Kohalikud täitevorganid ignoreerivad seadusandlikke akte. Sellele tuleb lõpp teha. Ja siis veel meie reglement. Pidev muudatuste tegemine reglemendis rõhutab seda, et me ei suhtu tõsiselt tähtsasse dokumenti, mis määrab kindlaks Ülemnõukogu töö metoodika ja vormi. Ilmselt tuleb küsimused komplekselt läbi vaadata, teha reglemendikomisjonile ülesandeks reglement veel kord komplekselt läbi vaadata. Lõppude lõpuks tuleb Ülemnõukogule esitada reglement, mille järgi me saame efektiivselt töötada. Tahaksin rääkida veel ühest asjast. Mind hämmastab mõnevõrra Ülemnõukogu juhtkonna suhtumine väliskomandeeringute korraldamisse. Me kõik peame praegu õppima. See on meile poliitika, seadusloome kool. Kõigil inimestel peab olema võimalik lävida oma kolleegidega raja taga. Mitte nii, et ainult mõned valitud inimesed käivad seal. Tahan paluda spiikrit, et ta annaks meile järgmine kord nimekirja, kes on selle aja jooksul välismaal käinud ja mitu korda. Siis saab arvatavasti selgeks, et meil pole selles asjas mingit süsteemi. Toimub teatud määral diskrimineerimine. Ivar Raig ütles täiesti õigesti, et informatsiooniga on meil olukord väga kehv. Meie kolleegid käivad delegatsioonide ja komisjonide koosseisus ning individuaalselt komandeeringutes. Arusaadavalt pole meil nii palju raha, et kõik saaksid välismaal käia, aga mingit teavet selle kohta, mis nendel rahvusvahelistel foorumitel tehti, peame me ikkagi saama. Esitan lugupeetud spiikrile konkreetse ettepaneku, et Ülemnõukogu peab hakkama välja andma informatsioonibülletääni, mille kaudu saaksime teada, milliseid üritusi on rahvusvahelisel tasandil korraldatud ja milliste sõnavõttudega oleme meie seal esinenud. Need inimesed, kes rahvusvahelistel foorumitel käivad, esinevad seal ju meie nimel. Ma ei ütle, et ma ei usalda neid, aga ma tahaksin, et ka minu seisukoht kõlaks kolleegide sõnavõttudes nendel foorumitel, kui mina välismaale ei pääse. Seepärast tahaksin teada, mida nendel tähtsatel rahvusvahelistel nõupidamistel minu nimel räägitakse. Tänan.

Juhataja

Suur tänu! Sergei Petinov, ma palun ettepanekud esitada kirjalikult ja palun kolleege siiski hakkama saada 5 minutiga. Klavdia Sergij.

K. Sergij

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu esimees, lugupeetud rahvasaadikud!

Tunnetades rahvasaadikuna tohutu suurt vastutust eesti rahva, oma valijate ja Ülemnõukogu ees, tahan teile öelda järgmist.

Tunnen üha suuremat muret Eesti riigi ja rahva tuleviku pärast, sest kaalukauss kaldub praegu radikaalse natsionalismi ja elanikkonna ühe osa prioriteedi poole teise üle mitte ainult rahvuslike tunnuste järgi. 1991. aastal õnnestus Eestis tasakaalu hoida. Kas see on siis halb, et vabariigis säilitati stabiilsus ja kodurahu? Ja vabariik pole ju majanduslikult halvemas olukorras kui varem. Käesoleval aastal käisin Lätis, Gruusias, Ukrainas, Krimmis ja Venemaal ning minu arvates oli Eestis olukord pisut parem kui seal ning peamine on see, et siin oli rahulikum ja polnud ohvreid. Arvan, et peame selle eest tänama esmajärjekorras valitsust, kes kontrollib olukorda vabariigis ja püüab oma riigi probleeme lahendada, vaatamata väga keerulisele ajale ning õiglasele ja ka ebaõiglasele kriitikale, mida valitsuse kohta tehakse paremalt ja vasakult. Stabiilset olukorda vabariigis aitasid tagada Ülemnõukogu ja paljud saadikud oma valimistingimustes. Tahaksin väga, et nii oleks ka tulevikus, et me lähtuksime oma töös demokraatliku riigi rajamise põhiprintsiipidest ja et inimene oleks meie jaoks peamine väärtus. Arukas on temalt nõuda, et ta täidaks oma kohustused riigi ees. Toetan täielikult nõuet, et teise riiki elama asudes peab inimene õppima selgeks selle riigi keele, tundma selle kultuuri ja seadusi. Aga riik peab selleks tingimused looma. Meie riigis on asjad viltu läinud, aga elanikkond pole selles süüdi. Minu meelest pole arukas nõuda nüüd tihedalt venekeelse elanikkonnaga asustatud piirkondades keeleoskust ainult selleks, et kodakondsust saada. Nad unustavad hiljem keele niikuinii ära, sest pole tingimusi selles keeles lävimiseks. On vaja luua tingimused keele õppimiseks ja lävimiseks. Selleks on vaja venekeelse elanikkonnaga liituda, mitte temast kõrvale hoiduda.

On vaja, et Eesti ühiskond püüdleks selle poole, et teised rahvad keelekultuuri omandaksid. Seni pole nii olnud, kui silmas pidada keele õpetamist koolides ja lasteaedades. Mõnede poliitikute peaesmärk on luua venekeelsetele elanikele sellised tingimused, et nad põgeneksid Eestist. Järgmisena luuakse talumatud tingimused kommunistidele, KGB-le ja endistele juhtidele, olenemata rahvusest, et neist lahti saada. Seejärel õiendatakse arved lihtsate töötajatega, kes olid nõus elama ja kasutama endiste sugulaste omandit.

Milleni see kõik viib, seda pole vaja selgitada. Ja mille poolest see erineb sellest, mida me kogu aeg hukka mõistame? Ärgem siis ise muutugem sellisteks.

Teine tohutu suur probleem loodavale Eesti riigile on praegu tulevase parlamendi valimised. Selles parlamendis ei tule administratiivset esindatust. Kui selline asi oleks juhtunud enne

putši, siis oleks olnud vältimatu venekeelse autonoomse piirkonna tekkimine. Mida laiem on parlamendis esindatus rahvusliku ja administratiivse tunnusemärgi alusel, seda stabiilsem ja progressiivsem on olukord Eesti Vabariigis. Venekeelsed elanikud ei ole mitte kunagi olnud okupandid Eestis. Nad pole elanud paremini kui eestlased, nad pole vähem töötanud. Venelased kannatasid sama moodi kui eestlased ja olid tööriistaks poliitikute käes. Meie oleme poliitikud, ärge me olgem nende sarnased, kes tekitasid absurdse olukorra ja põhjustasid kõigile kannatusi.

Väljagem arukalt tekkinud olukorrast. Olen igasuguste tsensuste ja nõudmiste kehtestamise poolt nende suhtes, kes siia elama tulevad. Aga olen siin praegu elavate inimeste vahel vahet tegemise vastu. Olen selle poolt, et loodaks tingimused keele õppimiseks ja lävimiseks ning kõigi Eesti riigi probleemide ühiseks lahendamiseks. Peamine on mitte lasta jälle tekkida absurdset olukorda. Töötagem nii, et tekitada vähem kannatusi oma rahvale. Täna.

J. Telgmaa

Lugupeetud kolleegid! Minu tänane esinemine on näide kannatuse katkemisest, mida Ülemnõukogu liige ei tohiks endale lubada. Ma tahan pöörduda otse oma kolleegi Lebedevi poole. Loodan, et tema lähedased sõbrad talle edasi ütlevad, et ta stenogrammi loeks. Lugupeetav kolleeg Lebedev! Kui te jälle tulevikus esitate süüdistustega nagu täna, siis olge palun konkreetne. Mina kui Ülemnõukogu liige ja mina kui isiksus ei soovi, et mind vabariigi kõige kõrgemast kõnetoolist poriga üle kallataks. Kas te saate sellest aru? Kui te esitate Ülemnõukogu liikmetele üldisi süüdistusi, laimate otseselt mind ja teisi Ülemnõukogu liikmeid, kellele antud asjaga mitte mingit pistmist ei ole. Kas te saate sellest aru? Teie tänane esinemine on stiilne materjal eetikakomisjonile. Kas te saate sellest aru? Te olete presiidiumi liige ja palun seda edaspidi arvestada. Täna!

R. Tamme

Lugupeetud härra esimees, härra juhataja, auväärased kolleegid! Äsja toimus niisugune tähelepanuväärne sündmus, et taasiseseisvunud Eesti Vabariigi ametlik külaline oli meie sõbraliku Taani Kuningriigi peaminister Poul Schlüter. Oma televisiooniintervjuus märkis ta, et tunneb heameelt, olles taasiseseisvunud Eesti Vabariigis külas esimese välisriigi peaministrina. Ma panin tähele, et ta astus sellel päeval, kui ta siia saabus, ka meie täiskogu saali rõdule. Tõsi, meie reglemendis ei ole sõnagi selle kohta öeldud, kuidas meie peaksime sel puhul käituma, kui külalised rõdule tulevad. Kuid on juba normiks kujunenud, et me reageerime sellele lugupidamisaplausiga. Mind hämmastas, et Poul Schlüteri astumisel rõdule

jätkas saal rahumeeli oma tavalist tööd, märkamata ja nägemata seda tähelepanuväärset hetke. Me istume seljaga rõdu poole ja tavaliselt ei märka seal toimuvat. See oli lihtsalt juhus, et ma parajasti sinnapoole vaatasin. Juhatus peaks seda asja reguleerima. See, mis toimus, oli tõepoolest häbiväärne. On tõesti kahju, kui seda märkavad ka meie külalised. Kogu mu jutu mõte on see, et niisuguseid asju peaksime tulevikus ära hoidma.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, nagu te teate, on Eesti Vabariigis külas europarlamenti delegatsioon. Praegu saabusid kallid külalised rõdule. Tervitame külalisi aplausiga. Suur tänu! Jätkame vaba mikrofoniga. Ma palun ajalimiidist kinni pidada. Ants Paju.

A. Paju

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Täna on niisugune hetk, kus igaüks ütleb välja selle, mis pikema või lühema aja jooksul on südamele kogunenud. Head kolleegid, öelge palun, kui palju on meil selgeltnägemise võimet, et me võiksime haarata tuleviku Eestimaa poliitilist maastikku.

Ma pöördun teie poole ja palun, et me vahel mõtleksime sellele lapsele, kes sügisel läks I klassi. Tal on ees pikk tee ja ta saab mõndagi selgeks tolleks hetkeks, kui ta istub viimases klassis kirjutama küpsuskirjandit. Kuid püüdke manada ennast tolle õpilase seisundisse, kes juba järgmisel kevadel istub kirjutama küpsuskirjandit.

Kuid kas me mõtleme näiteks nendele Eesti sportlastele, kes on maailma võistluskarussellis. Öelge, siin saalis olijad, mis tundega läheb Eesti sportlane sinimustvalge lipu all näiteks Jaapanisse, kui tal on taskus Liidu pass. Mulle ütlesid sportlased, et tollest hetkest, kui me iseseisvad oleme, seda passi seal absoluutselt ei tunnustata.

Hiljaaegu teadvustasime endale, et järgmistele olümpiamängudel läheb meilt 112 inimest. Olümpiakandidaatide kinnitamise hetkel olin see, kes püsti tõusis ja ütles: võib-olla on meil vaja kinnitada 500 kandidaati. Aga kas me ei peaks praegu mõtlema ka sellele, et Eesti poisid ja tüdrukud oleksid tulevikus suutelised sigitama ja sünnitama terveid ja tugevaid järglasi. Mõelgem, mida on tarvis selleks teha. Härra Lebedev ütles siitsamast kõnetoolist: "Kuidas te saate luua oma armeed, kui teil ei jätku selleks 1974. aastal sündinuid poisse." Ärgem rääkigem poiste arvust, rääkigem nende kvaliteedist. Kas nad on praegu füüsiliselt ja vaimselt valmis oma maad ja rahvast kaitsma.

Vaadake, head kolleegid, eile läks siin suureks sõjaks, kui me rääkisime kunstimuuseumist. Aga me ei ole siiani arutanud, milline peaks olema Eestimaa tulevane põlvkond. Kas

tulevased eestlased on füüsiliselt tugevad ja vaimselt terved inimesed? Mõelgem vahel selle peale!

N. Aksinin

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Eelmine sõnavõtja ütles, et ta tahaks avameelselt rääkida sellest, mis on südamel. Mina tahan ka. Ärge mõistke mind hukka, sest mul on nii-öelda vanainimese hing, võib-olla seda ei võeta vastu nii, nagu näiteks eelkõnelenut.

Eile oli kohtumine valijatega. Sellest võttis osa umbes 1500 inimest ja ma tõin seal kaasa vene keelt rääkivate inimeste suure mure poliitika ja majanduse pärast. Peale selle tunti erilist muret teisitimõtlejate tagakiusamise pärast.

Kallid kolleegid, vabariigis on täide läinud eesti rahva ammune unistus, on saavutatud iseseisvus. Me oleme jõudnud ajajärku, mil tuleb üles ehitada ilus ja hea vabariik, nagu Uluots mulle ütles. Olen temaga täielikult nõus. Kogu häda on selles, et me alustasime nii, et meil on poliitvange. Räägime otsekoheselt. Selle kurikuulsa putši ajal ootasid ühed tulemusi, teised aga ei oodanud, vaid ütlesid välja oma arvamuse ja kõik. Paljud meist olid kahevahel. Aga olen kindel, et rohkem armastatakse neid inimesi, kes on otsekohesed ja ütlevad avameelselt, mida nad mõtlevad, aga mitte neid, kes jooksevad veduri ees, olenevalt sellest, kes kamandab ülalt ja milline on võim või milline õhkkond valitseb. Ma arvan, et tuleb rohkem austada neid inimesi, kes otsekoheselt oma arvamust avaldavad. Nad ei ole nii ohtlikud, me teame, et nad on otsekohesed inimesed. Ohtlikumad on need, kes keerutavad ja jooksevad veduri ees isegi siis, kui see kihutab kuristikku. Meie hulgas on selliseid inimesi. Kahjuks on neid ka minu seltsimeeste hulgas.

Tahan otsekoheselt öelda, et minu arvates on see häbi meie vabariigile, et meil on praegu poliitvange. Ja seepärast teen ettepaneku astuda kogu maailma ja teiste vabariikide avalikule arvamusele sügavat muljet avaldav ja humaanne samm ning amnesteerida kõik need, kes mingil põhjusel eksis või ütles oma arvamuse valel ajal välja. Tunnen Igor Šepelevitšit kui inimest ja ma isegi arvasin, et ta läheb mõnedes majandusküsimustes liiga kiiresti kaasa Eesti valitsuse programmiga. Nüüd aga esitati talle süüdistus poliitilise paragrahvi alusel. Olen kindel, et see inimene oleks võinud teha palju kasulikku Eesti majanduses, garanteerin seda ja olen valmis võtma enda peale vastutuse selle eest. Vabariigi prokurör tegi esildise, et ka mina olevat poolehoidu avaldanud. Aga ma ütlen teile, seltsimehed, et ka mina ei oodanud resultaati ja rääkisin otsekoheselt. Kui ma seda poleks teinud, siis poleks mind niikuinii usutud. Seepärast ma ei ole ohtlik. Ma ei ole muganeja ja seepärast ei ole ma sotsiaalselt ohtlik.

Ma arvasin, et programm on hea, et kõik tehakse selleks, et oleks parem. Ehkki ma midagi ei teinud, sattusin ma ka nimekirja, nagu oleksin ma toetanud REOK-i ja ma juba kardan, mida see komisjon siis ette kannab – kas ma olen või ei ole siin Eestis vaenlane.

Seepärast on mul järgmine ettepanek. Tuleb lõpetada jutt selle küsimuses, sest putšil oli ka positiivne külg. Meil oleks võib-olla veel aasta või rohkemgi kestnud üleminekuperiood ja seda tuleb ka arvesse võtta. Mingit positiivset osa see putš etendas Eesti Vabariigi seisukohast lähtudes. Me saime iseseisvuse. Palun teid arutada seda küsimust ja võtta vastu seadus kõigi poliitvangide amnesteerimise kohta ning mitte kiusata neid taga nende poliitiliste veendumuste pärast. Täna tähelepanu eest!

V. Jermolajev

Lugupeetud presiidium, lugupeetud kolleegid! Kahju, et saalis on vähe inimesi, aga olgu pealegi. Eile volitati mind rahvussuhete komisjoni istungil siin sõna võtma, aga et sõnavõtt ei tulnud midagi välja, siis tahaksin täna siiski välja öelda need mõtted, mida komisjonis avaldati. Võttes arvesse seda, et pahatihti reageeritakse sõnavõttule vastupidiselt sõnavõtja lootustele, tahan kohe alguses öelda, et ma ei räägi ei põhi- ega mittepõhirahva seisukohast lähtudes, vaid püüan mõnevõrra filosoofiliselt käsitleda seda, kelle huvidele vastab kodakondsusküsimuse lahendamine ühel või teisel viisil. Raske on mitte nõustuda kolleeg Kassiga, kes ütles, et Venemaaks, Nõukogude Liiduks nimetatud territooriumi ajaloolised huvid on seotud Baltimaadega, Balti merega. Ajalugu on seda kinnitanud. Nii oli Ivan Groznõi, Peeter I ja Stalini ajal. Meil on selles suhtes piisavalt kogemusi. Ma ei vaidle põhimõtteliselt vastu ka Tiit Madele selles suhtes, et tuleb ajaloost järeldusi teha, mitte elada ainult tänases päevas, vaid vaadata ka tulevikku, 5–10 aasta peale ette. Tuleb arvestada, et Eestil on ida pool naaber, kelle käitumine on ettearvamatult – seda on ka ajalugu näidanud. Milline strateegiline kurss tuleks siis välja töötada? Meremehed teavad, et laeva strateegiline kurss määratakse kindlate, mitte muutuvate suuruste alusel. Kurss määratakse tähtede, saarte, majakate järgi, et see oleks kindel. Mis siis meil on kindel ja mis suhteline? Mulle näib, et kõik muutub – nii Nõukogude Liit, Venemaa kui ka Eesti. Kuid ilmselt jääb muutumatuks see asjaolu, et suhteliselt väikese rahvaga asustatud väikese Eesti territooriumi kohale jäävad alati varjuna rippuma tohutu suured slaavlastega asustatud territooriumid. Ja need asjaolud, millest rääkisid Johannes Kass ja Tiit Made, säilivad, kas me seda tahame või mitte. Seepärast näib mulle, et strateegilist kurssi välja töötades tuleb neid arvestada ja ajaloost järeldusi teha.

Ajaloost on võtta küllalt palju analooge. 1920. aastal kirjutati alla Tartu rahulepingule ja keegi ei kujutanud ette, et 20. aasta pärast ilmub Stalin ja eesti rahval tuleb üle elada raskeid aegu.

Mida ma tahan öelda? Milles peituvad nendes oludes eesti rahva strateegilised huvid? Mulle näib, et eesti rahva strateegilistest huvidest lähtudes oleks vaja luua selline demokraatlik ühiskond, mis rajaneks õigluse põhimõtetel, et kõik Eestis elavad inimesed liituksid ja ei laseks tulevikus ei Idal ega Läänel välja mängida nn. Vene kaarti. Selles mõttes on väga tähtis kodakondsusseadus, mille me vastu võtame. Meil on veel võimalik aidata Eestil edasi liikuda, mitte pidurdada seda edasiliikumist, jättes siia sellise kontingendi, kes ei toeta Eesti riigi ideid ja ei aita riigil edasi liikuda. Neid mõtteid tahtsin teiega jagada, arvestades seda, et me hakkame veel täna seda arutama ja kolme nädala pärast pöördume tagasi kodakondsusseaduse juurde. Praegu oleneb kõik meist. Me kas tugevdame eesti rahva iseseisvuse pooldajate positsiooni või nõrgendame seda. Täna võib selles olla väljapääs, homme võib olukord muutuda. Ma ütlesin, et idanaabri käitumine on ettearvamatu ja ajalugu kinnitab seda. Tiit Made rääkis sellest neljapäeval, aga esmaspäeval ilmus platsi REOK. Minu arvates on huvipakkuv Soome eeskuju, kes strateegilises mõttes hoiab rahvusvahelistes suhetes idanaabriga hea vahekorra säilitamise kurssi, andmata talle põhjust suhteid teravdada. Tahaksin seda soomlaste tarkust soovitada ka noorele Eesti riigile. Suur tänu!

Juhataja

Kontrollime kohalolekut. Kohal on 72 rahvasaadikut, puudub 31. Kolleegid, kui te mäletate, eile me katkestasime kahe küsimuse arutelu, millega me peame täna jätkama. Samas ma meenutan teile, et sellel istungjärgul tuleb meil otsustada, kas me soovime täiendada päevakorda kiireloomuliste küsimustega. Mulle on hakanud laekuma komisjonide seisukohad, kes toetavad päevakorra täiendamist. Kuid nüüd läheme katkestatud küsimuste juurde. Ja kõigepealt poolelijäänud Eesti Vabariigi kodakondsusseaduse jõustumise eelnõu arutelist. Ma täpsustan asjaolusid. On täidetud kõik tingimused, et tunnistada eelnõu esimene lugemine lõppenuks. Kuid vastavalt meie arutelu loogikale tuleb meil vastu võtta otsus rahvasaadikute Johannes Kassi ja Tiit Kåbini eelnõu kohta. Meil oli mõningaid vaidlusi protseduuri küsimustes. Kodurahu huvides olen ma valmis vaidlusalustes küsimustes tegema järeleandmisi, kuigi need on nüansid. Vaatamata sellele, et läbirääkimised lõppesid juba kolm istungjärku tagasi, ei tee mina takistusi komisjonide esimeestele avaldada oma arvamust 3 minuti jooksul. Sama kehtib ka fraktsioonide esindajate kohta. Ma jälgin väga rangelt kella ja palun seda teha ka kompuutriteestel. Johannes Kaasi lõppsõna jätkub, parandusettepanekud pannakse hääletusele koos Rein Järliku mõlema parandusettepanekuga. Kas Johannes Kassil on küsimus mulle? Palun, Johannes Kass.

J. Kass

Austatud juhataja, tahan anda selgitust. Nimelt esitame täna parandatud projekti, arvestasime eilseid küsimusi. Palun seda küsimust mitte enne arutama hakata, see jõuab poole tunni pärast kõigi lauale 4-punktilisena. Eile tegi õiguskomisjon oma ettepanekud ja ma arvestasin ka neid. Viskasin sealt ühe punkti täiesti välja, sest see on vaidlusalune. Tähendab, me peaksime veel ootama pool tundi. Eile töötasin koos Tiit Kabiniga komisjoni poolt vastuvõetud parandusi läbi ja need ei kuulu enam hääletusele.

Juhataja

Eile oli teine situatsioon. Täna olen ma nõus. See on uus situatsioon. Kas küsimus mulle? Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Lugupeetud spiiker! Tahaks siiski, et eilset istungit jätkates Anton võtaks täna sõna oma eilse avalduse kohta ja teataks meile, kuidas on see seadus kooskõlas lepinguga, mille kinnitasid Vene NFSV ja NSVL.

Juhataja

Härra Zõbin, ma palun tähelepanelikult kuulata. Võib-olla ma räägin liiga kiiresti ja tõlgid ei jõua tõlkida. Ma rõhutan veel kord: kõikide komisjonide ja fraktsioonide esimehed saavad täna võimaluse kolme minuti jooksul arvamust avaldada, sh. ka õiguskomisjoni esimees. Ma arvestan selle eelnõu autorite palvet ja praegu me ei jätkka selle küsimuse arutelu. Tuleme võimaluse piirides poole tunni jooksul selle küsimuse juurde tagasi.

Toomas Mendelsoni vabastamine Tartu linnapea ametist

Juhataja

Praegu on mul ettepanek otsustada ühe kiireloomulise küsimuse saatus. Lugupeetud kolleegid! Ülemnõukogu Presiidium esitas taotluse täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe Ülemnõukogu otsuseprojekti aruteluga, mis käsitleb Tartu linnapea härra Toomas Mendelsoni vabastamist. Selle küsimusega tegeles Ülemnõukogu haldusreformi komisjon. Ta vaatas läbi need materjalid ja haldusreformi komisjoni ametlik seisukoht on

minu käes. Komisjon toetab selle kiireloomulist arutamist Ülemnõukogus. Ma panen ettepaneku hääletusele. Kohaloleku kontroll. Kohal on 72 rahvasaadikut, puudub 31.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et täiendada 54. istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Tartu Linnapea härra Mendelsoni vabastamist? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 61 rahvasaadikut, vastu on 1, erapooletuid on 3. Päevakorda täiendatakse. Ma palun kõnetooli ettekandeks Ülemnõukogu Presiidiumi esindaja härra Kirise.

A. Kiris

Lugupeetud Ülemnõukogu saadikud! Tartu linnavolikogu istungjärgul 17. oktoobril k.a. võeti vastu Tartu linnavolikogu otsus Tartu linnavalitsuse ametist vabastamise kohta. Selle otsuse kohaselt võttis linnavolikogu vastu Tartu linnavalitsuse palve astuda täies koosseisus tagasi. Tartu linnavolikogu palub Eesti Vabariigi Ülemnõukogu kinnitada otsus Tartu linnapea ametist vabastamise kohta. Selle ettepaneku vaatas läbi Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidium. Ülemnõukogu Presiidium esitab vastava otsuseprojekti Ülemnõukogule kinnitamiseks. Küsimus on mõnevõrra keeruline, meil ei ole seadusandluses otsest kohustust, et Ülemnõukogu peab kinnitama maavanemate või linnapeade ametist vabastamise otsuse. Kuid kohaliku omavalitsuse aluste seaduse § 12 lõike 3 alusel on Ülemnõukogu pädev kinnitama nad ametisse pärast seda, kui volikogu on nad valinud. Sellest sättest tuleneb, et Ülemnõukogu võtab seisukoha nende vabastamise kohta. Kahtlemata on meil tegemist väikese lüngaga seadusandluses, kuid meil on olemas sellekohane pretsedent. Nimelt võttis Ülemnõukogu aprillis vastu analoogilise otsuse. Analoogilise otsuse võttis Ülemnõukogu vastu Rapla maavanema ametist vabastamise kohta. Ilmselt peab edaspidi seadusandluses selle lünga täitma, kuid praegu meil muud võimalust ei ole, kui otsuseprojekt kinnitada, et Tartu linnavolikogu saaks valida uue linnapea.

Juhataja

Suur tänu! Küsimused rahvasaadikutelt. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra Kiris! Minu teada võtsite osa kohaliku omavalitsuse seaduse väljatöötamisest, mille alusel me nüüd tegutseme. Teie ise juhtisite tähelepanu selle seaduse lünklikkusele. Seetõttu ma küsingi: kui juhtub nüüd nii, et Ülemnõukogu näiteks ei vabasta

herra Mendelsoni, mis siis teie arvates edasi saab? Tähendab, teie ja Ülemnõukogu Presiidiumi?

A. Kiris

Tekib äärmiselt keeruline seis, mille kohta seadusandlus ühtegi lahendit ei paku. Õnneks või kahjuks ei ole ma isiklikult selle seaduse väljatöötamises osalenud. Sellel seadusel on ka teisi puudusi, mis viitavad sellele, et see seadus tuleks lähemal ajal tervikuna läbi vaadata. Niisugune ettepanek on ka haldusreformi komisjonil. Antud juhul muud lahendust ei olegi: Ülemnõukogu peab nõustuma kohaliku volikogu otsusega.

Juhataja

Suur tänu. Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Tänan! Mul on järgmine küsimus. Esiteks. Kas herra Mendelson viibib siin? Teiseks. Kas talle antakse sõna, kui ta on siin, ja kas ta on nõus selle väitega, et ta avaldas ise soovi sellelt ametikohalt lahkuda? Tahaksin ka, et selles ettekandes oleks selgelt öeldud, milles on asi, miks järsku kogu linnavalitsus lahkus. Palun vastake!

A. Kiris

Hr. Mendelson siin isiklikult ei viibi. Küsimus selle kohta, mis on linnavalitsuse lahkumise põhjus, Ülemnõukogu ei puuduta. Kohaliku omavalitsuse seaduse ja ka teiste seaduste järgi ei ole Ülemnõukogu pädev sisuliselt lahendama linnaeape ametisse võtmise ja vabastamise küsimusi. Ta kinnitab valitud linnaeape ametisse ja sellega on tema pädevus seaduse järgi lõppenud. Meile on juriidiliselt tähenduslik see, et Tartu linnavalitsus ise andis avalduse täies koosseisus lahkumiseks ja Tartu linnavolikogu rahuldab selle otsuse.

Juhataja

Suur tänu, hr. Kiris! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole.

Kolleegid, ma avan läbirääkimised. Ei ole sõnasoovijaid? Suur tänu! Kas ma võin panna otsuseprojekti hääletamisele? Kohaloleku kontroll. Kohal on 69 saadikut, puudub 34. Saadikud pidevalt lahkuvad.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Toomas Mendelsoni vabastamise kohta Tartu linnaeape ametist? Palun hääletada. Vaja

on 52 häält. Selle ettepaneku poolt on 65 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, üks on erapooletu. Otsus vastu võetud. Kas on midagi valesti, Jaak Allik? (Hääl saalist.) Väga õige. Kolleegid, ma eksisin ja me viime läbi uue hääletusprotseduuri. Tühistan eelmise hääletuse tulemused. Kuulutan välja uue, salajase hääletuse. Palun hilinejatel registreeruda. Uus hääletus, salajane. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Toomas Mendelsoni vabastamise kohta Tartu linnapea ametist? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 60 rahvasaadikut, vastu on 3, erapooletuid on 4. Näete, salaja on teised tulemused.

Kolleegid, kas hr. Kask ja Anton soovivad alustada katkestatud küsimuse arutamist? Või on vara? Katsuge, palun, leida hr. Kass. Hr. Kass, kas me võime jätkata? Ei ole veel välja jagatud. Me võtame vahele veel ühe kiireloomulise küsimuse.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu reglemendi muutmise ja täiendamise kohta

Juhataja

Kolleegid, teile meenub kindlasti, et tänane istung algas sellega, et reglemendikomisjon tegi ettepaneku täiendada päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb reglemendi muutmist. See küsimus on reglemendikomisjonis põhjalikult läbi vaadatud ja reglemendikomisjon toetab selle küsimuse kiireloomulist arutelu. Vastavalt §-le 15 esitan otsustamiseks, kas me täiendame päevakorda. Nagu kord ette näeb – kohaloleku kontroll. Kohal on 76 rahvasaadikut, puudub 27.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Ülemnõukogu reglemendi muutmist ja täiendamist? Palun hääletada. Selle ettepaneku poolt on 62 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 5 on erapooletud. Päevakorda on täiendatud. Ma palun ettekandeks kõnetooli reglemendikomisjoni esimehe hr. Jaak Alliku.

J. Allik

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud kolleegid! Vaba mikrofoni ajal esines kolleeg Petinov ja süüdistas meid selles, et reglementi iga istungjärgu ajal muudetakse. Ta tegi ettepaneku, et tuleks teha uus reglement. Ma tahan öelda, et meie arvates teenivad kõik reglemendi parandused, mida oleme esitanud ja ka täna esitame, probleemide kiiremat lahendamist, mis

on igapäevatöös kerkinud või kerkivad. Ilmselt ei ole nii geniaalset komisjoni, kes suudaks pooleteiseks aastaks või pikemaks ajaks luua täiusliku reglemendi ühe korraga. See ei ole võimalik. Seekordsed parandused lähtuvad kaks nädalat tagasi toimunud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhatuse nõupidamisel tekkinud mõtetest. Seal viibisid ka fraktsioonide esindajad.

Tegemist on kolme probleemiga, mida oleme püüdnud lahendada. Otsuseprojekt on teile välja jagatud, palume seda hetkeks silmata. Kõne all on paragrahvi 7 lõike 5 muutmise. Juhin teie tähelepanu sellele, et muudetud on teist lõiku. Esimene ja kolmas lõik on endised. See on põhimõtteline küsimus, mille viimati püstitas rahvasaadik V. Lebedev. Nimelt on tegemist meie tööaja korrastamisega. Mul on üsna kardinaalne ettepanek: anda juhatusele õigus esitada meile koos päevakorraga igal esmaspäeval kell 16.00 tööaja tabel, millest juhatus peab juhinduma. Et Ülemnõukogult mitte võtta õigus arutada küsimusi nii pikalt kui tema tahab, sätestatakse reglemendis selline nõue: kui ajalimiit saab täis, teatab Ülemnõukogu juhataja, et ajalimiit on täitunud. Kui otsusele pole jõutud ja kui soovitakse küsimust veel arutada, tuleb see protseduur otsustada lihthäälteenamusega. Kuid arutelu saab toimuda mitte enne järgmist istungjärku, mil see on ajagraafikusse lülitatud. Kui me pikendame arutelu suvaliselt, siis lendab ajagraafik vastu taevast. Ma loodan, et saadikud saavad sellest aru. Kui nii oleks võimalik töötada, siis olen veendunud, et Ülemnõukogu töö muutub efektiivsemaks ja tulemusrikkamaks.

Teine parandusettepanek käsitleb üheksanda paragrahvi kümnendat lõiget. Probleem on selles, et enne muudatusettepanekute hääletamist oleks vaja kuulata ka juhtivkomisjoni seisukohta. Seaduseelnõude puhul on see nõue reglemendis sätestatud, kuid otsuseprojektide puhul mitte.

Kolmas muudatus käsitleb vajalikku häälte arvu otsuste vastuvõtmisel. Meil on näiteid selle kohta, kui mõned otsused jäid vastu võtmata häälte vahekorraga 48 : 4. Niisuguse situatsiooni vältimiseks jõuti üsna üksmeelselt järeldusele, et tuleb luua võimalus veel kord hääletada, kui juhtivkomisjon seda nõuab. Kuid see protseduur ei tohi muutuda lõputuks, selleks on sisse toodud kaks piiravat nõuet: nimelt peab ümberhääletamine toimuma järgmisel istungil, mitte järgmisel istungjärgul. See on ette nähtud selleks, et saadikutel oleks probleemi sisu värskest meeles; kui me teeme seda kahe nädala pärast, ei mäleta enam keegi, milles oli asi. Seda saab teha ainult üks kord ja juhtivkomisjoni ettepanekul, kui ettepaneku poolt oli üle poole juhtivkomisjoni liikmetest. See oleks minu poolt lühidalt kõik, need kolm momenti võiksime oma mõistuse piires ära lahendada.

Juhataja

Suur tänu! Küsimused ettekandjale. Illar Hallaste.

I. Hallaste

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja! Need muudatusettepanekud, mida reglemendikomisjon pakub, on väga tervitatavad. Mul on küsimus viimase punkti kohta. Teie poolt sõnastatu kehtib siis, kui komisjon on valitud, kuid kõik komisjonid ei ole valitud. Kas peate võimalikuks jätta sõna "valitud" sealt välja, siis oleks probleem lahendatud. Aitäh!

J. Allik

Jah, see märkus on õige. See peab olema üheselt mõistetav. Sõna "valitud" võib maha tõmmata.

I. Fjuk

Mul on kolm küsimust. Teises punktis on öeldud, et ettekande tekst ja komisjoni redaktsioon peab olema saadikute nõudmisel neile enne hääletamist kätte jagatud. Mida tähendavad sõnad "saadikute nõudmisel", kas kahe saadiku nõudmine on piisav alus, või peab seda kuidagi teisiti reglementeerima? Kuidas hr. Allik seda mõtles? Teiseks, samas on juttu, et tuleb ära kuulata juhtivkomisjoni mängutulek? Kas iga eelnõu või otsuse puhul, mida Ülemnõukogu hakkab arutama, peab olema eelnevalt teada juhtivkomisjoni seisukoht? Meil on vaja juhtivkomisjoni. Kuid me ei tea näiteks seda, mis on juhtunud Kābini-Kassi kodakondsusalase ettepanekuga, kas seal on mängus juhtivkomisjon või ei ole.

Kolmas küsimus. Esimese punkti lõpus sätestatakse: otsus võetakse vastu lihthäälteenamusega samal istungjärgul. Kas see määrus ei ole liiga piirav? Ülemnõukogu võib kvalifitseeritud häälteenamusega vastu võtta otsuse küsimuse arutamist jätkata või pikendada tööaega. Aitäh!

J. Allik

Formuleering "saadikute nõudmisel" on sätestatud ka praeguses reglemendis seaduseelnõude arutamise puhul. Seda võib täpsustada. Mina toetaksin sellist tõlgendust: formuleering "saadiku nõudmisel" tähendab ka ühe saadiku nõudmisel, sest suur osa saadikuid fraktsioonidesse ei kuulu. Kui toome sisse saadikurühma mõiste, siis vähendame suure osa saadikute õigusi.

Küsimus juhtivast komisjonist. Minu teada ei satu meie eelnõud arutusele ilma Ülemnõukogu juhtivkomisjoni seisukohata. Mis puutub härra Kassi seaduseelnõusse, siis me oleme kogu aeg aru saanud, et kodakondsuskomisjon on selle eelnõu puhul juhtivkomisjon. Mäletate, kõik seni arutamiseks esitatud eelnõud on esmalt suunatud komisjonidesse. Nüüd kehtib see ka kiireloomuliste puhul. Niisugune on viimase paranduse mõte. Komisjon peab alati probleemi arutama. Minu meelest nüüd teoorias enam auku ei ole, kuidas see praktikas välja kukub, ma ei tea. Oligi vist kõik. Ei, üks küsimus oli veel tööaja pikendamise suhtes. See võimalus on meil alati olnud. Ilmselt tuleks see võimalus siia sisse monteerida.

Juhataja

Tõstetud käsi tähendab protesti ja mitte midagi rohkemat. Arvo Junti.

A. Junti

Lugupeetud juhataja ja ettekandja! Mul on küsimus kolmanda punkti kohta. Kas otsuseprojekti uuesti hääletamise nõudmine tähendab seda, et küsimus on automaatselt päevakorras, või tuleb selleks eraldi taotlus teha? Aitäh!

J. Allik

Mina küsitleksin seda nii, et küsimust uuesti päeva korda ei võeta, sest läbirääkimisi ei avata. See on puhttehnilise protseduuri kordamine.

A. Junti

Aga kuidas see reaalses protseduuris hakkab välja nägema?

J. Allik

See tähendab seda: küsimus kaob istungjärgu ja Ülemnõukogu päevakorrast mitte automaatselt kohe pärast negatiivse otsuse vastuvõtmist, vaid üks istung hiljem, kui komisjon ei avalda protesti. See on kokkuleppe küsimus.

A. Junti

Sellisel juhul tuleb see kindlasti reglemendis formuleerida. Sajaprotsendiliselt on selge, et pärast iga hääletust – olgu otsus negatiivne või positiivne – langeb küsimus päevakorrast välja. Kui leiame, et küsimus vajab päevast laagerdumisaega, peame selle ka täpselt fikseerima. Aitäh!

Juhataja

Nüüd läheb läbirääkimisteks. Aga ikkagi ... Genik Israeljan.

G. Israeljan

Lugupeetud spiiker, lugupeetud ettekandja! Mul on küsimus 3. punkti kohta. Mulle näib, et see pole üldse eriti korrektselt sõnastatud. Ettekandja ütles, et me hääletame siis, kui suur hulk saadikuid on ära läinud. Teiste sõnadega, reglemendikomisjon teeb ettepaneku seadustada selline saadikute puudumine. Nii tuleb välja, kuigi ma ei süüdistaks kedagi. Peale selle kritiseeritakse looritatult just praegu spiiikrit selle pärast, nagu paneks tema küsimuse hääletusele, kui ei ole kvoorumit. Vaidlen sellele kategooriliselt vastu, sest siin saalis on alati hääletatud siis, kui kvoorum on koos olnud, aga kui kvoorumit pole olnud, siis pole ka hääletatud.

Seepärast näib mulle, et 3. punkt tuleb välja jätta. Aga kui komisjon nõuab, et see alles jääks, siis palun selle punkti eraldi hääletusele panna.

Juhataja

Ma juhin veel kord teie tähelepanu sellele, et praegu esitame küsimusi. Kõik ettepanekud esitada kirjalikult. T. Käbin.

T. Käbin

Täna, härra juhataja! Härra Allik, mul on samuti seoses viimase punktiga üks küsimus. Praegusest redaktsioonist tuleneb tõsiasi: kui küsimus panna uuesti hääletamisele ja jällegi ei võeta otsust vastu, võib hääletusprotseduuri korrata lõpmata arv kordi. Kas see on mõeldud nii? Kui ei ole, siis tuleks sõnastust täpsustada. Täpsustamist vajab ka päevakorraga seotud tekst: ei ole selge, kas jagatakse laiali juhatuse poolt täpsustatud päevakord või jagab juhatuse laiali täpsustatud päevakorra. Täna!

J. Allik

Loomulikult on mõeldud seda, et protseduur võib toimuda ainult üks kord. Kui see vajab täpsustamist, siis tuleb täpsustada. Minu ettepanek: kõik ettepanekud tuleb eraldi läbi hääletada.

Juhataja

Suur tänu, J. Allik! Rohkem küsimusi ei ole. Lõppsõna veel tuleb. Seni ei ole laekunud ühtegi parandusettepanekut. Avan läbirääkimised. U. Ugandi.

U. Ugandi

Austatud juhataja, mul on ettepanek meile kättejagatud otsuse projekti 3. punktis ära jätta viimane lause, mis kõlab järgmiselt: "taolise otsuse poolt peab olema üle poole komisjoni valitud koosseisust". Mul on ettepanek kirjalikult vormistatud. Tänan!

I. Fjuk

Kõigepealt püüaksin veel kord juhtida tähelepanu sellele, et meie reglemendis ei ole juhtivkomisjoni nn. mängutulek piisavalt reglementeeritud. Mina tean parlamentide praktikast, juhtivkomisjon saab olla ainult alatine komisjon. Seetõttu vastuses esitatud vihje, et näiteks Kābini-Kassi eelnõu puhul oleks juhtivkomisjon, ei ole reglemendipärane. Seetõttu teen ettepaneku kontrollida koos vajalike muudatuste sisseviimisega, kas juhtivkomisjoni roll on reglemendis piisavalt sätestatud, ja kui vaja, see sinna lisada. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Palun esitage ettepanek kirjalikult! Ma panen läbirääkimiste lõpetamise küsimuse hääletamisele.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 78 rahvasaadikut, puudub 25.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised sellise arvestusega, et viimane sõnavõtja on Vladimir Lebedev? Palun hääletada. See on minu ettepanek, ma olen rahvasaadik. Selle ettepaneku poolt on 60 rahvasaadikut, vastu on 1, erapooletuid on 2. Läbirääkimised lõpetatakse. Viimane sõnavõtja on Lebedev. Ignar Fjuk, palun esitage ettepanek kirjalikult. Katkestamise kohta. Mis see siis on? Mis mängud saalis toimuvad?! Läbirääkimised jätkuvad. Indrek Toome.

I. Toome

Lugupeetud juhataja, kolleegid! Ülemnõukogu väliskomisjon arutas oma korralisel istungil kaks korda seda ettepanekut. Komisjon esitas oma parandusettepaneku projekti härra Allikule. See kõlas järgmiselt: Ülemnõukogu istungjärgu päevakorraküsimuste arutamise järjekorra määrab juhatus päevade kaupa. Pärast päevakorra kinnitamist esimese istungi alguses ei saa küsimuste järjekorda muuta. Kui mingil põhjusel istungisaalis puudub ettekandja,

kaasettekandja või kõik aruteluks vajalikud materjalid, langeb antud küsimus päevakorra lõppu. Mulle tundub, et see redaktsioon, mille on reglemendikomisjon välja pakkunud, katab meie ettepaneku, mistõttu me oma otsuseprojekti konkureerima ei pane. Kõik kolm ettepanekut, mis reglemendikomisjon välja pakkus, on õigeaegsed ja vajalikud meie töö paremaks korraldamiseks. Ma arvan, et ei ole vaja katkestada selle küsimuse arutelu, vaid võtame otsuse parandusettepanekute kohta juba täna vastu. Aitäh!

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Põhimõtteliselt on otsuseprojekt ilmselt hea ja on arvesse võetud kõiki neid märkusi, mida mina ja minu kolleegid on korduvalt teinud. Tahaksin ainult juhtida teie tähelepanu 3. lõigule alates sõnadest "juhatusel on õigus kehtestada konkreetne aeg". See ei ole minu arvates päris korrektne, sest elu on näidanud, et mõnikord läheb küsimuse arutamine kiiresti, teinekord aga tekib mingeid uusi probleeme ja meile jääb kindlaksmääratud ajast väheks. Arvan, et sellest jäigast nõudest tuleb loobuda, sest need meenutavad stagnaaga, kui mingi tähtsa küsimuse arutamisel oli kindlaks määratud ettekandja, sõnavõtjate arv, aeg ja kõik teadsid, et on koostatud kindel stsenaarium. Komisjon peaks asja hästi läbi mõtlema, et oleks mingi distsipliin, aga ühtlasi jääks ka teatud tegevusvabadus Ülemnõukogu juhatusel ja spiikrile. Seepärast tahan toetada Fjuki ettepanekut katkestada lugemine kuni selle asja täpsustamiseni. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, me võime seda stenogrammist kontrollida. Ignar Fjuk tegi ettepaneku katkestada arutelu pärast läbirääkimisi. Ja ma panin hääletamised ettepaneku läbirääkimised lõpetada. Nüüd tuleb siis uus redaktsioon. Tegin ettepaneku katkestada arutelu ning jätkata läbirääkimisi. Nüüd ei ole enam mõtet katkestada. Minu meelest ei ole siin mingit probleemi. Ignar Fjukil on õigus ettepanek esitada ja õigus tagasi võtta. Võtsid tagasi? Härra Allik, palun lõppsõnaks kõnetooli.

J. Allik

Mõningaid ettepanekuid saame kohe arvestada. Reglemendikomisjon vajaks väikest vaheaega, et asjad lõplikult paika panna. Mulle tundub, et pärast vaheaega saaksime otsuseprojekti esitada hääletamisele, kui seda õigeks peetakse. Ütlen veel seda, et hr. Lebedevil on sisuliselt õigus. Ajagraafiku range, kuid paindliku reglementeerimisega peaks

tegelema mõni füüsik – härra Kass on füüsik –, aga mulle käib see üle mõistuse. Ma palun lõppsõna siis, kui komisjon on ettepanekud läbi vaadanud. Aitäh!

Juhataja

Kas Ignar Fjuk soovib midagi täpsustada? Ei soovi.

Kolleegid, kas me aktsepteerime hr. Alliku ettepanekut, et vaheajal asja arutatakse, praegu me katkestame. Kas on vaja hääletada või on see kokkulepe? See on meie kokkulepe.

Nii. Tuleme katkestatud päevakorrapunkti juurde. Ma palun kõnetooli hr. Johannes Kassi.

J. Kass

Austatud saadikud, mitme asjaolu tõttu olen sunnitud teile teatama, et ma palun lükata arutelu Eesti Vabariigi kodanike staatuse ja Nõukogude Liidu kodanike staatuse kohta Eesti Vabariigis edasi järgmisele istungjärgule, kas esmaspäevale või teisipäevale. Meil on vaja õiguskomisjoniga ühte-teist täpsustada. Tänan.

Juhataja

Kolleegid, kas nõustume? Nõustume. Küsimus kandub edasi järgmisele istungjärgule.

Meil on jäänud vaheajani 8 minutit ja meil on võimalus otsustada veel ühe kiireloomulise küsimuse saatus. Kohaloleku kontroll. Kohal on 66 rahvasaadikut, puudub 37.

Kolleegid, selgituseks nii palju, et hr. Tallinna linnapea võib-olla saabub pool kaks, 13.30. Sellega seoses palun selgust, kuidas me kunstimuuseumi probleemidega jätkame. Kui linnapea peaks saabuma pool kaks, vabandan teie ees, sest mina pean lahkuma enne ühte seoses sellega, et ma söön lõunat koos europarlamendi delegatsiooniga. Ülemnõukogul on õigus pikendada tänast istungit, et selles küsimuses võtta kindel seisukoht. (Hääled saalis)

Kolleegid, see on minu ettepanek. Te ei pea seda üldsegi teadmiseks võtma. Jaak Jõerüüt.

J. Jõerüüt

Aitäh, härra juhataja! Lihtne inimlik loogika sunnib mind esitama retoorilise küsimuse. See ei ole suunatud otse teile, vaid retooriliselt õhku. Juhul kui me 13.30 peame nentima, et härra Aasmäed ei ole, ja ka 13.48 nendime, et hr. Aasmäed ikka ei ole, siis 13.50 asume hääletama T. Made eilset ettepanekut. See ettepanek seisnes selles, et Ülemnõukogu küsib härra linnapealt, millal temal sobib seda küsimust arutada?

Juhataja

Kolleegid, minul on selles küsimuses isiklik arvamus. Aga kuna ma täna ei saa seoses eelöelduga oma arvamust avaldada, jään ma teile vastuse võlgu. Oodake ettepanekuid Ülemnõukogult. Pärast minu lahkumist juhatab istungit M. Lauristin.

Kuid nüüd otsustame päevakorra täiendamise küsimuse. Kolleegid te mäletate, et valitsus andis selle istungjärgu alguses meile üle ühe komplekti eelnõusid, mis käsitlevad Eesti Vabariiki sissesõidu ja Eesti Vabariigist väljasõidu ajutise korra kehtestamist ning piirikontrolli sisseseadmist. Selle küsimusega tegeles riigikaitsekomisjon ja riigikaitsekomisjon teeb ettepaneku lülitada see teema kiireloomuliseks Ülemnõukogu 54. istungjärgu päevakorda, mille ma ka hääletusele panen.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Eesti Vabariiki sissesõitu ja väljasõitu ning selle korda ja piirikontrolli kehtestamist? Palun hääletada, lihthäälteenamus. Poolt on 45, vastu 1, erapooletuid on 2. Päevakorda täiendatakse. Kolleegid, et meie ametliku vaheajani on 3 minutit, siis ei ole otstarbekas praegu alustada ettekande kuulamist. Ma annan teile edasi mõned teadaanded. Härra Eller teatab, et Tallinna nõupidamise delegatsioonil koguneda tuppä 115. Ma loen nimed ette: härrased Eller, Ellik, Grigorjev, Junti, Kostabi, pr. Lauristin, Made, Madisson, Menšikov, Paju, Pöld, Reinson, Valk, Veidemann, Jürjo. Töö jätkub kell 12.18.

V a h e a e g

Juhataja

Kontrollime kohalolekut. Kohal on 64 rahvasaadikut, puudub 40. Kolleegid! Me täiendasime päevakorda. Meil on katkenud üks kiireloomuline küsimus. Ma pöördun Jaak Alliku poole: kas me võime jätkata? Palun kõnetooli Jaak Alliku.

J. Allik

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Saalis on väga vähe rahvast nende otsuste tegemiseks, aga hea küll. Mul on ettepanek hääletada esmalt Israeljani ja komisjoni ettepanekut, seejärel jätkata eraldi ja ühekaupa teiste ettepanekute hääletamist. Palun ülevaatlikumalt!

Juhataja

Kolleegid, kas hr. Israeljani ettepanek on mõistetav? Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Genik Israeljani parandusettepanekute poolt? Palun hääletada.

J. Allik

Palun eraldi hääletada tema kolme ettepanekut.

Juhataja

Selle ettepaneku poolt on 37 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 4 on erapooletud. Genik Israeljani parandusettepanek leidis toetust.

J. Allik

Ja nüüd siis järjekorras. Ettepanek nr. 1. Siin me suutsime siiski leida härra Lebedevile vastuvõetava variandi ja neid raame pisut laiendada. Ettepaneku sisu on järgmine: juhatusel on õigus määrata iga päevakorraküsimuse arutamise ajaline kestvus ning ta on kohustatud sellest juhinduma. Ja lõpetada punktiga. Viimase lause võtsime välja. Kui juhatus määrab ajalimiidi ja ajalimiit on täis, me ei ole otsusele jõudnud, siis võib juhatus teha, mis tema tahab. Tähendab, Ülemnõukogu ise otsustab vastavalt praegusele reglemendile, mida edasi teha. On kolm võimalust: katkestada küsimuse arutelu, määrates kindla tähtaja, millal jätkata. Teine võimalus on jätkata kohe ja saata kogu istungjärgu ajakava vastu taevast, kui me arvame, et tegemist on maailma tähtsaima küsimusega. Ja kolmas võimalus: pikendada istungjärgu tööaega või otsustada, et me tegeleme sellega neljapäeval pärast kella 3 või ... Spiiker või keegi teine teeb ettepaneku, kui me oleme sellise hetke ees ja siis me otsustame. Raamid ei ole enam väga ranged, aga suund ajakavale on võetud. Nii on kirik keset küla.

Juhataja

Kolleegid, kas on ettepaneku sisu mõistetav? Kordame veel üle.

J. Allik

Ma loen ette paragrahvi teise lõigu, mis kõlab nii: enne päevakorraprojekti arutamist istungjärgu esimesel istungil jagatakse saadikuile välja juhatuse poolt lõplikult täpsustatud päevakord koos istungjärgu ajakavaga. Juhatusel on õigus määrata iga päevakorra küsimuse arutelu ajaline kestvus ning ta on kohustatud sellest juhinduma.

Juhataja

Ma küsin kindluse mõttes veel üle. Kas siin on ettepaneku tegijate ja komisjoni vahel üksmeel, või panen hääletusele?

J. Allik

Hääletama ühekaupa peame niikuinii. Ilmselt hr. Lebedev ei protesteerigi, tähendab, me võime hääletada praegu. Ei, me otsustasime ühekaupa nad vastu võtta, ma sain nii aru Israeljani ettepanekust.

Juhataja

Ühekaupa küll, kuid ega me seda osa reglemendist ole muutnud, tähendab, kui asjaosalised on kokku leppinud ja ükski saadik ei nõua, siis hääletusele ei pane. Loeme, et küsimus on otsustatud.

J. Allik

Jaa.

Juhataja

Lebedev ei nõua, ükski teine saadik ka ei nõua hääletamist. Läheme edasi. Kuidas? Käbin. Ma vabandan, päike paistab kuvarile. Tiit Käbin.

T. Käbin

Täna, hr. juhataja! Mul on küsimus hr. Allikule. Endiselt on ebaselge, kas juhatus jagab laiali täpsustatud päevakorra või jagatakse laiali juhatuse poolt täpsustatud päevakord? Viimane ei oleks täpne. Tähendab, sõnastust tuleks muuta nii: saadikuile jagatakse välja juhatuse poolt lõplikult täpsustatud päevakord. Ma arvan, et nii on õige. Praegu on tekst kahemõtteline. Täna!

J. Allik

Tähendab, kõik sõltub sellest, kuidas keegi eesti keelt mõistab. Praegu saame päevakorra neljapäeva õhtul, esmaspäeval saame täpsustatud päevakorra. Tähendab, juhatus täpsustab esmaspäeval kella neljaks päevakorra ja selle jagab laiali aparaat. Saadikuile jagatakse välja juhatuse poolt lõplikult täpsustatud päevakord, sest keegi teine peale juhatuse päevakorda lõplikult täpsustada ei saa.

Juhataja

Ma segan lubamatult vahele. Mina mõistan asja nii: kui päevakord on kinnitatud, siis teatab juhataja, et selle küsimuse arutelu kestab üks tund ja kõik. Kui tunni ajaga hakkama ei saada, siis on aeg läbi.

J. Allik

Meie mõistaksime asja pisut teisiti.

Juhataja

Kuulame ära.

J. Allik

Niimoodi: esmaspäeval kell neli saame päevakorra projekti koos ajatabeliga.

Juhataja

Jah, seda küll. Sellega olen täitsa nõus, päevakord on eelnevalt läbi kaalutud, juhatuse otsusega on seal ka ajakava.

J. Allik

Jah. Töö jagamist nelja päeva peale on tegelikult vaja selleks, et me saaksime uute küsimuste materjali koju kaasa. Seni on see asi nii läinudki. Esmaspäeval meil laua peal täpsustatud päevakord ja ka ajagraafik, mitte neljapäeval!

Juhataja

Üleminekuperioodil, see tähendab juhtumil, kui Ülemnõukogu täna seda reglementi muudab, üleminekuperioodil teatab juhatus sellest suuliselt. Kas nüüd on selge? Rein Järlik.

R. Järlik

Austatud hr. juhataja, austatud hr. Allik! Et välistada kaksipidi mõtlemist ja mõistmist, tuleks see punkt sõnastada nõnda: "juhatuses lõplikult täpsustatud päevakord". Kõik on ju juhatuses täpsustatud.

J. Allik

Täiesti nõus.

R. Järlik

Aitäh!

J. Allik

Kas me võime minna nüüd teise punkti juurde?

Juhataja

Jaa, palun läheme. Härra Toome, palun!

I. Toome

Lugupeetud juhataja ja kolleegid! Ma läheksin selle ettepaneku juurde tagasi. Mulle tundub et see lause vajab täpsustamist. Kas see juhatuse osa ei peaks olema niimoodi paika pandud: juhatus määrab iga päevakorra arutluse ajalise kestvuse ning istungi juhataja on kohustatud sellest juhinduma. Juhatus ei juhata istungit.

Juhataja

Aitäh. Mida ütleb härra Allik selle ettepaneku kohta?

J. Allik

Põhimõtteliselt olen selle ettepanekuga nõus. Siis tuleb ainult, nagu ütleb härra Nugis, džentelmenlikul kokkuleppel selgeks teha üks asi, mida ei peagi reglementeerima, et päevakorra arutamisel esmaspäeval ei hakka Ülemnõukogu arutama ajagraafikut. Tähendab, me anname praegu hr. Toome formuleeringuga kõik juhataja määrata. Meie saalis ei hakka esmaspäeval vaidlema, et selle küsimuse arutamine vajab 2 tundi, mitte 4 tundi. Ma arvan, et meie töö oleks viljakam, kui me sellega ei tegele.

Juhataja

Kas härra Toome on nõus? Jaa.

J. Allik

Ilmselt võime minna teise punkti juurde. Teise ettepaneku osas tekkis probleem, mille tõstatas härra Fjuk. Ettepanek käsitleb juhtivkomisjoni osa Ülemnõukogu töös. Meil on mõningad juhtumid, kus juhtivkomisjoni ei olegi. Juhtivkomisjoni ei ole siis, kui otsuseprojekti esitab Ülemnõukogu Presiidium, samuti siis, kui Ülemnõukogu juhatus teeb ettepaneku asja kohe

arutada.

See ei ole hea. Seetõttu on ettepanek muuta selle paragrahvi sõnastust järgmiselt: kõigi muudatusettepanekute kohta on vaja enne hääletamist ära kuulata juhtivkomisjoni seisukoht või selle puudumisel Ülemnõukogu alatise komisjoni või komisjonide arvamus, kelle kompetentsi arutatav küsimus kuulub. See on teise punkti paranduste kohta kõik.

Kolmanda punkti puhul on asi mõnevõrra keerukam, kuid lahendus on siiski olemas. Selle punkti sõnastus oleks järgmine: kui otsuseprojekt ei saa hääletamisel nõutavat häälteenamust, on juhtivkomisjonil, või selle puudumise korral komisjonil, kelle kompetentsi arutatav küsimus kuulub, õigus nõuda projekti lülitamist järgmise istungi päevakorda selle teistkordseks hääletamiseks. Niisuguse otsuse poolt peab olema üle poole komisjoni koosseisust. Projekti sel puhul ei muudeta, päevakorda võtmist ei hääletata, läbirääkimisi ei avata, toimub ainult ümberhääletamine. Härra Ugandil on ettepanek jätta ära säte, et selle otsuse poolt peab olema üle poole komisjoni valitud koosseisust. Reglemendikomisjon teeb ettepaneku panna see hääletamisele. Kui see säte ära jääb, kehtib lihthäälteenus. Sellega on kõik parandusettepanekud läbi arutatud. Esimese punkti puhul võib võtta aluseks härra Toome sõnastuse. Loen selle veel kord ette: enne päevakorraprojekti arutamist jagatakse istungjärgu esimesel istungil saadikuile välja juhatuses lõplikult täpsustatud päevakord koos istungjärgu ajakavaga. Juhatus määrab iga päevakorraküsimuse arutamise ajalise kestvuse ning istungi juhataja on kohustatud sellest juhinduma.

Juhataja

Vabandust, härra Allik! Mina kui saadik, mitte kui juhataja, tahaksin küsida parandusettepaneku viimase punkti kohta, kuid seda te ei nimetanud. Ettepaneku sisu oli selline: mida teha siis, kui otsuseprojekt ei saa hääletamisel nõutavat häälteenamust, kuid mille poolt hääletas kaks korda rohkem kui vastu, s.t. kui on kvalifitseeritud häälteenus, kuid ei olnud 52 häält?

J. Allik

Reglemendikomisjon arutas seda asja ja ei pidanud otstarbekaks seda siia lülitada. See tähendab seda, et laiendades pr. Lauristini ettepanekut, kitsendaksime võimalust ümberhääletamiseks. Me arvasime, et seda ei ole vaja teha. Arvasime, et kui te esitate selle veel kord kirjalikult, siis me paneme selle hääletusele.

Juhataja (M. Lauristin)

Aitäh! Me oleme ära kuulanud reglemendikomisjoni seisukohad, nähtavasti pean veel kord saadikutele võimaluse andma oma arvamust avaldada.

J. Allik

See oli minu lõppsõna, nüüd võib hakata hääletama.

Juhataja

Selge. Teie ei pane midagi reglemendikomisjoni poolt hääletamisele.

J. Allik

Ei. Lahtine on hr. Ugandi ettepanek kolmanda punkti osas. Ma sain nüüd aru, et hr. Nugisega tekkis väike arusaamatus. Mina sain hr. Israeljani ettepanekust aru nii, et me hääletame iga punkti eraldi läbi, tähendab iga punkt vajab vastuvõtmiseks 52 häält. See oli selle asja mõte, sest eri punktide suhtes olid arvamused väga erinevad.

Juhataja

Ma pean nüüd reglemendikomisjoniga vaidlusse astuma. Tavaliselt oleme teinud nii, et hääletame iga punkti eraldi läbi, siis paneme eelnõu tervikuna hääletusele, sest meil on üks eelnõu, mitte kolm eelnõu.

J. Allik

Formaalselt on teil õigus, aga lähtudes sellest, et on tegemist väga erinevale sätete muutmisega – ja praegu on need juhuslikult kõik korruga koos –, see tekitabki nüüd raskusi.

Juhataja (M. Lauristin)

Mina olen kohustatud järgima reglementi. Reglement ei näe ette niisugust asja, et juhataja või meie ise saame jagada ühe projekti kolmeks, ilma et see oleks otsuses fikseeritud. Seepärast peame ikkagi tegema nii, et me hääletame küll kõik punktid eraldi läbi, kuid pärast paneme otsuse tervikuna hääletusele. Meil on üks otsuseprojekt, meil ei ole kolme otsuseprojekti.

Nii. Võib-olla siis alustame ikkagi sellest parandusettepanekust, sest siis me saame hakata juba lõplikku teksti hääletama. Palun tähelepanu! Kohaloleku kontroll. Kohal on 71 saadikut, puudub 33. Panen hääletusele hr. Ugandi täiendusettepaneku otsuseprojekti 3. punkti kohta. See kõlab niiviisi, ära jätta viimane lause: taolise otsuse poolt peab olema üle poole komisjoni

valitud koosseisust. Kas kõigil on selle sisu arusaadav? Kes on hr. Ugandi ettepaneku poolt, jätta välja viimane lause? Kuidas? Vabandust, hr. Israeljan.

G. Israeljan

Lugupeetud juhataja! Me juba leppisime kokku ja panime hääletusele, et hääletame punktide kaupa, aga teie alustate nüüd parandustest, viimasest punktist.

Juhataja

Nii. Ma selgitan kohe. Kohe selgitan. Tähendab, meil on praegu olukord, kus me hääletame kogu seda keerulist projekti nii-öelda kolmes tuuris. Kolmes tuuris. Kõigepealt on meil olemas eraldi parandusettepanek. Me hääletame selle läbi, et näha, kas me hakkame seda teksti, mis meil siin on, muutma või mitte. Kui me oleme selle selgeks saanud, siis hakkame hääletama kõiki punkte eraldi, esimesest kolmandani. Selgitame välja, kas iga punkt selles otsuses on sobiv või ei. Ja kui oleme selgusele jõudnud, hääletame tervet otsust (52 häält). Kõik eelmised hääletused on lihthääletused, viimane hääletusvoor nõuab 52 häält. Niisiis hääletame hr. Ugandi parandusettepanekut jätta 3. punktist välja viimane lause. Kes on selle ettepaneku poolt? Hr. Ugandi parandusettepanek ei leidnud toetust. Algprojekt jääb muutmata.

Läheme nüüd projekti punktide läbihääletamise juurde. Panen hääletusele otsuse 1. punkti, arvestage seda, et teises lõigus on sisse viidud parandus. Kes on selle poolt, et vastu võtta 1. punkt? Palun hääletada. Selle poolt on 58 saadikut, vastu on 1, erapooletuid ei ole.

Nüüd vaatame teist punkti. Siin redaktsioonilisi muutusi ei olnud. Kes on teise punkti poolt? Palun hääletada. Selle poolt on 56 saadikut, vastu ei ole kedagi, 1 on erapooletu. Kes on selle poolt, et otsusesse jätta 3. punkt? Palun hääletada. Poolt on 49, 4 on vastu, 1 on erapooletu. Ka see punkt jääb sisse.

Ja nüüd panen hääletusele otsuse tervikuna. Kes on selle poolt, et vastu võtta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi Ülemnõukogu reglemendi muutmise ja täiendamise kohta? Palun hääletada. Selle poolt on 58 saadikut, vastu on 2, 3 jäid erapooletuks. Otsus on vastu võetud.

Kahjuks ei jälginud ma täpselt, kas te leppisite hr. Nugisega kokku, millal see otsus kehtima hakkab. Kas vastuvõtmise hetkest? (Hääl saalist). Aitäh!

Niisiis hakkab esimene punkt kokkuleppe korras kehtima järgmisest istungjärgust. Läheme nüüd päevakorras edasi. Meil on kavas kiireloomulise küsimusena arutada eelnõu "Eesti Vabariiki sissesõidu ja vabariigist väljasõidu ajutise korra kehtestamisest ning piirikontrolli

sisseseadmisest". Kas ettekandja on saalis? Härra Vare või härra Tupp? Härra Tupp on, aga härra Varet ma ei näe. Härra Tupp, ma palun teid. Enn Tupp. Ma palun, kas riigikaitsekomisjon on valmis eelnõu arutama. Kas härra Vare on teadlik, et ta peab ette kandma? Kuna härra Varet ei ole praegu saalis, siis teen ettepaneku, et härra Tupp leiaks härra Vare ja valmistaks ette ettekande.

Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuses "Eesti Vabariigi pensioniseaduse rakendamise kohta"

Juhataja

Praegu võiksime alustada pensioniseaduse rakendusotsuse muutmise arutamist. Palun, proua Oviir!

S. Oviir

Lugupeetud saadikud! Ma tahaksin teile tutvustada oma asetäitjat, kelle kompetentsi kuuluvad pensioni- ja sotsiaalkindlustuse küsimused. Tema teebki täna ettekande.

Juhataja

Kas te oleksite nii kena ja ütleksite oma asetäitja nime.

S. Oviir

Pr. Külli Pedak.

Juhataja

Aitäh! Palun, pr. Pedak.

K. Pedak

Lugupeetud saadikud! Sotsiaalhooldusministeerium pöördus ettepanekuga vabariigi valitsuse poole, et teha täiendusi ja parandusi pensioniseaduse rakendusotsuses, mille Ülemnõukogu võttis vastu tänavu 15. aprillil. Valitsus kiitis ettepaneku heaks ja täna on see eelnõu teie ees, lugupeetud saadikud, et teie langetaksite otsuse. Ma ei hakka kordama siin neid sõnu, mis

ühes või teises punktis on asendatud. Ütleksin lühidalt, mis on paranduste ja täienduste mõte. Teatavasti hakkab järgmise aasta 1. jaanuarist kehtima vabariigi pensioniseadus, kus pensioni ümberarvestamisel nähakse ette rakendada töötasu indeksit. Kui me võtsime vastu pensioniseaduse, siis oli esialgselt kavandatud nii, et töötasu kasvu indeksit rakendatakse "vanade" pensionide suhtes, s.t. nende suhtes, kellele oli pension määratud vana pensioniseaduse alusel ja sellise põhjendusega, et uus pensioniseadus annab üleminekuperioodil soodsama korra sissetulekute arvestamisel. Lubasime ju pensioni arvutamisel aluseks võtta kahe aasta, järgmisel aastal kolme aasta, siis nelja ja alles 1994. aastal viie aasta keskmise sissetuleku. Seoses sellega mõtlesime töötasu kasvu indeksit rakendada ainult vana seaduse alusel määratud pensioni puhul. Kuid paljud pensionärid on pöördunud taas meie poole taotlusega korrigeerida pensioni uue seaduse alusel. Meile tehti ettepanek, et õigem oleks mitte vahet teha, millise seaduse alusel on pension määratud, vaid lähtuda sellest, milliste aastate tasu on võetud aluseks pensioni määramisel. Tööministeerium ja statistikaamet on koos sotsiaalkomisjoniga töötasu kasvu indeksid läbi vaadanud ning soovivad aluseks võtta 1990. aasta kui baasaasta töötasu ja kõik varasemad töötasud korrutada läbi vabariigi keskmise töötasu kasvu indeksiga. Nii et kõik parandused, mis on välja pakutud, on tehtud n.-ö. pensionäride huvides, et kõik pensionärid oleksid võrdses tingimustes. Selle mooduse on heaks kiitnud Ülemnõukogu sotsiaalkomisjon. Jääme ootama teie otsust, kui te esitatud eelnõuga nõustute, siis saaksime seda kohe rakendada hakata.

Juhataja

Tundub, et päris selge küsimus veel ei ole. Hr. Allikul on küsimus.

J. Allik

Lugupeetud proua ministri asetäitja! Ma ei orienteeru pensioniseaduses päris hästi ja võib-olla mu küsimus ei käi üldse selle asja kohta, mida me täna peame arutama. Et valijad on minu poole pöördunud, siis kasutan juhust ja küsin, kas sotsiaalministeeriumi instruksiooni järgi arvutatakse vanade pensionide ümberarvutamisel ka lisatasusid, kohakaaslust, tunnitatusid ja kõike seda, mida nõukogude pensioniseadus arvesse ei võtnud? Mina olen aru saanud, et meie uus pensioniseadus võtab seda arvesse. Kuidas selle asjaga täpselt on?

K. Pedak

Ma juhin teie tähelepanu täna esitatava eelnõu kolmandale ja neljandale punktile, kus on täiendavalt sätestatud, et kõigil pensionäridel on võrdsed võimalused. Ka vanad pensionärid

saavad kasutada seda sooduskorda. Vastavalt uuele pensioniseadusele arvestatakse nendel samuti keskmise töötasu hulka kõik lisatasud, kohakaaslus ja ületunnid, nii nagu nendel, kes lähevad pensionile uue seaduse alusel.

Juhataja

Aitäh! Küsimus on härra Aksininilt. Palun.

N. Aksinin

Lugupeetud Marju Lauristin, lugupeetud ettekandja! Ma tean, et teil on ministeeriumis füüsilisi raskusi pensionide ümberarvestamisega. Kas te oskate öelda, mitu protsenti pensionidest on teil juba ümber arvatud ja kas ei teki sellist olukorda, et me oleme sunnitud rikkuma pensioniseadust, mille me vastu võtsime? Millega saaks teid aidata?

K. Pedak

Sotsiaalhooldusministeerium otseselt ümberarvutamisiga ei tegele, meie anname välja meetodilisi juhendeid, sellega tegelevad kohapealsed sotsiaalhooldustalitused.

Ümberarvutamine on tõepoolest alanud. Võib-olla lugupeetud saadik on märganud, et praegu käib sotsiaalhooldustalitustes palju inimesi, sest uus seadus annab tõesti täiendavaid võimalusi nii staaži kui ka töötasu arvestamisel, inimesed esitavad täiendavaid dokumente. Mul on raske öelda täpselt protsenti, kui palju tööd on juba tehtud. Arvan, et eriti suur see protsent praegu veel ei ole, sellepärast et valdav osa sotsiaalhooldustalituste tööajast kulub pensionäride täiendavate dokumentide vastuvõtmisele ja töötlemisele. Täiendavaid dokumente on võimalik esitada kogu 1992. aasta jooksul, seega jätkub ümberarvutamine ka 1992. aastal. Arvan, et 1. jaanuariks see töö lõpetatakse.

Juhataja

Aitäh! Palun, hr. Arro!

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Inimestes on tekkinud kahtlus, kas uueks aastaks jõutakse kõik pensionid ümber arvutada. Kas oleks võimalik rakendada moodust – uues pensioniseaduses on see ette nähtud –, et pensionäridele makstakse välja kahekordne miinimumpalk? Osa inimesi on kõrgepalgalised ja nende puhul saaks seda moodust kohe rakendada, ülejäänute puhul võiks ümberarvutused teha hiljem. Seda esiteks.

Ja teiseks. Kas võite öelda, milliseks kujuneb miinimumpalk aasta lõpul ja kui suur on kahekordne pension järgmisel aastal?

K. Pedak

Miinimumpalk on momendil 100 rubla kuus. Minul ei ole konkreetseid andmeid, millal miinimumpalk suureneb. Arvatavasti ei saa uue aasta algul kõigile pensionäridele uue pensioniseaduse järgi pensioni maksta. Praegu tegelevad tööministeerium, rahandusministeerium ja muidugi ka meie ministeerium sellega, kui suures summas jätkata seoses elukalliduse tõusuga kompensatsioonide maksmist. See töö jätkub kindlasti ka järgmisel aastal. Kui kaua niisugune olukord kestab? Raske öelda. Kõik täiendavad dokumendid on vaja arvele võtta. Olgu teile teadmiseks ka see, et meie süsteemil on praegu väga keeruline periood, sest paralleelselt uue pensioniseaduse rakendamisega toimub meil üleminek arvutisüsteemile. Kõik andmed pensionäri kohta sisestame arvutitesse, et tulevikus oleks pensionide ümberarvutamine operatiivsem.

Juhataja

Aitäh! Palun, Sergei Petinov!

S. Petinov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul on kaks küsimust. Esimene on seotud sellega, et teie sõnade järgi on pensionide ümberarvutamise põhikriteeriumiks töötasu indekseerimine. Kas teile ei näi, et töötasu indeks ei peegelda elukalliduse tõusu protsesse? Selliseks näitajaks võib pigem olla hindade indeks koos ostukorvi arvestamisega, mis määrab tõsemalt kindlaks elatustaseme vabariigis. Selliseks kriteeriumiks võib ilmselt olla ka inflatsiooni tase, mis täpsemini näitab samal ajal ka hinnatõusu pöördvõrdeliselt. Kas te ei arva, et on parem orienteeruda nendele näitajatele?

Teine küsimus on teist laadi. Kas sotsiaalhooldusministeerium on teinud prognoose pensioniealiste isikute suhtes järgmise viie aasta peale? Kuidas muutub seejuures pensionifond, kas see katab edaspidi pensionäride arvu suurenemise? Tänan!

K. Pedak

Vastus esimesele küsimusele. Tegelikult oli töötasude indekseerimine mõeldud ebavõrdsuse ärahoidmiseks. Teatavasti olid töötasud aastaid tagasi tunduvalt väiksemad kui on praegu. Selletõttu on Ülemnõukogu otsuses mõttekas sätestada töötasude indekseerimine. Ma juhin

tähelepanu meie pensioniseaduse §-le 39, kus nähakse ette seoses selle elukalliduse tõusuga edasist pensionide korrigeerimist. Seal on öeldud nii, et see kompenseeritakse pensionäridele valitsuse poolt kehtestatud korras. Teatavasti on praegu kord kompensatsioonide maksmisel selline, nagu ma sellest eespool rääkisin. Juba siis, kui me töötasime välja pensioniseaduse eelnõu, tekkis töögrupil arvamus, et kas ei tuleks ka meil mõelda selle peale, miks lubatakse inimesi liiga vara pensionile – naised 55-, mehed 60-aastaselt. Selle kohta tehti ettepanekuid, ja ma tean, et need leidsid ka ajakirjanduses valgustamist. Muidugi, võite ise ette kujutada, et lehelugejad seda rõõmuga vastu ei võtnud. Ma usun, et selles valdkonnas tuleks tööd jätkata ja arvestada teiste riikide kogemusi. Kuid samas arvan, et üleöö seda siiski teha ei saa. Enne tuleb kindlasti teha vastavaid uuringuid, töötada välja mingid vaheetapid.

Juhataja

Aitäh! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Tänan, proua Pedak. Kas sotsiaalkomisjon ...

A. Järvesaar

Austatud juhataja, head kolleegid! Vastavalt Ülemnõukogu pensioniseaduse rakendusotsusele kuulub pensionide ümberarvestamise juhend kooskõlastamisele sotsiaalkomisjoniga. Nii ongi meie poolt kooskõlastatud ümberarvestuse koefitsiendid 1950.–1990. aastani, samuti oleme kooskõlastanud koefitsiendi, mille alusel korrigeeritakse pensionide arvutamist kuni 1990. aastani. Kahjuks ei osanud me rakendusotsuse vastuvõtmisel 15. aprillil ette näha seda, et pensioniseadus annab võimaluse valida töötasu pensioni arvutamiseks 15-st viimasest tööaastast. See küsimus on väga oluline. Eriti rasketel töödel (ma mõtlen kaevandustöötajaid, traktoriste, autojuhte, kes on töötanud 30-40 aastat oma erialal) oli varem võimalik valida pensioni aluseks töötasud viimasest kümnest aastast, nüüd viieteistkümnest aastast. See võtab neilt võimaluse töötasusid korrigeerida ja võtab ära ka võimaluse valida aastaid pensioni arvestamiseks. Teade, mis meie seletuskirjas seisis, et selle paranduse sisseviimine nõuab sotsiaalfondilt täiendavalt 15 miljonit rubla, ei ole ilmselt tõene, sest see arv inimesi, kellel on võimalik valida varajasemaid aastate töötasusid pensioni arvutamise aluseks, on üpris väike. Tahaksin sotsiaalkomisjoni poolt visata ühe kivi sotsiaalhooldusministeeriumi kapsaaeda. Nimelt korrigeerime praegu kõik töötanud võrreldavaks 1990. aasta töötasuga, kuid me kõik teame, milline on töötasu seis täna ja võime ette kujutada, milline on see homme. Seepärast oleks vaja ikkagi konkreetselt ära näidata praeguste ja endiste pensionide ümberarvestamise kord inflatsioonist ja töötasude kasvust lähtudes. See on ka Ülemnõukogu otsusega ette nähtud. Kahjuks ei ole tänaseni seda ümberarvestamise juhendit esitatud. Mul on

sotsiaalkomisjoni nimel ettepanek need parandused rakendusotsuses, mis on teile esitatud, vastu võtta ja diskussioone sellel teemal mitte avada. Aitäh!

Juhataja

Aitäh. Kõik mõistsid, et komisjoni ettepanek on mitte avada läbirääkimisi, vaid otsus esitatud kujul vastu võtta. Kas saadikud on sellise lähenemisega nõus või nõuavad läbirääkimiste avamist? Ei nõua.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 69 saadikut, puudub 33. Palun, asume hääletama. Kes on selle poolt, et vastu võtta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuses Eesti Vabariigi pensioniseaduse rakendamise kohta? Otsus on vastu võetud 65 poolthäälega, keegi ei ole vastu, keegi ei jäänud erapooletuks.

Lugupeetud Ülemnõukogu, teile on esitatud kiireloomulise küsimusena otsuse projekt Eesti Vabariiki sissesõidu ja vabariigist väljasõidu ajutise korra kehtestamisest ning piirikontrolli sisseseadmisest. Palun, hr. Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja! Luban endale lühikese repliigi viimase hääletuse kohta. Eile, kui arutati diskrimineerivat kodakondsusseadust, oli saalis 85 või 87 saadikut. Aga täna, kui me arutame muudatuste ja täienduste tegemist pensionide küsimuses, ei ole siin kahjuks paljusid meie kolleege. See tekitab minus kahetsustunde. Tänan!

Juhataja

Sellised arvamused kuuluvad vaba tribüüni, mitte päevakorra arutamise juurde.

Eesti Vabariiki sissesõidu ja vabariigist väljasõidu ajutise korra kehtestamisest ning piirikontrolli sisseseadmisest

Juhataja

Niisiis, lugupeetud saadikud, tuleme selle otsuseprojekti juurde, mis puudutab sissesõitu ja

väljasõitu.

Ma palun ettekandeks kõnetooli riigi- ja piirikaitseameti peadirektori hr. Andrus Ööveli.

A. Öövel

Lugupeetud Ülemnõukogu, austatud eesistuja! Eesti riigi- ja piirikaitseamet on ette valmistanud Ülemnõukogu otsuseprojekti isikukontrolli kohta Eesti Vabariigi piiridel. Usume, et igal suveräänsel riigil peab olema ülevaade isikutest, kes tema territooriumil viibivad, seda enam nii noor riik, nagu seda on Eesti Vabariik.

Eesti Vabariigi Riigi- ja Piirikaitseamet seab oma põhiülesandeks, et me suudaksime meie piiridel vastu seista võimalikule ründele, mida võib oodata lagunevalt Nõukogude armeelt. Me peame suutma vastu seista organiseeritud kuritegevusele ning normaalselt lahendada põgenike probleemi.

Majandustingimustest tuleneva sisserände korral ida poolt suudaksime organiseeritult vastu seista. Nendest aspektidest lähtudes ongi ette valmistatud Eesti Vabariigi sisse- ja väljasõidu kord. Ma usun, et kõige põletavam probleem on isikute liikumine üle majanduspiiri. Nõukogude Liidu ja tema endiste liiduvabariikide kodanikele näeme esialgu ette isikukontrolli kehtestamise neljas erinevas etapis. Algaks see isikute dokumendikontrolliga. Edasi tuleks liikuda selles suunas, et me suudaksime kõikidele isikutele, kes Eesti majanduspiiri ületavad, anda passi vahelehe, millele on löödud Eesti Vabariigi viisa. See tegevus annaks politsei jõududele võimaluse efektiivselt võidelda organiseeritud kuritegevusega ja tagada olukorra, et Eesti Vabariiki tullakse ettemääratud piiripunktide kaudu. Kolmandal etapil oleks Eesti Vabariigi viisa andmise aluseks kas füüsilise või juriidilise isiku saadetud kutse. Neljandal etapil, kui välisministeerium on suutnud luua oma konsulaaresindused, läheksime üle lihtsustatud süsteemile nii Idas kui Läänes. Kui on otsuseprojekti kohta küsimusi, olen heameelega nõus nendele vastama.

Juhataja

Küsimusi on. Palun, hr. Allik!

J. Allik

Lugupeetud hr. Öövel! Mul on kaks küsimust. Esiteks. Praegu näete ette, et 15. novembrist seatakse sisse kontroll Eesti Vabariigi territooriumil rongides. Rongide kontroll näeb ette sõiduplaani muutmist. Tähendab, kuivõrd aeglustub sellega rongide liiklus? Teine küsimus on põhimõttelisem. Te räägite sellest, et kolmandas etapis minnakse üle süsteemile, et Venemaalt

Eestisse pääseb ainult Eesti juriidilise või füüsilise isiku kutse alusel. Tähendab, te tahate taastada selle süsteemi, mille all me kõik kannatasime aastakümneid Nõukogude Liidust väljasõidu eripära tõttu, kus me ei saanud Soome, Rootsi ega mujalegi. Pidime endale lunima kutseid. Mis mõte on sellisel süsteemil Eesti Vabariigi tingimustes? On selge, et samaga vastavad ka kõik teised riigid. Mis mõtet on taastada halbu Nõukogude eeskirju Eesti Vabariigis? Aitäh!

A. Öövel

Aitäh! Esimesele küsimusele saan vastata nii: oleme läbi töötanud kõikide Eesti Vabariiki suunduvate ja siit väljuvate rongide sõidugraafikud. Me usume, et me suudame teostada kontrolli näiteks Narva jaamas 30 minutiga. Aga see paiskaks segi vähemalt 5 kaubarongi graafiku. Sellepärast on ette nähtud kontroll liikuvates rongis. Me oleme omandanud neid kogemusi, mida Nõukogude piirivalve on koostöös Soome kolleegidega rakendanud Viiburi jaamas, ja usume, et see on võimalik. Ühesõnaga, kontroll hakkab 15. novembril käima liikuvates rongides.

Mis puutub teise küsimusse, siis olen tõepoolest härra Allikuga nõus. Praegu oleme sundseisus. Kuidas seda asja võiks korraldada? Ülemnõukogu otsuses on kirjas, et vabariigi valitsus peab vastava korra välja töötama. Seda ta ka kindlasti teeb, arvestades kõiki ettepanekuid, mis on laekunud.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul on selline küsimus: kuidas kavatseb piirikaitse täita otsuse 1. punkti, kui vabariiki sissesõit ja väljasõit käib ainult piiripunktide kaudu? Ma olin suvel Värskas sanatooriumis puhkusel, seal on kümneid metsateid, kust iga päev vurasid autod Petserimaale. Ma nägin seda.

Minu arvates lähevad seda teed ka Eestis ärandatud autod. Me ei saa ju sundida, et igaüks piiri- või tollipunktist läbi läheb, kui ta seda ei kavatse teha. Kui seda ei ole võimalik teha, siis on esimene punkt otsuses mõttetu.

A. Öövel

Mis puutub kontrolli tagamise metsateedel, siis ma usun, et möödunudsuvine situatsioon näitas, et piirikaitseametil on väga vähe jõudu. Ja see situatsioon ei muutu ka kuu, kahe ega kolmega. Kuid me usume, et vähemasti 1. aprilliks oleme suutelised oma Remniku ja Kuressaare õppekeskustes ette valmistama nii palju isikkoosseisu, et saame piirkondadega

tagada kontrolli piiripunktide vahelisel alal. Aga küsimuse sisu ilmselt ei puudutanud seda. Me näeme ikkagi ette, et isikud, kes sõidavad Eesti Vabariiki, kasutavad selleks ainult tolli- ja piirikontrolli punkte, s.t. et nad saavad Eesti Vabariiki sissesõiduks viisa tolli- ja piiripunktis, sest siseriigis peab neil vastav dokument olema. Kui me räägime konkreetselt kohalikest elanikest, kes elavad ühel või teisel pool piiri, siis nende jaoks on ette nähtud piiriületamise lihtsustatud kord, neile antakse välja kaardid, mille alusel toimub piiri ületamine lihtsustatud korras. Ka need isikud peavad riigipiiri ületama ettenähtud punktides.

T. Mets

Lugupeetud ettekandja! Esitatav otsuseprojekt riivab ainult piirikontrolli. Aga siseriigis, eriti Tallinnas, tegutsevad naaberriigi maffiajõud. Kas piirikontrolli küsimus lahendatakse komplekselt siseministeeriumi teenistustega, kontrollimaks ka siseriigi olukorda?

A. Öövel

Just nimelt sellele on piirikontroll suunatud. Juhul kui tõepoolest hakatakse Eesti Vabariigi piiril andma välja passi vahelehti, millele lüüakse viisad, on siseriigis piirijõududel piisav võimalus kontrollida, kuidas toimub isikute tulek Eesti Vabariiki. Järelkult alluvad kõik need jõugud, mida me praegu näeme meie turismifirmade ja hotellide ja kämpingute ümber, kõik need jõugud alluvad juba registreerimisele ja korrale. Nad ei saa enam vabariigis liikuda nii, et keegi ei tea, kus nad parajasti tiirlevad. Nii et selles mõttes me näeme koostööd siseministeeriumiga. See oleks esimene samm meie võitluses organiseeritud kuritegevuse vastu.

J. Liim

Tänan! Ma tahtsin ka küsida kõrvalteede kohta. Teatud määral te sellele küsimusele juba vastasite. Kuid mul on ka teine küsimus. Siin on kirjas: töötada 2 kuu jooksul välja Eesti Vabariigi riigipiiri seaduse eelnõu. Kas te ei täpsustaks, kus saab olema selle eelnõu järgi Eesti riigipiir?

A. Öövel

Lugupeetud Ülemnõukogu, ma loodan, et see eesõigus kuulub teile, teie käsutuses on ka riigi- ja piirikaitseamet. Teie peate ütlema, kus on Eesti Vabariigi riigipiir ja meie paigutame sinna piiripunktid.

P. Lutt

Lugupeetav hr. Öövel! Nagu ma aru saan, on otsus selle jaoks, et võidelda kuritegevuse ja migratsiooniga. Siit tuleneb ka minu küsimus. Alles hiljuti seisis ajalehes, et Eesti Vabariiki saabus 47-st vagunist koosnev sõjaväeüksus. Keegi ei teadnud, kust ta tuli ja miks ta tuli, kellegagi see kooskõlastatud polnud. Kuidas edasi toimida? Kui see otsus vastu võetakse, kas vabariik on siis suuteline mitte sisse laskma neid üksusi, keda Eesti Vabariigil vaja ei ole? Tõkestama. Ja kui see tõepoolest nii on, siis tuleks tõkestamise kohta teha otsus. Aitäh!

A. Öövel

Mis puutub konkreetseesse üksusesse, siis ei olnud tegemist Nõukogude armee lisajõudude sissetoomisega, vaid tegemist oli uudismaalt tagasituleva väekontingendi ja tehnikaga. Aga selleks nimelt piirikontroll ongi, et Eesti riiki informeerida elavjõu liikumisest ja ümberpaigutamisest. Kas me oleme praegu suutelised tõkestama füüsilise jõuga, see on iseküsimus. Ilmselt tuleb toetuda poliitilistele lahenditele. Aga me peame jõudma ka selleni, et suudame neid jõudusid tõkestada.

P. Grigorjev

Lugupeetud ettekandja! Te olete korduvalt käinud Narvas ja teate, et sild on avariiseisukorras. Majanduspiiri kontrollpunkt toob endaga kaasa veel suurema koormuse sellel sillal. Mida te arvate kontrollimisest selles piirkonnas? Tänan!

A. Öövel

Kui rääkida kontrolli tehnilise teostamise võimalustest, siis on meile kõigile selge, et mõistlik oleks majanduspiiri viia kontrollpunkt teisele poole Narva jõge, kus paremal ja vasakul pool maanteest paiknevad suured maa-alad, kus teed on asfalteeritud, kus kontrolli oleks efektiivne läbi viia. Kui puhttehniliselt asjale läheneda, siis mina ehitaksin piirikontrollipunkti Ivangorodi kindluse juurde.

Sankt-Peterburgi oblastiga on olemas põhimõtteline kokkulepe ühiste piirikontrollipunktide rajamise kohta. Piirikaitseamet eeldab, et suudetakse vastu võtta otsus, kus on Eesti riigipiir, et jõuda naabriga kokkuleppele. Ühiste kontrollpunktide rajamine tuleb ainult sellisel juhul kõne alla.

A. Järvesaar

Austatud härra Öövel! Mul on kaks küsimust. Esiteks. Kas dokumentide kontroll Eesti ja Läti Vabariigi piiril praegu käib? Teiseks. Kas on õige, et isikut tõendava dokumendi kontroll toimub vabariigist väljasõidul, kuid mitte sissesõidul? Kuidas see hakkab toimuma pärast 15. novembrit?

A. Öövel

Dokumentide kontroll toimib majanduspiiri seadusest lähtuvalt, see toimub valikuliselt. Tunnistan ausalt, et seda tehakse ainult kahes piirikontrollipunktis – Luhamaal ja Iklas. Ülejäänud piiripunktides kontrollitakse mitte isikut tõendavat dokumenti, vaid autojuhilubasid ja auto kuuluvust tõendavaid dokumente. Praegu on dokumentide kontroll valikuline, seni kontrolliti tõepoolest ainult väljasõidul. Situatsioon muutub.

Juhataja

Aitäh! Ma juhiksin saadikute tähelepanu sellele, et me kavatsesime tulla tagasi kunstimuuseumi küsimuse juurde. On tulnud teade, et hr. Aasmäe on saabunud. Me hakkame seda küsimust arutama ka tuleval nädalal, ja võib-olla ei ole vaja kõiki küsimusi just praegu esitada. Aitäh, palun hr. Kass.

J. Kass

Aitäh, juhataja! Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus on tingitud murest, et lubamatult kaua on venitatud kontrolli kehtestamisega vabariigi territooriumil ja piiril. Otsuseprojekti punktis 5.1 on sätestatud kehtestada Eesti vabariigist väljasõidu ajutine kord. Mis aega siin silmas peetakse? See on esimene küsimus. Teine küsimus. Otsuseprojekti punktis 5.3 nähakse ette kahe kuu jooksul välja töötada Eesti Vabariigi riigipiiri seaduseelnõu. Kas leiate, et kaks kuud on lubamatu venitamine? See lükkab käivitamise protsessi järgmise aasta kvartali lõppu. Kas te ei leia, et seaduseelnõu tuleks esitada juba sel aastal?

A. Öövel

Selge. Esimesele küsimusele ma vastan nii: Ülemnõukogu kohustab 15. novembrist piirikaitseametit asuma isikuid kontrollima. Mis puutub riigipiiri seaduseelnõu esitamise tähtaega, siis ma teeksin Ülemnõukogu riigikaitsekomisjonile ettepaneku: tulge kõik appi, siis saame hakkama ka kuu ajaga.

Juhataja

Palun, härra Paju.

A. Paju

Austatud ettekandja, minu küsimus tuleb ühest sõnast punktist 2, kus on märksõna "tõkestada". Öelge, kui palju on selles sõnas tegelikku teokstegemise võimalust? Me nimetame selle märksõna tõkestamise tulemusena ka teise – "õigusrikkuja". Kui piirikontroll on sisse seatud, kas siis on tegemist piiririkkuja või õigusrikkujaga?

A. Öövel

Härra Paju küsimus puudutab sanktsioonide valdkonda. Mida tehakse inimesega, kes tõepoolest rikub seadust ja korda? Piirikaitseamet peab 15. novembriks esitama valitsusele seaduseelnõu, andke andeks, määruse projekt selle kohta, kuidas täiendada administratiivkoodeksit ja kuidas karistada neid isikuid, kes nimetatud korda rikuvad. Ma julgen öelda, et täna ei ole piirikaitseametil tõepoolest mitte ühtegi relva ja ühtegi relvastatud piirikaitsejat. Sellele vaatamata kannab sõna "tõkestada" tõsist ja sisulist iseloomu.

Juhataja

Aitäh! Palun, Illar Hallaste! Enne seda, kui härra Hallaste esitab küsimuse, lepime kokku nii, et härra Sovetnikov on viimane küsija. Palun, härra Hallaste.

I. Hallaste

Lugupeetud eesistuja, austatud ettekandja! Mul on küsimus selle otsuse kohta. Kas ei peaks seda täiendama punktiga, mis ütleb, et kõik välisriikide kodanikud on Eesti Vabariigi piiril võrdses seisundis? Eile võeti vastu otsus kodakondsuse seaduse jõustumise kohta, ja see tähendab seda, et meil on selge, kes on Eesti Vabariigi kodanikud, kes on isikud, kes omavad siin alalist elamisluba ja kes on välisriikide kodanikud. Kui praegu on valitsus kehtestanud, et näiteks Rootsi kodanik peab maksma viisa eest 60 krooni, kas ei peaks ka näiteks Sankt-Peterburgi elanik, Nõukogude Liidu kodanik maksma Eesti piiripunktis vaatavalt Eesti Panga noteeringule sama summa, mis teeks välja ümmarguselt 527 rubla selle eest, et saada ühekordne sissesõiduviisa Eestisse. Igasugune teistsugune käsitus, et Rootsi kodanikke diskrimineeritakse võrreldes Nõukogude Liidu kodanikega, teeb kahju meie rahvusvahelisele mainele. Kuidas teie seda hindate? Aitäh!

A. Öövel

Põhimõtteliselt on niisuguse korra projekt olemas ja nii ongi küsimust tahetud lahendada. Ainult välisministeeriumipoolse ettepanekuna on sisse võetud esimene etapp isikut tõendavate dokumentide kontrollist. Järelikult hakatakse teisel etapil viisa vahelehti andma. Tuleb sisse seada kord, kus tõepoolest hakatakse nõudma ka niisugust protseduuri. Aga välisministeeriumi palvel on sisse viidud esimene etapp, et me jõuaksime informeerida Nõukogude poolt situatsioonist, et Eesti Vabariiki sissesõit on reguleeritud teisti, kui see oli enne.

N. Aksinin

Täna! Lugupeetud härra Öövel! Tahaksin teada, kas meie seisukohad piirikaitseteenistuse suhtes langevad kokku. Kas te soovite, et piirikaitseväed kuuluksid kaitsejõudude koosseisu või oleksid iseseisvad oma sümboolika ja vormiriietusega ning alluvad vahetult valitsusele? Ma ruttan pisut sündmustest ette, aga palun vastake siiski!

A. Öövel

Ma mõtlen nii, et peaks lähtuma maailma praktikast ja tervest mõistusest. Piirikaitsejõud on eelkõige politseiliku iseloomuga jõud ja nad peavad alluma siseministrile. On võimalik situatsioon, nagu on Nõukogude riigis, et piirikaitsejõud moodustavad iseseisva ametkonna. Aga sellisel juhul ei allu need mitte konkreetselt valitsusele, vaid selleks loodud organile, kes kõiki kaitsejõudusid juhib.

S. Sovetnikov

Lugupeetud härra Öövel, 15. oktoobril meie Ülemnõukogu saadikud käisime Riias Läti Ülemnõukogu istungil ja kui tagasi sõitsime, siis kontrolliti meie autot Iklas ja paluti avada pagasiruum. Me kõik näitasime Ülemnõukogu saadiku tõendeid. Aga kas neil oli õigus meid kontrollida? Oli õigus või ei olnud? Täna!

A. Öövel

Küsimus on saadikupuutumatusel. Tõepoolest, see on Ülemnõukogu kompetentsi kuuluv küsimus. Ülemnõukogu peaks vastu võtma otsuse selle kohta, et saadik, esitades oma isikut tõendava dokumendi, kuulub vabariigi piiril läbilaskmisele ilma isikukontrollita.

Juhataja

Selline punkt peaks olema siin otsuses sees. Nüüd on lugu niisugune, et härra Öövel on vastanud küsimustele. Täna härra Öövlit ja panen ette, et me katkestaksime selle punkti, sest meil on kultuurikomisjoni tungiv nõue, et me täna lõpetaksime kunstimuuseumi küsimuse. Me oleme saanud kätte ka härra Aasmäe, ta istub täies elusuuruses siin saalis ja me peaksime minema katkestatud küsimuse juurde. Aitäh, Andrus Öövel! Ma paneksin ette, et me lähkime kohe esmaspäeval sellega edasi. Ma palun ka, et selleks ajaks laekuks komisjoni kaasettekanne. Võib-olla oleks võimalik piirikaitseametilt saada kirjalikud seletused saadikutele. On tekkinud väga palju küsimusi seetõttu, et ei ole vastavat seletuskirja, mida me tavaliselt nõuame projektide juurde. Palun, kes on katkestamise poolt? Otsus on vastu võetud. Katkestamise poolt on 48 saadikut, 3 on vastu, 2 on erapooletud.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu teadus-, haridus- ja kultuurikomisjoni arupärimine Eesti Vabariigi Valitsusele ja Tallinna Linnavalitsusele seoses Eesti Kunstimuuseumi olukorraga

Juhataja

Läheme katkestatud küsimuse, kunstimuuseumi puudutava probleemi juurde. Me oleme ära kuulanud komisjoni seisukoha, meil tuleb ära kuulata asjaomaste ametkondade seisukohad. Aitäh! Komisjon teatas meile praegu ettepanekust, et me töötaksime meie tööaja piires kella kaheni. Kuulaksime ära härra Aasmäe. Palun, härra Aasmäe!

H. Aasmäe

Lugupeetud spiiker, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Ma olen teie eilse diskussiooniga kursis, sest mul on käepärast stenogramm, millest eile räägiti. Sellest stenogrammist on mul jäänud veendumus, et kõik asjad on ära räägitud. On paar küsimust, mis tahavad tõenäoliselt selgitamist. Eilse kohta pean ütlema, et kahjuks ma ei olnud asjast informeeritud sellele vaatamata, et me esmaspäeval uurisime, mis on päevakorras. Terve eilne päev kulus mul Rakvere KGB likvideerimisele.

Üles on jäänud kaks küsimust. Esimene küsimus puudutab kunstimuuseumi asukoha valikut ja teine küsimus, miks ikkagi kunstimuuseumile piisava kiirusega tarvilikke ruume ei leitud.

Ma alustaksin viimasest. Võib-olla oleks töö paremini laabunud, kui enne mind oleks ära kuulatud kultuuriministri asetäitja. Siis te oleksite võinud küsida kas või seda, mida Kultuuriministeerium on teinud. Me kõik kuulsime, kuidas Kultuuriministeeriumi hoones avati Tartu Kommertspanga osakond, miks seal ei ole kunstimuseumi hoidlad? Peale selle on veel hulk neid küsimusi, mis sellega on seotud.

Teine asi, mis puudutab muuseumi asukoha valikut. Minu jaoks on tõsine probleem mitte ainult kunstimuseum, vaid ka on teatri- ja muusikamuuseum, mis samuti on väga raskes olukorras. Seal on unikaalsed pillid, mida ei ole maailmas mitte kusagil, ja unikaalsed eksponaadid. See küsimus on 15–20 aastat lahendamata. Linna seisukohalt oleks tark need probleemid lahendada koos. Hr. Põldroos informeeris eile teid sellest, et on tehtud tööd viie erineva koha valikul, lõplik otsus on langetamata. Praegu pean teid informeerima sellest, et küsimus seisab, linnavalitsus ootab maareformi rakendusotsust. Sellest sõltub see, kuidas me saame edasi toimida. Põhimõtteliselt on praegu valiku all ainult kaks kohta: Orlovi lossi tagune ala ja maa-ala Kadrioru lossi juures. Kõik. Oleks meeldiv, kui te esitaksite mulle küsimusi.

Juhataja

Ja hr. Aasmäele on küsimusi. Palun hr. Hallaste.

I. Hallaste

Austatud juhataja, austatud ettekandja! Sisuliselt avaldab kultuurikomisjon selle eelnõuga Eesti Vabariigi Valitsusel ja teile, hr. Aasmäe, umbusaldust kultuurivaenuliku poliitika pärast. Mul on küsimus, kas te oleksite valmis astuma oma ametist tagasi, et leevendada tekkinud pingeid?

H. Aasmäe

Need asjad ei ole omavahel seotud. Parlament määras Tallinna linnapea ja ka valitsuse esimehe.

J. Allik

Lugupeetud hr. linnapea! Te oma sõnavõtus puudutasite ka teatri- ja muusikamuuseumi. Kaks ja pool aastat tagasi, kui mina veel kultuuriga tegelesin, oli ühene erietsus, et see muuseum tuleks Toompeale. Sinna ta isegi projekteeriti, mis on sellega juhtunud? Kuidas tal nüüd üldse asupaika ei ole? Teine küsimus. Miks te eile ei saanud meie juurde tulla?

H. Aasmäe

Nii, ma kõigepealt alustan kohtumajast. Ma võin teile öelda, et kõik, kes Toompeal natuke rohkem ringi käivad, näevad, et kohtumaja on varemeis. Tegelikult vajab see maja kapitaalremonti. Me oleme praegu nullseisus, me ei tea, mis nendest majadest saab edasi. Võib-olla tuleb endine omanik tagasi? Probleeme on väga palju. Siis oli asi väga lihtne: ma ei olnud informeeritud kellaaegadest. Eile oli see päev, mil mina kui valitsuskomisjoni esimees pidin likvideerima Rakvere KGB.

Juhataja

Härra Aasmäe, ma olen sunnitud juhatuse nimel korrigeerima: meil oli pidev kontakt teie sekretäri ja teie meile antud informatsioon on meile täielikuks uudiseks. Palun, härra Valk.

H. Valk

Lugupeetud juhataja, lugupeetud linnapea! Mul on linnapeale mõned küsimused. Esiteks. Teatavasti võttis Tallinna linnavalitsuse kinnisvarakomisjon proua Irina Raua eesistumisel juba aprillis vastu otsuse Eesti Kunstimuuseumi bilansis oleva ühe hoone ja ühe tema rendil oleva hoone üleandmiseks Ülemnõukogu Presiidiumi bilanssi. Seda akti ei kooskõlastatud eelnevalt ei Kultuuriministeeriumi ega kunstimuuseumiga, samuti ei informeeritud meid ka sellest tagantjärele. Tehingust saadi teada täiesti juhuslikult. Kuidas te nüüd nimetaksite teile alluva linnavalitsuse niisugust asjaajamist? See oli esimene küsimus.

Teine. Teatavasti on kunstimuuseumil manööverpinda vaja 2000 m². Kas te oskate öelda, kui suur oli see ruum, mida Kultuuriministeerium üüris Tartu Kommertspangale? Kolmandaks. Kas te teate ütelda, mitu muuseumi on Tallinnas juba suletud kunstimuuseumile varade evakueerimiseks ja mitu muuseumi veel suletakse, ja kuidas teie kui Hansapäevade üks peakorraldajatest kavatsete tuleval suvel oma külalistele Eesti kunsti näidata? Ma tänan!

H. Aasmäe

Alati on lihtsam alustada viimasest küsimusest. Võib-olla oleks mõistlik, et kõigile nendele küsimustele, mis siin püstitati, vastaks kõigepealt enne kultuuriministri asetäitja, kelle kompetentsi need kuuluvad. Enamik muuseume ei ole üldse linn valduses. Mis puudutab Hansapäevi, siis ma võin öelda seda, et me tahaksime Tallinna linna tutvustada kõige paremast küljest. Tallinna Hansapäevade deviisiks on hansakaubanduse renessanss. See üritus on põhiliselt suunatud sellele, et tutvustada meie linna ja Eestimaa võimalusi. Kultuuriprogrammi me lülitame kõik kohad, mida on võimalik eksponeerida. Üks küsimus oli

veel, ma ei jõudnud üles kirjutada. Ahaa, see puudutas kinnisvarakomisjoni küsimust. Ma pean ütleva seda, et kinnisvaranõukogu otsus on linnapeale soovituslikku laadi. Mul oleks hea meel, kui ma saaksin tutvuda konkreetsete dokumentidega ja siis ma vastaksin kirjalikult. Aitäh!

Juhataja

Veel oli küsimus.

H. Aasmäe

Ma veel kord ütlen, et oleks päris hea, kui siin seisaks kultuuriministri asetäitja, kes ütleks täpselt, kuidas need asjad on.

H. Valk

Ei, härra linnapea! Teie ei vastanud ühelegi minu küsimusele. Ma paluksin teilt vastust sellele, kuidas te nimetate oma linnavalitsuse tööd, kes ei informeerigi ega kooskõlasta, ei tee midagi, mis kuulub asjaajamise juurde, vaid lihtsalt võtab hoone ära. Kuidas nimetate sellist tööstiili?

H. Aasmäe

Ma ütlen veel kord, et ma tahaksin tutvuda vastavate dokumentidega. Nii palju, kui mina olen sellest informeeritud, ei ole kellelki midagi ära võetud, vaid on muudetud bilansilist alluvust. Rentnik jääb endiseks, aga maja antakse bilansist bilanssi.

H. Valk

Kas bilansiline alluvus ei ole äravõtmine?

H. Aasmäe

Ega siis rentniku suhtes midagi ei muutu.

H. Valk

Ei, see oli omand, kunstimuuseumi omand.

H. Aasmäe

See ei ole omand.

H. Valk

Teiseks. Mul oli küsimus, kas võiksite linnapeana öelda, mitu muuseumi on suletud selleks, et kunstimuuseumi varasid päästa?

H. Aasmäe

Mõned muuseumid.

H. Valk

Ma tänan.

Juhataja

Palun härra Sirendi.

A. Sirendi

Austatud linnapea, me saime teada teie hinnangu praeguse olukorra kohta, mis kõlas nii, et on šaakalite aeg, džungliseaduse järgi on esimene lõvi, kes võtab lõviosa saagist ja sellele järgnevad koiotid, šaakalid ja edasi raisakullid ja varesed. Kas Tallinna linnas on kehtestatud džungliseadus või on see hinnang lihtsalt paralleel? Tänan!

H. Aasmäe

Lood on nii, et kõigepealt võtab emalõvi, see on selle asjaolu zooloogiline täpsustus. Emalõvi on see, kes saaki toob ja isalõvi saab nii palju kui vaja. Küsimus on lihtsalt selles: ma lugesin härra Põldroosi esinemisest, et parlamendi tõlgenduste üle ei vaielda.

Juhataja

Aitäh! Palun härra Põldroos.

E. Põldroos

Härra juhataja, kui lubate, ma kõigepealt vastaksin hr. Aasmäe asemel, mis tal vastamata jäi.

Juhataja

Ei, härra Põldroos, teil on küsimus ettekandjale.

E. Põldroos

Härra Aasmäe, te rääkisite palju asju, kahjuks ei rääkinud te midagi sellest, mida oli küsitud. Ma ei tea, kas teil ei ole mahti või soovi pisut vaevuda selleks, et tutvuda järelepärimise tekstiga. Teile esitatud küsimustes ei olnud sõnagi kunstimuuseumi manööverpindadest, see oli valitsuse küsimus. Küsimus oli väga lihtne: miks linnavalitsus pole suutnud või tahtnud täita Ülemnõukogu otsust? Meie ei küsinud, millised probleemid olid teil seoses sellega, et seda otsust täita. Me küsime, miks selle pika aja jooksul pole suudetud või tahetud nende probleemidega tegeleda? Ma palun uuesti vastata täpselt sellele küsimusele, mis teile oli esitatud.

H. Aasmäe

Härra Põldroos! Oma ettekandes te ise vastasite sellele küsimusele, selgitades, mida linnavalitsus on teinud, mitu erinevat asukohta on üle vaadatud. Ma pean ütleva seda, et hetkel me pole võimelised ehitama lõpuni isegi konservatooriumi, sest meil ei ole konkreetset tellijat. Asukoha valiku me põhimõtteliselt teeme. Praeguses seisuses ootame maareformi rakendusotsust.

J. Jõerüüt

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud linnapea! Proovides vältida miitingumeeleolu, jälgin ma rangelt reglementi ja esitan teile uuesti selle küsimuse, mida sisuliselt on mitmed juba puudutanud. Ülemnõukogu kultuurikomisjoni arupärimine, mis laekus linnavalitsusse kirjalikult juba kuu aega tagasi, sisaldas küsimuse nii valitsusele kui linnavalitsusele. Küsimus valitsusele oli mäletatavasti niisugune: miks pole Tallinna linnavalitsus suutnud või tahtnud täita seda otsust, millega kohustati, et Tallinna linn lahendab kunstimuuseumi krundi asukoha 1990. aasta esimesel poolaastal, ja nüüd me lihtsalt küsisime: miks? Teie vastuse kergendamiseks täiendan ma situatsiooni niisuguse teatega, et Tallinna linnavalitsus saatis oma blanketil I. Raua allkirjaga komisjonile oktoobrikuus vastuse selle kohta, milline on seis 1991. aasta sügisel, ja millised põhjused sunnivad seda lahendust edasi lükkama kuni detsembrikuuni. Meie küsimus oli teatavasti teistsugune. Ma palun teie vastust eestikeelsele küsimusele: miks veerandsajandi vanust probleemi pärast mitmekordseid seadusandliku kogu poolt vastuvõetud otsuseid ei ole tahetud täita?

H. Aasmäe

Vastus on väga lihtne, Ülemnõukogu otsus on, Kultuuriministeeriumi konkreetset tellimust ei ole. On väga raske langetada otsust: ostke mulle auto. Peab olema märgitud, kas see on veomasin või sõiduauto.

J. Põld

Täna, proua juhataja! Härra Aasmäe! Mul on teile küsimus. Meie oma ettekandes jaotasite Tallinnas paiknevad muuseumid Tallinna linnamuuseumideks ja ma ei tea veel, millisteks muuseumideks. Sellest olenevalt mul on küsimus. Mulle näib, et te olete Tallinna linnapea, kuid kas te olete samal ajal ka Eesti Vabariigi pealinna linnapea? Aitäh!

H. Aasmäe

Ma vastan sellele väga lühidalt, tõepoolest muuseumid jagunevad riiklikeks, mille eest vastutavad linnavõimud. Need, mille eest vastutavad linnavõimud, on üheselt meie vastutada, ülejäänud on koostöös riigiga.

Juhataja

Aitäh. Tundub, et küsimused on ammendunud.

H. Aasmäe

Aitäh!

Juhataja

Kas on soovi selles küsimuses avada läbirääkimisi? On. Kuna minu käsutuses on veerand tundi aega, kuulaksime ära härra Jõerüüdi. Palun.

J. Jõerüüt

Lugupeetud spiiker, ma tahtsin tegelikult teha ettepaneku: kuna järelejäänud 12 minutiga me küsimust lahendada ei suuda, me jõuame ainult osa sõnavõtte ära kuulata, siis ma tahtsin teha ettepaneku jätkata selle küsimuse arutamist esmaspäeval.

Juhataja

Aitäh! Härra Kork, palun, võtab ära. Härra Fjuk, üks hetk, härra Fjuk. Kas härra Fjuk soovib praegu sõna. Ei soovi. Siis palun võtke oma tellimus maha. Härra Paju, palun!

A. Paju

Austatud juhataja, austatud kolleegid! Meie laudadel olev paber on toonud välja terve kimbu väga kummalisi seoseid. Jutt oli põhiliselt ühest objektist, kuid siin on esinenud erinevad pooled. Ja need pooled on väga huvitavat informatsiooni andnud. Kuid kummalisel kombel ei ole siin olnud Kultuuriministeeriumi. Kas selle otsuseprojekti või eelnõu ei peaks ka Kultuuriministeerium ära kuulama? Siis saab lõpuks kõik otsad kokku viia ja me saaksime oma hoiaku kujundada.

Juhataja

Aitäh! Saadikutel on soov ära kuulata Kultuuriministeeriumi seisukoht. Kas härra Promet on valmis seda praegu esitama? Palun, härra Promet.

V. Promet

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud saadikud! Vaatamata sellele, et mul on teatud mõttes allergia puldist rääkimise suhtes, pean ma vajalikuks mõningaid selgitusi anda, ehkki küll kultuurikomisjoni poolt esitatud materjal oli minu teada piisav, ja härra Vare andis valitsuse esindajana lahendusele minu arvates selge vastuse. Antud situatsioonis tahaksin siiski kasutada seda võimalust ja rääkida mitte ainult sellest, et kahe täitevorgani – Kultuuriministeeriumi ja linnavalitsuse – vahel on lahendamata mõningaid probleeme, selles ei ole üldse küsimus. Ma ei tahaks sugugi jaotada kultuuriasutusi ja -organisatsioone kohalikele omavalitsustele alluvateks või riiklikul finantseerimisel olevateks. Minu arvates kõik kokku moodustatavad siiski meie rahva kultuuriväärtuse. Kunstimuuseumi varadest ja vahenditest ma lihtsalt pean vajalikuks rääkida. Proua Marika Valk võib väga selgepiirilisel öelda, mitu ruutmeetrit ja kui palju on meil praegu antud meie oma vahenditest, meie oma võimalustest, meie olemasolevatest ruumidest nende varade säilitamiseks. Adamson Ericu muuseum on suletud, seal on meie graafika väljapanek. Me toimetasime selle kiiresti teise kohta, sest teatavasti on graafika niiskuse suhtes kõige tundlikum. Teatavasti on sisuliselt suletud tarbekunstimuuseum. Tegime ettepanekuid ja ettevalmistusi Niguliste kirik-muuseumi ruumides paiknevate varade ja kunstimuuseumi varade üleviimiseks. Nii et me oleme tõesti tegutsenud omal käel ja meie bilansis ei ole kahjuks tõesti rohkem kui see teatavasti Soome arhitekti Saarineni poolt projekteeritud hoonemassiiv, kus Kultuuriministeerium paikneb. Seal ei leidu tõesti selliseid ruume ja võimalusi, mis aitaksid fondide küsimust lahendada. Ma tahaksin öelda seda, et kui me tõesti selles situatsioonis peame tagastama omandit, olgu see kiriku omand või eraisikute omand, on reeglina löögi all ikka sotsiaalsfäär. Teatavasti nendes

ruumides, hoonetes, rajatistes on paiknenud ja paiknevad praegugi väga paljud sotsiaalobjektid. Ma võin tuua näiteks, et kiriku pinnal asub spordimuuseum. Me teame, et meil on terve rea hoonete puhul praegu selline situatsioon, kus omanikud on jälle välja ilmunud. Nii Kultuuriministeerium täitevorganina kui ka kohalikud omavalitsused on selle omaks võtnud. Ma usun, et enamikus on erastajaid piisavalt palju. Vabanevaid hooneid ja rajatise ning KGB hooneid ja hetkel sõjaväe käes olevaid sotsiaalobjekte, nagu näiteks laevastikumuuseumi või Ohvitseride Maja, tuleb kasutada sotsiaalsel otstarbel. Et vajaduse korral saaks manööverdada ja võib-olla ka tagastada endistele omanikele nende hooned. Kuid need protsessid ei kulge tõesti hästi. Võrumaal võimaldati parteimajade arvel muusikakooli laiendada, aga teises maakonnas see nii ei ole. Ka Tallinna linnas pole olukord kahjuks parem, kui rääkida hoonete kasutamisest ja nende otstarbekast rakendamisest. Me ju näeme, kuidas on suhtunud nendesse hoonetesse, rajatistesse sellesama kinnisvaranõukogu otsuse põhjal, mille eesistujaks on abilinnapea Irina Raud. Võin veel lisaks öelda, et teatavasti Kadrioru Elamuekspluatatsioonivalitsuse bilansis oli teatavasti Ed. Vilde majamuuseum. Need hooned olid täiesti kooskõlastamatult, aru pidamata, kokku leppimata lihtsalt bilansist bilanssi ümber kanditud, ja ma tõesti ei saa sellega nõustuda, et see näitaks meie järjepidevat koostööd. Olles tulnud ametisse ja teades linnavalitsuse asjaajamist, tegin ma ettepaneku, et nii Hardo Aasmäe kui meie lugupeetud minister kirjutaksid alla koostöö protokollile. Möödunud aasta 3. detsembril kirjutatigi sellele alla. See sisaldas väga palju punkte ja seal oli fikseeritud meie koostöö, kaasa arvatud kunstimuuseumi asukoha valiku küsimus. Seetõttu ei hakka ma teie aega kulutama kahe täitevorgani vaheliste probleemide lahendamisele. Üks rahvasaadik märkis õigesti, et meie vaesust ei saa vaesuse arvelt vähendada ja saamatust saamatusega vähendada. Ma tänan tähelepanu eest! Ma olen nõus küsimustele vastama.

Juhataja

Meie käsutuses on veel 5 minutit, selle aja jooksul saab esitada küsimusi. Hr. Valk, palun.

H. Valk

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Äsja Tallinna linnaapea väitis, et Kultuuriministeerium ei ole esitanud linnale taotlust maa eraldamiseks uue kunstimuuseumi tarbeks. Kas vastab see linnaapea väide tõe või mitte?

V. Promet

Niisugused taotlused on esitatud. Minu arvates tuleb see probleem lõpuks lahendada.

H. Valk

Kas taotlus esitati juba ammu?

V. Promet

Mul ei ole seda kaasas. Aga on esitatud.

H. Valk

Selge. Aitäh!

V. Promet

Siin on mul üks küsimus! Hr. Paju märgib: 28. septembril oli informatsioon "Rahva Hääles", et valitsuse istungil arutati parteile kuuluvate hoonete ja rajatiste kasutamise võimalusi. Ministri asetäitjal ei ole võimalik asendada valitsuse istungil valitsuse liiget. Kui oli konkreetselt juttu kunstimuuseumi küsimusest, siis ma palusin, et saaksin valitsuse istungil Kultuuriministeeriumi seisukoha välja öelda. See on protokolliliselt fikseeritud. Sellega võib tutvuda. Selles olid siis eraldatud meile ruumid Sakala keskuse baasil, tähendab Sakala keskuse raamatukogu n.-ö. ruumid anti siis meile. Ja niipalju vast veel, et seal ma sain selle küsimuse esitada. Kultuuriministeeriumi eriarvamus selles küsimuses on kirjalikult istungi protokollis fikseeritud.

Juhataja

Palun, härra Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra Promet, kas te ütleksite, kuidas Eesti kultuuri juhtimisele mõjub praegune süsteem, kus kultuuriminister kaua aega või pidevalt on ära ja kultuuriministri asetäitjat ei lubata valitsuse istungitele? Kes sel juhul esindab valitsuses kultuuriministrit?

V. Promet

Informatsioonist on natuke valesti aru saadud. Jutt on sellest, et kultuuriministri asetäitjana ei saa ma kõigist valitsuse istungitest osa võtta. Valitsuse kinnistel istungitel on ainult valitsuse liikmed. Mis puudutab teisi küsimusi, siis praeguses situatsioonis vastutab kultuuriministri asetäitja paljude asjade eest. Siin enne oli korduvalt juttu vastutusest, muuseumi varadest. Varade eest vastutab nii kunstimuuseumi direktress kui ka ministri asetäitja. Vastutus on

terviklik ja seoses haldusreformiga on väga oluline, et me fikseeriksime kõik kultuuriväärtustega seonduvad probleemid. Teatavasti on raamatukogude seadus praegu lugemisele esitatud, järge ootab kultuurimälestiste kaitse seadus jne. Kuid nende läbivaatamine viibib. Seetõttu on eriti oluline praeguses situatsioonis täitevorganite – nii Kultuuriministeeriumi kui kohalike omavalitsuste roll, et kultuuriväärtusi säilitada.

Juhataja

Aitäh! Aitäh, härra Promet! Meie aeg on ümber, me jätkame selle küsimuse arutamist esmaspäeval. See katkeb praegu aja puudusel. Mõned teated.

Kõigepealt ma tuletan meelde, et täna kell 17.30 kohtub ruumis 115 europarlamenti delegatsioon Ülemnõukogu fraktsioonide ja Ülemnõukogus erakondade esindustega. Ma loodan, et kõik on sellest informeeritud. Täna. Kohtume homme.